

Αφημένα στη Μοίρα τους

**Η συστηματική αποτυχία παροχής προστασίας
στα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα**

Copyright © 2009 Human Rights Watch
All rights reserved.
Printed in the United States of America
ISBN: 1-56432-454-0
Cover design by Rafael Jimenez

Human Rights Watch
350 Fifth Avenue, 34th floor
New York, NY 10118-3299 USA
Tel: +1 212 290 4700, Fax: +1 212 736 1300
hrwnyc@hrw.org

Poststraße 4-5
10178 Berlin, Germany
Tel: +49 30 2593 06-10, Fax: +49 30 2593 0629
berlin@hrw.org

Avenue des Gaulois, 7
1040 Brussels, Belgium
Tel: + 32 (2) 732 2009, Fax: + 32 (2) 732 0471
hrwbe@hrw.org

64-66 Rue de Lausanne
1202 Geneva, Switzerland
Tel: +41 22 738 0481, Fax: +41 22 738 1791
hrwgva@hrw.org

2-12 Pentonville Road, 2nd Floor
London N1 9HF, UK
Tel: +44 20 7713 1995, Fax: +44 20 7713 1800
hrwuk@hrw.org

27 Rue de Lisbonne
75008 Paris, France
Tel: +33 (1) 43 59 55 35, Fax: +33 (1) 43 59 55 22
paris@hrw.org

1630 Connecticut Avenue, N.W., Suite 500
Washington, DC 20009 USA
Tel: +1 202 612 4321, Fax: +1 202 612 4333
hrwdc@hrw.org

Web Site Address: <http://www.hrw.org>

δεκέμβριος 2008

1-56432-454-0

Αφημένα στη Μοίρα τους Η συστηματική αποτυχία παροχής προστασίας στα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα

Χάρτης της Ελλάδας.....	1
Σύνοψη και κύριες Συστάσεις	2
Κύριες Συστάσεις.....	5
Μεθοδολογία και Σκοπός.....	6
I. Ασυνόδευτα Παιδιά Μετανάστες και Παιδιά που Ζητούν Άσυλο στην Ελλάδα.	9
Φυγή από τη Φτώχεια, τη Δίωξη, την Εκμετάλλευση και τη Διακριτική Μεταχείριση	10
Η Ελληνική Νομοθεσία και το Σύστημα Προστασίας των Ασυνόδευτων Παιδιών	14
II. Η Πρώτη Επαφή με τις Αρχές	18
Διαπίστωση της ηλικίας.....	19
Επιτροπεία.....	23
Αξιολόγηση των Ευάλωτων Περιπτώσεων	25
III. Βία κατά των Παιδιών από Κρατικούς Λειτουργούς	29
Κακομεταχείριση από το προσωπικό του Λιμενικού στην Πάτρα	29
Άλλες Περιπτώσεις Κακοποίησης από Κρατικούς Λειτουργούς	34
IV. Ασυνόδευτα Παιδιά που ζητούν Άσυλο.....	37
Διαδικασίες Ασύλου για τα Ασυνόδευτα Παιδιά.....	38
V. Κράτηση Ασυνόδευτων Ανηλίκων.....	47
Διάρκεια της Κράτησης	48
VI. Το καθήκον μέριμνας	57
Οι ρυθμίσεις σχετικά με τη φιλοξενία	57
VII. Εκμετάλλευση των Παιδιών	65
Παιδική Εργασία	66
Εμπορία παιδιών.....	74

VIII. Απελάσεις και επιστροφές	81
---	-----------

IX. Συστάσεις	90
----------------------------	-----------

Προς το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης	90
Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τους Εισαγγελείς	90
Προς το Υπουργείο Εσωτερικών	91
Προς το Υπουργείο Απασχόλησης	92
Προς την Πολιτεία συνολικά	93
Προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή	94
Προς το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης	94
Προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο	95
Προς τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης	95
Προς το Συμβούλιο της Ευρώπης	95
Προς τα Ηνωμένα Έθνη	96

Ευχαριστίες	97
--------------------------	-----------

Χάρτης της Ελλάδας

© 2008 Rafael Jimenez

Σύνοψη και κύριες Συστάσεις

Εκτιμάται ότι, μέχρι το τέλος του χρόνου, γύρω στα 1000, συνολικά, ασυνόδευτα παιδιά, μετανάστες και αιτούντες άσυλο, θα έχουν εισέλθει στην Ελλάδα κατά το έτος 2008. Τα παιδιά αυτά φθάνουν στην χώρα χωρίς να συνοδεύονται από γονέα ή από κάποιον άλλο ενήλικα που να έχει την ευθύνη τους, πολλά δε από αυτά έχουν διαφύγει από χώρες που μαστίζονται από τον πόλεμο, όπως το Αφγανιστάν, η Σομαλία και το Ιράκ. Κάποια παιδιά έφυγαν λόγω των διώξεων, της βίας, των διακρίσεων και την εκμετάλλευσης που υφίστανται. Άλλα έφυγαν προσπαθώντας να ξεφύγουν από τη φτώχεια και την αμάθεια. Ένας άγνωστος αριθμός από τα παιδιά αυτά είναι ενδεχομένως θύματα εμπορίας ανθρώπων.

Πολλά από αυτά τα παιδιά συλλαμβάνονται από τις αρχές τη στιγμή που εισέρχονται – μερικές φορές με πλοίο - στη χώρα, ενώ άλλα καθώς προσπαθούν να φύγουν για άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Κάποια άλλα, πάλι, πέφτουν στα χέρια της αστυνομίας κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων «σκουπάς» κατά των μεταναστών, όπως στην Πάτρα στις αρχές του 2008, ή σε εξορμήσεις κατά των πλανοδίων πωλητών και σε δραστηριότητες πάταξης της μικρής εγκληματικότητας. Κάποια, τέλος, παιδιά παρουσιάζονται μόνα τους όταν υποβάλλουν αιτήματα για άσυλο.

Αυτά τα ασυνόδευτα παιδιά είναι ιδιαίτερα ευάλωτα στη βία, την εκμετάλλευση και την κακοποίηση. Ωστόσο, τόσο οι επίσημες δομές προστασίας τους όσο και οι δομές ασύλου έχουν αποτύχει απέναντί τους, είτε πρόκειται για παιδιά μετανάστες είτε για αιτούντες άσυλο. Η έκθεση αυτή ασχολείται ακριβώς με τούτη τη συστηματική αποτυχία.

Αν και σε κάποιο βαθμό, η ελληνική νομοθεσία αναγνωρίζει τη υποχρέωση της Πολιτείας να μεριμνά και να προστατεύει τα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες, η κατάσταση στην πράξη είναι αξιοθρήνητη. Η αστυνομία είναι υπεύθυνη για κάθε σχεδόν πτυχή τόσο της μετανάστευσης όσο και του ασύλου – μεταξύ αυτών και για τις διαδικασίες κρίσης, σε πρώτο βαθμό, των αιτημάτων ασύλου και για την απέλαση των μεταναστών. Τα παιδιά (και ενήλικες μετανάστες), όμως, αναφέρουν ότι υφίστανται ξυλοδαρμούς, δέχονται κλωτσιές και χαστούκια από αστυνομικούς και λιμενικούς υπαλλήλους. Ένα παιδί δήλωσε στη Human Rights Watch ότι ένας αστυνομικός του Λιμενικού στην Πάτρα τον υπέβαλε σε εικονική εκτέλεση. Άλλα αναφέρουν ότι τους πέταξαν στη θάλασσα.

Αντίθετα από τις διεθνείς επιταγές, τα παιδιά τίθενται, σε συστηματική βάση, υπό κράτηση, μερικές φορές στα ίδια κελιά με ενήλικες. Οι διαδικασίες για την αξιολόγηση της ηλικίας ή της τρωτότητάς τους είναι τελείως ανεπαρκείς. Τα παιδιά αναφέρουν ότι γίνεται αυθαίρετη διαπίστωση της ηλικίας τους.

Οι απρόσφορες διαδικασίες που ακολουθεί η αστυνομία για τη διαπίστωση της ταυτότητας, σε συνδυασμό με την έλλειψη ειδικευμένου προσωπικού και διερμηνέων σημαίνει ότι υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να μην αναγνωρίζονται τα παιδιά που είναι θύματα διακίνησης. Ένας αστυνομικός υπάλληλος δήλωσε ότι στο κέντρο κράτησης του οποίου ήταν υπεύθυνος δεν υπήρχαν θύματα διακίνησης. Ωστόσο,

στο κέντρο εκείνο δεν εργαζόταν κανένας διερμηνέας και μία κρατούμενη, ένα κορίτσι από το Αφγανιστάν, δήλωσε στους ερευνητές της Human Rights Watch ότι δεν είχε περάσει από καμία συνέντευξη από τότε που είχε έρθει. Ένα αγόρι περιέγραψε πώς ο άνθρωπος που τον είχε μεταφέρει παράνομα τον κρατούσε “σαν φυλακισμένο” μέχρις ότου ο θείος του πληρώσει το ποσό των 6000 δολαρίων που είχαν συμφωνήσει να του καταβάλει για την λαθραία μεταφορά του. Ένα 16χρονο κορίτσι από τις Φιλιππίνες είπε πως είχε έρθει στην Αθήνα για να βρει “την θεία της” και κατέληξε να δουλεύει ως οικιακή βοηθός.

Ο θεσμός της επιτροπείας, που αποτελεί αρμοδιότητα των εισαγγελέων ανηλίκων, δυσλειτουργεί. Δεν υπάρχουν τυπικές διαδικασίες που να περιγράφουν τις αρμοδιότητες των επιτρόπων αλλοδαπών ασυνόδευτων παιδιών. Ως εκ τούτου, οι διάφοροι εισαγγελείς ανηλίκων έχουν τελείως δισταγμένες απόψεις για τον ρόλο τους και το περιεχόμενό του. Ορισμένοι πιστεύουν ότι δεν μπορούν να ενεργούν για λογαριασμό των παιδιών που τελούν υπό κράτηση.

Μια μικρή, μόνο, μειοψηφία ασυνόδευτων παιδιών ζητά άσυλο, άσχετα με το πόσο ατράνταχτοι είναι οι λόγοι για τους οποίους ζητούν να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες. Πολλά παιδιά πιστεύουν ότι δεν έχουν καμία πιθανότητα να λάβουν προσφυγικό καθεστώς. Είναι γεγονός ότι το ποσοστό αναγνώρισης της προσφυγικής ιδιότητας σε πρώτο βαθμό στην Ελλάδα ανέρχεται σε μόλις 0.03 τοις εκατό.

Τα ασυνόδευτα παιδιά που θέλουν να ζητήσουν άσυλο στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια, ήδη για να αποκτήσουν πρόσβαση στις σχετικές διαδικασίες. Κανένα από τα παιδιά που μίλησαν με την Human Rights Watch, πολλά από τα οποία ήταν αναλφάβητα, δεν είχε ενημερωθεί προφορικά από την αστυνομία ότι είχε το δικαίωμα να ζητήσει άσυλο. Παρότι οι αρχές δηλώνουν ότι οι αιτήσεις των παιδιών παραλαμβάνονται κάθε μέρα της εβδομάδας, στην πραγματικότητα τα ασυνόδευτα παιδιά περιμένουν επί ώρες, στις ίδιες ουρές μαζί με εκατοντάδες ενήλικες έξω από το Τμήμα Ασύλου της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής στην οδό Πέτρου Ράλλη – την βασική υπηρεσία διεκπεραίωσης αιτημάτων ασύλου - κάθε Κυριακή. Παιδιά ανέφεραν ότι περίμεναν όλη τη νύχτα στην ουρά και ότι αναγκάστηκαν να επιστρέψουν έξι-επτά φορές πριν τελικά καταφέρουν να μπουν στο κτίριο. Κάποια από αυτά μας είπαν ότι τελικά τα παράτησαν και δεν υπέβαλαν αίτημα ασύλου. Λίγα είχαν μαζί, κατά τη συνέντευξη για άσυλο, τον επίτροπο ή τον δικηγόρο τους. Ασυνόδευτα παιδιά μίλησαν για συνεντεύξεις που κράτησαν μόλις λίγα λεπτά και όπου δεν καταγράφηκαν βασικές πληροφορίες για την κατάστασή τους, ενώ παράλληλα σε κάποια δεν δόθηκε καν η ευκαιρία να εξηγήσουν γιατί άφησαν την πατρίδα και την οικογένειά τους.

Δεδομένου ότι, βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο-II της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι ανήλικοι έχουν μόνο μία ευκαιρία να ζητήσουν άσυλο στην Ευρώπη, πολλά από τα παιδιά αυτά, μόλις αφεθούν ελεύθερα από την κράτηση στην Ελλάδα, προσπαθούν να φύγουν για την Ιταλία και από εκεί για άλλες χώρες της ΕΕ. Το ταξίδι αυτό είναι συχνά επικίνδυνο ακόμα και για την ίδια τους τη ζωή. Στην Ιταλία, πολλά παιδιά επιστρέφονται με συνοπτικές διαδικασίες στην Ελλάδα. Όσα φύγουν για άλλη χώρα της ΕΕ αλλά έχουν ήδη ζητήσει άσυλο στην Ελλάδα, ενδέχεται να επιστραφούν βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο -II που

επιτρέπει στα κράτη μέλη της ΕΕ να επιστρέφουν έναν αιτούντα άσυλο, ακόμα και έναν ασυνόδευτο ανήλικο, στο κράτος της Ένωσης στο οποίο υπέβαλε, πρώτα, αίτημα για άσυλο.

Υπάρχει σοβαρή έλλειψη ασφαλών καταλυμάτων για ασυνόδευτα αλλοδαπά παιδιά. Κατά τον μήνα Νοέμβριο του 2008, το Υπουργείο Υγείας χρηματοδοτούσε ή συγχρηματοδοτούσε περίπου 200 θέσεις σε δομές στέγασης. Οι θέσεις αυτές υπολείπονται κατά πολύ του αριθμού των παιδιών που ήδη βρίσκονται στη χώρα, ακόμα δε περισσότερο του αριθμού των παιδιών που αναμένεται να φθάσουν τους επόμενους μήνες. Το Υπουργείο, ωστόσο, δεν φαίνεται να έχει στο πρόγραμμά του να αυξήσει το δυναμικό αυτό. Δεν υπάρχει εξειδικευμένη δομή για ασυνόδευτα κορίτσια ούτε κάποιο σύστημα ανάδοχων οικογενειών για ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες. Μάλιστα, στην πράξη τα παιδιά που δεν ζητούν άσυλο έχουν ακόμα λιγότερες πιθανότητες να βρουν στέγη σε κάποια εξειδικευμένη δομή, ενώ και αυτά που ζητούν άσυλο πρέπει να παλέψουν για να εξασφαλίσουν μια θέση σε τέτοια ιδρύματα. Ενθαρρυντικό βήμα αποτελεί η πρόσφατη έναρξη λειτουργίας ενός τέτοιου κέντρου, δυναμικότητας μέχρι 100 ασυνόδευτων παιδιών, στη Λέσβο. Ωστόσο, δεδομένου ότι πρόκειται για ένα μεγάλο κέντρο σε απομονωμένη και απόμακρη τοποθεσία, είναι κατάλληλο μόνο ως μεταβατικό κέντρο και όχι για παρατεταμένη παραμονή.

Η έλλειψη θέσεων σε δομές προστασίας έχει ως συνέπεια, κατά κανόνα, τα ασυνόδευτα παιδιά να απελευθερώνονται από το κέντρο κράτησης, έχοντας στα χέρια τους μόνο μια διαταγή απέλασης για να εγκαταλείψουν τη χώρα και να μην τυγχάνουν καμίας περαιτέρω μέριμνας. Αν δεν φύγουν από τη χώρα και δεν ζητήσουν άσυλο, ή αν εν τέλει δεν καταφέρουν να αποκτήσουν πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου ή τεθούν για κάποιο λόγο εκτός της διαδικασίας αυτής, ενδέχεται να συλληφθούν και να τεθούν υπό κράτηση εκ νέου, και κινδυνεύουν να απελαθούν.

Τα περισσότερα παιδιά δεν έχουν στέγη και έτσι κοιμούνται σε πάγκο, μοιράζονται διαμερίσματα με ενήλικες ξένους, ή στριμώχνονται σε υπερπλήρη και ελεεινά καταλύματα, όπως τα λεγόμενα “ξενοδοχεία” μεταναστών που συνήθως είναι ημι-ερειπωμένα κτίρια στο κέντρο της Αθήνας όπου, για τρία με πέντε ευρώ το βράδυ, νοικιάζουν λίγο χώρο για να κοιμηθούν στο πάτωμα.

Υποχρεωμένα να παλεύουν μόνοι τους, τα παιδιά αγωνίζονται καθημερινά για να επιβιώσουν, δεν πηγαίνουν σχολείο και πρέπει να κερδίζουν τα προς το ζην δουλεύοντας μεροκάματο. Σαν αποτέλεσμα, συχνά καταλήγουν να εργάζονται παράνομα, κάτω από συνθήκες εκμετάλλευσης, σε δουλειές επικίνδυνες και βαριές που θέτουν σε κίνδυνο την υγεία τους.

Οι αποτυχία προστασίας που καταγράφεται στην έκθεση αυτή αποτελεί τη συνέχεια, εν έτει 2008, συστηματικών αδυναμιών που διαπίστωσαν, κατέκριναν και για τις οποίες εκδήλωσαν ανησυχία διάφοροι φορείς, της Ελλάδας και του ΟΗΕ, κατά τη διάρκεια πολλών προηγούμενων ετών. Ήδη το 2002, η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού είχε εκφράσει την ανησυχία της για τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών, μεταναστών και αιτούντων άσυλο. Το 2004, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ σημείωσε την “απουσία παιδικής προστασίας και πρόνοιας”. Το 2005, ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από την Ελληνική κυβέρνηση να εντοπίσει, να καταγράψει και να

παράσχει την ενδεδειγμένη μέριμνα σε όλα τα ασυνόδευτα παιδιά στη χώρα—αίτημα που κατά βάση επανέλαβε, το 2007, και η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Κύριες Συστάσεις

Προς την Ελληνική Κυβέρνηση

Η Ελλάδα χρειάζεται να αναθεωρήσει ολόκληρο το σύστημα και τις υπηρεσίες προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών – μεταναστών και αιτούντων άσυλο:

Το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης πρέπει να αυξήσει τον αριθμό των θέσεων για ασυνόδευτα παιδιά στο απαιτούμενο επίπεδο ώστε να εξασφαλίσει την στέγαση όλων των ασυνόδευτων παιδιών στη χώρα. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, το Υπουργείο Υγείας πρέπει να δημιουργήσει ένα σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης που θα καλύπτει κάθε τέτοιο παιδί στην Ελλάδα. Πρέπει, επίσης, να σχεδιάσει προγράμματα ώστε να πλησιάσει τα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες που ζουν εκτός κρατικής μέριμνας και να διευκολύνει την πρόσβασή τους στην προστασία της Πολιτείας.

Το Υπουργείο Εσωτερικών πρέπει να χορηγεί στα ασυνόδευτα παιδιά νόμιμο καθεστώς για όσο διάστημα βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια που θα τους επιτρέπει να απολαμβάνουν των δικαιωμάτων και προστασίας σε ισότιμη βάση με τα Ελληνόπουλα και θα τα προστατεύει από τις επανειλημμένες συλλήψεις και κράτηση. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, πρέπει να θεσπίσει ένα λειτουργικό σύστημα παραπομπής όλων των ασυνόδευτων παιδιών μεταναστών σε δομές στέγασης και εξειδικευμένες υπηρεσίες. Το Υπουργείο Εσωτερικών πρέπει, επί πλέον, να αναστείλει την απέλαση ασυνόδευτων παιδιών μέχρι ότου αναθεωρηθεί η σχετική νομοθεσία που θα διασφαλίζει την ασφαλή επιστροφή και ένταξη των παιδιών στη χώρα προέλευσης σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον τους. Η ελληνική κυβέρνηση οφείλει να αναθεωρήσει το υφιστάμενο σύστημα προσωρινής επιτροπείας για τα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες. Πρέπει να διασφαλίσει την ύπαρξη επιτρόπων ικανών, τόσο ως προς το αριθμό όσο και την κατάρτιση, ώστε να διεξάγουν τα καθήκοντά τους και να διασφαλίζουν, με υπεύθυνο τρόπο, το βέλτιστο συμφέρον του κάθε παιδιού.

Η αστυνομικοί και λοιποί κρατικοί υπάλληλοι πρέπει να καταδικάσουν την κακομεταχείριση των μεταναστών και αιτούντων άσυλο, παιδιών ή μη, από κρατικούς υπαλλήλους. Πρέπει να υπάρχει ταχεία και πλήρης διερεύνηση κάθε τέτοιας πράξης και να αποδοθούν οι πειθαρχικές ή ποινικές ευθύνες που αναλογούν στους υπεύθυνους.

Η ελληνική κυβέρνηση οφείλει να αναμορφώσει ολόκληρο το σύστημα ασύλου, να βελτιώσει την πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου, να θεσπίσει πιο δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες καθορισμού καθεστώτος, να εκπαιδεύσει τα άτομα που κρίνουν τα αιτήματα σχετικά με λόγους διώξης που αφορούν ειδικά σε παιδιά, να παρέχει αποτελεσματική νομική εκπροσώπηση σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου, ώστε να διασφαλίσει ότι τα παιδιά που φεύγουν για να αποφύγουν τις διώξεις και εκείνα που δεν μπορούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους για ανθρωπιστικούς λόγους, λόγω βίας ή κινδύνου κακοποίησης και εκμετάλλευσης θα έχουν τη δυνατότητα να παραμείνουν στη χώρα όπως δικαιούνται

βάσει του διεθνούς δικαίου. Τα παιδιά που δεν έχουν δικαίωμα να παραμείνουν δεν πρέπει να απελαύνονται πριν υπάρξουν εγγυήσεις ότι η επιστροφή είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους και δεν θέτει σε κίνδυνο την ασφάλεια και την ευημερία τους.

Προς τα Κράτη Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- να αναστείλουν τις μεταγωγές ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα, βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο -2 της ΕΕ μέχρις ότου το σύστημα ασύλου και οι δομές προστασίας της Ελλάδας για τα ασυνόδευτα παιδιά φτάσουν να πληρούν τις διεθνείς προδιαγραφές.

Προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- να αναγνωρίσει ότι τα νομοθετικά εργαλεία της Ένωσης και ο Κανονισμός Δουβλίνο -2 δεν παρέχουν επαρκή εχέγγυα προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις για τη θέσπιση ενός χωριστού και ολοκληρωμένου νομοθετικού κειμένου για όλα τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Μεθοδολογία και Σκοπός

Η έκθεση αυτή εξετάζει τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών που ζητούν άσυλο ή που μεταναστεύουν στην Ελλάδα. Με εξαίρεση το θέμα των απελάσεων, δεν ασχολείται με τα ασυνόδευτα παιδιά που εισέρχονται στην Ελλάδα από την Αλβανία, καθώς τα τελευταία οχτώ χρόνια έχουν δημοσιευθεί από άλλες οργανώσεις πολλές εκθέσεις σχετικά με την κατάστασή τους¹. Επιπλέον, η παρούσα έκθεση δεν καταγράφει τις συνθήκες στα κέντρα κράτησης ή φιλοξενίας που εξετάζονται σε άλλη έκθεση της Human Rights Watch με τον τίτλο *Ελλάδα- Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα: Ιρακινοί και άλλοι Αιτούντες άσυλο και Μετανάστες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Η έκθεση αυτή δεν επαναλαμβάνει τα παραπάνω ευρήματα και απλώς παραπέμπει στα συμπεράσματα που τεκμηριώνονται στη δεύτερη αυτή έκθεση².

¹Βλέπε για παράδειγμα, Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (UNICEF), Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (OHCHR), Οργάνωση για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ)/Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ODIHR), "Trafficking in human beings in Southeastern Europe: 2004 - Focus on Prevention in: Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Moldova, Romania, Serbia and Montenegro, and the UN Administered Province of Kosovo," March 2005, <http://www.unicef.org/ceecis/Trafficking.Report.2005.pdf> (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου, 2008); UNICEF, OHCHR, OASEE/ODIHR, "Trafficking in human beings in Southeastern Europe: Current situation and responses to trafficking in human beings in Albania, Bosnia and Herzegovina, Bulgaria, Croatia, the Federal Republic of Yugoslavia, the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Moldova and Romania," June 2002, http://www.osce.org/documents/odihr/2002/06/1847_en.pdf (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου, 2008); Terre des hommes, "The Trafficking of Albanian Children in Greece," January 2003, [http://www.tdh.ch/website/doc_dnld.nsf/bf25ab0f47ba5dd785256499006b15a4/aa38138679a23d33c12571760041dd5d/\\$FILE/albania_childtrafficking_03_eng.pdf](http://www.tdh.ch/website/doc_dnld.nsf/bf25ab0f47ba5dd785256499006b15a4/aa38138679a23d33c12571760041dd5d/$FILE/albania_childtrafficking_03_eng.pdf) (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου, 2008); Terre des hommes, "Transnational Protection of Children: the Case of Albania and Greece 2000-2006," 2006, [http://www.tdh.ch/website/doc_dnld.nsf/bf25ab0f47ba5dd785256499006b15a4/aa38138679a23d33c12571760041dd5d/\\$FILE/transnational_protection_children_albania_greece_en_06.pdf](http://www.tdh.ch/website/doc_dnld.nsf/bf25ab0f47ba5dd785256499006b15a4/aa38138679a23d33c12571760041dd5d/$FILE/transnational_protection_children_albania_greece_en_06.pdf) (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου, 2008).

²Human Rights Watch, *Ελλάδα – Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα: Ιρακινοί και άλλοι Αιτούντες Άσυλο και Μετανάστες στην Ελληνο-τουρκική είσοδο στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Νοέμβριος 2008, <http://www.hrw.org/en/reports/2008/11/26/stuck-revolving-door-0>, σελ. 68-85. Για μια αξιολόγηση των υπηρεσιών που παρέχονται στα κέντρα φιλοξενίας με κρατική

Η έρευνα διεξήχθη στην Ελλάδα από τις 14 έως τις 16 Απριλίου και από τις 21 Μαΐου έως τις 12 Ιουνίου 2008. Πήραμε συνεντεύξεις από ενενήντα εννέα μετανάστες και αιτούντες άσυλο, ανάμεσα στους οποίους ήταν 53 ασυνόδευτα παιδιά- τρία από αυτά ήταν κορίτσια. Τριάντα επτά παιδιά κατάνγονταν από το Αφγανιστάν, 10 από τη Σομαλία, 2 από το Ιράκ και τα υπόλοιπα 4 ήταν από τη Δημοκρατία του Κονγκό (Κονγκό-Μπραζαβίλ), τις Φιλιππίνες, τη Νιγηρία και το Πακιστάν. Είκοσι δύο παιδιά, μεταξύ των οποίων και τρία κορίτσια, ήταν ηλικίας κάτω των 16 ετών και τα υπόλοιπα ήταν 16 ή 17 ετών.³

Πολλά παιδιά δεν γνώριζαν την ακριβή ημερομηνία γέννησής τους. Σε όλους κατέστη σαφές ότι θα μπορούσαν να δώσουν συνέντευξη ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Σε δύο περιπτώσεις, μετά τη συνέντευξη, καταλήξαμε ότι ήταν πολύ πιθανό να ήταν 18 ετών ή μεγαλύτερα. Ένα κορίτσι που φαινόταν νεαρής ηλικίας δεν θέλησε να μας πει την ηλικία της. Τα τρία αυτά άτομα δεν τα συμπεριλάβαμε στα παιδιά.

Οι περισσότερες συνεντεύξεις έγιναν με τη βοήθεια διερμηνέων. Πήραμε συνεντεύξεις από μετανάστες και αιτούντες άσυλο σε τέσσερα κέντρα κράτησης καθώς και στις παρακάτω τοποθεσίες: Αθήνα, Βόλο, Πάτρα, Σάμο, Μυτιλήνη και Άγιο Ανδρέα.⁴ Στην Αθήνα βρήκαμε παιδιά με τη βοήθεια μελών των κοινοτήτων μεταναστών καθώς και των υπερασπιστών των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Στο Βόλο, πήραμε συνέντευξη από ασυνόδευτα παιδιά σε ένα κέντρο φιλοξενίας αγοριών. Στην Πάτρα, πήραμε συνέντευξη από ασυνόδευτα παιδιά που έμεναν σε έναν άτυπο καταυλισμό. Επίσης πήραμε συνέντευξη από παιδιά που μόλις είχαν αφεθεί ελεύθερα από το κέντρο κράτησης στη Μυτιλήνη και ταξίδευαν με πλοίο στην Αθήνα.

Οι συνεντεύξεις στην Αθήνα, το πλοίο και το κέντρο φιλοξενίας διεξήχθησαν κατ' ιδίαν και με απόλυτη εμπιστευτικότητα. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι συνεντεύξεις διήρκεσαν περίπου 45 λεπτά και σε μερικές περιπτώσεις έως και μιάμιση ώρα. Οι συνεντεύξεις στα κέντρα κράτησης ήταν εν γένει, πολύ μικρότερης διάρκειας. Αν και οι συνεντεύξεις αυτές έγιναν μεν μακριά από το προσωπικό, ωστόσο οι άλλοι κρατούμενοι είχαν ενδεχομένως τη δυνατότητα να ακούσουν τη συνομιλία. Με ελάχιστες εξαιρέσεις επίσης, οι συνεντεύξεις στην Πάτρα δεν διεξήχθησαν απόλυτα κατ' ιδίαν. Συχνά τις συνομιλίες άκουγαν άλλοι μετανάστες που διέμεναν στον άτυπο καταυλισμό.

Στην Ελλάδα συναντήσαμε αστυνομικούς, υπαλλήλους Νομαρχιών, εκπροσώπους του Υπουργείου Υγείας, του Υπουργείου Εσωτερικών, το Συνήγορο του Πολίτη, την Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, το Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους

χρηματοδότηση, βλέπε Ιωάννη Παπαγεωργίου-Γεωργιάς Δημητροπούλου, “Ασυνόδευτοι Ανήλικοι Αιτούντες Άσυλο στην Ελλάδα” (Μελέτη για τους Ασυνόδευτους Ανήλικους), Απρίλιος 2008, http://hosting01.vivodinet.gr/unhcr/UAM_english.pdf (πρόσβαση 18 Αυγούστου 2008), σελ. 58-70.

³Το μικρότερο παιδί, ένα κορίτσι, ήταν 10 ετών, δύο αγόρια και ένα κορίτσι ήταν 12, ένα αγόρι ήταν 13, έξι αγόρια ήταν 14, 11 αγόρια ήταν 15 και τα υπόλοιπα παιδιά ήταν 16 και 17 ετών. Πήραμε επίσης συνέντευξη από έξι ενήλικες που όταν έφθασαν στην Ελλάδα ήταν ασυνόδευτοι και ηλικίας κάτω των 18.

⁴Επισκεφθήκαμε τέσσερις χώρους κράτησης στην Ελλάδα: το κέντρο κράτησης Κυπρίνου στο Φυλάκιο Έβρου, τα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα, το κέντρο κράτησης μεταναστών και αιτούντων άσυλο στη Σάμο και το κέντρο κράτησης ασυνόδευτων αγοριών της Αμυγδαλέζας, έξω από την Αθήνα.

Πρόσφυγες στην Ελλάδα, μη κυβερνητικές οργανώσεις, καθώς και δικηγόρους και αγωνιστές για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Όλα τα ονόματα των παιδιών που μας έδωσαν συνέντευξη αντικαταστάθηκαν με ψευδώνυμα για να προστατεύσουμε την ταυτότητά τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αποκαλύπτουμε ούτε τη χώρα καταγωγής του παιδιού ή την ακριβή ημερομηνία και τοποθεσία της συνέντευξης για να αποφύγουμε την πιθανότητα αναγνώρισης του παιδιού. Επιπλέον, δεν αναφέρονται και τα ονόματα ορισμένων μελών του προσωπικού που εργάζονται με ασυνόδευτα παιδιά για να τους προστατεύσουμε από ενδεχόμενες κυρώσεις για τις πληροφορίες που μας αποκαλύψαν.

Σύμφωνα με τα διεθνή νομικά κείμενα, ο όρος «παιδί» υποδηλώνει ένα άτομο ηλικίας κάτω των 18.⁵ Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, χρησιμοποιούμε τον όρο «ασυνόδευτο παιδί» τόσο για τα ασυνόδευτα παιδιά όσο και για εκείνα που έχουν χωριστεί από τις οικογένειές τους, σύμφωνα εξάλλου και με τον ορισμό της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού: «“Ασυνόδευτα παιδιά” είναι τα παιδιά που, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης, έχουν χωριστεί και από τους δύο γονείς τους και τους υπόλοιπους συγγενείς τους και δεν έχει αναλάβει τη φροντίδα τους άλλος ενήλικας που είναι υπεύθυνος σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο. “Χωρισμένα από την οικογένειά τους” είναι τα παιδιά που όπως ορίζεται στο άρθρο 1 της Σύμβασης, έχουν χωριστεί και από τους δύο γονείς τους ή από το άτομο που είχε αρχικά την επιμέλεια τους, σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο, αλλά όχι απαραίτητα από τους υπόλοιπους συγγενείς. Κατά συνέπεια είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν παιδιά που συνοδεύονται από άλλα ενήλικα μέλη της οικογένειάς τους».⁶

⁵Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΠ), που υιοθετήθηκε 20 Νοεμβρίου, 1989, Ψήφισμα της Γ.Σ. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989). Τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990, κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 11 Μαΐου 1993, άρθρο 1.

⁶Επιτροπή ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, “Treatment of Unaccompanied and Separated Children Outside their Country of Origin,” General Comment No. 6, UN Doc. CRC/GC/2005/6 (2005), παράγραφοι 7-8.

I. Ασυνόδευτα Παιδιά Μετανάστες και Παιδιά που Ζητούν Άσυλο στην Ελλάδα.

Μέχρι το τέλος του 2008, θα έχουν εισέλθει στην Ελλάδα μέσα σε ένα χρόνο περίπου 1000 παιδιά που είναι είτε ασυνόδευτα είτε έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους, δηλαδή είτε παιδιά που δεν συνοδεύονται από κανένα συγγενή ή άλλο ενήλικα υπεύθυνο για τη φροντίδα τους βάσει νόμου ή εθίμου, είτε παιδιά που έχουν χωριστεί από τους γονείς τους ή το άτομο που βάσει εθίμου, έχει αναλάβει την επιμέλειά τους, αλλά όχι απαραίτητα από άλλους ενήλικους συγγενείς τους,. Μόνο ένας μικρός αριθμός από τα παιδιά αυτά θα υποβάλει αίτημα άσylum. Τα περισσότερα θα έρθουν σε επαφή με το κράτος όταν συλληφθούν από την αστυνομία και στη συνέχεια τους επιδοθεί διαταγή απέλασης. Για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης, όλα τα παραπάνω παιδιά θα αναφέρονται ως ασυνόδευτα παιδιά.

Ο αριθμός των 1000 παιδιών αποτελεί εκτίμηση που βασίζεται σε διάφορες πηγές, όπως την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, διάφορες ελληνικές κρατικές υπηρεσίες καθώς και ΜΚΟ που παρέχουν υπηρεσίες μέριμνας.⁷ Η Human Rights Watch δεν κατόρθωσε να λάβει οριστικά επίσημα στοιχεία για τον αριθμό των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα και οι αρχές δεν δημοσιεύουν στατιστικά του αριθμού των ατόμων που συλλαμβάνονται στην Ελλάδα χωρίς νόμιμα έγγραφα βάσει την ηλικία τους.⁸ Αν και τυπικά, όλοι οι μετανάστες που συλλαμβάνονται από την αστυνομία καταγράφονται, εν τούτοις η αστυνομία συχνά δεν είναι σε θέση να προσδιορίσει με ακρίβεια κατά πόσο ένα συγκεκριμένο άτομο είναι ανήλικος και μάλιστα ασυνόδευτος.

Εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι οι επίσημες πηγές περιέχουν στοιχεία αντιφατικά μεταξύ τους ή στοιχεία που έρχονται σε αντίφαση με τα στοιχεία άλλων πηγών, καθώς και το ότι κανένας φορέας δεν φαίνεται να είναι υπεύθυνος για τη μόνιμη και συνολική παρακολούθηση των παιδιών που χρήζουν προστασίας. Το γεγονός ότι οι αρχές δεν έχουν σαφή εικόνα σχετικά με το πόσα ακριβώς ασυνόδευτα

⁷ Για παράδειγμα, με βάση τις εκθέσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, τουλάχιστον 200 ασυνόδευτα παιδιά εισήλθαν στην Ελλάδα από τον Απρίλιο έως τον Ιούνιο του 2008: 70, συμπεριλαμβανόμενες και 50 παιδιά από τη Σομαλία, εισήλθαν από την παραμεθόρια περιοχή του Έβρου, γύρω στα 60 με 70, κυρίως παιδιά από το Αφγανιστάν, από τη Λέρο και περίπου 100 παιδιά, μέσα στα οποία και 15 κορίτσια, από τη Λέσβο.

⁸ Η Πολιτεία συγκεντρώνει επίσημα στοιχεία για τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο αλλά έχει αποδειχθεί ότι αυτά δεν είναι αξιόπιστα. Στις 22 Μαΐου 2008, οι κκ. Κωνσταντίνος Κορδάτος και Νικόλαος Σταυρακάκης της Διεύθυνσης Αλλοδαπών της Ελληνικής Αστυνομίας δήλωσαν στην Human Rights Watch ότι, το 2007, ζήτησαν άσυλο μόλις 44 ασυνόδευτοι ανήλικοι, σε σύγκριση με 124 ασυνόδευτους ανήλικους το 2006, 158 το 2005 και 302 το 2004. Μια μελέτη για λογαριασμό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ωστόσο, έδειξε ότι τα στοιχεία αυτά έρχονται σε αντίφαση με άλλες επίσημες πηγές (βλέπε Παπαγεωργίου - Δημητροπούλου, Μελέτη για τους Ασυνόδευτους Ανήλικους, σελ. 20-21). Επιπλέον τα επίσημα στοιχεία έρχονται σε αντίθεση με τα στοιχεία που συγκεντρώνουν οι τρεις κύριες ΜΚΟ που εργάζονται με αιτούντες άσυλο: το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός και το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων κατέγραψαν ότι παρείχαν συνδρομή σε περισσότερα από 200 ασυνόδευτα παιδιά που ζήτησαν άσυλο το 2007. Τόσο το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες όσο και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ανέφεραν στην Human Rights Watch ότι κάθε χρόνο όλο και λιγότερα παιδιά ζητούν άσυλο στην Ελλάδα και ότι τα παιδιά που δεν ζητούν άσυλο υπερβαίνουν αριθμητικά εκείνα που υποβάλλουν αίτηση για άσυλο. Μια παρουσίαση του Ελληνικού Υπουργείου Εσωτερικών στο Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της ΕΕ αναφέρει ότι το 2007, 112.364 άτομα συνελήφθησαν για παράνομη είσοδο ή παρουσία στην Ελλάδα (παρουσίαση που έγινε στις 18 Απριλίου του 2008, στο Λουξεμβούργο και βρίσκεται στο αρχείο της Human Rights Watch).

παιδιά ζητούν άσυλο ή πόσα παιδιά μετανάστες έχουν έρθει σε επαφή με επίσημους φορείς, υποδηλώνει σαφώς και το ίδιο το αντικείμενο της παρούσας έκθεσης: τη θεμελιώδη και συστηματική αποτυχία των Ελληνικών αρχών να παράσχουν προστασία σε αυτά τα νεαρά άτομα, που είναι ευάλωτα και εκτεθειμένα σε κινδύνους.

Φυγή από τη Φτώχεια, τη Δίωξη, την Εκμετάλλευση και τη Διακριτική Μεταχείριση

Τόσο οι κρατικές πηγές όσο και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις συμφωνούν γενικά ότι τα περισσότερα ασυνόδευτα παιδιά που έρχονται τώρα στην Ελλάδα προέρχονται κατά κύριο λόγο από το Αφγανιστάν και στη συνέχεια από χώρες που πλήττονται ιδιαίτερα από ένοπλες συγκρούσεις, όπως η Σομαλία και το Ιράκ. Ένας μεγάλος αριθμός προέρχεται και από άλλες χώρες. Εν τούτοις, δεδομένης της έλλειψης ηλικιακής κατανομής στα επίσημα στοιχεία για τη μετανάστευση, συνεχίζει να υφίσταται αβεβαιότητα ως προς τις χώρες από τις οποίες κατάγονται τα ασυνόδευτα παιδιά.

Από τα 53 ασυνόδευτα παιδιά που έδωσαν συνέντευξη στη Human Rights Watch (βλέπε ανωτέρω, «Μεθοδολογία και Σκοπός»), τα περισσότερα κατάγονταν από το Αφγανιστάν, και μάλιστα η πλειονότητά τους ανήκε στην εθνική φυλή Χαζάρα. Ένας σημαντικός αριθμός προέρχονταν από τη Σομαλία, κάποια από το Ιράκ και άλλα από τη Δημοκρατία του Κονγκό (Κονγκό-Μπραζαβίλ), τη Νιγηρία, τις Φιλιππίνες και το Πακιστάν. Η πλειονότητα των παιδιών ήταν αγόρια ηλικίας 15 έως 17 ετών.

Πολλά παιδιά από το Αφγανιστάν διηγήθηκαν παρόμοιες ιστορίες και λόγους για το ταξίδι τους στην Ελλάδα. Τα περισσότερα έφυγαν από το Αφγανιστάν σε νεαρή ηλικία τη δεκαετία του '90 με κύριο προσορισμό το Ιράν. Πολλά παιδιά είχαν μόνο αμυδρές αναμνήσεις από τη χώρα τους, την πόλη ή το χωριό τους. Σε κάποιες περιπτώσεις τα παιδιά είχαν φύγει μαζί με την οικογένειά τους, αλλά ένας σημαντικός αριθμός από τα παιδιά αυτά είχαν φύγει μόνα τους από το Αφγανιστάν. Κάποια δεν γνώριζαν τις ακριβείς περιστάσεις που οδήγησαν στη φυγή της οικογένειάς τους ενώ άλλα περιέγραψαν με λεπτομέρειες τη βία, την ξηρασία ή τη δίωξη από τους Ταλιμπάν.

Τα παιδιά από το Αφγανιστάν που είχαν εγκατασταθεί αρχικά στο Ιράν, είχαν αρχίσει να δουλεύουν ήδη από τα δέκα τους χρόνια για να ζήσουν τα ίδια και οι οικογένειές τους. Πολλά από αυτά εργάζονταν σε βιοτεχνίες κάτω από άθλιες συνθήκες ή σε οικοδομές και εκτελούσαν επικίνδυνες εργασίες. Αρκετά παιδιά ανέφεραν στη Human Rights Watch ότι υπέφεραν από χρόνια προβλήματα υγείας σαν επακόλουθο της εργασίας αυτής από τόσο νεαρή ηλικία. Η συντριπτική πλειοψηφία τους ανέφερε ότι έφυγαν από το Ιράν επειδή η Ιρανική κυβέρνηση είχε αρχίσει τις απελάσεις των Αφγανών που δεν είχαν νόμιμο καθεστώς.⁹

⁹Βλέπε για παράδειγμα, Επιτροπή των Ηνωμένων Πολιτειών για τους Πρόσφυγες και τους Μετανάστες, "World Refugee Survey 2008 - Iran," June 19, 2008, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/485f50d92.html> (πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2008).

Τα παιδιά που έφυγαν από το Αφγανιστάν ή, πιο πρόσφατα, από τους καταυλισμούς προσφύγων στο Πακιστάν, ανέφεραν σειρά παραγόντων που τα ώθησαν στην φυγή. Πολλά παιδιά διηγήθηκαν παρόμοιες ιστορίες για περιοχές όπου επικρατούσε αναρχία και στις οποίες κυριαρχούσαν οι τοπικοί πολέμαρχοι. Τα παιδιά είχαν διαφύγει για πολλούς λόγους: επειδή είχαν γίνει στόχος με σκοπό τη σεξουαλική κακοποίηση, ή για τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, την πολιτική συμπάθεια προς τους Ταλιμπάν ή απλά λόγω της φιλίας με την κόρη ενός ισχυρού τοπικού παραγόντα. Ένα παιδί μας είπε ότι έφυγε επειδή «ο πατέρας του δεν του φερόταν καλά» και ένα άλλο επειδή έμεινε ορφανό σε μικρή ηλικία. Όλα είχαν κοινές εμπειρίες παιδικής εργασίας, σχεδόν κανένα δεν ήξερε να διαβάζει και να γράφει, ενώ πολλά είχαν πάει στο σχολείο μόλις για δύο ή τρία χρόνια πριν διακόψουν για να εργαστούν. Δύο αδέρφια από το Αφγανιστάν, είχαν έρθει για να βρουν τη μητέρα τους που ήταν σε μια άλλη χώρα της ΕΕ.

Ο αριθμός των παιδιών από άλλες εθνικότητες που έδωσαν συνέντευξη δεν ήταν αρκετός ώστε να αντλήσουμε γενικά συμπεράσματα για τους λόγους αναχώρησής τους. Εν τούτοις, αρκετά παιδιά από τη Σομαλία μας είπαν ότι κατάγονταν από το Μογκαντίσιου και έφυγαν λόγω της βίας και των συγκρούσεων. Ένα αγόρι από την Αφρική μας είπε ότι κυνηγήθηκε επειδή επιδίωξε την απονομή δικαιοσύνης για το φόνο της οικογένειάς του για πολιτικούς λόγους. Ένα αγόρι από το Ιράκ έφυγε όταν αφού θανατώθηκε ολόκληρη η οικογένειά του έγινε το ίδιο στόχος των ανταρτών.

Η Human Rights Watch δεν ασχολήθηκε στην έρευνα με την εμπορία παιδιών και, από ό, τι γνωρίζουμε, δεν έχει διεξαχθεί καμία έρευνα για το θέμα αυτό από κάποια άλλη οργάνωση.¹⁰ Ωστόσο μερικά από τα παιδιά που μας έδωσαν συνέντευξη φαίνεται να υπήρξαν θύματα εμπορίας. Επιπλέον, τα ασυνόδευτα παιδιά που καταφέρνουν να φθάσουν στην Ελλάδα κινδυνεύουν να πέσουν στα χέρια συμμοριών εμπορίας που δρουν στη χώρα για διάφορους σκοπούς, συμπεριλαμβανομένης και της εργασιακής εκμετάλλευσης (βλέπε κεφάλαιο VII για πληρέστερη ανάλυση). Τα ασυνόδευτα κορίτσια αντιμετωπίζουν ιδιαίτερους κινδύνους όμως παραμένουν σε μεγάλο βαθμό «αόρατα», ενώ δεν υπάρχουν για αυτά εξειδικευμένα κέντρα μέριμνας.

Στην έκθεση αυτή, η Human Rights Watch δεν εξετάζει το κατά πόσον τα παιδιά με τα οποία μιλήσαμε δικαιούνται να αναγνωρισθούν ως πρόσφυγες. Αναμφίβολα, για ορισμένα, ίσως και για πολλά από αυτά, τούτο ισχύει. Η έκθεση εστιάζεται στο ότι το σύστημα παροχής προστασίας και ασύλου δεν τα λαμβάνει καθόλου υπόψη- ανεξαρτήτως αν πρόκειται για παιδιά που ζητούν άσυλο ή που είναι μετανάστες.

Το Ιστορικό της Αποτυχίας στην Παροχή Προστασίας

Η εισροή ασυνόδευτων παιδιών μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα δεν αποτελεί καινούριο φαινόμενο. Ιδιαίτερα μετά την κατάρρευση της πρώην Γιουγκοσλαβίας και την κρίση που ξέσπασε στην

¹⁰Υπάρχουν διάφορες εκθέσεις σχετικά με την εμπορία ασυνόδευτων παιδιών από την Αλβανία, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 (βλέπε και υποσημείωση 1), αλλά καμία για τα παιδιά από την Αφρική ή από χώρες που πλήττονται από πόλεμο. Ο Ειδικός Εισηγητής του ΟΗΕ για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία ανέφερε, ήδη το 2005, ότι η εμπορία ασυνόδευτων κοριτσιών και γυναικών από την Αφρική φαίνεται να αποτελεί νέα τάση στην Ελλάδα. Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Έκθεση του Ειδικού Απεσταλμένου για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία, Juan Miguel Petit, Αποστολή στην Ελλάδα, E/CN.4/2006/67/Add.3, March 27, 2006, παράγραφος 12.

Αλβανία στη δεκαετία του 1990, η Ελλάδα, δεχόταν εκατοντάδες ασυνόδευτα παιδιά από τρίτες χώρες στο έδαφος της, για περισσότερο από μία δεκαετία,. Ειδικότερα η παρουσία παιδιών από την Αλβανία, που ήταν συνήθως ασυνόδευτα και ανήκαν στη μειονότητα των Ρομά της Αλβανίας υπήρξε ιδιαίτερα έντονη στις αρχές της δεκαετίας του '90. Πολλά από τα παιδιά αυτά ζούσαν στους δρόμους-ζητιάνευαν, καθόριζαν τα τζάμια των αυτοκινήτων στα φανάρια, πουλούσαν μικροαντικείμενα ή διέπρατταν μικρο-αδικήματα. Πιστεύεται ότι πολλά από αυτά υπήρξαν θύματα εμπορίας, ενώ ορισμένα φέρεται ότι τελικά έπεσαν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

Μέχρι σήμερα, ο συνολικός αριθμός των αλλοδαπών αυτών παιδιών στην Ελλάδα δεν είναι γνωστός και η κυβέρνηση δεν τήρησε ποτέ σχετικά αρχεία. Μια μελέτη της UNICEF του 2000 υπολόγισε την παρουσία περίπου 5.800 παιδιών του δρόμου (παιδιών των φαναριών) στη χώρα. Στην πλειοψηφία τους ήταν Αλβανικής καταγωγής, ενώ πάνω από το 14% των παιδιών αυτών φέρεται να ήταν Ιρακινής, Πακιστανικής ή Κουρδικής καταγωγής.¹¹

Η Ελληνική κυβέρνηση αντέδρασε στην παρουσία αυτών των παιδιών ακολουθώντας μια πολιτική καταστολής, υιοθετώντας ένα πρόγραμμα που έφερε, κατ' ευφημισμό, την ονομασία «Προστασία και κοινωνική φροντίδα των παιδιών στο δρόμο» και βάσει του οποίου τα παιδιά συλλαμβάνονταν και ορισμένες φορές αντιμετώπιζαν την κατηγορία της επαιτείας, που συνιστά ποινικό αδίκημα.¹² Μετά τη σύλληψή τους, τα παιδιά είτε οδηγούνταν σε μεγάλες δομές μέριμνας, όπως το ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα» στην Αθήνα, είτε απελευθύνονταν, για να ξαναπέσουν, μερικές φορές, στα χέρια κυκλωμάτων εμπορίας.¹³

Περίπου 500 παιδιά που είχαν συλληφθεί από την αστυνομία και είχαν οδηγηθεί στο ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα», από το 1998 έως το 2002, εξαφανίσθηκαν από το ίδρυμα με την πάροδο του χρόνου και κανείς δε γνωρίζει πού πήγαν.¹⁴ Η σταδιακή αναχώρησή τους δεν σήμανε συναγερό στην Ελλάδα, έως ότου αναφέρθηκε μια τέτοια περίπτωση στον Αλβανικό τύπο.¹⁵ Όταν ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε την υπόθεση, ανακάλυψε ότι το πρόγραμμα «Προστασία και κοινωνική μέριμνα για τα παιδιά στο δρόμο» δεν διέθετε θεσμική καθοδήγηση και το ίδρυμα «Αγία Βαρβάρα» είχε ανεπαρκείς και μη καταρτισμένο προσωπικό.¹⁶ Παρά την έρευνα του Συνηγόρου του Πολίτη, κανείς δε θεωρήθηκε

¹¹ UNICEF, "Παιδιά του δρόμου στην Ελλάδα: Έρευνα που διεξήχθη από την ALKO για λογαριασμό της UNICEF," Νοέμβριος 2000, <http://www.unicef.gr/reports/alko/street.php> (πρόσβαση 18 Αυγούστου, 2008).

¹² Συνήγορος του Πολίτη, "Πόρισμα: Υλοποίηση του Προγράμματος «Προστασία και Κοινωνική Φροντίδα των Παιδιών στο Δρόμο», Μάρτιος 2004, http://www.synigoros.gr/reports/ag_varvara.pdf (πρόσβαση 18 Αυγούστου, 2008).

¹³ Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού "Summary Record of the 754th Meeting, Consideration of Reports by States parties, Initial report of Greece (συνέχεια)," CRC/C/SR.754, September 13, 2002, para. 48. Συνήγορος του Πολίτη, "Πόρισμα: Υλοποίηση του Προγράμματος 'Προστασία και Κοινωνική Φροντίδα των Παιδιών στο Δρόμο'" Μάρτιος 2004, σελ. 18-19; Terre des hommes, "The Trafficking of Albanian Children in Greece," Ιανουάριος 2003, [http://www.tdh.ch/website/doc_dnlnd.nsf/bf25ab0f47ba5dd785256499006b15a4/aa38138679a23d33c12571760041dd5d/\\$FILE/albania_childtrafficking_03_eng.pdf](http://www.tdh.ch/website/doc_dnlnd.nsf/bf25ab0f47ba5dd785256499006b15a4/aa38138679a23d33c12571760041dd5d/$FILE/albania_childtrafficking_03_eng.pdf) (πρόσβαση 18 Αυγούστου 2008), σελ. 29.

¹⁴ Συνήγορος του Πολίτη, "Πόρισμα: Υλοποίηση του Προγράμματος 'Προστασία και Κοινωνική Φροντίδα των Παιδιών στο Δρόμο' Μάρτιος 2004. http://www.synigoros.gr/reports/ag_varvara.pdf (πρόσβαση 18 Αυγούστου 2008), σελ. 15. Το ίδρυμα είχε καταγράψει την εισαγωγή παιδιών από χώρες που πλήττονται από τον πόλεμο, συμπεριλαμβανοντας το Ιράκ και τη Σιέρα Λεόνε, κάτι που αποτελεί προάγγελο της σημερινής άφιξης ασυνόδευτων παιδιών.

¹⁵ Το Αλβανικό τμήμα της ΜΚΟ Terre des Hommes επέστησε την προσοχή των Μέσων στην υπόθεση αυτή.

¹⁶ Συνήγορος του Πολίτη, "Συμπεράσματα: Υλοποίηση του Προγράμματος" ο. π. σελ. 6, 16-17, 23.

υπεύθυνος για τη σοβαρή αυτή αμέλεια εις βάρος των παιδιών που είχαν τεθεί στη φροντίδα του Κράτους.

Η αποτυχία της ελληνικής κυβέρνησης να προστατεύσει επαρκώς τα παιδιά από τρίτες χώρες δεν έχει περάσει απαρατήρητη ούτε από τις διεθνείς οργανώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το 2002, η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού εξέφρασε τις ανησυχίες της για την ανεπαρκή προσοχή στην κατάσταση των ασυνόδευτων παιδιών μεταναστών και παιδιών που ζητούν άσυλο, και ζήτησε από την Ελλάδα να υιοθετήσει κατάλληλους μηχανισμούς για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερων αναγκών των παιδιών αυτών.¹⁷ Το 2004, η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα επισήμανε την «απουσία μέριμνας για την προστασία των παιδιών» και απηύθυνε έκκληση προς την Ελλάδα να προστατεύσει τα ασυνόδευτα παιδιά και να μην τα αφήνει ελεύθερα χωρίς να έχει λάβει προηγουμένως μέτρα για τη φροντίδα τους.¹⁸ Το 2005, ο Ειδικός Εισηγητής των Ηνωμένων Εθνών για την εμπορία παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία εξέφρασε τις ανησυχίες του για την απουσία θεσμοθετημένου συστήματος προστασίας του παιδιού και την έλλειψη επαρκών χώρων φιλοξενίας για τα ασυνόδευτα παιδιά με αποτέλεσμα την έκθεσή τους στον κίνδυνο εμπορίας και σε άλλους κινδύνους.¹⁹

Τόσο η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες όσο και διάφοροι ελληνικοί θεσμοθετημένοι φορείς έχουν καταγγείλει κατά καιρούς συγκεκριμένες πτυχές της προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών, μεταναστών ή προσφύγων. Το 2004, σε έκθεση της σχετικά με τις συνθήκες υποδοχής των ευάλωτων ομάδων, η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ζήτησε από την κυβέρνηση να βελτιώσει τις συνθήκες υποδοχής, να αποφεύγει τη σύλληψη των παιδιών και να διευρύνει την πρόσβαση σε υπηρεσίες και σε παιδιά που δεν έχουν ζητήσει άσυλο.²⁰

Το 2005, ο Συνήγορος του Πολίτη δημοσίευσε μια ειδική έκθεση για την κράτηση και την απέλαση των ανηλίκων μεταναστών και ζήτησε από την κυβέρνηση να αποφεύγει τέτοιες πρακτικές και να αντικαταστήσει τις διαδικασίες απέλασης με διαδικασίες επαναπατρισμού, οι οποίες θα σέβονται τα

¹⁷Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, “Consideration of Reports Submitted by States Parties under Article 44 of the Convention, Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Greece,” CRC/C/15/Add.170, April 2, 2002, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G02/409/76/PDF/G0240976.pdf?OpenElement> (πρόσβαση 12 Αυγούστου 2008) παράγραφοι 68-69.

¹⁸Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, “Consideration of Reports Submitted by States parties under Article 40 of the Covenant, Concluding Observations of the Human Rights Committee, Greece,” CCPR/CO/83/GRC, April 25, 2005, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/G05/413/94/PDF/G0541394.pdf?OpenElement> (πρόσβαση 12 Αυγούστου 2008), παράγραφος 10 (β).

¹⁹Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την πώληση παιδιών, την παιδική πορνεία και την παιδική πορνογραφία, Juan Miguel Petit, Αποστολή στην Ελλάδα, E/CN.4/2006/67/Add.3, March 27, 2006, παράγραφοι 48-49.

²⁰ Θεοδώρα Ντ. Τσοβίλη - Ευτυχία Βουτυρά, “Γυναίκες μόνες τους που ζητούν άσυλο, γυναίκες αρχηγοί οικογένειας και παιδιά χωρισμένα από την οικογένειά τους: Πρακτικές υποδοχής στην Ελλάδα,” Οκτώβριος 2004, http://www.antigone.gr/listpage/selected_publications/greece/070427.pdf (πρόσβαση 27 Αυγούστου 2008).

δικαιώματα των παιδιών. Επιπλέον, κάλεσε την κυβέρνηση να εντοπίζει, να καταγράφει και να παρέχει την κατάλληλη μέριμνα σε όλα τα ασυνόδευτα παιδιά στη χώρα.²¹

Παράλληλα, ο Συνήγορος του Πολίτη από κοινού με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, εξέδωσαν το 2005 ένα πλήρες σύνολο κατευθυντηρίων οδηγιών για την αντιμετώπιση των ασυνόδευτων παιδιών που ζητούν άσυλο²². Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες δημοσίευσε το 2006 ένα πρόγραμμα δράσης.²³ Στις αρχές του 2007, η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου ζήτησε από την κυβέρνηση να απέχει από την κράτηση παιδιών, να προβαίνει σε συστηματική καταγραφή και ταυτοποίηση τους, να τους παρέχει εκπροσώπηση, να υιοθετήσει μια επίσημη διαδικασία διαπίστωσης της ηλικίας τους και να τους παρέχει κατάλληλη στέγαση.²⁴

Η Ελληνική Νομοθεσία και το Σύστημα Προστασίας των Ασυνόδευτων Παιδιών

Η Ελληνική νομοθεσία αναγνωρίζει, έως ένα βαθμό, την υποχρέωση της Πολιτείας να φροντίζει και να προστατεύει τα ασυνόδευτα παιδιά.

Η πιο πρόσφατη ελληνική νομοθεσία για το άσυλο ορίζει ως ασυνόδευτο ανήλικο το πρόσωπο ηλικίας κάτω των 18 ετών, το οποίο φθάνει στην Ελλάδα χωρίς να συνοδεύεται από κάποιον ενήλικα υπεύθυνο για τη φροντίδα του σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο²⁵ και καθιστά υποχρεωτική την εκπροσώπηση του από έναν επίτροπο, ανεξάρτητα αν το παιδί έχει ζητήσει άσυλο ή όχι.²⁶ Σύμφωνα με το νόμο, οι ισχυρισμοί του παιδιού για τη χορήγηση ασύλου πρέπει να εξετάζονται από αρμόδιο υπάλληλο με βάση επίκαιρες και ακριβείς πληροφορίες και μετά από αντικειμενική και αμερόληπτη εξέταση, λαμβάνοντας υπόψη τις μορφές δίωξης που υφίστανται ιδιαίτερα τα παιδιά.²⁷ Εν τούτοις, στην πραγματικότητα, οι

²¹ Συνήγορος του Πολίτη, “Ειδική Έκθεση: Διοικητική Κράτηση και Απέλαση Αλλοδαπών Ανήλικων,” Οκτώβριος 2005, <http://www.synigoros.gr/reports/SR-detention-expulsionOCTOBER-2005.pdf> (πρόσβαση 18 Αυγούστου 2008). Για κατάλογο των δημοσιεύσεων του Συνήγορου του Πολίτη για τα ασυνόδευτα παιδιά από το 2004, βλέπε http://www.synigoros.gr/pdfs/Stp_Unaccomp_minors2004-2007.pdf (πρόσβαση 19 Αυγούστου 2008).

²² Συνήγορος του Πολίτη και Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες “Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Ασυνόδευτα Παιδιά που Ζητούν Άσυλο” Αθήνα, 7 Ιουνίου, 2005 http://www.synigoros.gr/docs/odigies_prosfigon.pdf (πρόσβαση 18 Αυγούστου 2008). Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ανέθεσε μια μελέτη για την αξιολόγηση της τήρησης αυτών των κατευθυντηρίων οδηγιών κατά το 2007. Βλέπε Παπαγεωργίου και Δημητροπούλου “Ασυνόδευτοι Ανήλικοι που ζητούν Άσυλο στην Ελλάδα,” Απρίλιος 2008 http://hosting01.vivodinet.gr/unhcr/UAM_english.pdf (πρόσβαση 18 Αυγούστου 2008).

²³ Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, “Παιδιά Χωρισμένα από την Οικογένειά τους στην Ελλάδα: Ανησυχίες και Υποδείξεις,” 20 Σεπτεμβρίου 2006.

²⁴ Ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. “Προτάσεις σχετικά με το ζήτημα των Ασυνόδευτων Ανήλικων,” 15 Φεβρουαρίου 2007, http://www.nchr.gr/media/gnwmateuseis_ceda/paidia/unaccompanied_minors15022007.doc (πρόσβαση 12 Αυγούστου 2008).

²⁵ Ο ορισμός αυτός δεν προβαίνει στην επιπρόσθετη διάκριση μεταξύ των ασυνόδευτων παιδιών και εκείνων που είναι χωρισμένα από την οικογένειά τους και δεν γίνεται αναφορά στο κατά πόσον ο ενήλικας που συνοδεύει το παιδί είναι αυτός που ανέλαβε αρχικά την επιμέλειά του (βλέπε ορισμό της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού στο τμήμα μεθοδολογία).

²⁶ Π.Δ. 220/2007, άρθρο 19 παρ. 1. Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών με αριθμό πρωτοκόλλου (α.π.) 5401/ 1 – 261100, 23 Φεβρουαρίου 2008, Τμήμα 3.

²⁷ Π.Δ. 90/2008, άρθρο 6 παρ. 2. Π.Δ. 96/2008, άρθρο 9 παρ. 2 σημείο (στ).

αιτήσεις ασύλου απορρίπτονται σε καθημερινή βάση χωρίς να προηγείται δίκαιη και εμπεριστατωμένη αξιολόγηση (βλέπε κεφάλαιο IV).

Επιπλέον, υπάρχει έλλειψη νομικής προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών που δεν ζητούν άσυλο καθώς και των παιδιών που δεν μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου λόγω των υφιστάμενων εμποδίων. Αν και τα παιδιά αυτά, σύμφωνα με το νόμο, εκπροσωπούνται από (προσωρινό) επίτροπο, το παράνομο καθεστώς τους ως μετανάστες που εισήλθαν παράνομα στη χώρα παραμένει αμετάβλητο, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο σύλληψης, κράτησης και απέλασης.²⁸

Θεσμικές ευθύνες

Την ευθύνη για τα ασυνόδευτα παιδιά που έρχονται ως πρόσφυγες ή μετανάστες επιμερίζονται διάφορες κρατικές υπηρεσίες.

Η αστυνομία είναι υπεύθυνη για όλες σχεδόν τις πτυχές της μετανάστευσης και του ασύλου—συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας κρίσης, επί των αιτημάτων ασύλου καθώς και της απέλασης των μεταναστών. Το σύστημα αυτό στερείται αμερόληπτης εποπτείας καθώς είναι δυνατόν η μόνη επαφή που να έχει ένα ασυνόδευτο παιδί από τη στιγμή της εισόδου του μέχρι την απέλασή του να είναι μόνο με την αστυνομία.

Το **Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης** (Υπουργείο Υγείας) είναι υπεύθυνο για την παροχή στέγης, δυνατότητας πρόσβασης στις ιατρικές υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών για τα θύματα κακοποίησης ή ένοπλων συρράξεων) και για την εξασφάλιση επαρκούς επιπέδου διαβίωσης στους αιτούντες άσυλο²⁹. Παράλληλα, υποστηρίζει τις περιφερειακές κοινωνικές υπηρεσίες και τις ΜΚΟ κατά την παροχή αυτών των υπηρεσιών.

Οι **Εισαγγελείς Ανηλίκων** ή οι Εισαγγελείς Πρωτοδικών δρουν ως προσωρινοί επίτροποι για όλα τα ασυνόδευτα παιδιά ανεξάρτητα από το αν έχουν ζητήσει άσυλο.³⁰

Παράλληλα υπάρχουν διάφοροι άλλοι φορείς που είναι αρμόδιοι να επιβλέπουν την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών στην Ελλάδα. Οι φορείς αυτοί δεν διαδραματίζουν λειτουργικό ρόλο στο

²⁸ Νόμος 3386/2005, άρθρα 76, 79 παρ. 1 και 83.

²⁹ Προεδρικό Διάταγμα (Π.Δ.) 90/2008, “Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα (L326/13.12.2005),” Φ.Ε.Κ. Α’ 138, άρθρο 2 σημείο ζ. Π.Δ. 96/2008, “Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/ 83/ ΕΚ του Συμβουλίου της 29ης Απριλίου 2004 για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους (L 304/30.09.2004),” Φ.Ε.Κ. Α’ 152, άρθρο 2 σημείο η. Π.Δ. 220/2007, άρθρα. 6(2), 13, 18. Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών με αριθμό πρωτοκόλλου 5401/1–261100, 23 Φεβρουαρίου 2008.

³⁰ Π.Δ. 61/1999 «Διαδικασία αναγνώρισης αλλοδαπού πρόσφυγα, ανάκληση της αναγνώρισης και απέλαση αυτού, έγκριση εισόδου των μελών της οικογένειάς του και τρόπος συνεργασίας με τον εκπρόσωπο της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ στην Ελλάδα». Φ.Ε.Κ. Α’ 63, άρθρο 1 παρ. 4. Π.Δ. 220/2007, άρθρο 19. Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών με α. π. 5401/1–261100, 23 Φεβρουαρίου 2008. Για πλήρη ανάλυση του ελληνικού συστήματος επιτροπείας, βλέπε κεφάλαιο II.

σύστημα προστασίας ανηλίκων ή ρύθμισης της μετανάστευσης, αλλά λειτουργούν εποπτικά, για λογαριασμό των παιδιών, στα πλαίσια των ευρύτερων αρμοδιοτήτων που διαθέτουν για τον έλεγχο του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μεταξύ αυτών, συγκαταλέγονται ο Συνήγορος του Πολίτη που είναι επιφορτισμένος με την προστασία των δικαιωμάτων Ελλήνων και αλλοδαπών που βρίσκονται στη χώρα, ενώ διαθέτει ξεχωριστό κύκλο για τα δικαιώματα του παιδιού,³¹ και η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα που εξετάζει ζητήματα που αφορούν στην προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου, αναπτύσσει πρωτοβουλίες για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας σε θέματα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.³²

Επιπλέον, πολλές ΜΚΟ όπως το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός και η ΑΡΣΙΣ, παρέχουν υπηρεσίες που χρηματοδοτούνται από το Κράτος. Μεταξύ των υπηρεσιών αυτών συμπεριλαμβάνεται η παροχή νομικών συμβουλών προς τους αιτούντες άσυλο και η βοήθεια για την πρόσβαση των ασυνόδευτων παιδιών και των άλλων ομάδων στις κοινωνικές υπηρεσίες. Όμως, γενικά οι οργανώσεις αυτές δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους και η πρόσβαση στις υπηρεσίες τους έξω από την Αθήνα είναι περιορισμένη.

Παρά τη διαρκή κριτική κατά της πολιτικής της Ελλάδας και τις εκκλήσεις για βελτίωση του συστήματος παιδικής προστασίας που διαθέτει, η έρευνα της Human Rights Watch για τους σκοπούς της παρούσας έκθεσης έδειξε ότι το σύστημα προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών δε λειτουργεί σωστά και τα παιδιά εξακολουθούν να πέφτουν θύματα βίας και κακοποίησης, ενώ οι σωστοί, έστω και περιορισμένης εμβέλειας, νόμοι δεν εφαρμόζονται. Ούτε η αστυνομία αλλά ούτε και οι υπόλοιπες υπηρεσίες καταβάλλουν αποτελεσματικές προσπάθειες για την υλοποίηση των νόμιμων υποχρεώσεων τους, ώστε να εξασφαλισθεί στα παιδιά αυτά το επίπεδο προστασίας που δικαιούνται. Πολλές φορές, στα

³¹Οι αρμοδιότητές του περιλαμβάνουν το δικαίωμα δράσης είτε μετά από ατομική αναφορά ή κατόπιν δικής του πρωτοβουλίας. Διερευνά περιπτώσεις και κοινοποιεί τα ευρήματά τους και τις συστάσεις της στον αρμόδιο κυβερνητικό φορέα ενώ μπορεί να επιλέξει να δημοσιοποιεί τα πορίσματά του. Ο Συνήγορος του Πολίτη υποβάλλει έκθεση ετησίως στον Πρωθυπουργό και το Κοινοβούλιο. Νόμος 3094/2003, Ο Συνήγορος του Πολίτη και άλλες Διατάξεις, 22 Ιανουαρίου 2003. Π.Δ. 273/1999, Ρύθμιση του Συνηγόρου του Πολίτη, 22 Οκτωβρίου 1999, http://www.synigoros.gr/en_index.htm (πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2008).

³² Η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου συντάσσει εκθέσεις, εκδίδει ψηφίσματα, θέσεις, γνωμοδοτήσεις και προτάσεις. Επίσης παρέχει συμβουλές προς την κυβέρνηση επί των νομοθετικών τροπολογιών και προωθεί τη ευαισθητοποίηση του κοινού. Τα μέλη της που διορίζονται από τον Πρωθυπουργό περιλαμβάνουν εκπροσώπους από συνδικάτα, μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), πολιτικά κόμματα, επιστημονικούς συνδέσμους, τον Συνήγορο του Πολίτη, πανεπιστημιακούς και εκπροσώπους των Υπουργείων. Οι τελευταίοι δεν έχουν δικαίωμα ψήφου. Νόμος 2667/1998, “Σύσταση Εθνικής Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής” ΦΕΚ Α 281, http://www.nchr.gr/category.php?category_id=3 (πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2008). Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Κωστή Παπαγιάννου, πρόεδρο της Ελληνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Αθήνα, 5 Ιουνίου 2008.

Το Εθνικό Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα του Παιδιού ιδρύθηκε το 2001, υπό την αιγίδα της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς, για την παρακολούθηση και την προώθηση της εφαρμογής της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Εν τούτοις, ο θεσμός αυτός μόλις και μετά βίας λειτουργεί. Σε απάντηση σε επιστολή της Human Rights Watch, η Γραμματεία δεν ήταν σε θέση να προσδιορίσει τον αριθμό του μόνιμου προσωπικού που απασχολεί ούτε να παρουσιάσει συνοπτικά τις δραστηριότητές της το 2007, να παράσχει στοιχεία, σε εθνικό επίπεδο, σχετικά με την κατάσταση των παιδιών στην Ελλάδα, ή να αναφέρει τους τρέχοντες τομείς ερευνών της. Επιστολή από τον κ. Β. Μανωλά, διευθυντή του Παρατηρητηρίου για τα δικαιώματα του παιδιού, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Υπουργείο Παιδείας, προς την Human Rights Watch, 30 Ιουλίου 2008. Νόμος 2909/2001, Ρύθμιση θεμάτων εισαγωγής στην Ισπαν τριτοβάθμια εκπαίδευση και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ Α'90, άρθρο 4.

πλαίσια του συστήματος, τα παιδιά δεν είναι απλώς θύματα μέτρων που παραβιάζουν τα δικαιώματά τους λόγω παραλείψεων, αλλά υφίστανται πράξεις βίας και κτηνωδίας από εκείνους που υποτίθεται ότι είναι υπεύθυνοι για την ασφάλεια και την ευημερία τους. Οι αποτυχίες του παρελθόντος δεν οδήγησαν στις επιτακτικά απαιτούμενες βελτιώσεις του συστήματος παιδικής προστασίας.

.

II. Η Πρώτη Επαφή με τις Αρχές

Συνήθως, η πρώτη επαφή των ασυνόδευτων παιδιών με τις ελληνικές αρχές είναι με την Ελληνική Αστυνομία, το Λιμενικό Σώμα, τις Υπηρεσίες Συνοριακής Φύλαξης ή την Ακτοφυλακή.³³ Συχνά, αυτή η επαφή λαμβάνει χώρα στα πλαίσια της επίσημης δράσης κατά των μεταναστών που εισέρχονται παράνομα στη χώρα. Τα ασυνόδευτα παιδιά μπορεί να περισυλλεγούν από το Λιμενικό Σώμα από τις βάρκες με τις οποίες εισέρχονται παράνομα στα χωρικά ύδατα της χώρας. Μπορεί να βρεθούν κρυμμένα σε φορτηγά που μπαίνουν στην Ελλάδα ή που φεύγουν από τη χώρα για άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Σε άλλες περιπτώσεις, τα παιδιά συλλαμβάνονται κατά τη διάρκεια επιχειρήσεων – σκούπα – κατά των μεταναστών. Επίσης είναι δυνατόν να συλληφθούν κατά τη διάρκεια ελέγχων ταυτότητας στην Αθήνα και σε άλλες μεγάλες πόλεις.

Όταν η αστυνομία σταματά ένα νεαρό άτομο, κανονικά πρέπει να ενεργοποιηθούν ορισμένες διαδικασίες. Πρώτον, εάν ο μετανάστης δεν έχει έγγραφα ταυτότητας και υπάρχουν αμφιβολίες για την ηλικία του, απαιτείται να γίνει διαπίστωση της ηλικίας τους ώστε να εξακριβωθεί αν πρόκειται για ανήλικο οπότε δικαιούται συγκεκριμένων μέτρων προστασίας. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να κληθούν οι αρμόδιες υπηρεσίες προστασίας ανηλίκων. Επιπλέον, οι αρχές θα πρέπει να αξιολογήσουν το κατά πόσον το παιδί είναι ασυνόδευτο και, αν ναι, να εξασφαλίσουν άμεσα την εκπροσώπησή του από επίτροπο. Όλα τα ασυνόδευτα παιδιά πρέπει να καταγράφονται, να παρακολουθούνται και οπωσδήποτε τα στοιχεία τους να ενημερώνονται διαρκώς. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, ο νόμος προβλέπει ότι στα παιδιά που είναι θύματα κακοποίησης, εγκατάλειψης, εκμετάλλευσης, βασανιστηρίων, σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή ένοπλης σύρραξης πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες υπηρεσίες αποκατάστασης και φροντίδας ψυχικής υγείας κατά περίπτωση. Όλες αυτές οι διαδικασίες εξακρίβωσης απαιτούν εξειδικευμένο προσωπικό που να συνεργάζεται στενά με τις αρχές αρμόδιες για την εφαρμογή του νόμου. Επιπλέον, αμέσως μετά τη σύλληψή τους τα παιδιά πρέπει να ενημερώνονται για το δικαίωμά τους να ζητήσουν άσυλο και να τους τεθούν ερωτήσεις με σκοπό να εξακριβωθεί κατά πόσον έχουν ανάγκη διεθνούς προστασίας.

Η πραγματικότητα είναι θλιβερή. Ούτε ένα από τα παιδιά με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch δεν υποβλήθηκε σε κανονική συνέντευξη μετά την άφιξή του. Τα παιδιά είπαν ότι, μετά την είσοδό τους στο ελληνικό έδαφος, καταγράφηκαν μόνο τα βασικά στοιχεία της ταυτότητάς τους όπως το όνομα, το πατρώνυμο, η χώρα καταγωγής τους και η ηλικία τους. Η διερμηνεία, όποτε υπήρχε, ήταν αυτοσχέδια και διεξαγόταν από συμπατριώτες τους μετανάστες και όχι από διερμηνείς της αστυνομίας.

Δεν υπάρχουν επίσημες διαδικασίες για την εξακρίβωση της ηλικίας των παιδιών. Κάποιες φορές οι αστυνομικοί που καταχωρούν τα στοιχεία των παιδιών, καταγράφουν ηλικία μεγαλύτερη από αυτή που δηλώνουν τα παιδιά. Άλλες φορές, δεν υποβάλλουν σε ερωτήσεις τα παιδιά που ισχυρίζονται ότι είναι

³³Οι Υπηρεσίες Συνοριακής Φύλαξης και η Ελληνική Αστυνομία υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εσωτερικών. Οι αστυνομικοί της Ακτοφυλακής και το Λιμενικό Σώμα ανήκουν στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας.

ενήλικες. Η αστυνομία δεν καταχωρεί τα παιδιά ως ασυνόδευτα και αποτυγχάνει να ταυτοποιήσει τα παιδιά που έχουν υποστεί ψυχικό σοκ ή είναι θύματα εμπορίας και να τα παραπέμψει σε εξειδικευμένες υπηρεσίες.

Αν και η αστυνομία στις παραμεθόριες περιοχές ενημερώνει κατά κανόνα τους Εισαγγελείς, δηλαδή τους προσωρινούς επιτρόπους του παιδιού, για τη σύλληψη ενός παιδιού-μετανάστη, οι τελευταίοι, στη συνέχεια, δεν διαφυλάσσουν τα δικαιώματα του παιδιού ούτε κατορθώνουν να παρακολουθήσουν την πορεία του, καθώς χάνεται στα γρανάζια του συστήματος μετανάστευσης.

Διαπίστωση της ηλικίας

Οι αρχές δεν έχουν ορίσει τυποποιημένες διαδικασίες για τη διαπίστωση της ηλικίας. Ένα προεδρικό διάταγμα που υιοθετήθηκε στα μέσα Ιουλίου 2008 προβλέπει τη δυνατότητα ιατρικής εξέτασης για τον προσδιορισμό της ηλικίας ενός ατόμου. Εν τούτοις, δεν αναφέρει τίποτα για το είδος των ιατρικών ή των άλλων εξετάσεων και δεν παρέχει οδηγίες για το πώς πρέπει να ληφθεί υπόψη το περιθώριο ιατρικού σφάλματος που παρατηρείται στις ιατρικές εξετάσεις.³⁴ Το ίδιο διάταγμα προβλέπει ότι ένα άτομο που ισχυρίζεται ότι είναι ανήλικος, πρέπει να λογίζεται ως ανήλικος έως την ολοκλήρωση της ιατρικής εξέτασης.³⁵

Οι ιατρικές εξετάσεις που χρησιμοποιούνται για τη διαπίστωση της ηλικίας των φερόμενων ως ανήλικων υπόκεινται σε περιθώριο σφάλματος έως και πέντε ετών.³⁶ Επιπλέον, οι παιδίατροι έχουν επικρίνει το γεγονός ότι ορισμένες εξετάσεις εκθέτουν αδικαιολόγητα τα παιδιά σε ακτινοβολία χωρίς αυτό να απαιτείται για ιατρικούς λόγους.³⁷ Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού αλλά και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, έχουν ζητήσει από τις κυβερνήσεις να μη βασίζονται τη διαπίστωση της ηλικίας αποκλειστικά στην σωματική διάπλαση του παιδιού αλλά να εξετάζουν και την ψυχολογική του ωριμότητα και να λαμβάνουν υπόψη και το περιθώριο σφάλματος στο οποίο υπόκεινται οι ιατρικές εξετάσεις, ενώ σε περίπτωση αμφιβολίας να αποφασίζουν προς όφελος του παιδιού.³⁸

Στην πραγματικότητα, λίγα από τα παιδιά με τα οποία ήρθε σε επαφή η Human Rights είχαν περάσει από ιατρική εξέταση με σκοπό τη διαπίστωση της ηλικίας τους. Οι αστυνομικοί είτε καταχωρούν την

³⁴Π.Δ. 90/2008, “Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2005/85/EK του Συμβουλίου της 1ης Δεκεμβρίου 2005, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές για τις διαδικασίες με τις οποίες τα κράτη μέλη χορηγούν και ανακαλούν το καθεστώς του πρόσφυγα” Φ.Ε.Κ. Α 138, άρθρο 12.

³⁵Π.Δ. 90/2008, άρθρο 12 παρ. 4 (δ).

³⁶“Η διαπίστωση ηλικίας δεν αποτελεί ιατρική πράξη με επιστημονική ακρίβεια και το περιθώριο σφάλματος μπορεί μερικές φορές να είναι έως και 5 χρόνια προς τα άνω ή προς τα κάτω.” Royal College of Paediatrics and Child Health, *The Health of Refugee Children: Guidelines for Practitioners* (London: 1999), σελ.13.

³⁷Ομοίως σελ.13-14.

³⁸Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), “Κατευθυντήριες Οδηγίες για την Πολιτική και τις Διαδικασίες κατά την Αντιμετώπιση των ασυνόδευτων Παιδιών που Ζητούν Άσυλο” (εφεξής Κατευθυντήριες Γραμμές της UNHCR), Φεβρουάριος 1997,

<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?page=search&docid=3ae6b3360> (πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου, 2008), τμήμα 5.11. Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, “Μεταχείριση των Ασυνόδευτων και Χωρισμένων από τους Γονείς τους παιδιών εκτός της Χώρας Καταγωγής τους,” Γενικό σχόλιο No. 6, CRC/GC/2005/6 (2005), παράγραφος. 31 (θ).

ηλικία με βάση τη δήλωση του συγκεκριμένου ατόμου είτε προβαίνουν από μόνοι τους σε προσδιορισμό της ηλικίας που μόνο ως αυθαίρετος μπορεί να χαρακτηριστεί. Όταν η Human Rights Watch ρώτησε ένα υψηλόβαθμο αστυνομικό αν ακολουθούν κάποια συγκεκριμένη διαδικασία για τη διαπίστωση της ηλικίας ενός ατόμου, η απάντηση ήταν η εξής: «Το μόνο πράγμα που μπορούμε να κάνουμε είναι να προσδιορίσουμε την ηλικία του παιδιού με βάση την εξωτερική του εμφάνιση»³⁹. Το αποτέλεσμα είναι ότι πολλά παιδιά συχνά καταχωρούνται άλλοτε ως μεγαλύτερα και άλλοτε ως μικρότερα από την πραγματική τους ηλικία.⁴⁰

Ο Χαγιατουλά Ρ., με τον οποίο ήρθε σε επαφή η Human Rights Watch λίγο μετά την απελευθέρωσή του από το κέντρο κράτησης στη Μυτιλήνη, ανέφερε:

«Τους είπα ότι είμαι 12, αλλά έγραψαν 15. Είδα ότι έγραψαν 15, τους είπα ότι είμαι 12 αλλά δεν μου έδωσαν σημασία.»⁴¹

Ο Φαχίμ Φ., που συνελήφθη από την αστυνομία στις αρχές του 2008 στη Λέσβο, είπε:

«Είμαι 17 ετών. Για αυτούς όμως είμαι 14 Η αστυνομία με ρώτησε πόσο χρονών είμαι, αλλά δεν κατάλαβα την ερώτηση κι έτσι έγραψαν από μόνοι τους ότι είμαι 14. Εγώ δεν τους είπα ότι είμαι 14»⁴².

Ο δεκαεξάχρονος Σομπίρ Σ. μας είπε ότι η αστυνομία στη Λέσβο δεν έλαβε υπόψη την αστυνομική του ταυτότητα κατά την καταγραφή του:

«Είχα μαζί μου αστυνομική ταυτότητα αλλά η αστυνομία δεν την έλαβε υπόψη. Όταν πήρα την εντολή απέλασης, η ηλικία μου ήταν καταχωρημένη ως 18 ετών, αλλά τους είπα ότι είμαι Αφγανός και τους έδειξα την Αφγανική μου ταυτότητα όπου η ημερομηνία γέννησής μου είναι γραμμένη με Αραβικούς αριθμούς και σύμφωνα με το Αφγανικό ημερολόγιο. Δεν υπήρχε διερμηνέας. Επιπλέον, έγραψαν λάθος το όνομά μου.»⁴³

Ο δεκαεξάχρονος Χαμέντ Π. καταχωρήθηκε ως 21 ετών χωρίς να ρωτηθεί για την ηλικία του. Η ηλικία αυτή γράφτηκε στη συνέχεια και στην κόκκινη κάρτα που χορηγείται στους αιτούντες άσυλο. Επειδή φαίνεται μικρότερος, τώρα η αστυνομία τον κατηγορεί ότι έδωσε λάθος ηλικία. «Μερικές φορές, όταν

³⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Γιώργο Παλιούρα Υποδιευθυντή, Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, κέντρο κράτησης Αμυγδαλέζας, 3 Ιουνίου 2008.

⁴⁰Και ενήλικες έχουν καταχωρηθεί ως ανήλικοι μετά από δήλωσή τους. Συνήθως, ως ημερομηνία γέννησης αναγράφεται η 1^η Ιανουαρίου.

⁴¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαγιατουλά Ρ. στο πλοίο από Μυτιλήνη προς Πειραιά, 2 Ιουνίου 2008.

⁴²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Φαχίμ Φ. Βόλος 11 Ιουνίου 2008.

⁴³Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Σομπίρ Σ. 11 Ιουνίου 2008. Η Human Rights Watch δεν είναι σε θέση να αποφανθεί κατά πόσον η αστυνομία εσκεμμένα δεν έλαβε υπόψη το έγγραφο ή κατά πόσον τούτο οφείλεται στην έλλειψη διερμηνέα και εξοικείωσης με το Περσικό ημερολόγιο.

δείχνω την κόκκινη κάρτα μου στην αστυνομία, με κατηγορούν ότι δεν είπα την αλήθεια για το ότι είμαι ανήλικος.”⁴⁴

Συχνά τα παιδιά είναι αναλφάβητα και δεν είναι βέβαιο ότι αντιλαμβάνονται την ηλικία με την οποία καταχωρούνται. Για παράδειγμα, ο δεκαεξάχρονος Ραζ Τζ. δεν γνώριζε ότι η διαταγή απέλασής του έγραφε ότι είναι 26 ετών.⁴⁵

Διαφορετικές Διαπιστώσεις Ηλικίας

Η καταχώρηση της ηλικίας ενός παιδιού μετά την είσοδό του στη χώρα δεν είναι η μοναδική φορά κατά την οποία γίνεται διαπίστωση της ηλικίας του. Ένα ασυνόδευτο παιδί που δεν έχει υποβάλει αίτηση για άσυλο παραμένει χωρίς χαρτιά. Αν το παιδί συλληφθεί και δεύτερη φορά ή αν υποβάλει αίτηση για άσυλο, μπορεί να γίνει διαφορετική διαπίστωση ηλικίας και να καταχωρηθεί με άλλη ηλικία.⁴⁶

Ο δεκαεξάχρονος Νατζίμπ Μ. μας μίλησε για το πώς άλλαξε η ηλικία του κατά τη διάρκεια μιας μεταγενέστερης σύλληψης: «Με συνέλαβαν στο λιμάνι και πέρασα την πρώτη νύχτα στο αστυνομικό τμήμα του λιμανιού και μετά τέσσερις νύχτες στην Αθήνα. Στο πρώτο χαρτί η ηλικία μου ήταν 16. Όταν με συνέλαβαν στην Πάτρα άλλαξαν την ηλικία μου σε 18 ετών και μου πήραν το πρώτο χαρτί»⁴⁷. Με παρόμοιο τρόπο ο Σάμι Φ. μας είπε: «Στη Μυτιλήνη ήμουν 17. Εδώ, έγραψαν στην κόκκινη κάρτα 19»⁴⁸. Οι αστυνομικοί με κοίταξαν και μου είπαν: «δεν είσαι 17, είσαι δύο χρόνια μεγαλύτερος». Δεν τους απάντησα»⁴⁹.

Παιδιά που ισχυρίζονται ότι είναι ενήλικες

Ορισμένα παιδιά δηλώνουν ότι είναι ενήλικες και καταχωρούνται ως ενήλικες, παρόλο που δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι ανήλικοι. Αντίθετα, ο Αστυνομικός Διευθυντής Σάμου μας διαβεβαίωσε ότι δεν γίνονται τέτοιου είδους καταχωρήσεις: «Σε μερικές περιπτώσεις, τα παιδιά είναι μικρά αλλά δηλώνουν ότι είναι μεγαλύτερα για να απελευθερωθούν συντομότερα. Δεν δεχόμαστε όμως κάτι τέτοιο»⁵⁰. Κι όμως, ο δεκατετράχρονος Hussein S. δήλωσε στην αστυνομία της Σάμου ότι είναι 18 ετών παρόλο που φαινόταν πολύ μικρός και δεν υπήρχε αμφιβολία ότι είναι ανήλικος.⁵¹

⁴⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμέντ Π. Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

⁴⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ραζ Τζ., πλοίο Μυτιλήνη-Πειραιάς, 2 Ιουνίου 2008.

⁴⁶Επίσης, τα κράτη μέλη της ΕΕ δεν καταχωρούν σε βάση δεδομένων της Ευρωπαϊκής Ένωσης την ημερομηνία γέννησης των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο. Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΚ) Νο 2725/2000 της 11ης Δεκεμβρίου 2000 «σχετικά με τη θέσπιση του «Eurodac» για την αντιπαραβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύμβασης του Δουβλίνου». Επίσημη Εφημερίδα L 316, 15/12/2000 P. 0001 – 0010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32000R2725:EN:HTML> (πρόσβαση 17 Οκτωβρίου 2008), άρθρ. 8.

⁴⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νατζίμπ Μ., Πάτρα, 8 Ιουνίου 2008.

⁴⁸Ο όρος «κόκκινη κάρτα» χρησιμοποιείται συχνά για το ειδικό (κόκκινου χρώματος) δελτίο ταυτότητας των αιτούντων άσυλο.

⁴⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch interview με τον Σαμί Φ., Αθήνα, 28 Μαΐου 2008.

⁵⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Ιωάννη Κοτζαμπάση, Αστυνομικό Διευθυντή Σάμου, Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

⁵¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χουσεΐν Σ., Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

Μερικά παιδιά έχουν την άποψη ότι η μεγαλύτερη ηλικία είναι προς όφελός τους. Ο δεκαεξάχρονος Χαμέντ Π., που είχε καταχωρηθεί ως 21 ετών μας είπε: «ένας φίλος μου μου είπε ότι είναι καλύτερα να είμαι 21 ετών γιατί θα μπορούσα να πάρω άδεια εργασίας, αλλιώς κανένας δε θα με βοηθούσε. Τώρα δουλεύω κάθε μέρα σε ένα εργοστάσιο μπύρας. Στην αρχή ο ιδιοκτήτης μου είπε ότι είμαι ανήλικος. Όταν όμως του έδειξα την κόκκινη κάρτα μου είπε - Εντάξει! Μπορείς να πιάσεις δουλειά.»⁵²

Επιπλέον, η έλλειψη κάθε μορφής επίσημης διαδικασίας διαπίστωσης ηλικίας σημαίνει ότι δεν υπάρχει νόμιμος τρόπος για την αμφισβήτηση και τη διόρθωση αυθαίρετων ή εσφαλμένων αξιολογήσεων. Παρόλο που ένας κοινωνικός λειτουργός μας είπε ότι το παιδί μπορεί να ζητήσει διόρθωση ηλικίας αν πιστοποιείται από ιατρό ότι είναι ανήλικο, αυτό δεν φαίνεται να αποτελεί επίσημη διαδικασία ούτε διαδικασία με την οποία είναι εξοικειωμένοι οι αρμόδιοι.

Όταν ο Χουσεΐν Σ. υπέβαλε αίτηση για άσυλο, ο δικηγόρος του είπε ότι δεν υπάρχει τρόπος να αλλάξει η ηλικία: «όταν υπέβαλα αίτηση για άσυλο, αντέγραψαν την ίδια ηλικία. Είπα στο δικηγόρο ότι ήμουν 14 αλλά εκείνος μου είπε ότι ήταν πλέον αργά και η αστυνομία δεν θα με πίστευε»⁵³. Με παρόμοιο τρόπο, ο Μούσα Μ., που ήρθε στην ηλικία των 16 και καταγράφηκε ως 18 ετών μας είπε: «Τους είπα πόσο χρονών είμαι. Πήγα ακόμα και στο Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) και τους είπα ότι με κατέγραψαν σαν μεγαλύτερο αλλά και εκεί μου είπαν ότι δεν ήταν δυνατόν να αλλάξει η ηλικία. Είπα στην αστυνομία την ημερομηνία γέννησής μου αλλά δεν ξέρω πώς μεταφράστηκε».⁵⁴

Η περίπτωση της Λέρου

Για τη διαπίστωση της ηλικίας μιας ομάδας μεταναστών, στην οποία συμπεριλαμβάνονταν και ένας μεγάλος αριθμός από ασυνόδευτα παιδιά που έφθασαν στη Λέρο από το Μάρτιο έως το Μάιο του 2008, οι αρχές κατέφυγαν στην ιατρική εξέταση. Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) πήρε συνέντευξη από όλα αυτά τα άτομα και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από τους 118 μετανάστες, οι 32 ήταν ηλικίας κάτω των 17 ενώ ένας άγνωστος αριθμός ήταν γύρω στα 17 ή τα 18.⁵⁵ Αν και το ΕΣΠ έδωσε στις αρχές τους δικούς του υπολογισμούς ηλικίας, οι αρχές διέταξαν ακτινογραφίες των οστών του καρπού για άγνωστο αριθμό ατόμων.⁵⁶ Μετά την ιατρική εξέταση και την αναχώρηση άγνωστου αριθμού παιδιών, 22 παιδιά μεταφέρθηκαν στα κέντρα μέριμνας.⁵⁷

Ο Διευθυντής της Διεύθυνσης Αλλοδαπών της Ελληνικής Αστυνομίας δήλωσε στην Human Rights Watch ότι οι αρχές προτίθενται να προβαίνουν σε πιο συστηματική διαπίστωση της ηλικίας σε ολόκληρη

⁵²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμέντ Π. Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

⁵³Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χουσεΐν Σ., Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

⁵⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μούσα Μ., Αθήνα, 28 Μαΐου 2008.

⁵⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Αλέξανδρο Αναστασίου, 6 Ιουνίου 2008.

⁵⁶Ζητήσαμε από το Υπουργείο Υγείας διευκρινίσεις ως προς το πόσα άτομα υποβλήθηκαν σε εξετάσεις με ακτινογραφίες και πόσα από αυτά βρέθηκαν να είναι ανήλικοι, κατά τη διάρκεια μιας συνάντησής μας, και μεταγενέστερα, με δεύτερη επιστολή. Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Μαρία Τροχάνη, Γενική Γραμματέα, Υπουργείο Υγείας, 12 Ιουνίου 2008. Επιστολή από την κ. Μαρία Τροχάνη προς την Human Rights Watch, 3 Οκτωβρίου 2008.

⁵⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Αλέξανδρο Αναστασίου, 6 Ιουνίου 2008.

τη χώρα.⁵⁸ Ωστόσο δεν διευκρινίσε κατά πόσον υπάρχει ήδη συγκεκριμένο σχέδιο ούτε το πότε θα διεξάγονται οι εξετάσεις αυτές. Επιπλέον, όταν η Human Rights Watch ρώτησε σχετικά το Υπουργείο Υγείας, δεν είχαν γνώση για τέτοιου είδους σχέδια.

Επιτροπεία

Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού ζητά από τα κράτη να εξασφαλίζουν τη σωστή εκπροσώπηση των ασυνόδευτων παιδιών προς το βέλτιστο συμφέρον τους. Αυτή η απαίτηση απορρέει από την υποχρέωση να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον των παιδιών σε κάθε πράξη που τα αφορά.⁵⁹ Για το σκοπό αυτό, τα κράτη οφείλουν να διορίζουν επίτροπο ή σύμβουλο αμέσως μετά την ταυτοποίηση ενός ασυνόδευτου παιδιού.⁶⁰ Ο επίτροπος αυτός θα πρέπει να ενημερώνεται και να παρέχει τις συμβουλές του για όλες τις πράξεις που λαμβάνουν χώρα σε σχέση με το παιδί.⁶¹ Επιπλέον, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, ζητά τον έλεγχο της επιτροπείας⁶² ενώ διευκρινίζει ότι, σε περίπτωση υπαγωγής του παιδιού στη διαδικασία ασύλου, πρέπει επιπροσθέτως να προβλέπεται και η νομική εκπροσώπησή του.⁶³

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και μια εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών, οι εισαγγελείς ασκούν τα καθήκοντα των προσωρινών επιτρόπων όλων των ασυνόδευτων ανηλίκων: μεταναστών, προσφύγων και αιτούντων άσυλο.⁶⁴ Το σύστημα επιτροπείας για τα Ελληνόπουλα που στερούνται οικογενειακού περιβάλλοντος είναι κάπως διαφορετικό, καθώς, στην περίπτωση αυτή, οι εισαγγελείς δεν ασκούν καθήκοντα προσωρινών επιτρόπων.⁶⁵

Η ελληνική νομοθεσία, επίσης, προβλέπει ότι ένας ανήλικος πρέπει να εκπροσωπείται από επίτροπο όταν κανένας γονέας δεν ασκεί τη γονική μέριμνα ή όταν ο ανήλικος είναι ασυνόδευτος και δεν υπάρχει, σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο, κάποιος ενήλικας ουσιαστικά υπεύθυνος για την φροντίδα του.⁶⁶ Στα καθήκοντα του επιτρόπου συμπεριλαμβάνεται η υποχρέωση παροχής μέριμνας προς το παιδί, η

⁵⁸ Συνέντευξη της Human Rights με τον κ. Κωνσταντίνο Κορδάτο, Διευθυντή, Διεύθυνση Αλλοδαπών, Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας, Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008.

⁵⁹ ΣΔΠ, άρθρο 3.

⁶⁰ Τη θέση αυτή υποστηρίζει και η Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες. Βλέπε Γραφείο της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (UNHCR), “Κατευθυντήριες Οδηγίες για τις Πολιτικές και τις Διαδικασίες στην Αντιμετώπιση των Ασυνόδευτων Παιδιών που Ζητούν Άσυλο” (Κατευθυντήριες Οδηγίες UNHCR), Φεβρουάριος 1997, εκτενής περίληψη.

⁶¹ Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο Άρθρο 6, παράγραφος 33. Το Πρόγραμμα για τα Χωρισμένα από την Οικογένειά τους Παιδιά στην Ευρώπη διευκρινίζει τι πρέπει να περιλαμβάνει η εντολή του επιτρόπου. Βλέπε Πρόγραμμα για τα Χωρισμένα από την Οικογένειά τους Παιδιά, Δήλωση Καλής Πρακτικής 2004, Third Edition, http://www.separated-children-europe-programme.org/separated_children/good_practice/index.html (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2008) σελ. 16.

⁶² Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο Άρθρο 6, παράγραφος 35.

⁶³ Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο Άρθρο 6, παράγραφος 36.

⁶⁴ Π.Δ. 220/2007, άρθρο 19 παρ. 1. Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών με α. π. 5401/ 1 – 261100, 23 Φεβρουαρίου 2008, Τμήμα 3. Τα περισσότερα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες εκπροσωπούνται μόνο από προσωρινό επίτροπο, είτε τον εισαγγελέα ανηλίκων είτε τον Εισαγγελέα Πρωτοδικών. Ο προσωρινός επίτροπος μπορεί να προτείνει τον διορισμό μόνιμου επιτρόπου με δικαστική απόφαση, σύμφωνα με τα άρθρα 1592 έως 1601 του Αστικού Κώδικα. Σύμφωνα με το Π.Δ. 220/2007 (άρθρο 19 παρ. 1), ο αρχικός διορισμός του προσωρινού επιτρόπου των ασυνόδευτων ανηλίκων δεν απαιτεί απόφαση του δικαστηρίου.

⁶⁵ Αστικός Κώδικας, άρθρα 1592, 1600-1601.

⁶⁶ Αστικός Κώδικας άρθ. 1589. Π.Δ. 220/2007, άρθρο 1 σημείο (στ).

εκπροσώπησή του σε όλες τις νομικές ή δικαστικές διαδικασίες, η υποχρέωση να λαμβάνει υπόψη τη γνώμη του παιδιού σε κάθε απόφαση, και να ενεργεί σύμφωνα με το απώτερο συμφέρον του παιδιού. Η υποχρέωση μέριμνας για τον επίτροπο είναι ίδια με αυτή του γονέα και συμπεριλαμβάνει την ανατροφή του παιδιού, τη μόρφωσή του και την εξασφάλιση στέγης.⁶⁷

Ο νόμος προβλέπει την επίβλεψη της άσκησης της επιτροπείας από ένα εποπτικό συμβούλιο.⁶⁸ Οι επίτροποι, τα δικαστήρια και το εποπτικό συμβούλιο οφείλουν να ακούν την γνώμη του παιδιού πριν λάβουν οποιαδήποτε απόφαση και να ενεργούν σύμφωνα με το βέλτιστο συμφέρον του.⁶⁹ Είναι δυνατόν να ανακληθεί η επιτροπεία εάν το εποπτικό συμβούλιο θεωρήσει ότι η συνέχισή της θέτει τον ανήλικο σε κίνδυνο ή αντιτίθεται στα συμφέροντά του.⁷⁰ Είναι επίσης δυνατό, για σημαντικούς λόγους, ο επίτροπος να αρνηθεί την επιτροπεία ή να παραιτηθεί.⁷¹

Αν και οι διατάξεις αυτές συμβαδίζουν, σε γενικές γραμμές, με τις διεθνείς επιταγές, οι αρχές δεν έχουν θεσπίσει συγκεκριμένες διαδικασίες που να επεξηγούν τα καθήκοντα των προσωρινών επιτρόπων σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά που είναι υπήκοοι τρίτων χωρών.⁷² Ως εκ τούτου, οι εισαγγελείς, που ούτως ή άλλως αντιμετωπίζουν μεγάλο φόρτο εργασίας, έχουν ιδιαίτερα δισταγμένες απόψεις ως προς το τι συνεπάγεται ο ρόλος τους.⁷³ Σπάνια αναλαμβάνουν ενέργειες προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, τόσο κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου όσο και κατά την κράτησή του. Οι προσωρινοί επίτροποι με τους οποίους ήρθε σε επαφή η Human Rights Watch δεν γνώριζαν για πόσα ασυνόδευτα παιδιά ήταν υπεύθυνοι και δεν είχαν πληροφορίες για την τύχη τους.⁷⁴ Ορισμένοι δε εξέφρασαν επιφυλάξεις για την εντολή τους. Εν συντομία, το σύστημα επιτροπείας των ασυνόδευτων παιδιών δυσλειτουργεί.

Για παράδειγμα, η Εισαγγελέας Ανηλίκων στην Αθήνα, είπε στην Human Rights Watch ότι η εντολή της περιορίζεται αποκλειστικά στην «υπογραφή της πρότασης για μόνιμο επίτροπο» και ότι η εύρεση κατάλληλων επιτρόπων είναι ευθύνη των ΜΚΟ.⁷⁵ Εξήγησε ότι δεν διαθέτει τους απαραίτητους πόρους για το καθήκον αυτό, πέραν των άλλων ευθυνών της για τους νεαρούς παραβάτες και τα παιδιά που είναι θύματα αξιόποινων πράξεων.⁷⁶

⁶⁷ Αστικός Κώδικας, άρθρα 1518, 1606, 1647-1648. Ο επίτροπος δύναται να θεωρηθεί υπεύθυνος για ζημιές που προκλήθηκαν από τον ανήλικο εάν προκύπτουν μετά από δική του αμέλεια κατά την άσκηση των καθηκόντων του. Αστικός Κώδικας, άρθρο 1632.

⁶⁸ Αστικός Κώδικας, άρθρο 1634.

⁶⁹ Αστικός Κώδικας, άρθρο 1647-1648.

⁷⁰ Αστικός Κώδικας, άρθρο 1651.

⁷¹ Αστικός Κώδικας, άρθρο 1599.

⁷² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Φίλιππο Καρατζίδη, αντεισαγγελέα Ορεστιάδας, Ορεστιάδα, 26 Μαΐου.

⁷³ Αστικός Κώδικας άρθρο 1606, 1647-1648.

⁷⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Σύλλα Παπαταξιάρχη, Εισαγγελέα Ανηλίκων Αθηνών. Αθήνα 12 Ιουνίου 2008. Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Φίλιππο Καρατζίδη, αντεισαγγελέα Ορεστιάδας, Ορεστιάδα, 26 Μαΐου 2008. Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Κωνσταντίνο Μπουτζίκο, Εισαγγελέα Πρωτοδικών Λέσβου. Μυτιλήνη, 2 Ιουνίου 2008. Οι εισαγγελείς εκτός Αθηνών ενημερώνονται από την αστυνομία για τη σύλληψη ασυνόδευτου ανήλικου.

⁷⁵ Μια πρόσφατη μελέτη για λογαριασμό της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών έδειξε ότι τα παιδιά δεν ήταν σε θέση να εγγραφούν στο σχολείο εφόσον ο προσωρινός τους επίτροπος δεν θεωρούσε ότι αυτό αποτελεί μέρος της εντολής του. Παπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ 77.

⁷⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Σύλλα Παπαταξιάρχη, Εισαγγελέα Ανηλίκων Αθηνών. Αθήνα, 12 Ιουνίου 2008.

Τόσο η ίδια όσο και ο Αντιεισαγγελέας Ορεσιτιάδης είχαν την άποψη ότι δεν μπορούν να ενεργήσουν για λογαριασμό ενός παιδιού που τελεί υπό διοικητική κράτηση. «Είναι πολύ σκληρό αυτό που θα σας πω αλλά από νομική άποψη τα παιδιά αυτά δεν υφίστανται. Εφόσον είναι σε διοικητική διαδικασία, δεν υπάρχουν στη δικαιοδοσία μου» μας είπε ο Αντιεισαγγελέας στην Ορεσιτιάδα.⁷⁷ Η Εισαγγελέας Ανηλίκων της Αθήνας μας είπε ότι έχει το δικαίωμα να αναλάβει δράση για λογαριασμό του παιδιού μόνο στην περίπτωση που το παιδί έχει διαπράξει ποινικό αδίκημα.⁷⁸

Την άποψη αυτή, ότι οι εισαγγελείς δε μπορούν να δράσουν για λογαριασμό ενός παιδιού όταν αυτό βρίσκεται στα πλαίσια διοικητικής διαδικασίας, συμμερίζονται και ορισμένοι αξιωματικοί της αστυνομίας. Ο Αστυνομικός Διευθυντής στη Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής μας είπε: «Εφόσον το άσυλο αποτελεί διοικητική διαδικασία, ο εισαγγελέας δεν έχει καμία αρμοδιότητα. Συνήθως ο εισαγγελέας δίνει οδηγίες σε ΜΚΟ ή σε κάποιον άλλο φορέα για να βοηθήσει το παιδί»⁷⁹.

Για να γραφτεί ένα παιδί στο σχολείο χρειάζεται τη συγκατάθεση του κηδεμόνα του. Μας αναφέρθηκε ότι το σύστημα προσωρινής επιτροπείας δεν είναι λειτουργικό εφόσον δεν υπάρχει νόμιμος τρόπος να γραφτεί ένα ασυνόδευτο παιδί σε κάποιο σχολείο στην Αθήνα και οι ΜΚΟ καταφεύγουν σε διάφορες άτυπες μεθόδους για την εγγραφή των παιδιών. Για παράδειγμα το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες πιστοποιεί ότι ασκεί καθήκοντα μόνιμου επιτρόπου του παιδιού έτσι ώστε να είναι δυνατή η εγγραφή τους στο σχολείο.⁸⁰

Αξιολόγηση των Ευάλωτων Περιπτώσεων

Το γεγονός ότι ένα παιδί είναι ασυνόδευτο είναι ένας ιδιαίτερα σημαντικός παράγων που καθιστά το παιδί ευάλωτο. Και όμως στη πράξη, η Ελληνική Αστυνομία σχεδόν ποτέ δεν εξετάζει κατά πόσον πρόκειται για ασυνόδευτο παιδί. Αντίθετα μάλιστα, φαίνεται ότι οι αρχές είναι απρόθυμες να χαρακτηρίσουν τα παιδιά ως ασυνόδευτα.⁸¹

Στην ερώτησή μας για την παρουσία ασυνόδευτων παιδιών ο αστυνομικός διευθυντής Σάμου απάντησε: «Συνήθως τα παιδιά που φθάνουν δεν είναι ασυνόδευτα. Μένουν με την οικογένειά τους και φεύγουν όλοι

⁷⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Φίλιππο Καρατζήδη, αντιεισαγγελέα Ορεσιτιάδης, Ορεσιτιάδα, 26 Μαΐου 2008.

⁷⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Σύλλα Παπαταξιάρχη, Εισαγγελέα Ανηλίκων Αθηνών, Αθήνα, 12 Ιουνίου 2008.

⁷⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Γιώργο Παλιούρα, Υποδιευθυντή, Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, Αθήνα, 3 Ιουνίου 2008.

⁸⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Αλέξανδρο Αναστασίου, συντονιστή κοινωνικής υπηρεσίας, Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008. Βλέπε επίσης Παπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 75-84. Η Human Rights Watch πληροφορήθηκε ότι οι μόνιμοι επίτροποι στην Κάλυμνο και τη Σάμο που διορίστηκαν από το δικαστήριο, ήταν σε θέση να βρίσκουν λύσεις στα ιδιαίτερα προβλήματα των παιδιών και προς το βέλτιστο συμφέρον τους. Ηλεκτρονική αλληλογραφία από τον κ. Παναγιώτη Παπαδημητρίου προς την Human Rights Watch, 29 Αυγούστου 2008.

⁸¹Η ΜΚΟ Pro Asyl ανακάλυψε ότι η αστυνομία στη Λέσβο κατέγραφε εσκεμμένα τα ασυνόδευτα παιδιά ως συνοδευόμενα από τρίτα πρόσωπα. Pro Asyl, “Η αλήθεια μπορεί να είναι πικρή αλλά πρέπει να ειπωθεί” Οκτώβριος 2007, http://www.proasyl.de/fileadmin/proasyl/fm_redakteure/Englisch/Griechenlandbericht_Engl.pdf (πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2008) σελ 25, και Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 42-43.

μαζί.»⁸² Ένας εκπρόσωπος του Λιμενικού είπε στην Human Rights Watch ότι στα πάνω από 25.000 άτομα που συνέλαβε η ακτοφυλακή τα τελευταία πέντε χρόνια «δεν αναφέρθηκαν περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων».⁸³

Κατά το 2007 και κατά το πρώτο εξάμηνο του 2008, το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε συνολικά 12,904 διαταγές απέλασης ανηλίκων για παράνομη είσοδο ή παρουσία στη χώρα. Ωστόσο το Υπουργείο δεν ήταν σε θέση να αναφέρει στην Human Rights Watch πόσες από τις διαταγές αυτές είχαν επιδοθεί σε ασυνόδευτους ανηλίκους και πόσες επιδόθηκαν για πολλοστή φορά στα ίδια άτομα (βλέπε κεφάλαια V και VIII για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τις συλλήψεις και τις διαταγές απέλασης).⁸⁴ Όμως αυτή η παράλειψη καταγραφής μιας ολόκληρης κατηγορίας παιδιών σημαίνει ότι πολύ λίγα κατορθώνουν να υπαχθούν στο σύστημα προστασίας έστω και με τις ανεπάρκειες που το χαρακτηρίζουν.

Υπάρχουν σοβαρά σφάλματα στον τρόπο με τον οποίο οι αρχές εντοπίζουν και προσδιορίζουν τα ευάλωτα άτομα. Η Human Rights Watch πήρε συνέντευξη από διάφορα ασυνόδευτα παιδιά που ήταν θύματα ένοπλων συγκρούσεων, βίας, ή κακοποίησης. Ορισμένα φαίνονταν να είναι θύματα εμπορίας παιδιών. Σε καμία περίπτωση η αστυνομία δεν αναγνώρισε τον ευάλωτο χαρακτήρα τους και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους ούτε τα παρέπεμψε σε ιδιαίτερες υπηρεσίες (βλέπε και κεφάλαιο VII).⁸⁵ Αντίθετα, ο αστυνομικός διευθυντής Σάμου αμφισβήτησε ανοιχτά την αξιοπιστία των προσφύγων και των μεταναστών που φθάνουν στο νησί της Σάμου: «πολλοί λένε ότι έρχονται από εμπόλεμες χώρες αλλά δεν βλέπουμε τραύματα ούτε ζητούν άσυλο»⁸⁶.

Ο δεκατετράχρονος Χουσεΐν Σ., ένα ασυνόδευτο αγόρι από το Ιράκ, η περίπτωση του οποίου αναφέρθηκε παραπάνω, ήρθε στην Ελλάδα από τη Σάμο. Ήταν σε τέτοια κατάσταση που είχε αυτοτραυματιστεί και υπέφερε από εφιάλτες. Σε όλη τη διάρκεια της συνέντευξης ήταν γαντζωμένος σε μια κούκλα. Η ψυχική του κατάσταση φαινόταν να είναι αποτέλεσμα του ότι είδε να δολοφονούν μέλη της της οικογένειάς του και να απαγάγουν και να σκοτώνουν τον πατέρα του πριν οι αντάρτες αρχίσουν να κυνηγούν και τον ίδιο. Έφτασε στη Σάμο το Μάρτιο του 2008, καταγράφηκε σαν ενήλικας με βάση τη δική του δήλωση και κρατήθηκε για 27 ημέρες μαζί με ενήλικες. Στη συνέχεια αφέθηκε από το κέντρο κράτησης της Σάμου με διαταγή απέλασης και χωρίς καμία βοήθεια.⁸⁷ Την εποχή της συνέντευξης, το αγόρι αυτό ζούσε με έναν Ιρακινό με τον οποίο δεν είχε καμία συγγένεια και ο οποίος

⁸² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Ιωάννη Κοτζαμπάση, Αστυνομικό Διευθυντή Σάμου, Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

⁸³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Κωνσταντίνο Γιαλέλη, Λιμενικό Σάμα, Γραφείο Τύπου, Πειραιάς, 5 Ιουνίου 2008.

⁸⁴ Ο Υφυπουργός Εσωτερικών κατέστησε τα στοιχεία αυτά δημόσια σε απαντητική επιστολή του σε μια ερώτηση μέλους του Κοινοβουλίου στις 11 Αυγούστου 2008. Αντίγραφο της επιστολής βρίσκεται στα αρχεία της Human Rights Watch.

⁸⁵ Οι υπεύθυνοι ενός φορέα παροχής υπηρεσιών σε θύματα βασανιστηρίων με έδρα της Αθήνα μας ανέφεραν ότι η πλειοψηφία των εξυπηρετούμενων στον φορέα παραπέμπονται από τις ΜΚΟ και ότι και η αστυνομία τους παρέπεμπε εξυπηρετούμενους τα τελευταία δύο χρόνια. Πληροφορηθήκαμε επίσης ότι η κρατική χρηματοδότηση για τις υπηρεσίες αυτές διακόπηκε μετά τον Σεπτέμβριο του 2008. Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Εκάβη Παπαδημητρίου, Ιατρικό Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων, 1^η Σεπτεμβρίου 2008.

⁸⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Ιωάννη Κοτζαμπάση, Αστυνομικό Διευθυντή Σάμου, Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

⁸⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χουσεΐν Σ., Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

μιλούσε τόσο ασυνάρτητα που η Human Rights Watch αναγκάστηκε να διακόψει τη συνέντευξη μαζί του.

Αν και το κέντρο κράτησης στη Σάμο διαθέτει ολοκαίνουριες εγκαταστάσεις με γραφείο γιατρού και κοινωνικό λειτουργό, δεν υπάρχει διερμηνέας που να είναι παρών στο κέντρο σε μόνιμη βάση, πράγμα που υπονομεύει σοβαρά κάθε προσπάθεια για τον εντοπισμό των ευάλωτων ατόμων.

Η αποτυχία ορθού εντοπισμού των παιδιών που είναι θύματα βίας και βασανιστηρίων ή φέρουν ψυχικά τραύματα, οδηγεί σε παραβίαση του δικαιώματός τους για ειδική βοήθεια και τα εκθέτει σε σοβαρή βλάβη. Εάν τα παιδιά αυτά υποβάλλουν αίτημα ασύλου θα έχουν περιορισμένη ικανότητα να μιλήσουν συγκροτημένα και πειστικά για τους λόγους και τα γεγονότα που τα οδήγησαν στην φυγή τους. Ενδέχεται να πέσουν σε αντιφάσεις και οι αφηγήσεις τους να παρουσιάζουν κενά λόγω ψυχικού στρες. Στις χειρότερες περιπτώσεις οι ισχυρισμοί τους ενδέχεται να κριθούν αβάσιμοι ή αναξιόπιστοι. Ο Χουσεΐν Σ. έδωσε συνέντευξη ασύλου χωρίς προηγουμένως να έχει εξεταστεί από ψυχολόγο.

Ο δεκαεφτάχρονος Αγουάλι Ν. έφυγε από το κατεστραμμένο από τον πόλεμο Μογκαντίσιο τον Αύγουστο του 2007 και έφτασε στην Ελλάδα στις αρχές του 2008. Μας είπε ότι όλα τα μέλη της οικογένειάς του είχαν σκοτωθεί, εκτός από την μητέρα του. Ζούσε σε ένα ασφυκτικά γεμάτο και εξαθλιωμένο σπίτι και πάλευε να επιβιώσει στην Ελλάδα. Ήταν εμφανές ότι βρισκόταν σε κατάσταση ψυχικού στρες. Ορισμένα τμήματα της αφήγησής του ήταν συγκεχυμένα, ενώ παραδέχτηκε ότι δεν μπορούσε να συγκεντρωθεί και να θυμηθεί λεπτομέρειες. Ήταν διαρκώς ιδρωμένος και περιέγραψε την ψυχική του κατάσταση ως εξής:

«Τη νύχτα δεν μπορώ να κοιμηθώ-σκέφτομαι τα προβλήματά μου. Γιατί δεν με βοηθούν καθόλου στην Ελλάδα; Δεν μπορώ να κοιμηθώ εξαιτίας των ονείρων μου και των σκέψεων μου... Δεν ξέρω πού βρίσκεται η μητέρα μου ούτε αν είναι ακόμα ζωντανή. Ήμουν το μόνο αγόρι που απέμεινε και το έβαλα στα πόδια.»⁸⁸

Δύο αδέρφια, εκ των οποίων το ένα ήταν οκτώ ετών την εποχή στην οποία αναφέρονται τα γεγονότα, μας είπαν ότι αφέθηκαν ελεύθερα το 2006 χωρίς να μεταφερθούν σε κάποιο κέντρο μέριμνας και κατέληξαν στα χέρια μιας συμμορίας εγκληματιών που τους υπέβαλαν σε σοβαρή κακοποίηση. Η μεταχείριση αυτή περιλάμβανε ξυλοδαρμό, στέρηση τροφής και πρόκληση εγκαυμάτων με μεταλλικά αντικείμενα. Τα παιδιά είπαν ότι κατάφεραν να ξεφύγουν από τους βασανιστές τους εννιά μέρες αργότερα, ζήτησαν βοήθεια από την αστυνομία και συνελήφθησαν πάλι. Πέρασαν συνέντευξη για άσυλο σε πρώτο βαθμό που οδήγησε, ωστόσο, στην απόρριψη των αιτήσεων ασύλου τους, χωρίς προηγούμενη ψυχολογική υποστήριξη και μέσα σε σαφώς εκφοβιστικές συνθήκες.⁸⁹

⁸⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αγουάλι Ν., Αθήνα, 24 Μαΐου 2008.

⁸⁹ Στα δύο αδέρφια χορηγήθηκε το καθεστώς του πρόσφυγα σε δεύτερο βαθμό. Κοντινοί τους άνθρωποι δήλωσαν στην Human Rights Watch ότι ασκήθηκε μεγάλη πίεση στην αστυνομία από τα Μέσα Ενημέρωσης που κάλυψαν εκτενώς την ιστορία των αγοριών αυτών. Η αστυνομία κατηγορήθηκε ως εν μέρει υπεύθυνη για την απαγωγή τους, επειδή άφησε τα παιδιά ελεύθερα από την κράτηση χωρίς καμία συνδρομή. Βλέπε επίσης και Παπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο

«Εγώ και ο αδερφός μου δώσαμε ξεχωριστές συνεντεύξεις. Υπήρχε ένας διερμηνέας. Ήταν πολλές ερωτήσεις. Κράτησε περίπου 20 λεπτά. Τον αδερφό μου τον ρώτησαν μόνο το όνομά του και τίποτα άλλο. Ήταν μόλις οκτώ ετών. Είχαμε και οι δύο σημάδια σωματικής κακοποίησης- εγκαύματα από μέταλλο. Τους δείξαμε τις ουλές και τις πληγές.»

«Εκείνο τον καιρό εγώ δεν είχα πρόβλημα με τη συνέντευξη και τους τα είπα, αλλά ο αδερφός μου έκλαιγε διαρκώς...Κι εγώ έκλαψα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης γιατί ρώτησαν για τον αδερφό μου και αναστατώθηκα πολύ. Δεν είχα καμιά ψυχολογική υποστήριξη. Δεν υπήρχε καμιά υποστήριξη. Δεν υπήρχε γιατρός ούτε ψυχολόγος. Εκείνη την ημέρα με πήγαν από τη φυλακή στη συνέντευξη και μετά πίσω στη φυλακή. Όταν μας πήγαν στη συνέντευξη τα χέρια μας ήταν δεμένα πίσω στην πλάτη. Δεν ήταν δεμένα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, αλλά στο αυτοκίνητο φεύγοντας από τη φυλακή μας έδεσαν τα χέρια. Όταν τελείωσε η συνέντευξη, μας έδεσαν πάλι τα χέρια και μας έφεραν πίσω.»⁹⁰

στην Ελλάδα», υποσημείωση 152, και “Παράνομη κράτηση πέντε Αφγανών ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο για 45 ημέρες σε Βόλο και Αθήνα” Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα Προσφύγων και Μεταναστών, Δελτίο Τύπου, <http://cm.greekhelsinki.gr/index.php?cid=2854&sec=194> (πρόσβαση 11 Σεπτεμβρίου 2008).

⁹⁰ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρζαή Α., Ιούνιος 2008 (δεν αποκαλύπτονται η ακριβής ημερομηνία και τοποθεσία).

III. Βία κατά των Παιδιών από Κρατικούς Λειτουργούς

Το προηγούμενο κεφάλαιο περιέγραψε τη σχεδόν συστηματική αποτυχία της αστυνομίας να προβαίνει σε αξιόπιστη διαπίστωση της ηλικίας και αξιολόγηση των ευάλωτων περιπτώσεων- ξεκινώντας από τον χαρακτηρισμό των παιδιών ως ασυνόδευτων. Σαν να μην έφθανε αυτό, πολλά από τα ασυνόδευτα παιδιά, πέραν των πολλών ενηλίκων από τους οποίους πήρε συνέντευξη η Human Rights Watch, μίλησαν για βία και κακή μεταχείριση στα χέρια της αστυνομίας, του Λιμενικού ή των συνοριακών φρουρών – δηλαδή εκείνων ακριβώς που έχουν την κύρια ευθύνη για την προστασία τους.

Γενικά τέτοιες συμπεριφορές λαμβάνουν χώρα κοντά στη στιγμή της σύλληψης. Τα παιδιά μίλησαν για κακοποίηση τη στιγμή της σύλληψης στη θάλασσα ή στα χερσαία σύνορα και κατά τη διάρκεια της κράτησης. Η Human Rights Watch κατέγραψε ισχυρισμούς για ξυλοδαρμούς, χαστούκια, κλωτσιές και γροθιές. Μάλιστα, ένα παιδί ανέφερε ότι υπέστη εικονική εκτέλεση. Διάφορα παιδιά που έδωσαν συνέντευξη είπαν ότι υπέφεραν από προβλήματα υγείας που οφείλονταν στις παραπάνω πράξεις.

Το 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Συμπεριφοράς ή Τιμωρίας (CPT) ανέφερε πολυάριθμους ισχυρισμούς κακοποίησης ατόμων, συμπεριλαμβανομένων και μεταναστών, που βρίσκονταν υπό την επίβλεψη κρατικών λειτουργών και κατέληξε ότι «τα άτομα που τελούν υπό καθεστώς στέρησης ελευθερίας από τις δικωτικές αρχές στην Ελλάδα, διατρέχουν πραγματικό κίνδυνο να υποστούν κακομεταχείριση»⁹¹

Κακομεταχείριση από το προσωπικό του Λιμενικού στην Πάτρα

Ορισμένες από τις πιο συγκλονιστικές μαρτυρίες που συνέλεξε η Human Rights αφορούν στη συμπεριφορά του προσωπικού του Λιμενικού της Πάτρας, ενός σημαντικού τερματικού σταθμού για τα φερμπότ που αναχωρούν για την Ανκόνα, το Μπάρι και τη Βενετία και που, επομένως, αποτελεί εφαλτήριο για τη μετάβαση σε άλλα σημεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Οι μετανάστες που συνελήφθησαν μέσα στην περιοχή του λιμανιού καθώς προσπαθούσαν να κρυφτούν σε ένα φορτηγό ή καράβι που έφευγε για την Ιταλία, μίλησαν σε συστηματική βάση για κακομεταχείριση και ξυλοδαρμούς από λιμενικούς της Πάτρας. Η Human Rights Watch πήρε συνέντευξη από δύο ενήλικες Αφγανούς οι οποίοι είχαν υποστεί τραύματα που ισχυρίζονται ότι προκλήθηκαν από ξυλοδαρμό

⁹¹Η Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων (CPT) δήλωσε ρητά ότι θα εξέταζε το ενδεχόμενο να προβεί σε δημόσια δήλωση εάν η Ελλάδα δεν επιτύχει τη βελτίωση της κατάστασης σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής. Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Συμπεριφοράς ή Τιμωρίας (CPT), “Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 20 to 27 February 2007,” CPT/Inf (2008) 3, Στρασβούργο, 8 Φεβρουαρίου 2008, <http://www.cpt.coe.int/documents/grc/2008-03-inf-eng.pdf> (πρόσβαση 1η Σεπτεμβρίου, 2008), σελ. 29.

από το Λιμενικό την ίδια ημέρα. Και τα δύο άτομα έφεραν ορατές πληγές και χρειάζονταν ιατρική περίθαλψη.⁹²

Τα παιδιά δεν γλιτώνουν από τέτοιας μορφής κακοποίηση. Ο Χαμπίμπ Τ., ένας δεκατρίαχρονος Αφγανός που συνελήφθη κρυμμένος σε ένα φορτηγό την άνοιξη του 2008 ανέφερε:

«Η αστυνομία με έβγαλε από το φορτηγό. Τρεις αστυνομικοί μου πήραν δακτυλικά αποτυπώματα. Με χτύπησαν...με χτύπησαν στα χέρια και την πλάτη. Με χτύπησαν τέσσερις φορές – τώρα έχουν φύγει τα ίχνη. Η ωμοπλάτη μου πονάει ακόμη. Τη νύχτα όταν κοιμάμαι αρχίζει και πονάει..⁹³»

Ο δεκατετράχρονος Νταούντ Α., από το Αφγανιστάν πιάστηκε μέσα στην περίμετρο του λιμανιού:

«Ήταν δύο αστυνομικοί. Μου έβαλαν χειροπέδες, με έβαλαν μέσα στο (όχημα) φορτηγό, το έκλεισαν και με έφεραν στο κτίριο της λιμενικής αστυνομίας. ..Φόρεσαν γάντια και με έβαζαν. Μου πήραν τα πάντα εκτός από τα ρούχα μου, με έβαλαν σε ένα δωμάτιο με άλλους μέσα και έκλεισαν την πόρτα... Με συνέλαβαν μαζί με ένα άλλο ανήλικο αγόρι. Μας έριξαν και τους δυο στο φορτηγό..⁹⁴»

Οι ερευνητές της Human Rights Watch έλαβαν μαρτυρίες ότι ένας αστυνομικός του Λιμενικού, γνωστός στους μετανάστες της Πάτρας με το παρατσούκλι «Τζαμπάρ» υπέβαλε ένα παιδί σε εικονική εκτέλεση με τη συμμετοχή και άλλων λιμενικών. Η Human Rights Watch κατέγραψε και άλλη μια περίπτωση σοβαρής κακομεταχείρισης που φαίνεται να προκλήθηκε από τον ίδιο αστυνομικό. Οι δύο μαρτυρίες καταγράφηκαν σε διαφορετικές ημέρες, σε διαφορετικές τοποθεσίες και με τη βοήθεια διαφορετικών διερμηνέων. Και τα δύο παιδιά έδωσαν παρόμοιες σωματικές περιγραφές του κύριου δράστη.

Ο δεκαπεντάχρονος Γκούλαμ Σ., που έχει συλληφθεί αρκετές φορές από τους αστυνομικούς του Λιμενικού κατά την προσπάθειά του να κρυφτεί σ κάποιο φορτηγό, ανέφερε:

«Τη μια φορά με έπιασαν μέσα στο λιμάνι. Αυτό έγινε πριν δύο μήνες στις 4 το πρωί. Προσπάθησα να βρω κάπου να κρυφτώ μέσα σε ένα φορτηγό. Ήρθαν με αυτοκίνητο χωρίς να τους πάρω είδηση. Τέσσερις από αυτούς με στολή ήρθαν από διαφορετικές πλευρές. Ανάμεσά τους ήταν και ο «Τζαμπάρ». Με ανάγκασαν να ξαπλώσω στο έδαφος με τα χέρια τεντωμένα. Ο ένας μου πίεσε το κεφάλι προς τα κάτω με το παπούτσι του...μετά φώναζε τους άλλους να με κλωτσήσουν και με κλώτσησαν όλοι. Με κλωτσούσαν ο ένας μετά τον άλλο για περίπου πέντε λεπτά. Μετά μου έδεσαν τα χέρια

⁹²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ραχμάν Τζ., Πάτρα, 7 Ιουνίου 2008, και Ναμπί Ντ., Πάτρα 8 Ιουνίου 2008.

Φωτογραφίες των τραυμάτων τους βρίσκονται στα αρχεία της Human Rights Watch.

⁹³Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμπίμπ Τ., Πάτρα, 8 Ιουνίου 2008.

⁹⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νταούντ Α., Πάτρα, 7 Ιουνίου 2008.

στην πλάτη και με πήγαν στη γραμμή του τρένου. Εξακολουθούσαν να είναι και οι τέσσερις.

Ο «Τζαμπάρ» τράβηξε το όπλο του. Το γέμισε, το στήριξε στο κεφάλι μου και είπε «Θα σε σκοτώσω». Τράβηξε τη σκανδάλη αλλά το όπλο ήταν άδειο. Είχα δει ότι είχαν βγάλει τις σφαίρες αλλά δεν κατάλαβαν ότι το είχα δει. Μετά με ρώτησαν πόσο χρονών είμαι. Τους είπα ότι ήμουν 14. Αρχισαν όλοι να γελούν. Μετά μου είπαν να φύγω και να το βάλω στα πόδια. Αρχισαν να τρέχουν πίσω μου και φώναζαν για να με τρομάξουν...Δεν μπορούσα να ξαπλώσω ανάσκελα από το ξύλο. Τόσο πολύ πονούσε. Οι φίλοι μου με φρόντισαν.»⁹⁵

Ο δεκαεξάχρονος Τζαφάρ Φ. μας περιέγραψε πώς τον κακομεταχειρίστηκε μαζί με άλλα δύο αγόρια μια ομάδα τεσσάρων λιμενικών, ανάμεσά τους και ο «Τζαμπάρ»:

«Με συνέλαβαν. Πρώτα έριξαν το σάκο μου στη θάλασσα και μετά (εμάς). Μας έβγαλαν έξω και μας χτύπησαν. Με πέταξαν μέσα στη θάλασσα, με έβγαλαν έξω και με χτύπησαν με ξαναπέταξαν στη θάλασσα, με έβγαλαν έξω και με ξαναχτύπησαν. Ήταν τέσσερις αστυνομικοί. Αυτό έγινε πριν ένα μήνα...τα άλλα παιδιά ήταν ο (το όνομα δεν αποκαλύπτεται) και ο (το όνομα δεν αποκαλύπτεται). Ο (το όνομα δεν αποκαλύπτεται) είναι πολύ μικρός, είναι 15, ο (το όνομα δεν αποκαλύπτεται) είναι 15 ή 16».⁹⁶

Κανένα από αυτά τα παιδιά ή κάποιο από τα άλλα άτομα με τα οποία μιλήσαμε δεν προσπάθησε να υποβάλει μήνυση για τη συμπεριφορά των αστυνομικών του λιμενικού. Όταν ρωτήσαμε τον Γκούλαμ Σ. αν είχε προσπαθήσει να καταγγείλει το περιστατικό, είπε: «δεν υπήρχε κανένας στον οποίο θα μπορούσα να απευθυνθώ»⁹⁷

Πράγματι, ο τρόπος με τον οποίο οι αρχές ερευνήσαν το πολλαπλό μαχαίρωμα του δεκατετράχρονου Ισμαήλ Φ., ενός ασυνόδευτου παιδιού από το Αφγανιστάν, μέσα στη περίμετρο του λιμανιού το Νοέμβριο του 2007 ενισχύει το βάσιμο της άποψης του Γκούλαμ Σ.

Σύμφωνα με διάφορες πηγές, ένα ένστολο άτομο μαχαίρωσε πολλές φορές με ένα αιχμηρό αντικείμενο τον Ισμαήλ Φ., που κρυβόταν κάτω από ένα φορητό.⁹⁸ Οδηγήθηκε στο νοσοκομείο και δέχθηκε ιατρική περίθαλψη. Η ιατροδικαστική εξέταση των τραυμάτων του παιδιού πρώτα κατέληξε στο

⁹⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γκούλαμ Σ., Αθήνα 5 Ιουνίου 2008.

⁹⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Τζαφάρ Φ., Πάτρα, 8 Ιουνίου 2008.

⁹⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γκούλαμ Σ., Αθήνα 5 Ιουνίου 2008. Η Human Rights Watch δεν μπόρεσε να συναντήσει εκπρόσωπους του Λιμεναρχείου της Πάτρας στις 9 Ιουνίου. Θέσαμε υπόψη του Υπουργού Εμπορικής Ναυτιλίας τους ισχυρισμούς για την κακοποίηση εκ μέρους των λιμενικών της Πάτρας και ζητήσαμε τη διεξαγωγή έρευνας σχετικά. Μέχρι τη στιγμή που έφυγε προς δημοσίευση η παρούσα έκθεση, δεν είχαμε λάβει καμία απάντηση από το Υπουργείο.

⁹⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch στην Πάτρα, 9 Ιουνίου 2008 (δεν αποκαλύπτεται το ακριβές όνομα). Συνεντεύξεις της Human Rights Watch με αγωνιστές για τα δικαιώματα των προσφύγων στις 22 Μαΐου και 5 Ιουνίου του 2008 (δεν αποκαλύπτονται τα ακριβή ονόματα). Συνέντευξη της Human Rights Watch με το γραφείο του Συνηγόρου του Πολίτη, Αθήνα, 10 Ιουνίου 2008.

συμπέρασμα ότι το παιδί είχε χτυπηθεί με ένα αμβλύ και βαρύ αντικείμενο. Δύο μήνες αργότερα το νοσοκομείο αναθεώρησε την έκθεση και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα τραύματα είχαν προκληθεί από ένα οξύ αντικείμενο.⁹⁹ Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός παρείχε νομική συνδρομή στο παιδί και σε ένα δεύτερο μάρτυρα που ήταν επίσης ανήλικος και τους βοήθησε να υποβάλουν μήνυση.¹⁰⁰ Η υπόθεση επίσης έφτασε στον Συνήγορο του Πολίτη.

Κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης από το αρμόδιο γραφείο του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας ζητήθηκε από τα δύο αγόρια να αναγνωρίσουν το δράστη ανάμεσα από δύο μόνο λιμενικούς που τους παρουσιάστηκαν. Δεν εφαρμόστηκε κανένας μηχανισμός προστασίας του θύματος και τα παιδιά ήταν ορατά σε όλη τη διάρκεια της διαδικασίας αναγνώρισης. Δεν αναγνώρισαν κανέναν από τους δύο λιμενικούς ως το δράστη. Επιπλέον, δεν παραπέμφθηκαν σε ασφαλές κατάλυμα από την Πολιτεία κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής εξέτασης.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε από το Λιμενικό Σώμα να διεξαγάγει ενδελεχή έρευνα των ισχυρισμών τους καθώς και υπαγάγει στη διαδικασία αναγνώρισης από τα παιδιά και τους 30 λιμενικούς του τοπικού Λιμεναρχείου. Εν τούτοις, το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, που είναι το εποπτεύον Υπουργείο για το Λιμενικό Σώμα, αρνήθηκε το αίτημα αυτό.¹⁰¹ Λίγο μετά, τόσο ο Ισμαήλ Φ. όσο και ο μάρτυρας έφυγαν από την Ελλάδα. Κοντινοί τους άνθρωποι είπαν στην Human Rights Watch ότι τόσο ο ίδιος όσο και ο μάρτυρας ήταν πολύ φοβισμένοι, ενώ μια άλλη πηγή ανέφερε ότι ενδέχεται να έλαβαν βοήθεια για να φύγουν από τη χώρα.¹⁰² Μέχρι στιγμής δεν έχει απαγγελθεί κατηγορία σε κανένα πρόσωπο για το αδίκημα αυτό.

⁹⁹Ο Συνήγορος του Πολίτη κατέκρινε αυστηρά το Νοσοκομείο Πατρών για την εσφαλμένη αρχική διάγνωση σχετικά με το αντικείμενο που προξένησε τα τραύματα του παιδιού. Σε επιστολή του προς το νοσοκομείο, ο Συνήγορος του Πολίτη υποστηρίζει ότι η εσφαλμένη αυτή εξέταση είχε άμεσες επιπτώσεις στην έρευνα και στην απόδοση διοικητικών και ποινικών ευθυνών. Αντίγραφο της επιστολής αυτής βρίσκεται στα αρχεία της Human Rights Watch.

¹⁰⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch, Πάτρα, 9 Ιουνίου 2008 (δεν αποκαλύπτεται το ακριβές όνομα). Συνεντεύξεις της Human Rights Watch με αγωνιστές για τα δικαιώματα των προσφύγων στις 22 Μαΐου και 5 Ιουνίου του 2008 (δεν αποκαλύπτονται τα ακριβή ονόματα).

¹⁰¹Όπως μας αναφέρθηκε, η περιγραφή από το αγόρι της στολής που φορούσαν οι δράστες δεν παραπέμπει στις στολές των Λιμενικών. Συνέντευξη της Human Rights Watch με το γραφείο του Συνηγόρου του Πολίτη, Αθήνα 10 Ιουνίου 2008.

¹⁰²Συνέντευξη της Human Rights Watch, Ιούνιος 2008 (το όνομα, η ημερομηνία και η τοποθεσία δεν αποκαλύπτονται).

Τα τραύματα του Ισμαήλ Φ. © 2007 Human Rights Watch

Τα τραύματα του Ισμαήλ Φ. © 2007 Human Rights Watch

Άλλες Περιπτώσεις Κακοποίησης από Κρατικούς Λειτουργούς

Διάφορα παιδιά μετανάστες (και ενήλικες) μας είπαν ότι οι Έλληνες συνοριακοί φρουροί τα χτύπησαν και τα κλώτσησαν όταν τα συνέλαβαν στο Αιγαίο πέλαγος την ώρα που προσπαθούσαν να περάσουν με βάρκες στην Ελλάδα.¹⁰³ Ο δεκαεπτάχρονος Αμπντούλ Τζ.. θυμόταν την ακριβή ημερομηνία που τον συνέλαβαν έξω από τις ακτές της Λέσβου:

«Ήταν 24 Απριλίου του 2008...Τέσσερις άνδρες του Λιμενικού ήταν σε ένα σκάφος του Λιμενικού. Είχε μήκος περίπου 10 μέτρα. Ίσως το χρώμα της στολής τους να ήταν μπλε αλλά δεν είμαι σίγουρος. Δεν μπορούσα να αναγνωρίσω το χρώμα τη νύχτα. Όταν οι αστυνομικοί μας πήραν στο πλοίο τους, μας έβαξαν τις τσέπες και πέταξαν τα ρούχα μας στο νερό...

Ένα άτομο, ίσως να ήταν ο πλοίαρχος, δεν μας χτύπησε. Οι δύο άλλοι μας χτύπησαν. Ο τρίτος μας χτύπησε λιγότερο. Είχα την εντύπωση ότι ο πρώτος ήταν ο πλοίαρχος γιατί στεκόταν στην καμπίνα. Με χαστούκισαν δύο ή τρεις φορές και με κλώτσησαν μια-δύο φορές. Με έδειραν λιγότερο γιατί ήμουν ανήλικος. Έδειραν τους άλλους άνδρες με τον υποκόπανο των όπλων τους και τους κλώτσησαν πολύ, ίσως οχτώ ή δέκα φορές. Όλοι τραυματίστηκαν: ένας στο κεφάλι, άλλος στην πλάτη και άλλοι στα πόδια.»¹⁰⁴

Ο δεκατετράχρονος Λαλ Σ. είπε στη Human Rights Watch ότι τον είχαν χτυπήσει οι άνδρες του Λιμενικού στα ανοιχτά της Λέσβου στο τέλος του 2007: «Με κλώτσησαν στο κεφάλι. Ζαλίστηκα. Έπεσα κάτω. Αισθάνθηκα την πρώτη κλωτσιά στο κεφάλι και μετά έχασα τις αισθήσεις μου. Η πρώτη κλωτσιά ήταν στο πλάι του κεφαλιού μου. Δεν μπορούσα να δω πώς κλωτσούσαν τους άλλους οι αστυνομικοί: οι τρεις από αυτούς είχαν την ηλικία μου και ο ένας ήταν ένα χρόνο μικρότερος.»¹⁰⁵

Ο δεκαεξάχρονος Νατζίμπ Μ. θυμήθηκε και αυτός την ημερομηνία της σύλληψής του στη θάλασσα και περιέγραψε τους ξυλοδαρμούς:

«Ήταν τη νύχτα της 19^{ης} προς την 20^η Μαΐου...Ήμαστε περίπου δύο ώρες μακριά από τη Λέρο όταν μας συνέλαβαν. Μας πέταξαν ένα σκοινί και μας είπαν να ανεβούμε στο πλοίο τους. Όταν ανεβήκαμε στο πλοίο μας χτύπησαν. Πέσαμε στη θάλασσα. Τότε μας ξαναπέταξαν το σκοινί.

Τέσσερις φορές προσπάθησα να ανέβω στο πλοίο. Οι φίλοι μου ακόμα περισσότερες. Όταν πηγαίναμε να σκαρφαλώσουμε στο πλοίο μας κλωτσούσαν με τη μπότα και ξαναπέφταμε. Με κλωτσούσαν μέχρι να πέσω. Μετά ξαναπετούσαν το σκοινί. Μόλις ανεβήκαμε στο πλοίο μας χτύπησαν πάνω στο πλοίο. Ο ξάδερφός μου έφαγε μια γροθιά

¹⁰³Βλέπε επίσης Human Rights Watch, *Ελλάδα – Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 32-33, 42-45 και Pro Asyl, “Η αλήθεια μπορεί να είναι πικρή αλλά πρέπει να ειπωθεί,” σελ. 10-11.

¹⁰⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αμπντούλ Τζ., Αθήνα, 28 Μαΐου 2008.

¹⁰⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Λαλ Σ., Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

στο μάτι και έχει προβλήματα μέχρι σήμερα...Είναι 15 χρονών. Στο πλοίο ήταν 10-12 αστυνομικοί. Ήταν ένα μεγάλο πλοίο...Φορούσαν στρατιωτικές στολές και είχαν καλάνσκοφ. Φορούσαν όλοι την ίδια στολή.»¹⁰⁶

Και άλλα ασυνόδευτα παιδιά ανέφεραν ότι υπέστησαν ξυλοδαρμό όταν ήρθαν σε επαφή με την αστυνομία υπό άλλες περιστάσεις. Ο δεκαπεντάχρονος Νουρουλά Φ., ένας αιτών άσυλο από το Αφγανιστάν είπε στην Human Rights Watch ότι η αστυνομία τον χτύπησε άγρια κατά τη σύλληψή του κοντά στην πλατεία Ομονοίας.¹⁰⁷ Είπε ότι από τότε πονάει διαρκώς:

«Μια μέρα πουλούσαμε ρούχα στο δρόμο...Η αστυνομία μας συνέλαβε και κατέσχεσε 50 μπλουζάκια...Αυτό έγινε πριν οκτώ μήνες στην πλατεία Ομονοίας. Με κλώτσησαν αρκετές φορές μέσα στο αστυνομικό αυτοκίνητο που βρισκόταν εν κινήσει. Ένας αστυνομικός ήταν στ' αριστερά μου, ένας άλλος μπροστά. Ο αστυνομικός που ήταν μπροστά με κλώτσησε. Με κλώτσησε πολλές φορές για περίπου 15-20 λεπτά...Το αυτοκίνητο ήταν φορτηγάκι, έμοιαζε με Pajero, αλλά δεν ξέρω τη μάρκα του. Με πήγαν στο αστυνομικό τμήμα κοντά στην Ομόνοια. Οι αστυνομικοί με χτύπησαν σε όλο μου το σώμα και έφαγα 2-3 κλωτσιές στο στήθος. Από τότε έχω αυτό το πρόβλημα. Δεν μπορώ να κουβαλήσω τίποτα βαρύ γιατί πονάω...Τη νύχτα δεν μπορώ να κοιμηθώ μπρούμυτα. Κοιμάμαι μόνο ανάσκελα. Όταν κοιμάμαι στο αριστερό πλευρό αισθάνομαι πόνο στο στήθος.»¹⁰⁸

Νομοθετικές Διατάξεις για τα Βασανιστήρια, τη Σκληρή, Απάνθρωπη ή Εξευτελιστική Μεταχείριση ή Τιμωρία

Η διεθνής νομοθεσία για τα ανθρώπινα δικαιώματα απαγορεύει κατά τρόπο απόλυτο τα βασανιστήρια καθώς και κάθε είδους σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία.

Οι διατάξεις αυτές αναγνωρίζονται ευρέως ως δεσμευτικοί και απόλυτοι κανόνες εθιμικού διεθνούς δικαίου από τις οποίες δεν επιτρέπεται καμία παρέκκλιση. Ως βασανιστήριο ορίζεται κάθε πράξη με την οποία εσκεμμένα προκαλείται σε ένα άτομο σοβαρός πόνος ή οδύνη με τη συγκατάθεση ή τη συνενοχή

¹⁰⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νατζίμπ Μ., Πάτρα, Ιουνίου 2008.

¹⁰⁷ Το Αστυνομικό Τμήμα της περιοχής της πλατείας Ομονοίας έχει καταγγελλεί για σοβαρές πράξεις κακομεταχείρισης. Στο Διαδίκτυο κυκλοφόρησε ένα βίντεο που δείχνει πράξεις κακομεταχείρισης στο εν λόγω Αστυνομικό Τμήμα. Η Επιτροπή του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων καταδίκασε ιδιαίτερα έντονα τη συμπεριφορά της αστυνομίας κατά τη διάρκεια της διερευνητικής της αποστολής στο Αστυνομικό Τμήμα Ομόνοιας. Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Συμπεριφοράς ή Τιμωρίας (CPT), "Report to the Government of Greece on the visit to Greece carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 20 to 27 February 2007," CPT/Inf (2008) 3, Στρασβούργο, 8 Φεβρουαρίου 2008, <http://www.cpt.coe.int/documents/grc/2008-03-inf-eng.pdf> (πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2008), παράγραφοι 7, 13, 15, 41.

¹⁰⁸ . Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρουλά Φ., Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

ενός δημόσιου λειτουργού για σκοπούς όπως η απόσπαση πληροφοριών, η τιμωρία για μια πράξη ή για οποιοδήποτε λόγο που βασίζεται σε διακριτική μεταχείριση.¹⁰⁹

Οι εικονικές εκτελέσεις είναι μια μορφή βασανιστηρίων. Οι πράξεις των Λιμενικών στην Πάτρα, σύμφωνα με τους ισχυρισμούς των Νατζίμπ Μ. και Τζαφάρ Φ., συνιστούν τουλάχιστον σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική συμπεριφορά. Πετώντας επανειλημμένα τα θύματα στο νερό και ξυλοκοπώντας τα, οι δράστες απέδειξαν ότι είχαν τον πλήρη έλεγχο της κατάστασης. Τα θύματα αισθάνθηκαν πραγματικό φόβο πνιγμού και δεν γνώριζαν αν θα τους ξαναέβγαζαν από το νερό. Η πιθανότητα να πνιγεί ένα παιδί εξαιτίας μιας τέτοιας κακής μεταχείρισης, είναι πραγματική.

Η Ελλάδα είναι Συμβαλλόμενο Μέρος της Σύμβασης του ΟΗΕ κατά των Βασανιστηρίων, του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα, της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Όλες αυτές οι συμβάσεις απαγορεύουν τη χρήση βασανιστηρίων και απάνθρωπης ή ταπεινωτικής συμπεριφοράς ή τιμωρίας.¹¹⁰

¹⁰⁹Η Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων ορίζει τα βασανιστήρια ως “κάθε πράξη με την οποία, επιβάλλεται με πρόθεση σε ένα πρόσωπο σωματικός ή ψυχικός πόνος ή έντονη οδύνη, με σκοπό ιδίως να αποκτηθούν από αυτό ή από τρίτο πρόσωπο πληροφορίες ή ομολογίες, να τιμωρηθεί για μία πράξη που αυτό ή τρίτο πρόσωπο έχει διαπράξει ή είναι ύποπτο ότι την έχει διαπράξει, να εκφοβισθεί ή εξαναγκασθεί αυτός ή τρίτο πρόσωπο, ή για κάθε άλλο λόγο που βασίζεται σε διάκριση οποιασδήποτε μορφής, εφ’ όσον ένας τέτοιος πόνος ή οδύνη επιβάλλονται από δημόσιο λειτουργό ή κάθε άλλο πρόσωπο που ενεργεί με επίσημη ιδιότητα ή με την υποκίνηση ή τη συναίνεση ή την ανοχή του. Δεν περιλαμβάνονται ο πόνος ή η οδύνη που προέρχονται μόνον από πράξεις συμφυείς ή παρεμπόμπουσες προς νόμιμες κυρώσεις.” Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Τρόπων Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Συμπεριφοράς ή Τιμωρίας (Σύμβαση κατά των Βασανιστηρίων), που εγκρίθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1984, G.A. res. 39/46, annex, 39 U.N. GAOR Supp. (No. 51) at 197, U.N. Doc. A/39/51 (1984). Τέθηκε σε ισχύ στις 26 Ιουνίου 1987 και κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 6 Οκτωβρίου 1988. Άρθρο 1.

¹¹⁰Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ), που εγκρίθηκε στις 16 Δεκεμβρίου 1966, Ψήφ. Γ.Σ. 2200Α (XXI), 21 U.N. GAOR Supp. (No. 16) at 52, U.N. Doc. A/6316 (1966), 999 U.N.T.S. 171, Τέθηκε σε ισχύ στις 23 Μαρτίου 1976 και κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 5 Μαΐου 1997, άρθρο 7.

Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΣΔΣ), που εγκρίθηκε στις 20 Νοεμβρίου 1989 G.A. Res. 44/25, annex, 44 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 167, U.N. Doc. A/44/49 (1989), Τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990 και κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 11 Μαΐου 1993, άρθρο 37(β).

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, 213 U.N.T.S. 222, (τέθηκε σε ισχύ στις 3 Σεπτεμβρίου 1953), όπως τροποποιήθηκε από τα Πρωτόκολλα αρ. 3, 5, 8, and 11 που τέθηκαν σε ισχύ στις 21 Σεπτεμβρίου 1970, 20 Δεκεμβρίου 1971, 1 Ιανουαρίου 1990 και 1 Νοεμβρίου 1998 αντίστοιχα και κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 28 Νοεμβρίου 1974. Άρθρο 3.

IV. Ασυνόδευτα Παιδιά που ζητούν Άσυλο

Όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο II, όταν οι αστυνομικοί συλλαμβάνουν για πρώτη φορά ένα ασυνόδευτο παιδί είναι υποχρεωμένοι να το ενημερώνουν για το δικαίωμά του να ζητήσει άσυλο και να εξασφαλίσουν την εκπροσώπησή του από τον κατάλληλο επίτροπο. Τα ασυνόδευτα παιδιά που δεν ζητούν άσυλο δεν έχουν νόμιμο καθεστώς στην Ελλάδα. Το ίδιο ισχύει για τα παιδιά των οποίων η αίτηση ασύλου απορρίφθηκε ή εκείνα που βρέθηκαν για άλλους λόγους εκτός της διαδικασίας ασύλου. Τα παιδιά που στερούνται νόμιμο καθεστώς είναι δυνατόν να συλληφθούν και να απελαθούν κάτω από τις ίδιες συνθήκες με τους ενήλικους μετανάστες. Επιπλέον, οι ΜΚΟ ανέφεραν στην Human Rights Watch ότι τα ασυνόδευτα παιδιά χωρίς νόμιμο καθεστώς δεν έχουν πρόσβαση σε όλα τα κέντρα μέριμνας και συχνά αφήνονται να προστατεύσουν μόνο τους τον εαυτό τους. Αντίθετα, όσα υποβάλλουν αίτηση ασύλου δικαιούνται προσωρινή άδεια παραμονής μέχρις ότου ληφθεί η απόφαση για την αίτηση τους. Αυτή η άδεια παραμονής, που συχνά αναφέρεται ως η «κόκκινη κάρτα», τα προστατεύει από την απέλαση. Επίσης, τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο έχουν περισσότερες πιθανότητες πρόσβασης στα κέντρα φιλοξενίας (βλέπε κεφάλαιο VI).

Οι ασυνόδευτοι ανήλικοι ηλικίας 14 και άνω μπορούν να υποβάλλουν αίτηση ασύλου εάν θεωρηθούν από τον αρμόδιο αστυνομικό αρκετά ώριμοι ώστε να κατανοήσουν το νόημα της πράξης τους. Τα παιδιά ηλικίας κάτω των 14 μπορούν να υποβάλουν αίτημα ασύλου μόνο δια του νόμιμου εκπροσώπου τους. Στην πράξη, τα παιδιά αυτά στερούνται της δυνατότητας υποβολής αίτησης ασύλου εφόσον συχνά δεν γνωρίζουν ποιος είναι ο επίτροπός τους (βλέπε και κεφάλαιο II σχετικά με το σύστημα επιτροπείας).¹¹¹

Στην πραγματικότητα όμως είναι πολύ λίγα τα παιδιά που υποβάλλουν αίτημα ασύλου, ακόμα και αν έχουν δικαιολογημένο φόβο δίωξης. Πολλά από τα παιδιά από τα οποία πήρε συνέντευξη η Human Rights Watch είπαν ότι δεν επιθυμούν να υποβάλουν αίτημα για άσυλο, εκτός των άλλων επειδή είχαν εμπειρία κακομεταχείρισης και βίας στα χέρια των αστυνομικών. Άλλα πιστεύουν ότι δεν έχουν καμία πιθανότητα να αποκτήσουν το καθεστώς του πρόσφυγα στην Ελλάδα. Το ποσοστό αναγνώρισης αιτημάτων ασύλου σε πρώτο βαθμό στην Ελλάδα ανερχόταν το 2007 σε 0.04 τοις εκατό. Κατά τη διάρκεια των πρώτων εννέα μηνών του 2008, μειώθηκε ακόμα περισσότερο στο 0.03 τοις εκατό¹¹². Επίσης, πολλά παιδιά μας είπαν ότι πιστεύουν ότι τα πλεονεκτήματα είναι περισσότερα και η υποστήριξη καλύτερη στις άλλες χώρες της Ε.Ε. Κατά συνέπεια, προσπαθούν να μεταβούν παράνομα σε μια άλλη χώρα της Ε.Ε, κάνοντας ένα συχνά επικίνδυνο και απειλητικό για τη ζωή τους ταξίδι για να υποβάλουν αίτημα ασύλου ή να παραμείνουν με άλλο τρόπο στη χώρα εκείνη.

¹¹¹Π.Δ. 90/2008, άρθρα 4 παρ. 3, και 4 παρ. 4. Π.Δ. 61/1999, άρθρο 1 παράγραφος 4.

¹¹²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Παναγιώτη Χηνοφώτη, Υφυπουργό Εσωτερικών, Αθήνα, 25 Νοεμβρίου 2008 και Human Rights Watch, *Ελλάδα, Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα* σελ. 92.

Διαδικασίες Ασύλου για τα Ασυνόδευτα Παιδιά

Τα ασυνόδευτα παιδιά που επιθυμούν να υποβάλουν αίτημα ασύλου στην Ελλάδα, αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια στη δυνατότητα πρόσβασης στις σχετικές διαδικασίες. Ορισμένα καταφεύγουν σε ΜΚΟ από τις οποίες ζητούν σχετική επιστολή την οποία επιδεικνύουν στη συνέχεια στις αστυνομικές αρχές για να καταφέρουν να αποκτήσουν πρόσβαση στο κτίριο και να υποβάλουν αίτημα ασύλου. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου, τα ασυνόδευτα παιδιά σπάνια εκπροσωπούνται από δικηγόρο ή επίτροπο και πολύ λίγα παιδιά λαμβάνουν βοήθειαπροκειμένου να προετοιμαστούν για τη συνέντευξη ασύλου. Κατά συνέπεια, τα παιδιά συχνά δεν έχουν την ευκαιρία να εξηγήσουν πλήρως τους λόγους για τους οποίους ήρθαν στην Ελλάδα και αυτό, με τη σειρά του, μειώνει σημαντικά την πιθανότητα να τους χορηγηθεί το καθεστώς του πρόσφυγα. Στην πραγματικότητα, το σύστημα είναι τέτοιο που η πιθανότητα αυτή είναι σχεδόν μηδενική.¹¹³ Η νομοθεσία δεν προβλέπει τη νομική εκπροσώπηση του αιτούντος άσυλο παρόλο που δεν την αποκλείει. Εν τούτοις, στην Ελλάδα, είναι πολύ λίγοι οι δικηγόροι που εκπροσωπούν αιτούντες άσυλο και οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται μόνο από λίγες ΜΚΟ ή εθελοντές δικηγόρους.¹¹⁴

Πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου

Παρόλο που οι αστυνομικοί δήλωσαν στην Human Rights Watch ότι οι αιτήσεις ασύλου από ανηλίκους εξετάζονται κατά προτεραιότητα, τα ίδια τα παιδιά περιέγραψαν τεράστιες δυσκολίες στην πρόσβαση στις διαδικασίες.¹¹⁵ Τα ασυνόδευτα παιδιά συμπεριλαμβάνονται στα περίπου 1000 άτομα που περιμένουν στην ουρά την Κυριακή το πρωί για να υποβάλουν αίτημα ασύλου στο κτίριο της Αστυνομίας, στην οδό Πέτρου Ράλλη¹¹⁶ στην Αθήνα, όπου και διεκπεραιώνεται το 94 τοις εκατό των αιτήσεων ασύλου της χώρας.¹¹⁷ Ο δεκατετράχρονος Λαλ Σ. είπε στην Human Rights Watch ότι εγκατέλειψε τις προσπάθειες για την υποβολή αίτησης ασύλου μετά από αρκετές ανεπιτυχείς απόπειρες εισόδου στο κτίριο: «Προσπάθησα πολλές φορές να πάρω την κόκκινη κάρτα¹¹⁸. Δίνουν την κόκκινη κάρτα μόνο τις Κυριακές και δεν μπορούσαμε να μπούμε. Προσπαθήσαμε αρκετές φορές και στο τέλος εγκαταλείψαμε

¹¹³Βλέπε επίσης Human Rights Watch, *Ελλάδα, Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 86-105, για μια πλήρη ανάλυση του ελληνικού συστήματος ασύλου.

¹¹⁴Οι περισσότερες υπηρεσίες νομικών συμβουλών παρέχονται κυρίως από τρεις ΜΚΟ και ένα δίκτυο εθελοντών δικηγόρων: Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό και την Ομάδα Δικηγόρων για τα Δικαιώματα των Προσφύγων και των Μεταναστών.

¹¹⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Χρήστο Γαβρά, Προϊστάμενο του Τμήματος Ασύλου, Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008 και με τον ταξ. Αθανάσιο Φέστα, Διευθυντή της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής, Αθήνα 4 Ιουνίου 2008. Για ανάλυση της πρόσβασης στο άσυλο στα νησιά του Αιγαίου και στην περιοχή του Έβρου, βλέπε *Ελλάδα, -Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 86-90.

¹¹⁶Το Τμήμα Ασύλου της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής, στην οδό Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα, αποτελεί τη βασική υπηρεσία στην Ελλάδα για την υποβολή και καταγραφή των αιτημάτων ασύλου και τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων ασύλου. Οι εγκαταστάσεις περιλαμβάνουν επίσης και κρατητήρια στα οποία κρατούνται, εν αναμονή της απέλασής τους, οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο των οποίων η αίτηση απορρίφθηκε.

¹¹⁷Ταπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα» σελ. 38. Η Human Rights Watch επισκέφθηκε το κτήριο της Πέτρου Ράλλη μια Κυριακή πρωί. Οι αρχές δέχονται τριακόσια άτομα για ραντεβού αλλά η ουρά περιλάμβανε τουλάχιστον τριπλάσια άτομα από τον αριθμό των ατόμων που τελικά γίνονται δεκτά.

¹¹⁸Ο όρος “κόκκινη κάρτα” χρησιμοποιείται συχνά σε αναφορές σχετικά με το ειδικό (κόκκινου χρώματος) δελτίο ταυτότητας των αιτούντων άσυλο.

την προσπάθειά»¹¹⁹. Με τον ίδιο τρόπο ο δεκαεφτάχρονος Μούσα Μ. είπε στην Human Rights Watch ότι πέρασε τρεις νύχτες περιμένοντας στην ουρά:

«Πήρα την κόκκινη κάρτα στο αστυνομικό τμήμα της Πέτρου Ράλλη. Για να την αποκτήσω έπρεπε να πάω πολλές φορές. Πήγα τρεις φορές - και τις τρεις κατά τη διάρκεια της νύχτας. Πήγαμε εκεί στις 8 ή 9 το Σάββατο το βράδυ για να πιάσουμε θέση στην ουρά. Μπορεί και να ήταν η έκτη ή η έβδομη φορά που πήγαμε μέχρι να καταφέρουμε να μπούμε. Καθώς είμαι μικροκαμωμένος, κατάφερα να μπω σπρώχνοντας.»¹²⁰

Ο δεκαεξάχρονος Χαμέντ Π. μας διηγήθηκε πώς αναγκάστηκε να καθαρίσει το δρόμο από τα σκουπίδια που είχαν αφήσει όσοι κάθονταν στην ουρά για να μπορέσει να υποβάλει αίτηση για άσυλο:

«Όταν πήγα στο αστυνομικό τμήμα ήταν 700 άτομα μπροστά στο αστυνομικό τμήμα. Έφτασα στις 4 το πρωί και περίμενα στην ουρά. Ήταν πάνω από 400 αυτοί που μπήκαν... Η αστυνομία μας είπε να καθαρίσουμε το δρόμο και μετά θα μας έβαζαν όλους μέσα στο αστυνομικό τμήμα. Έκανε τόσο κρύο τότε που κάποιοι είχαν φέρει χαρτόνια για να σκεπαστούν και είχαν ανάψει φωτιά όσο περίμεναν, έτσι τα καθαρίσαμε όλα. Ήμαστε 15 άτομα. Μετά μας έδωσαν ένα χαρτάκι με ραντεβού.»¹²¹

Ο δεκαεξάχρονος Αλή Ν. έφθασε μόνος στο αεροδρόμιο της Αθήνας από μια Αφρικανική χώρα το Φεβρουάριο του 2008. Προσπάθησε να υποβάλει αίτηση για άσυλο στον έλεγχο διαβατηρίων αλλά δεν μιλούσε ούτε ελληνικά ούτε αγγλικά. Μας είπε ότι αντί για αυτό τον πήγαν για κράτηση στο κρατητήριο της Πέτρου Ράλλη όπου παρέμεινε για δύο μήνες. Μας είπε ότι δεν του δόθηκε η ευκαιρία να ζητήσει άσυλο, δεν είδε κανένα αντίγραφο του εντύπου της Έπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχετικά με τους αιτούντες άσυλο και δεν ήρθε ποτέ σε επαφή με διερχομένους:

«Όταν με συνέλαβαν στην Ελλάδα, πέρασα δύο νύχτες στο κρατητήριο του αεροδρομίου. Δεν μπορούσα να επικοινωνήσω με την ελληνική αστυνομία. Μετά πέρασα δυο μήνες στην Πέτρου Ράλλη... Όταν βγήκα από τη φυλακή μου έδωσαν διαταγή απέλασης, να φύγω μέσα σε τρεις μήνες. Δεν μπορούσα να ζητήσω άσυλο στην Πέτρου Ράλλη. Ποτέ δε μου δόθηκε η ευκαιρία να μιλήσω με διερχομένους για να υποβάλω αίτηση ασύλου... Δεν είχα καμία πληροφορία. Η αστυνομία δεν μου έδωσε καμία πληροφορία. Δεν υπήρχε διερχομένος. Δεν είχα ιδέα για πόσο θα με κρατούσαν»¹²².

¹¹⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Λαλ. Σ. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

¹²⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μούσα Μ., Αθήνα, 28 Μαΐου 2008.

¹²¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμέντ Π., Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

¹²²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αλή Ν. (δεν αποκαλύπτονται η ακριβής ημερομηνία και τοποθεσία).

Μερικά παιδιά κατορθώνουν να έρθουν σε επαφή με τις ΜΚΟ που παρέχουν σχετικές υπηρεσίες και να λάβουν πληροφορίες και βοήθεια σχετικά με την πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου στην Ελλάδα και τα δικαιώματά τους ως αιτούντες άσυλο¹²³. Ορισμένα παιδιά κατορθώνουν να εισέλθουν στο κτίριο της αστυνομίας και να υποβάλουν αίτηση ασύλου μόνο αφού το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) τους χορηγήσει σχετική επιστολή απευθυνόμενη προς τις αρχές του Τμήματος Ασύλου της Πέτρου Ράλλη. Ο δεκαεφτάχρονος Φαχίμ Φ. μας είπε: «Πήγα στο αστυνομικό τμήμα τρεις ή τέσσερις φορές. Περίμενα στην ουρά δύο ή τρεις ώρες. Μετά το ΕΣΠ μου έδωσε μια επιστολή και μπήκα». Οι αρχές μας επιβεβαίωσαν ότι δέχονται όλες τις μέρες της εβδομάδας αιτήσεις ασύλου από παιδιά που τα παραπέμπουν οι ΜΚΟ. Όμως, ακόμα και αν πράγματι είναι έτσι, δεν έχουν τη δυνατότητα όλα τα παιδιά να ζητήσουν τη βοήθεια του ΕΣΠ ή των άλλων ΜΚΟ που προσφέρουν νομικές υπηρεσίες ενώ το σύστημα αυτό δεν εγγυάται την πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου.

Η πρόσβαση δυσχεραίνεται περαιτέρω και από το γεγονός ότι τα περισσότερα παιδιά που έδωσαν συνέντευξη ήταν αναλφάβητα ή δεν μπορούσαν να διαβάσουν ικανοποιητικά ώστε να κατανοήσουν το έντυπο υλικό για το άσυλο που είναι μερικές φορές διαθέσιμο στα κέντρα κράτησης. Κανένα από τα παιδιά από τα οποία πήρε συνέντευξη η Human Rights Watch δεν είχε ενημερωθεί προφορικά από την αστυνομία για το δικαίωμα υποβολής ασύλου, παρά τις αντίθετες οδηγίες που δίδονται στην αστυνομία¹²⁴.

Η κατανόηση της έννοιας του ασύλου από τα παιδιά, ακόμα και από αυτά που έχουν υποβάλει αίτηση, ήταν πολύ περιορισμένη και τα παιδιά συχνά επαναλάμβαναν ότι, η κόκκινη κάρτα σημαίνει ότι δεν διατρέχουν κίνδυνο σύλληψης. Σύμφωνα με το δεκαπεντάχρονο Νουρουλά Φ. από το Αφγανιστάν, ο πατέρας του τού είπε να φύγει από ένα στρατόπεδο προσφύγων μετά το φόνο ενός συγγενή του λόγω των σχέσεων του με μια πολιτική ομάδα. Η κατανόησή του της διαδικασίας ασύλου είναι η ακόλουθη «Ξέρω ότι άμα έχω την κόκκινη κάρτα είμαι νόμιμος για έξι μήνες, για αυτό και αποφάσισα να την πάρω».¹²⁵

Το χρηματοδοτούμενο από την κυβέρνηση πρόγραμμα του Ερυθρού Σταυρού στην Πάτρα, αποτελούσε θετικό παράδειγμα χορήγησης δυνατότητας πρόσβασης στις διαδικασίες ασύλου στα ασυνόδευτα παιδιά και γενικότερα στους αιτούντες άσυλο. Τα ασυνόδευτα παιδιά που συλλαμβάνονταν από την αστυνομία ή το Λιμενικό παραπέμπονταν στον Ερυθρό Σταυρό, ενημερώνονταν για το δικαίωμα να ζητήσουν άσυλο και τους προσφερόταν θέση σε κέντρο μέριμνας. Μέσα στα δύο χρόνια λειτουργίας του προγράμματος, ο Ερυθρός Σταυρός βοήθησε πάνω από 100 ασυνόδευτα παιδιά να υποβάλουν αίτηση ασύλου. Εν τούτοις, το πρόγραμμα διακόπηκε τέλη Αυγούστου του 2008, όταν εξαντλήθηκε η χρηματοδότηση της Ε.Ε και της ελληνικής κυβέρνησης.¹²⁶

¹²³Σε αυτές τις ΜΚΟ συμπεριλαμβάνονται το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων και ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός.

¹²⁴Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών με αρ. πρ. 5401/ 1 – 261100, 23 Φεβρουαρίου 2008, τμήμα 3.

¹²⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρουλά Φ., Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

¹²⁶Ηλεκτρονική αλληλογραφία από την κ. Δώρα Παπαδοπούλου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, προς την Human Rights Watch, 4 Σεπτεμβρίου 2008.

Εκπροσώπηση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ασύλου

Όπως προαναφέρθηκε, ένας ανήλικος άνω των 14 ετών, ο οποίος θεωρείται αρκετά ώριμος ώστε να κατανοήσει την έννοια του αιτήματος ασύλου, δεν είναι απαραίτητο να εκπροσωπείται από το νόμιμο επίτροπό του. Στην περίπτωση αυτή, η αστυνομία απλώς οφείλει να ενημερώσει τον επίτροπο του παιδιού. Αυτή η υποχρέωση ενημέρωσης του επιτρόπου του ανήλικου δεν υφίσταται εάν ο ανήλικος είναι 16 ή 17 ετών, εάν είναι πιθανό να έχει γίνει 18 πριν την πρωτοβάθμια απόφαση ή εάν ανήλικος είναι έγγαμος ή έχει νυμφευθεί στο παρελθόν.¹²⁷ Τα νομικά αυτά παραθυράκια έχουν ως αποτέλεσμα την απουσία νομικής εκπροσώπησης και προστασίας των ασυνόδευτων παιδιών στις διαδικασίες ασύλου.

Κανένα από τα παιδιά από τα οποία πήρε συνέντευξη η Human Rights Watch και που είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου στο Διεύθυνση Αλλοδαπών Αιτικής της Πέτρου Ράλλη, δεν είχε εκπροσωπηθεί από επίτροπο ή δικηγόρο. Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες ανέφερε στην Human Rights Watch ότι δεν διαθέτει στο προσωπικό του ικανό αριθμό δικηγόρων ώστε να εξασφαλίσει την εκπροσώπηση των ασυνόδευτων παιδιών κατά την πρωτοβάθμια συνέντευξη¹²⁸. Η Εισαγγελέας Ανηλίκων Αθηνών η οποία οφείλει να ενεργεί ως προσωρινός επίτροπος των ασυνόδευτων παιδιών στην περιοχή της, είπε στην Human Rights Watch ότι «δεν έχει ακούσει καμία περίπτωση ανήλικου αιτούντος άσυλο που να μην εκπροσωπείται κατά τη διάρκεια της συνέντευξης για το άσυλο». Κι όμως ήταν σαφές ότι δεν θεωρούσε την εκπροσώπηση αυτή ως μέρος της εντολής της.¹²⁹

Η παρουσία δικηγόρου κατά τη συνέντευξη ασύλου φαίνεται ότι είναι σημαντική για τη διεξαγωγή της. Τα παιδιά που εκπροσωπήθηκαν, σε αντίθεση με τα υπόλοιπα, είπαν στην Human Rights Watch ότι οι συνεντεύξεις τους με την αστυνομία κράτησαν αρκετή ώρα και μπόρεσαν να αφηγηθούν πλήρως την ιστορία τους.¹³⁰

Συνέντευξη για το άσυλο

Με ελάχιστες εξαιρέσεις, τα παιδιά που δεν είχαν εκπροσωπηθεί, είπαν στην Human Rights ότι η συνέντευξη για το άσυλο κράτησε περίπου 10 με 15 λεπτά, ότι τους έκαναν λίγες ερωτήσεις μάλλον γενικής φύσεως και δεν τους δόθηκε η ευκαιρία να εξηγήσουν πλήρως τους λόγους της αναχώρησής τους. Πολλά παιδιά δεν είχαν προετοιμαστεί σωστά για τη συνέντευξη και είχαν τη λανθασμένη αντίληψη ότι, εφόσον δεν τους έγιναν λεπτομερείς ερωτήσεις για τους λόγους για τους οποίους έφυγαν από τη χώρα τους, δεν ήταν απαραίτητο να αναφέρουν αυτές τις πληροφορίες. Επιπλέον, οι άνθρωποι που διεξάγουν

¹²⁷Π.Δ. 90/2008, άρθρο 12 παρ. 1 έως 3.

¹²⁸Ηλεκτρονική αλληλογραφία από την κ. Αλεξία Βασιλείου, μέλους της Νομικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, προς την Human Rights Watch, 14 Ιουλίου 2008.

¹²⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Σύλλα Παπαταξιάρχη, Εισαγγελέα Ανηλίκων Αθηνών. Αθήνα, 12 Ιουνίου 2008. Για πληρέστερη ανάλυση του συστήματος επιτροπείας, βλέπε τμήμα II.

¹³⁰Συνεντεύξεις της Human Rights Watch με τους Τσα Π., Ναντέρ Κ., Βόλος, 11 Ιουνίου 2008. Το κέντρο φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων Βόλου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, συνεργάζεται με ένα δικηγόρο ο οποίος εκπροσωπεί τα ασυνόδευτα παιδιά κατά τη συνέντευξη ασύλου.

τη συνέντευξη υποβάλλουν παραπλανητικές ερωτήσεις ώστε να εκμαιεύσουν την απάντηση ότι οι αιτούντες άσυλο ήρθαν στην Ελλάδα για οικονομικούς λόγους.¹³¹

Ο Σάμι Φ., που την εποχή της συνέντευξής του ήταν 17, ανέφερε:

«Με ρώτησαν τι προβλήματα είχα. Τους είπα ότι ο πατέρας μου είναι αγρότης και ότι δεν είχαμε γη. Με ρώτησαν για την επαρχία και την περιφέρειά μου. Τους είπα για το διοικητή αλλά δε μου ζήτησαν λεπτομέρειες για το διοικητή. Υπήρχε διερμηνέας και η συνέντευξη κράτησε 15 λεπτά.»

Ο δεκαεφτάχρονος Μούσα Μ. έδωσε συνέντευξη στην αστυνομία με τη βοήθεια διερμηνέα:

«Μου έκαναν κάποιες ερωτήσεις και μου πήραν αποτυπώματα. Υπήρχε μια Ιρανή διερμηνέας. Με ρώτησαν για το πρόβλημά μου στο Αφγανιστάν, πού είχα πάει και πότε μπήκα στην Ελλάδα. Μετά μου έδωσαν την κόκκινη κάρτα. Κράτησε 15 λεπτά...Η αστυνομία δε ζήτησε να μάθει την ιστορία μου κι έτσι δεν τους τη διηγήθηκα. Με ρώτησαν από ποια επαρχία κατάγομαι αλλά όχι από ποια περιφέρεια.»¹³²

Ο Μούσα Μ. είπε στην Human Rights Watch ότι έφυγε από το Αφγανιστάν με την οικογένειά του στην ηλικία των 8 ετών λόγω της ανελέητης διακυβέρνησης ενός τοπικού διοικητή που οδήγησε στο διωγμό εκατοντάδων οικογενειών. Η αστυνομία δεν τον ρώτησε από ποια περιφέρεια (το Νταικούντι) κατάγεται η οικογένειά του και το ίδιο το αγόρι δεν γνώριζε ότι, αφότου έφυγε, η περιφέρειά του είχε μετατραπεί σε επαρχία. Έτσι οι ελληνικές αρχές τον κατέγραψαν ως κάτοικο άλλης επαρχίας. Το γεγονός ότι δεν μπόρεσαν να καταγράψουν τόσο σημαντικές και βασικές πληροφορίες δυσχεραίνει ιδιαίτερα την επαλήθευση του ισχυρισμού του παιδιού με βάση τις πληροφορίες για τη χώρα καταγωγής.¹³³

Δύο παιδιά είπαν στη Human Rights Watch ότι έδωσαν συνέντευξη μόνο σε διερμηνέα χωρίς παρουσία αστυνομικού. Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει την παρουσία τουλάχιστον ενός αστυνομικού και ενός διερμηνέα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ασύλου.¹³⁴ Και στις δύο περιπτώσεις η διερμηνέας περιγράφηκε ως Ιρανή.

Ο Φαχίμ Φ., ένας δεκαεφτάχρονος από το Αφγανιστάν, περιέγραψε τη συνέντευξή του ως εξής:

¹³¹Βλέπε Human Rights Watch, *Ελλάδα, Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 97.

¹³²Συνέντευξη της Human Rights Watch interview με τον Μούσα Μ., Αθήνα, 28 Μαΐου 2008.

¹³³Η Ελληνική νομοθεσία αναθέτει στις αρχές να συλλέγουν συγκεκριμένες και ακριβείς πληροφορίες ως προς την κατάσταση που επικρατεί στις χώρες καταγωγής των αιτούντων. Οι πληροφορίες αυτές πρέπει να κοινοποιούνται στις αρμόδιες αρχές παραλαβής και εξέτασης των αιτημάτων ασύλου. Επίσης “Οι αποφάσεις επί των αιτήσεων ασύλου, λαμβάνονται σε ατομική βάση, μετά από εμπεριστατωμένη, αντικειμενική και αμερόληπτη εξέταση”. Π.Δ. 90/2008, άρθρο 6 παράγραφος 2

¹³⁴Π.Δ. 61/1999, άρθρο 2 παράγραφος 3. Π.Δ. 90/2008, άρθρο 10 παράγραφος 1.

«Πήγα στην αστυνομία και μου έκαναν μερικές σύντομες ερωτήσεις... Η συνέντευξη (έγινε) από μία Ιρανή διερμηνέα αλλά δεν ήταν παρών κανένας αστυνομικός. Η (Ιρανή) γυναίκα δεν έκανε πολλές ερωτήσεις. Με ρώτησε γιατί ήρθα, από πού ήμουν και για πόσο καιρό ήμουν στην Ελλάδα...Σημείωσε κάτι αλλά δεν ξέρω τι. Νομίζω ότι έγραψε ό, τι ήθελε να γράψει. Η συνέντευξη αυτή κράτησε 10 λεπτά. Δεν έκανε άλλες ερωτήσεις και εγώ απάντησα όλες τις ερωτήσεις της.»¹³⁵

Ο Χαφέζ Σ., ένα δεκαεξάχρονο αγόρι είπε:

«Ήμουν σε ένα μεγάλο αστυνομικό τμήμα. Μια Ιρανή μου έκανε ερωτήσεις: Γιατί ήρθα και τι δυσκολίες αντιμετώπιζα. Δεν ήταν παρών κανένας αστυνομικός, μόνο η Ιρανή μου έκανε ερωτήσεις. Οι αστυνομικοί ήταν απασχολημένοι να παίρνουν δακτυλικά αποτυπώματα...Στο ΕΣΠ έδωσα μιάνμιση ώρα συνέντευξη. Ήταν πάρα πολλοί άνθρωποι στο αστυνομικό τμήμα για αυτό και δεν μπορούσαν να πάρουν συνεντεύξεις μεγάλης διάρκειας. Με ρώτησαν μόνο πολύ απλές ερωτήσεις στην αστυνομία...Απάντησα σε όλες τις ερωτήσεις που μου έκανε. Οι ερωτήσεις ήταν σύντομες και δεν μπόρεσα να εξηγήσω καλά την περίπτωσή μου.»¹³⁶

Ο δεκαεξάχρονος Χαμέντ Π., που κατάφερε τελικά να έχει πρόσβαση και να υποβάλει την αίτησή του καθαρίζοντας το δρόμο, μας είπε ότι του ασκήθηκε πίεση κατά τη διάρκεια της συνέντευξης να πει ότι είχε έρθει για οικονομικούς λόγους. Είπε ακόμα ότι αισθανόταν φόβο απέναντι στον αστυνομικό κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Έδωσε τη συνέντευξη στο αστυνομικό τμήμα της Πέτρου Ράλλη στις αρχές του 2008:

«Ο αστυνομικός με τα πολιτικά με ρώτησε κάτι και η Ιρανή μου είπε να πω ότι ήρθα για μια καλύτερη ζωή. Δεν ξέρω αν αυτό το είπε ο αστυνομικός ή όχι γιατί δεν τον καταλάβαινα. Είπα στην Ιρανή ότι ήθελα να μιλήσω για τα άλλα μου προβλήματα. Τότε ο αστυνομικός μου έβαλε τις φωνές και φοβήθηκα. Δεν θυμάμαι τι είπα μετά...Νόμιζα ότι αν έλεγα κάτι ακόμα, οι αστυνομικοί θα με πέταγαν έξω χωρίς χαρτιά. Ήμουν φοβισμένος. Στη συνέχεια μου είπαν να πάω δίπλα για δακτυλικά αποτυπώματα. Η Ιρανή επανέλαβε δύο ή τρεις φορές ότι έπρεπε να πω ότι ήρθα για μια καλύτερη ζωή. Η συνέντευξη κράτησε πέντε λεπτά.»¹³⁷

Είπε στη Human Rights Watch ότι έφυγε από το Αφγανιστάν μόνος του στην ηλικία των 13 επειδή τον απειλούσε ένας τοπικός διοικητής:

¹³⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Φαχίμ Φ., ηλικίας 17 ετών, Βόλος, 11 Ιουνίου 2008.

¹³⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαφέζ Σ. ηλικίας 16 ετών, Βόλος 11 Ιουνίου 2008.

¹³⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμέντ Π., Αθήνα 4 Ιουνίου 2008.

«Ήταν ένας διοικητής. Το όνομά του ήταν (ψιθυρίζει) [το όνομα δεν αποκαλύπτεται]. Πάντα όταν πήγαινα στη δουλειά με σταματούσαν και μου έλεγαν να πάω μαζί τους. Αυτό το πρόσωπο ήθελε να κρατάει ανήλικα αγόρια για να χορεύουν και για άλλα. Φοβήθηκα και έφυγα από το Αφγανιστάν. Τότε ήμουν 13 χρονών. Πήγα στο Ιράν μόνος μου... Ο πατέρας μου είναι ηλικιωμένος. Ο διοικητής με απείλησε και μου είπε ότι αν έκανα παράπονα σε οποιονδήποτε θα με σκότωνε. Είχε μαζί του άλλα δύο ανήλικα αγόρια... Όταν η κυβέρνηση του Ιράν αποφάσισε να απελάσει τους Αφγανούς φοβήθηκα να γυρίσω πίσω και αποφάσισα να πάω στην Ευρώπη... Μιλήστε σε οποιονδήποτε στο [η τοποθεσία δεν αποκαλύπτεται] και ρωτήστε για τον [το όνομα του διοικητή δεν αποκαλύπτεται] Είναι πολύ κακός και όλοι τον ξέρουν.»¹³⁸

Αν και οι αρχές σε περίπτωση υποβολής αίτησης ασύλου από έναν ανήλικο είναι υποχρεωμένες να λαμβάνουν υπόψη τις ιδιαίτερες μορφές δίωξης κατά των παιδιών, δεν δόθηκε η ευκαιρία στον Χαμέντ Π. να εξηγήσει τις συνθήκες που τον οδήγησαν στη φυγή από το Αφγανιστάν.¹³⁹ Οι κατευθυντήριες γραμμές της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες σχετικά με την αξιολόγηση των αιτήσεων ασύλου από Αφγανούς υπηκόους, αναφέρουν συγκεκριμένα ότι τα ασυνόδευτα παιδιά εξακολουθούν να εκτίθενται σε κίνδυνο εκμετάλλευσης και ότι υπάρχουν περιπτώσεις αγοριών που πέφτουν θύματα απαγωγής για σεξουαλική εκμετάλλευση.¹⁴⁰

Οι ΜΚΟ και οι δικηγόροι που παρέχουν νομική συνδρομή και πληροφορίες στους αιτούντες άσυλο επιμένουν ότι η συνέντευξη σε πρώτο βαθμό για το άσυλο διεξάγεται με επιφανειακό τρόπο, ότι δεν υποβάλλονται οι κατάλληλες ερωτήσεις, ότι οι ισχυρισμοί των αιτούντων άσυλο απορρίπτονται συστηματικά και ότι εάν οι αιτούντες άσυλο κάνουν την παραμικρή αναφορά σε οικονομικούς λόγους, τότε οι ισχυρισμοί τους θεωρούνται αβάσιμοι.¹⁴¹ «Δεν τους δίνουν την ευκαιρία να εξηγήσουν γιατί εγκατέλειψαν τη χώρα τους» μας είπε η Ευθαλία Παππά από το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων.¹⁴²

¹³⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμέντ Π., Αθήνα 4 Ιουνίου 2008.

¹³⁹Π.Δ. 96/2008, άρθρο 9 παράγραφος 2 σημείο (στ). Οι θεωρητικοί σχολιαστές υποστηρίζουν ότι η πρόσφατη νομολογία διευρύνει την έννοια της δίωξης ώστε να συμπεριλαμβάνει και μορφές βίας που αφορούν ειδικά τα παιδιά, όπως η παιδική κακοποίηση, η εμπορία παιδιών ή ο ελεύθετος χαρακτήρας των παιδιών των δρόμων. Επιπλέον, ορισμένες συμπεριφορές (όπως το να είναι κάποιος μάρτυρας στο θάνατο στενών συγγενών του) δεν αποτελούν δίωξη όταν πρόκειται για ενήλικα αλλά ενδεχομένως να αποτελούν δίωξη εάν πρόκειται για παιδί. Βλέπε Jacqueline Bhabha, "Children, Migration and International Norms," in: T. Alexander Aleinikoff & Vincent Chetail, *Migration and International Legal Norms*, T.M.C.Asser Press, Χάγη, 2003, σελ. 217.

¹⁴⁰Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες (UNHCR), "UNHCR's eligibility guidelines for assessing the international protection needs of Afghan asylum seekers," Αφγανιστάν, Δεκέμβριος 2007, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=477ce70a2&page=search> (πρόσβαση 26 Αυγούστου 2008) σελ.64-72. Οι κατευθυντήριες οδηγίες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, ανάλογα με την επιμέρους κατάσταση, ενδέχεται να πληρούνται οι όροι του άρθρου 1 Α (2) της Σύμβασης του 1951 για τους Πρόσφυγες.

¹⁴¹Βλέπε επίσης Human Rights Watch, *Ελλάδα- Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 97-99. Μετά την πρώτη αξιολόγηση των ισχυρισμών ενός αιτούντος, λαμβάνεται η απόφαση σε πρώτο βαθμό είτε για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή τη χορήγηση επικουρικής προστασίας είτε για την απόρριψη οποιασδήποτε μορφής διεθνούς προστασίας. Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης ασύλου, ο αιτών έχει το δικαίωμα να υποβάλει προσφυγή και να επανεξετασθούν οι ισχυρισμοί του σε δεύτερο βαθμό.

¹⁴²Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Ευθαλία Παππά, διευθυντή, Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, Αθήνα, 2 Ιουνίου 2008.

Με παρόμοιο τρόπο, η κύρια οργάνωση για τα δικαιώματα των προσφύγων, το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, μας ανέφερε ότι πέραν της έλλειψης πόρων ένας άλλος λόγος για τον οποίο δεν αποστέλλονται δικηγόροι ως εκπρόσωποι των παιδιών κατά την πρωτοβάθμια συνέντευξη ασύλου, είναι το γεγονός ότι η διαδικασία σε πρώτο βαθμό δεν αποτελεί ουσιαστική αξιολόγηση των ισχυρισμών ενός ατόμου.¹⁴³ Μια μελέτη για λογαριασμό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έδειξε ότι οι αρχές χρησιμοποιούν ένα εισαγωγικό σημείωμα για τους φακέλους των αιτούντων άσυλο που έχει συνταχθεί εκ των προτέρων. Το σημείωμα συμπεριλαμβάνει μια τυποποιημένη φράση σύμφωνα με την οποία ο αρμόδιος αξιωματικός δεν εισηγείται τη χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα. Το σημείωμα αυτό εισηχθη κατά λάθος σε τρεις φακέλους ανηλίκων που είχαν ζητήσει άσυλο και για τα οποία αντίθετα η πρόταση ήταν η χορήγηση του ασύλου.¹⁴⁴

Οι αρχές δεν δημοσιεύουν το ποσοστό αναγνώρισης του καθεστώτος πρόσφυγα στις αιτήσεις ασύλου που υποβάλλονται από ασυνόδευτους ανηλίκους.¹⁴⁵ Μια μελέτη για λογαριασμό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, που έγινε από ανεξάρτητους ερευνητές, έδειξε ότι η οι αρχές καθυστερούν την εξέταση των αιτήσεων ασύλου ασυνόδευτων ανηλίκων έως ότου τα παιδιά αυτά ενηλικιωθούν.¹⁴⁶

Η Ευθαλία Παππά, από το Οικουμενικό Πρόγραμμα Προσφύγων, μας είπε ότι ακόμα και σε πειστικές περιπτώσεις, η αστυνομία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο αιτών άσυλο ήρθε για οικονομικούς λόγους:

«Πήγαμε με έναν ασυνόδευτο ανήλικο από την Ερυθραία στη συνέντευξη πρώτου βαθμού. Το αγόρι αυτό μπόρεσε να μας περιγράψει τα βασανιστήρια που υπέστη. Επειδή ήταν παρούσα η δικηγόρος, ο αστυνομικός ήταν υποχρεωμένος να καταγράψει το γεγονός. Στο τέλος όμως έγραψε «προδήλως αβάσιμη- ήρθε για οικονομικούς λόγους». Όμως ήταν παρών δικηγόρος. Πήραμε τα πρακτικά της συνέντευξης. Η

¹⁴³Ηλεκτρονική αλληλογραφία από την κ. Αλεξία Βασιλείου, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, προς την Human Rights Watch, 14 Ιουλίου 2008. Μετά την πρώτη αξιολόγηση των ισχυρισμών ενός αιτούντος, λαμβάνεται η απόφαση σε πρώτο βαθμό είτε για την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα ή τη χορήγηση επικουρικής προστασίας είτε για την απόρριψη οποιασδήποτε μορφής διεθνούς προστασίας. Σε περίπτωση απόρριψης της αίτησης ασύλου, ο αιτών έχει το δικαίωμα να υποβάλει προσφυγή και να επανεξετασθούν οι ισχυρισμοί του σε δεύτερο βαθμό. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το σύστημα ασύλου στην Ελλάδα, βλέπε Human Rights Watch, *Ελλάδα, Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 86-105.

¹⁴⁴Παπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 92. Επιπλέον, η μελέτη αναφέρει ότι 10 φάκελοι ασυνόδευτων ανηλίκων που είχαν υποβάλει αίτηση ασύλου το 2007 και είχαν στην κατοχή τους την κόκκινη κάρτα, δεν περιείχαν κανένα απολύτως στοιχείο. Οι υπάλληλοι εξήγησαν ότι υπήρχε καθυστέρηση στην ενημέρωση των φακέλων.

¹⁴⁵Μια μελέτη για λογαριασμό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες περιέχει κάποια, αν και μη αντιπροσωπευτικά, στοιχεία: το δεύτερο εξάμηνο του 2007, εκδόθηκαν 198 απορριπτικές αποφάσεις σε ασυνόδευτους ανηλίκους, εκ των οποίων τέσσερα δωδεκάχρονα και ένα εντεκάχρονο αγόρι. Από την έρευνα προέκυψε ότι χορηγήθηκε άσυλο σε πρώτο βαθμό σε δύο ανηλίκους και σε δεύτερο βαθμό σε 6 ανηλίκους. Βλέπε Παπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 89-90.

¹⁴⁶Παπαγεωργίου-Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 88.

δικηγόρος μας ήταν παρούσα στη συνέντευξη. Εάν δεν ήταν παρούσα, το παιδί δεν θα είχε τη δυνατότητα ούτε καν να διηγηθεί την ιστορία του .»¹⁴⁷

Τα ευρήματα αυτά καταδεικνύουν το βαθμό στον οποίο η ελληνική Πολιτεία δεν τηρεί τις υποχρεώσεις της με βάση το διεθνές δίκαιο σχετικά με τα ασυνόδευτα παιδιά που ζητούν άσυλο. Το άρθρο 22 της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να εξασφαλίζουν ότι «ένα παιδί το οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας...χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματά του», όπως αυτά θεσπίζονται από τη διεθνή νομοθεσία.¹⁴⁸ Η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού διευκρινίζει ότι η υποχρέωση αυτή συνεπάγεται μεταξύ άλλων «την υποχρέωση θέσπισης ενός λειτουργικού συστήματος ασύλου» και την «οικοδόμηση των απαραίτητων θεσμικών ικανοτήτων για την παροχή της εν λόγω μεταχείρισης σύμφωνα με τα εφαρμοστέα δικαιώματα» έτσι ώστε «τα παιδιά αιτούντες άσυλο, μεταξύ αυτών και εκείνα που είναι ασυνόδευτα ή χωρισμένα από την οικογένειά τους, να απολαμβάνουν τη πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου και στους άλλους συμπληρωματικούς μηχανισμούς που παρέχουν διεθνή προστασία ανεξάρτητα από την ηλικία τους».¹⁴⁹

Επιπλέον, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού ζητά από τις αρχές να δίδουν προτεραιότητα στις αιτήσεις ασύλου των ασυνόδευτων παιδιών και συνιστά να εκπροσωπούνται τα παιδιά κατά τη διαδικασία ασύλου από πρόσωπο εξοικειωμένο με τον τρόπο καταγωγής του παιδιού καθώς και από δικηγόρο.¹⁵⁰ Οι αρχές καλούνται ρητά να λαμβάνουν υπόψη τις θέσεις της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ, να αναγνωρίζουν μέσα από τις εμπειρίες των παιδιών τις διάφορες εκδηλώσεις δίωξης και να δίδουν τη «μέγιστη προσοχή» σε αυτές τις μορφές δίωξης.¹⁵¹

¹⁴⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Ευθαλία Παππά, διευθύντρια του Οικουμενικού Προγράμματος Προσφύγων, Αθήνα, 2 Ιουνίου 2008.

¹⁴⁸ΣΔΠ, άρθρο 22.

¹⁴⁹Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, γενικό Σχόλιο αρ. 6, παράγραφοι 64-66.

¹⁵⁰Ο.π. παράγραφοι 68-72.

¹⁵¹Ο.π. παράγραφος 74.

V. Κράτηση Ασυνόδευτων Ανηλίκων

Η συστηματική κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί αντανάκλαση της βασικής και κεντρικής δυσλειτουργίας του τρόπου με τον οποίο το σύστημα της μετανάστευσης και της κοινωνικής πρόνοιας στην Ελλάδα αντιμετωπίζουν την υπόχρεωση της παροχής μέριμνας για τα ασυνόδευτα παιδιά. Σύμφωνα με τις διεθνείς επιταγές, η κράτηση των παιδιών πρέπει να λαμβάνει χώρα μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις, ως έσχατο μέσο και η διάρκειά της πρέπει να περιορίζεται αυστηρά στον απαραίτητο χρόνο.¹⁵² Εν τούτοις, παρατηρείται σοβαρή έλλειψη ικανοποιητικών και επαρκών καταλυμάτων για όλα τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών που ήρθαν ως μετανάστες και εκείνων που ζητούν άσυλο. Το Υπουργείο Υγείας χρηματοδοτεί ή συγχρηματοδοτεί μόλις 200 θέσεις φιλοξενίας. Παρόλο που η έλλειψη αυτή είναι ένας από τους πιθανούς λόγους για την παρατεταμένη κράτηση των ασυνόδευτων παιδιών, η πρακτική της κράτησης των παιδιών απλώς αυξάνει τους κινδύνους και χειροτερεύει την ευάλωτη θέση τους. Επιπλέον, μόλις τα παιδιά αυτά αφεθούν ελεύθερα, βρίσκονται κυριολεκτικά πεταμένα στο δρόμο, στην καλύτερη περίπτωση με ελάχιστη συνδρομή και στη χειρότερη χωρίς απολύτως καμία. Αυτή η κατάσταση που τα εκθέτει σε άλλους σοβαρούς κινδύνους, αναλύεται στο επόμενο κεφάλαιο.

Η ελληνική νομοθεσία δεν απαγορεύει ούτε ρυθμίζει τη διοικητική κράτηση των ανηλίκων που εισέρχονται στην Ελλάδα χωρίς νόμιμα έγγραφα. Έτσι, οι αρχές έχουν το δικαίωμα να θέτουν υπό κράτηση τους ανηλίκους είτε μετά την άφιξή τους είτε όταν συλληφθούν χωρίς νόμιμα έγγραφα, για διάστημα από λίγες ώρες μέχρι αρκετές ημέρες ή μήνες. Οι λόγοι για την κράτηση των ανηλίκων για μικρότερα ή μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα φαίνεται ότι είναι αυθαίρετοι.

Η κράτηση των ασυνόδευτων ανηλίκων στηρίζεται στην ίδια νομική βάση με αυτή των ενηλίκων: οι αρχές μπορούν να κρατήσουν έναν υπήκοο τρίτης χώρας χωρίς νόμιμα έγγραφα με σκοπό να τον απελάσουν.¹⁵³ Μόλις εκδοθεί η διαταγή απέλασης, η αστυνομία μπορεί να συνεχίσει την κράτηση ενός ατόμου έως και τρεις μήνες εάν θεωρείται ότι ενδέχεται να δραπετεύσει ή αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη.¹⁵⁴ Εάν ο αλλοδαπός δεν εμπίπτει σε καμία από τις δύο αυτές κατηγορίες, τότε αφήνεται ελεύθερος με γραπτή διαταγή να εγκαταλείψει τη χώρα μέσα σε τριάντα ημέρες.¹⁵⁵ Την 1^η Αυγούστου του 2008, οι ελληνικές αρχές διατηρούσαν υπό διοικητική κράτηση συνολικά 269 ανήλικους σε ολόκληρη τη χώρα.¹⁵⁶

¹⁵²ΣΔΠ, άρθρο 37(β).

¹⁵³Σύμφωνα με το άρθρο 83 του νόμου 3386/2005, η παράνομη είσοδος και έξοδος από τη χώρα αποτελεί ποινικό αδίκημα. Εν τούτοις οι εισαγγελείς μας ανέφεραν ότι απέχουν της δίωξης για παράνομη είσοδο.

¹⁵⁴Ο. π.

¹⁵⁵Νόμος 3386/2005 άρθρο 76, παράγραφος 4.

¹⁵⁶Απάντηση του Υφυπουργού Εσωτερικών προς ένα μέλος του Κοινοβουλίου, 11 Αυγούστου 2008. Αντίγραφο της επιστολής αυτής βρίσκεται στα αρχεία της Human Rights Watch. Δεν είναι σαφές πόσα από τα παιδιά αυτά είναι ασυνόδευτα. Τριάντα δύο παιδιά βρίσκονταν υπό κράτηση στα κρατητήρια της Αμυγδαλέζας, 64 στη Μυτιλήνη, 35 στη Σάμο, 24 στη Ρόδο, 12 στην περιοχή του Έβρου, 79 στην περιοχή της Αττικής (από αυτά 33 στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη) και 55 παιδιά στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Εν τούτοις, οι αρχές είπαν στην Human Rights Watch ότι η απέλαση ορισμένων ξένων υπηκόων, όπως Αφγανών ή Σομαλών, δεν είναι εφικτή διότι δεν συνεργάζονται οι πρεσβείες τους.¹⁵⁷ Όταν δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί η απέλαση των εθνικοτήτων αυτών, φαίνεται ότι δεν συντρέχει νομικός λόγος που να επιτρέπει τη διοικητική κράτηση. Παρόλα αυτά, τα παιδιά που εισέρχονται στην Ελλάδα από την Τουρκία διαμέσου της συνοριακής περιοχής του Έβρου, καθώς και εκείνα που αποστέλλονται στα κέντρα κράτησης στην ίδια περιοχή, κρατούνται συστηματικά για ολόκληρο το διάστημα των τριών μηνών.

Τα παιδιά ενδέχεται να αντιμετωπίσουν επιπλέον κινδύνους στα κέντρα κράτησης όπου αποστέλλονται από τις αρχές. Σε ορισμένα κέντρα, τα παιδιά, σε αντίθεση με τις διεθνείς επιταγές, κρατούνται μαζί με τους ενήλικες και κάποια παιδιά που έδωσαν συνέντευξη στη Human Rights Watch είχαν υποστεί κακομεταχείριση στα χέρια των ενήλικων συγκρατούμένων τους. Επιπλέον, οι συνθήκες κράτησης σε ορισμένα κέντρα όπου κρατούνται ασυνόδευτα παιδιά ισοδυναμούν με απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση.¹⁵⁸ Τα παιδιά υπό διοικητική κράτηση δεν έχουν το δικαίωμα δωρεάν νομικής συνδρομής και σπάνια έχουν πρόσβαση σε εθελοντές δικηγόρους. Οι εισαγγελείς που αναλαμβάνουν το καθήκον να ενεργούν ως οι προσωρινοί επίτροποι τους έχουν την άποψη ότι δεν μπορούν να προβάλλουν αντιρρήσεις κατά της κράτησης των παιδιών αυτών.¹⁵⁹

Βέβαια, πρόσφατα νομοθετικά κείμενα διευκρινίζουν ότι πρέπει να αποφεύγεται η κράτηση και ο περιορισμός των ανηλίκων που ζητούν άσυλο.¹⁶⁰ Εν τούτοις, όπως περιγράφεται στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα παιδιά αυτά αποτελούν μειοψηφία στο σύνολο των παιδιών-μεταναστών.

Διάρκεια της Κράτησης

Η Human Rights Watch δεν έχει κατορθώσει να εντοπίσει κάποια λογική στο σκεπτικό των αιτιών για τις οποίες τα παιδιά κρατούνται για μεγαλύτερα ή μικρότερα διαστήματα. Στο νησί της Λέσβου, από όπου εισήλθε στην Ελλάδα η πλειοψηφία των παιδιών που έδωσαν συνέντευξη στη Human Rights Watch, η διάρκεια της κράτησής τους φαίνεται ότι εξαρτάται από το πόσες ημέρες πριν την ημέρα «αποφυλάκισης», δηλαδή την ημέρα κατά την οποία οι αρχές προβαίνουν στη διακοπή της κράτησης του μετανάστη, το παιδί εισήλθε στη χώρα. Την ημέρα που η Human Rights Watch επισκέφθηκε τη Λέσβο, οι αρχές άφησαν ελεύθερη μια ομάδα ανθρώπων που είχαν παραμείνει σε κράτηση από τρεις έως και δώδεκα ημέρες.¹⁶¹ Τον Ιούλιο του 2008, άνοιξε στο νησί ένα κέντρο φιλοξενίας για ασυνόδευτα παιδιά και προσφέρει στις αρχές μια εναλλακτική λύση για την κράτησή τους. Όμως παρά την ύπαρξη αυτής

¹⁵⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον ταξ. Αναστάσιο Φέστα, Διευθυντή Αλλοδαπών Αττικής. Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008. Βλέπε επίσης Human Rights Watch, *Ελλάδα- Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 35.

¹⁵⁸ Για πλήρη ανάλυση των συνθηκών κράτησης στην Ελλάδα βλέπε: Human Rights Watch, *Ελλάδα- Εγγλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 68-85.

¹⁵⁹ Για την ανάλυση του συστήματος επιτροπείας, βλέπε κεφάλαιο II.

¹⁶⁰ Π.Δ. 90/2008, άρθρο 13 παρ. 4 (β).

¹⁶¹ Παρά τα επανειλημμένα αιτήματά μας, δεν μας δόθηκε δυνατότητα πρόσβασης στα κρατητήρια της Λέσβου.

της εναλλακτικής λύσης, οι αρχές εξακολουθούν να κρατούν τα παιδιά πίσω από τα κάγκελα για αριετές εβδομάδες και σε συνθήκες που βρίσκονται σαφώς κάτω από τις ελάχιστες προδιαγραφές.¹⁶²

Η δωδεκάχρονη Σαρζάντ Π. και ο δεκαεξάχρονος αδελφός της Σαρντάρ Π., από το Αφγανιστάν βρίσκονταν κρατούμενοι στο κέντρο κράτησης Κυπρίνου στο Φυλάκιο Έβρου όταν τους συναντήσαμε:

«Είμαστε εδώ για 65 ημέρες...Κάποιος μας ενημέρωσε ότι θα μείνουμε εδώ για τρεις μήνες, μου το είπε η αστυνομία. Δε συμφωνούμε να μείνουμε για τρεις μήνες...Θέλω να με αφήσουν ελεύθερη και δε θέλω να μείνω άλλο εδώ.»¹⁶³

Η δωδεκάχρονη Σαρζάντ Π. μοιραζόταν το κελί της με άλλες έξι ενήλικες γυναίκες με τις οποίες δεν μπορούσε να επικοινωνήσει. Πριν καταλήξουν υπό κράτηση για περισσότερο από δύο μήνες στο κέντρο αυτό, τα δύο αδέρφια μας είπαν ότι κρατήθηκαν σε ένα συνοριακό φυλάκιο για 11 ημέρες. Ο προσωρινός επίτροπός τους δεν είχε ενημερωθεί ¹⁶⁴ εκείνο το χρονικό διάστημα και ο Αστυνομικός Διευθυντής στην Ορεσιτάδα μας είπε ότι οι μετανάστες περνούν συνήθως μόνο «δύο έως τρεις ημέρες» στα συνοριακά φυλάκια. Η δωδεκάχρονη Σαρζάντ Π. περιέγραψε εκείνο το μέρος ως εξής: «Δεν είχα κρεβάτι, μόνο μια κουβέρτα. Η κουβέρτα ήταν βρώμικη και γεμάτη ζώφια- ζώφια που τσιμπούσαν. Μας τσιμπούσαν τη νύχτα. Δεν μπορούσαμε να κοιμηθούμε. Ξυνόμασταν συνέχεια.»¹⁶⁵

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μας στο κέντρο κράτησης ασυνόδευτων αγοριών της Αμυγδαλέζας, οι αρμόδιοι αστυνομικοί μας εξήγησαν ότι δύο αγόρια κρατούνται για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από τα υπόλοιπα: «Αυτή τη στιγμή έχουμε δύο εφήβους χωρίς δήλωση της χώρας καταγωγής τους. Τους κρατάμε για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.»¹⁶⁶ Ο ένας από αυτούς ο δεκατετράχρονος Αμπντουλάχ Γ., μας είπε ότι ήταν από τη Σομαλία και τον συνέλαβαν στο αεροδρόμιο με πλαστό Σουηδικό διαβατήριο.¹⁶⁷ Δεν είναι εμφανείς οι λόγοι για τους οποίους η αστυνομία θεώρησε ότι είναι αδύνατον να προσδιορίσει την εθνικότητά τους ούτε σε τι διέφερε η κατάστασή τους από εκείνη των άλλων παιδιών χωρίς νόμιμα έγγραφα.

¹⁶²Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με διάφορους συνομιλητές μας τον Ιούλιο, Αύγουστο και Σεπτέμβριο του 2008 (τα ονόματα δεν αποκαλύπτονται). Δεν μπορούσαμε να εκτιμήσουμε το κατά πόσον η κράτηση των ασυνόδευτων παιδιών στη Σάμο πριν παραπεμφθούν στη Λέσβο, υπερβαίνει τον χρόνο που θεωρείται ως απολύτως απαραίτητος. Εφόσον δεν υπάρχει κέντρο φιλοξενίας στη Σάμο, η κράτηση των παιδιών θεωρείται δικαιολογημένη μόνο εάν έχει αυστηρά περιορισμένη χρονική διάρκεια και ταυτόχρονα αν οι αρχές καταβάλλουν ουσιαστικές προσπάθειες για να μεταφέρουν τα παιδιά το ταχύτερο δυνατόν σε εναλλακτικές δομές μέριμνας.

¹⁶³Συνέντευξη της Human Rights Watch με τους Σαρζάντ Π. και Σαρντάρ Π., κρατητήρια Φυλακίου, 25 Μαΐου 2008.

¹⁶⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Φίλιππο Καρατζίδη, αντισεισγγελέα Ορεσιτάδας, Ορεσιτάδα, 26 Μαΐου. Για την ανάλυση του συστήματος επιτροπείας, βλέπε κεφάλαιο II.

¹⁶⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Σαρζάντ Π., κρατητήρια Φυλακίου, 25 Μαΐου 2008.

¹⁶⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Γιώργο Παλιούρα Υποδιευθυντή, Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, κέντρο κράτησης Αμυγδαλέζας, 3 Ιουνίου 2008.

¹⁶⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αμπντουλάχ Γ., κρατητήρια Αμυγδαλέζας, Αθήνα, 3 Ιουνίου 2008.

Επανειλημμένες Κρατήσεις

Τα ασυνόδευτα παιδιά που δεν έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου ή που έχουν βρεθεί εκτός του συστήματος ασύλου ή των οποίων απορρίφθηκαν οι αιτήσεις, δεν διαθέτουν νόμιμο καθεστώς όσο βρίσκονται στην Ελλάδα ¹⁶⁸ και επομένως αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο επανειλημμένων κρατήσεων.

Ένα δεκάχρονο κορίτσι από τη Σομαλία που ήταν κρατούμενη στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη μας είπε ότι, μέσα σε έξι μήνες είχε συλληφθεί και κρατηθεί τέσσερις φορές (η περίπτωση της περιγράφεται αναλυτικά στο κεφάλαιο VII).¹⁶⁹ Ο δεκαεφτάχρονος Σάμι Φ., είπε ότι τον συνέλαβαν δύο φορές την ίδια ημέρα και εκδόθηκαν εις βάρος του τέσσερις διαταγές απέλασης μέσα σε οκτώ μήνες:

«Σε οκτώ μήνες πήρα τέσσερις διαταγές απέλασης... Όταν η αστυνομία μας συνέλαβε στο δρόμο, με έφεραν στο αστυνομικό τμήμα και μου έδωσαν διαταγή απέλασης. Μετά από δύο ώρες η αστυνομία με ξανάειπασε. Τους έδειξα τη διαταγή απέλασης, η αστυνομία το πήρε στραβά και με κράτησαν για εφτά ημέρες. Μετά από εφτά ημέρες με έφεραν στην Αμυδαλέζα ... Τους ρώτησα πόσο θα έμενα αλλά οι αστυνομικοί μου είπαν ότι δεν ήξεραν.»¹⁷⁰

Ο δεκαεξάχρονος Μωχάμεντ Β. είπε στη Human Rights Watch: «Με συνέλαβαν πριν τρεις ημέρες στην πλατεία Αττικής. Είμαι εδώ τρεις ημέρες και στην Ελλάδα είμαι οκτώ μήνες. Μέχρι στιγμής με έχουν συλλάβει δύο φορές και έχω μείνει 16 ημέρες στο κέντρο κράτησης στη Μυτιλήνη»¹⁷¹

Οι επανειλημμένες συλλήψεις και κρατήσεις των παιδιών δεν εξυπηρετούν κανένα νομικό σκοπό, ενώ έχουν πολύ σοβαρές συνέπειες στην καλή κατάσταση και την ασφάλεια των παιδιών.¹⁷² Οι ελληνικές αρχές παραδέχονται ότι δεν μπορούν να πραγματοποιήσουν απελάσεις για πολλά παιδιά διότι οι προεβίσεις τους δεν συνεργάζονται. Δέχονται επίσης ότι η κράτηση των παιδιών δεν είναι προς το βέλτιστο συμφέρον τους και ότι σπάνια τα παιδιά μεταφέρονται σε εγκαταστάσεις μέριμνας όταν αφεθούν ελεύθερα.¹⁷³ Η πρακτική της συστηματικής και επαναλαμβανόμενης κράτησης των ασυνόδευτων ανηλίκων αποτελεί παραβίαση των υποχρεώσεων της Ελλάδας με βάση το διεθνές δίκαιο.¹⁷⁴

¹⁶⁸Για την ανάλυση της διαδικασίας ασύλου στην Ελλάδα, βλέπε Human Rights Watch, *Ελλάδα –Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα* σελ. 86-105.

¹⁶⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Φατιμέ Σ., κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη, Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

¹⁷⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Σάμι Φ., κρατητήρια Αμυδαλέζας, 3 Ιουνίου 2008.

¹⁷¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μωχάμεντ Β., κρατητήρια Αμυδαλέζας, 3 Ιουνίου 2008. Μια ακόμα μαρτυρία επανειλημμένων κρατήσεων προέρχεται από τον δεκαεξάχρονο Χαφέζ Σ.

¹⁷²Βλέπε επίσης Συνήγορος του Πολίτη, “Ειδική Έκθεση: Διοικητική Κράτηση και Απέλαση Αλλοδαπών Ανηλίκων” Οκτώβριος 2005, <http://www.synigoros.gr/reports/SR-detention-expulsionOCTOBER-2005.pdf> (πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2008), σελ. 26-28. Ο Συνήγορος καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η διοικητική κράτηση είναι απρόσφορο και δυσανάλογο μέτρο που παραβιάζει τα δικαιώματά τους.

¹⁷³Βλέπε κεφάλαιο VI για ανάλυση της παραπομπής σε κέντρα μέριμνας.

¹⁷⁴ΣΔΠ, άρθρο 37.

Αόρατα Παιδιά

Η αποτυχία αξιόπιστου προσδιορισμού της ηλικίας και εντοπισμού των ευάλωτων περιπτώσεων σημαίνει, όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο II, ότι για πολλά παιδιά που βρίσκονται υπό κράτηση, απλώς δεν αναγνωρίζεται το γεγονός ότι είναι ανήλικοι. Η πρακτική αυτή φαίνεται ότι είναι τόσο διαδεδομένη που είναι δύσκολο να αποφύγει κανείς το συμπέρασμα ότι γίνεται εσκεμμένα εκ μέρους των ελληνικών μεταναστευτικών αρχών. Ακόμα και αν πρόκειται απλώς για αποτυχία των αστυνομικών που δεν διαθέτουν ούτε τα απαραίτητα μέσα ούτε επαρκή εκπαίδευση για να εργαστούν σωστά με τα παιδιά, καταδεικνύει τη συστηματική αποτυχία των ελληνικών αρχών να διατηρήσουν ένα λειτουργικό σύστημα προστασίας. Η περίπτωση των ασυνόδευτων παιδιών μεταναστών κατά τη επιχείρηση στην Πάτρα στις αρχές του 2008 είναι αποκαλυπτική.

Πριν 10 χρόνια περίπου, άρχισαν να συγκεντρώνονται στην Πάτρα μετανάστες που προσπαθούσαν να βρουν τρόπους να μπουν στα φέρυ που έφευγαν από την Ελλάδα για την Ιταλία. Έτσι δημιουργήθηκε γύρω από το λιμάνι της Πάτρας ένας αυτοσχέδιος και άθλιος καταυλισμός που έφθασε να αποτελείται από περίπου 500 καλύβες από χαρτόνι. Σήμερα, αρκετές εκατοντάδες μετανάστες και αιτούντες άσυλο διαμένουν στον καταυλισμό κάτω από άθλιες συνθήκες. Ανάμεσά τους υπάρχουν και ασυνόδευτα παιδιά που υπολογίζονται σε εκατοντάδες.¹⁷⁵

Στα τέλη Ιανουαρίου του 2008, οι τοπικές αρχές προσπάθησαν να διαλύσουν τον καταυλισμό. Σύμφωνα με αγωνιστές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η αστυνομία και οι μπουλντόζες φέρονται να εισέβαλαν στον καταυλισμό και κατέστρεψαν αρκετές καλύβες.¹⁷⁶ Κομμάτι της επιχείρησης αυτής ήταν και οι συλλήψεις, σε μεγάλη κλίμακα, παιδιών και ενηλίκων μέσα και έξω από τον καταυλισμό. Αρκετές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, κατέκριναν αυτή την πράξη και κυρίως το γεγονός ότι δεν είχε προβλεφθεί καμία εναλλακτική λύση για τους διαμένοντες εκεί.¹⁷⁷ Τελικά στις αρχές Φεβρουαρίου του 2008, η αστυνομία σταμάτησε τις προσπάθειες για τη διάλυση του καταυλισμού (αν και αυτοί που έμειναν είπαν στην Human Rights Watch ότι η αστυνομία εξακολούθησε να παρενοχλεί και να συλλαμβάνει τους κατοίκους του καταυλισμού).

Δεκάδες από αυτούς που συνελήφθησαν στην Πάτρα, τόσο κατά τη διάρκεια της παραπάνω επιχείρησης όσο και στη συνέχεια, μεταφέρθηκαν στο κέντρο κράτησης της Βέννας και πιθανώς και σε άλλα κέντρα κράτησης στην συνοριακή περιοχή του Έβρου όπου και κρατήθηκαν για τρεις μήνες. Ανάμεσά τους βρισκόταν και άγνωστος αριθμός ασυνόδευτων ανηλίκων που καταχωρήθηκαν στα κέντρα κράτησης ως

¹⁷⁵Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός και η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες υπολόγισαν ότι υπήρχαν περίπου 250 ασυνόδευτοι ανήλικοι στον καταυλισμό στις αρχές του 2008. Ηλεκτρονική αλληλογραφία από την Δώρα Παπαδοπούλου, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός προς την Human Rights Watch, 22 Απριλίου 2008. “Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκφράζει ανησυχία για τους αλλοδαπούς ανηλίκους και αιτούντες άσυλο στον καταυλισμό της Πάτρας” Δελτίο τύπου της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες, Αρ. 07/08, 7 Φεβρουαρίου 2008, http://www.unhcr.gr/Press_Rel/7_2008.htm (πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου, 2008).

¹⁷⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με αγωνιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Πάτρα, 8-9 Ιουνίου 2008 και στην Αθήνα, 5 Ιουνίου 2008 (δεν αποκαλύπτονται τα ακριβή ονόματα).

¹⁷⁷“Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες εκφράζει ανησυχία για τους αλλοδαπούς ανηλίκους και αιτούντες άσυλο στον καταυλισμό της Πάτρας” Δελτίο τύπου της Ύπατης Αρμοστείας για τους Πρόσφυγες, Αρ. 07/08, 7 Φεβρουαρίου 2008, http://www.unhcr.gr/Press_Rel/7_2008.htm (πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου, 2008).

ενήλικες. Στις αρχές του 2008, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες υπολόγισαν ότι γύρω στα 250 ασυνόδευτα παιδιά βρίσκονταν στον καταυλισμό αλλά παραμένει άγνωστο το πόσα από αυτά συνελήφθησαν.

Η Human Rights Watch ζήτησε να της επιτραπεί η πρόσβαση στις εγκαταστάσεις κράτησης της Βέννας τον Μάιο του 2008. Δεν μας επιτράπη η είσοδος στα κελιά, εν τούτοις μπορέσαμε να δούμε πάνω από 200 εγγραφές στο βιβλίο εισόδου και μιλήσαμε για λίγο με έναν κρατούμενο. Η πλειοψηφία των προσώπων που κρατούνται είχαν καταχωρηθεί ως Αφγανοί, Ιρακινοί ή Πακιστανοί και είχαν συλληφθεί στην Πάτρα ή την Αθήνα.

Δεν υπήρχε καμία καταχώρηση κρατουμένου σε ηλικία μικρότερη των 18 και πράγματι ο αρμόδιος αστυνομικός μας είπε ότι δεν υπήρχαν ανήλικοι κρατούμενοι στο κέντρο.¹⁷⁸ Εν τούτοις, για τουλάχιστον 20-30 κρατούμενους είχε καταχωρηθεί ως ημερομηνία γέννησης το 1990. Μπορεί το γεγονός αυτό να μην αποτελεί απόδειξη, αλλά μας φάνηκε ασυνήθιστο.

Από άλλες πηγές ήρθαν περισσότερες πειστικές αποδείξεις για το ότι ασυνόδευτα παιδιά κρατούνται μαζί με ενήλικες στη Βέννα και μάλιστα για ολόκληρο το διάστημα των τριών μηνών. Μπορέσαμε να μιλήσουμε για λίγο με ένα κρατούμενο πριν μας διακόψουν οι αρχές. Μας είπε: «Είμαι 16 ετών αλλά η αστυνομία έγραψε ότι είμαι 18. Είμαι εδώ για 2 μήνες και 10 ημέρες. Με συνέλαβαν στην Πάτρα. Είναι εδώ άλλα τρία αγόρια ηλικίας 14 και 15. Τα ονόματά τους είναι (τα ονόματα δεν αποκαλύπτονται)¹⁷⁹».

Η παρουσία ανήλικων αγοριών επιβεβαιώθηκε και από μια δεύτερη πηγή που ζήτησε να μείνει ανώνυμη. Ένα τρίτο πρόσωπο που ήταν κρατούμενος στη Βέννα από τον Φεβρουάριο έως τον Μάιο του 2008 είπε στη Human Rights Watch: «Ήταν εκεί ένα δεκατετράχρονο αγόρι αλλά όταν τον έπιασε η αστυνομία είχε τη διαταγή απέλασης ενός φίλου του. Ο φίλος του ήταν καταχωρημένος ως δεκαοχτάχρονος αλλά αυτό δεν ενδιέφερε τη αστυνομία. Ήταν μικρόσωμος. Ήταν κι άλλα ανήλικα αγόρια. Σε κάθε κελί ήταν τέσσερα με πέντε ανήλικα αγόρια. Είμαι σίγουρος για αυτό. Και αυτά κρατήθηκαν για τρεις μήνες».¹⁸⁰

Κακομεταχείριση των Παιδιών κατά την Κράτηση

Σε μια δεύτερη έκθεση για την Ελλάδα η Human Rights Watch τεκμηριώνει ότι με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι συνθήκες κράτησης στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στη Βέννα, στη Λέσβο, στα συνοριακά φυλάκια στην περιοχή του Έβρου και στο αεροδρόμιο της Αθήνας, ισοδυναμούν με απάνθρωπη ή ταπεινωτική συμπεριφορά¹⁸¹. Σε όλες τις παραπάνω εγκαταστάσεις οι ελληνικές αρχές κρατούν ασυνόδευτα παιδιά.

¹⁷⁸Επίσκεψη της Human Rights Watch στα κρατητήρια της Βέννας (δεν αποκαλύπτεται η ακριβής ημερομηνία). Δεν καταγράψαμε το όνομα του αξιωματικού υπηρεσίας.

¹⁷⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαμπιμπούλα Ρ., κρατητήρια της Βέννας, (δεν αποκαλύπτεται η ακριβής ημερομηνία).

¹⁸⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Τιμούρ Φ., Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008.

¹⁸¹Η Human Rights Watch συγκέντρωσε αποδεικτικά στοιχεία για τις υπερπλήρεις και πολύ βρώμικες εγκαταστάσεις, την κακή αποχέτευση, την έλλειψη ατομικής υγιεινής, την έλλειψη πρόσβασης στον καθαρό αέρα και την κτηνωδία των αστυνομικών. Για

Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα των εγκαταστάσεων που χρησιμοποιεί το Λιμενικό στην Πάτρα μέσα στο χώρο του λιμανιού. Μας αναφέρθηκε ότι μέχρις ότου γίνει ο σεισμός στις αρχές του Ιουνίου του 2008, το Λιμενικό κρατούσε μετανάστες, συμπεριλαμβανομένων και ασυνόδευτων παιδιών, σε υπερπλήρη κελιά όπου τα νερά της αποχέτευσης έτρεχαν στα δωμάτια. Ένας ενήλικας που είχε κρατηθεί κάτω από αυτές τις συνθήκες είχε μετά την ενδεκάημερη κράτησή του μια εμφανώς ανοιχτή και μολυσμένη πληγή στο πόδι τους.¹⁸²

Αν και μας αναφέρθηκε ότι το Λιμενικό στην Πάτρα κρατά, συνήθως, τα ασυνόδευτα παιδιά για συντομότερα χρονικά διαστήματα σε σχέση με τους ενήλικες, ο Νταούντ Α., μας εξήγησε: «Μέσα στη φυλακή δεν υπάρχουν κανόνες. Μερικές φορές τα νεαρά αγόρια μένουν περισσότερο, άλλες όχι. Ποτέ δεν ξέρεις το πότε θα βγεις.»¹⁸³ Μετά το σεισμό, το Λιμενικό κρατεί τους μετανάστες, μεταξύ αυτών και ασυνόδευτα παιδιά, σε ένα άδειο μεταλλικό κοντέινερ.¹⁸⁴

Η ελληνική νομοθεσία απαιτεί χωριστή κράτηση των ενηλίκων από τους ανήλικους.¹⁸⁵ Το κέντρο κράτησης στην Αμυγδαλέζα άνοιξε τον Απρίλιο του 2008, ως ειδική εγκατάσταση για τα ασυνόδευτα αγόρια. Εν τούτοις, σε όλα τα άλλα κέντρα κράτησης τα αγόρια σπάνια βρίσκονται χωριστά από τους άντρες και τα κορίτσια δεν βρίσκονται ποτέ χωριστά από τις γυναίκες κρατούμενες. Τα αγόρια στο κέντρο κράτησης της Μυτιλήνης βρίσκονται χωριστά από τους άνδρες εάν ο αριθμός τους δεν υπερβίνει το διαθέσιμο χώρο. Στις εγκαταστάσεις κράτησης Κυπρίνου στο Φυλάκιο, μόνο οι κοιτώνες των αγοριών βρίσκονται χωριστά από εκείνες των ανδρών αλλά μοιράζονται την ίδια αυλή. Κανένα από τα άλλα κέντρα κράτησης, συμπεριλαμβανομένου και του ολοκαίνουργου κέντρου στη Σάμο δεν διαθέτει ξεχωριστούς κοιτώνες για τα ανήλικα αγόρια και κορίτσια.

Το γεγονός ότι τα παιδιά βρίσκονται μαζί με τους ενήλικες σημαίνει ότι διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο κακοποίησης και κακομεταχείρισης. Μια ολοκληρωμένη μελέτη για τη βία κατά των παιδιών έδειξε ότι τα παιδιά που κρατούνται στα ίδια κελιά με τους ενήλικες, διατρέχουν τον κίνδυνο να υποστούν βία, συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής βίας.¹⁸⁶ Ο δεκαπεντάχρονος Νουρσουλά Φ. Φ., μας είπε ότι οι ενήλικες συγκρατούμενοι του τον ανάγκαζαν να κοιμηθεί στο πάτωμα στο αστυνομικό κρατητήριο στην Κω:

«Έμεινα εκεί για δέκα μέρες. Ήμασταν τρία άτομα σε ένα κελί... Υπήρχε μόνο ένα κρεβάτι. Οι δύο κοιμόντουσαν στο κρεβάτι κι εγώ κοιμόμουν στο πάτωμα. Είχα μία

την πλήρη ανάλυση των συνθηκών κράτησης των μεταναστών και των αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα, βλέπε Human Rights Watch, *Ελλάδα, Εγκλωβισμένοι σε μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 68-85.

¹⁸² Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Κουντάι Ν., Πάτρα, 7 Ιουνίου 2008.

¹⁸³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νταούντ Α., Πάτρα, 7 Ιουνίου 2008.

¹⁸⁴ Φωτογραφίες του κοντέινερ βρίσκονται στο αρχείο της Human Rights Watch. Βίντεο από το εσωτερικό του κοντέινερ αναρτήθηκε στο YouTube, βλέπε <http://www.youtube.com/watch?v=69t7Zcf15t4> (πρόσβαση 10 Οκτωβρίου 2008).

¹⁸⁵ Π.Δ. 141/1991, "Αρμοδιότητες οργάνων και υπηρεσιακές ενέργειες του προσωπικού του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και θέματα οργάνωσης υπηρεσιών" άρθρο 67, παράγραφος 3: "Στρατιωτικοί, προσωπικοί, αστυνομικοί, γυναίκες και ανήλικοι πρέπει να κρατούνται σε ιδιαίτερα κρατητήρια."

¹⁸⁶ Paulo Sérgio Pinheiro, *World Report on Violence against Children*, Γενεύη: Οκτώβριος 2006, www.violencestudy.org/a553 (πρόσβαση 30 Αυγούστου 2008) σελ. 199.

κουβέρτα. Χρησιμοποιούσα τη μισή σαν κουβέρτα και τη μισή σαν κρεβάτι... Δεν μπορούσα να κοιμηθώ σε εκείνο το μέρος. Το πάτωμα ήταν από τσιμέντο και ήταν υγρό. Όταν έβαζα την κουβέρτα μου στο πάτωμα κρύωνα τη νύχτα. Οι άλλοι δύο ήταν μεγαλύτεροί μου κι έτσι πάντα εγώ ήμουν αναγκασμένος να κοιμάμαι στο πάτωμα.»¹⁸⁷

Ο δεκαεξάχρονος Σομπίρ Σ. μας είπε ότι ξυλοκοπήθηκε στη φυλακή της Αυλώνας από ένα συγκρατούμενό του: «Ένας Αλβανός κρατούμενος μέσα στο κελί με χτύπησε στο μάτι. Τραυματίστηκα και έχω ακόμα πονοκέφαλο. Κάποιοι από τους άλλους ήταν εγκληματίες, κλέφτες και δολοφόνοι... Ήμουν ο μικρότερος σε ηλικία».¹⁸⁸

Ο διαχωρισμός των ανηλίκων από τους ενήλικες αποτελεί βασική δικλείδα ασφαλείας για την προστασία των παιδιών από τη βία και την κακή μεταχείριση κατά την κράτηση.

Ένα άλλο κρίσιμο μέτρο προστασίας σε όλες τις εγκαταστάσεις κράτησης είναι η ύπαρξη ενός εμπιστευτικού μηχανισμού καταγγελιών. Ρωτήσαμε ένα ανώτερο αστυνομικό στην πρόσφατα ανακαινισμένη εγκατάσταση κράτησης ασυνόδευτων παιδιών στην Αμυγδαλέζα για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά μπορούσαν να υποβάλλουν εμπιστευτικά καταγγελίες, σε περίπτωση πράξεων βίας από το προσωπικό ή τους συγκρατούμενους τους.¹⁸⁹ Μας είπε: «Εάν ένα παιδί αντιμετωπίζει ένα πρόβλημα, μπορεί να γράψει ένα μήνυμα στην αρμόδια αρχή εδώ. Κάθε πρωί ο αξιωματικός πηγαίνει στα δωμάτια και ρωτά αν υπάρχει κανένα παράπονο».¹⁹⁰ Τα αγόρια μας είπαν ότι ούτε καν πήραν ποτέ χαρτί και μολύβι στα χέρια τους εκτός από την ημέρα της επίσκεψής μας όπου τους ανέθεσαν να κάνουν ζωγραφιές. Επιπλέον πολλά ήταν αναλφάβητα και το κέντρο δεν απασχολεί διερμηνείς.¹⁹¹

Νομικές Διατάξεις σχετικά με την Κράτηση των Παιδιών

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού προβλέπει περιορισμούς στην επιβολή κράτησης παιδιών καθώς και στη διάρκεια της κράτησης αυτής. Η κράτησή τους πρέπει να είναι σύννομη, για το συντομότερο απαιτούμενο χρονικό διάστημα και πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο ως έσχατο μέτρο.¹⁹² Η Σύμβαση ορίζει ότι σε όλες τους τις ενέργειες συμπεριλαμβανομένης και της επιβολής κράτησης, οι αρχές θα λαμβάνουν πρωτίστως υπόψη το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.¹⁹³ Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που είναι ο φορέας που ελέγχει την τήρηση της Σύμβασης, διευκρινίζει ότι ο γενικός κανόνας είναι ότι «τα (ασυνόδευτα) παιδιά δεν πρέπει να τίθενται υπό κράτηση» και ότι «η

¹⁸⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρουλά Φ., Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

¹⁸⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Σομπίρ Σ., Βόλος 11 Ιουνίου 2008.

¹⁸⁹Η Human Rights Watch δεν κατέγραψε καμία καταγγελία κακομεταχείρισης από το προσωπικό των κρατητηρίων. Επίσκεψη της Human Rights Watch στα κρατητήρια Αμυγδαλέζας, 3 Ιουνίου 2008.

¹⁹⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Γιώργο Παλιούρα, Υποδιευθυντή, Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής, κρατητήρια Αμυγδαλέζας 3 Ιουνίου 2008.

¹⁹¹Επιπλέον, τα παιδιά που βρίσκονται στα κρατητήρια δε λαμβάνουν καμία εκπαίδευση.

¹⁹²ΣΔΠ, άρθρο 37(β).

¹⁹³ΣΔΠ, άρθρα 3 παρ. 1 και 2.

κράτηση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί αποκλειστικά (...) από το αν ο ανήλικος διαθέτει ή όχι το καθεστώς μετανάστη ή νομίμως διαμένοντος αλλοδαπού». »¹⁹⁴

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού καθώς και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα υποχρεώνουν τα συμβαλλόμενα κράτη να διαχωρίζουν τα παιδιά από τους ενήλικες κατά τη διάρκεια της κράτησης.¹⁹⁵ Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε, στην υπόθεση *Mubilanzila Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου*, ότι η παρατεταμένη κράτηση ενός ασυνόδευτου παιδιού μαζί με ενήλικες ισοδυναμεί με απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση.¹⁹⁶

Εκτός από την υποχρέωση χωριστής κράτησης των παιδιών από τους ενήλικες, εφαρμόζονται επιπλέον ορισμένες δικονομικές δικλίδες ασφαλείας για τα παιδιά που κρατούνται. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού επιβάλλει στα συμβαλλόμενα κράτη να παρέχουν στα παιδιά -κρατούμενους «ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ...»¹⁹⁷

Πέραν του ότι τα παιδιά που έδωσαν συνέντευξη στην Human Rights Watch σπάνια είχαν επωφεληθεί του δικαιώματος νομικής συνδρομής, η πολιτική μεταφοράς τους στα κέντρα κράτησης στη συνοριακή περιοχή του Έβρου που ακολουθούν οι αρχές, εκμηδενίζει τις πιθανότητες των παιδιών να ασκήσουν το δικαίωμά τους αυτό. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλοί λίγοι εθελοντές νομικοί και τόσο αυτοί όσο και οι ΜΚΟ που παρέχουν υπηρεσίες μέριμνας σπάνια έχουν τη δυνατότητα να μεταβούν στην περιοχή του Έβρου.

Τόσο η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού όσο και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα (ΔΣΑΠΔ) απαγορεύουν την αυθαίρετη κράτηση των παιδιών.¹⁹⁸ Η Ομάδα Εργασίας του ΟΗΕ για την αυθαίρετη κράτηση, χαρακτηρίζει την κράτηση ως αυθαίρετη όταν μεταξύ άλλων «είναι σαφώς αδύνατο να χρησιμοποιηθεί οποιαδήποτε νομική βάση που να δικαιολογεί τη

¹⁹⁴Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό σχόλιο Αριθμός 6, παράγραφος 61.

¹⁹⁵ΣΔΠ, άρθρο 37 (γ), ΔΣΑΠΔ, άρθρο 10(β). Η ΣΔΠ επιτρέπει την κράτηση στον ίδιο χώρο παιδιών και ενηλίκων μόνο εάν τούτο είναι προς το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού. Ο.π..

¹⁹⁶«Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο δεύτερη προσφεύγουσα κρατήθηκε σε ένα κλειστό χώρο κράτησης για παράνομους μετανάστες, κάτω από τις ίδιες συνθήκες με τους ενήλικες. Κατά συνέπεια, οι συνθήκες αυτές δεν ήταν προσαρμοσμένες στην υπερβολικά εύαλωτη κατάσταση στην οποία βρισκόταν σαν αποτέλεσμα της ιδιότητας της ως ασυνόδευτου ανήλικου αλλοδαπού», *Mubilanzila Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, (Αίτηση αρ.13178/03), Απόφαση της 12 October 2006, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα www.echr.coe.int, para. 103.

¹⁹⁷ΣΔΠ, άρθρο 37(δ).

¹⁹⁸ΣΔΠ, άρθρο 37(β); ΔΣΑΠΔ, άρθ. 9 παρ. 1. Επιπλέον, και το άρθρο 5 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου απαγορεύει την αυθαίρετη κράτηση αλλά δεν έχει διαμορφωθεί ένας ενιαίος ορισμός του τι συνιστά αυθαίρετη κράτηση. Βλέπε Nuala Mole, *Asylum and the European Convention on Human Rights*, Strasbourg: Council of Europe Publishing, Fourth edition, Ιούλιος 2008, σελ. 81.

Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών, 213 U.N.T.S. 222, θέση σε ισχύ 3 Σεπτεμβρίου, 1953, όπως τροποποιήθηκε με τα Πρωτόκολλα Αρ. 3, 5, 8, και 11 που τέθηκαν σε ισχύ στις 21 Σεπτεμβρίου, 1970, 20 Δεκεμβρίου 1971, 1 Ιανουαρίου 1990, και 1 Νοεμβρίου 1998, αντίστοιχα, και κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 28 Νοεμβρίου 1974.

στέρηση της ελευθερίας» ή όταν η κράτηση «είναι τόσο σοβαρή ώστε να προσδίδεται αυθαίρετος χαρακτήρας στη στέρηση της ελευθερίας». ¹⁹⁹

Η Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, που επιβλέπει την υλοποίηση του ΔΣΑΠΔ, εξέτασε την πρακτική της επ' αόριστον κράτησης αιτούντων άσυλο στην Αυστραλία. ²⁰⁰ Η Επιτροπή τονίζει ότι ο όρος «αυθαίρετη» δεν πρέπει να θεωρείται ταυτόσημος με τον όρο «παράνομη» αλλά πρέπει να περιλαμβάνει και το στοιχείο της «μη σκόπιμης και άδικης». Σημειώνεται ότι για να αποκλειστεί ο χαρακτηρισμός της ως αυθαίρετης, η κράτηση δεν πρέπει να παρατείνεται πέραν του χρονικού διαστήματος για το οποίο μπορεί να δικαιολογηθεί από το κράτος με βάσιμο τρόπο. Τονίζεται επίσης ότι η κράτηση θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αυθαίρετη εάν «δεν είναι απαραίτητη κάτω από όλες τις περιστάσεις», όπως για παράδειγμα για να αποφευχθεί η περίπτωση απόδρασης και ότι «στα πλαίσια αυτά υπεισέρχεται το στοιχείο της αναλογικότητας».

Στην περίπτωση των κρατήσεων στην Ελλάδα, όπου δεν είναι εφικτή η νόμιμη απέλαση ενός παιδιού, η συνέχιση της κράτησης των παιδιών αυτών εμφανίζεται ως αδικαιολόγητη και δυσανάλογη και επομένως θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αυθαίρετη κράτηση.

¹⁹⁹Ο.π. Άλλες περιπτώσεις αυθαίρετης κράτησης είναι η κράτηση ατόμου λόγω άσκησης των δικαιωμάτων του με βάση τη Σύμβαση, η άρνηση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη, ή η περίπτωση που η κράτηση είναι τόσο σοβαρή, ώστε να περιλαμβάνει το στοιχείο της αυθαίρεσης. Βλέπε Nuala Mole, *Asylum and the European Convention on Human Rights*, σελ. 81.

²⁰⁰Αποφάσεις της Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Α v. Australia No 560/1993, U.N. Doc. CCPR/C/59/D/560/1993 (1997); C v. Australia No 900/1999, op.cit.; Baban v. Australia No 1014/2001, U.N. Doc. CCPR/C/78/D/1014/2001 (2003) , Bakhtiyari v. Australia, U.N. Doc CCPR/C/79/D/1069/2002 (2003).

VI. Το καθήκον μέριμνας

Οι ρυθμίσεις σχετικά με τη φιλοξενία

Η ασφαλής στέγη είναι βασική προϋπόθεση για την προστασία των παιδιών από την εκμετάλλευση και την κακοποίηση. Σύμφωνα με τις διεθνείς επιταγές, ένα παιδί που έχει στερηθεί το οικογενειακό περιβάλλον του δικαιούται από το κράτος ειδική προστασία και βοήθεια. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να εξασφαλίζουν στο παιδί αυτό την παροχή εναλλακτικής μέριμνας. Η μέριμνα αυτή περιλαμβάνει την τοποθέτηση σε ανάδοχη οικογένεια, την υιοθεσία ή, αν τούτο κρίνεται αναγκαίο, την τοποθέτηση σε ένα κατάλληλο για την περίπτωση ίδρυμα για παιδιά.²⁰¹ Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη να “παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού” και να “εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.”²⁰²

Η Ελλάδα έχει σοβαρότατες ελλείψεις σε ό, τι αφορά την παροχή επαρκούς και κατάλληλης στέγασης για ασυνόδευτα παιδιά, ενώ δεν διαθέτει ούτε κάποιο σύστημα αναδοχής τους.²⁰³ Κατά το Νοέμβριο του 2008, το Υπουργείο Υγείας χρηματοδοτούσε ή συγχρηματοδοτούσε περίπου 200 θέσεις, αποκλειστικά σε δομές στέγασης. Πολλά από τα κέντρα αυτά βρίσκονται υπό τη διαχείριση ΜΚΟ και χρηματοδοτούνται, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, από την κυβέρνηση.²⁰⁴ Ωστόσο το Υπουργείο δεν έχει βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα σχέδια ώστε να δημιουργήσει επαρκείς θέσεις στέγασης. Δεν υπάρχει κανένα κέντρο αποκλειστικά για ασυνόδευτα κορίτσια, και το Υπουργείο δεν προβλέπει τη δημιουργία ενός τέτοιου κέντρου. Μολονότι η Human Rights Watch διαπίστωσε ότι πάνω από δέκα ασυνόδευτα κορίτσια εισήλθαν στην Ελλάδα μέσα σε λίγες εβδομάδες²⁰⁵, όταν ρωτήσαμε το Υπουργείο για τα σχέδια που υπάρχουν ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες προστασίας των κοριτσιών αυτών, η απάντηση που λάβαμε ήταν ότι ένα τέτοιο κέντρο θα άνοιγε μόνο αν ο αριθμός των κοριτσιών αυτών αύξανε “δραματικά.”²⁰⁶ Επιπλέον, δεν υπάρχουν ελάχιστες προδιαγραφές λειτουργίας των κέντρων για τα

²⁰¹ΣΔΠ, άρθρο 18(2) και 20.(1-3)

²⁰²ΣΔΠ, άρθρο 18(2)

²⁰³Τούτο συνέβαινε ήδη και το 2005. Βλέπε σχετικά Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ. Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την πώληση παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία. Juan Miguel Petit., Αποστολή στην Ελλάδα. E/CN.4/2006/67/Add.3, 27 Μαρτίου 2006, παράγραφος 8.

²⁰⁴Για μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση των κέντρων στέγασης για ασυνόδευτα παιδιά βλέπε: Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 58-70.

²⁰⁵Βλέπε υποσημείωση 7.

²⁰⁶Επιστολή της κ. Μαρίας Τροχάνη, Γενικής Γραμματέως, Υπουργείο Υγείας προς τη Human Rights Watch με ημερομηνία 3 Οκτωβρίου 2008. αυτή τη στιγμή δεν παρέχονται υπηρεσίες αναδοχής, ωστόσο, το Υπουργείο Υγείας μας δήλωσε ότι το ζήτημα εξετάζεται. Συνάντηση της Human Rights Watch με την κ. Μαρία Τροχάνη, Γενική Γραμματέα Πρόνοιας του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Αθήνα 12 Ιουνίου 2008.

ασυνόδευτα παιδιά, ενώ το επίπεδο και η ποιότητα των υπηρεσιών που παρέχουν διαφέρουν σημαντικά από το ένα κέντρο στο άλλο.²⁰⁷

Παρότι ο νόμος δεν απαγορεύει την τοποθέτηση ασυνόδευτων αλλοδαπών παιδιών σε κέντρα μέριμνας που είναι διαμορφωμένα για Ελληνόπουλα, στην πράξη είτε η πρόσβαση σε αυτά εμποδίζεται είτε τα κέντρα δεν διαθέτουν τους απαραίτητους πόρους ώστε να καλύψουν και αλλοδαπά παιδιά.²⁰⁸ Η Εισαγγελέας Ανηλίκων της Αθήνας μας δήλωσε ότι, αν τηλεφωνήσει σε ένα τέτοιο κέντρο για να παραπέμψει ένα αλλοδαπό παιδί, «ρωτούν αν είναι οροθετικός ή αν έχει ποινικό μητρώο. Είναι πολύ δύσκολο να στείλεις ένα παιδί σε τέτοια κέντρα... Δεν βγαίνει μπροστά το Υπουργείο Υγείας... το Υπουργείο δεν το νοιάζει, εγώ είμαι που έχω την ευθύνη. Γι' αυτό προσπαθώ να παροτρύνω τις ΜΚΟ να βρουν στέγη»²⁰⁹.

Με την εξαίρεση μιας μεγάλης δομής στη Λέσβο, δυναμικότητας 100 θέσεων για ασυνόδευτα ανήλικα ανεξάρτητα του καθεστώτος ασύλου τους, είναι πολύ δύσκολο για ασυνόδευτα παιδιά που δεν έχουν ζητήσει άσυλο να στεγασθούν σε κάποιο άλλο κρατικά χρηματοδοτούμενο κέντρο στέγασης.²¹⁰ Η Μαρία Καλδάνη από την ΜΚΟ ΑΡΣΙΣ μας εξήγησε: «ένα ασυνόδευτο παιδί δεν έχει νόμιμο καθεστώς. Αν το παιδί δεν ζητήσει άσυλο, δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα για αυτό. Το ότι δεν έχει χαρτιά είναι πάνω από όλα τα άλλα... η δομή στέγης θα ρωτήσει αν το παιδί μιλάει Ελληνικά ή αν έχει διαβατήριο. Θα μου ζητήσουν τα χαρτιά του παιδιού.»²¹¹

Παρόλο που οι ελληνικές αρχές ισχυρίζονται ότι φροντίζουν τα ασυνόδευτα παιδιά που απελευθερώνονται από τα κέντρα κράτησης να φθάνουν με ασφάλεια στα κέντρα μέριμνας, η πραγματικότητα είναι τελείως διαφορετική.²¹² Μια εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών διευκρινίζει ότι σε περίπτωση που ένας ασυνόδευτος ανήλικος υποβάλει αίτημα ασύλου, η αστυνομία, σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες του Υπουργείου Υγείας, διασφαλίζει ότι θα παρασχεθεί στο παιδί στέγη κατάλληλη για την προστασία του από την εκμετάλλευση και τη εμπορία²¹³. Στην πράξη, ωστόσο, ακόμα και τα παιδιά έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, δεν έχουν πάντα πρόσβαση σε θέσεις στέγασης γιατί ο

²⁰⁷Για μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση των κέντρων φιλοξενίας για ασυνόδευτα παιδιά βλέπε: Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 58-70.. Το μόνο κέντρο που έχει θεσπιστεί με νομοθετική πράξη, ειδικότερα με το Π.Δ. 266/1999, είναι το κέντρο του Λαυρίου για αιτούντες άσυλο και πρόσφυγες που είναι και το μόνο που διαθέτει ελάχιστες προδιαγραφές. Ωστόσο, η πρόσβαση στο κέντρο αυτό για τους αιτούντες άσυλο είναι πολύ περιορισμένη και δεν έχει σχεδιαστεί ως κέντρο μέριμνας για ασυνόδευτα παιδιά, που δεν θεωρούνται ως ομάδα για την οποία υπάρχει προτεραιότητα στην παραπομπή. Βλέπε Π.Δ. 266/1999, άρθρο 7, παράγραφοι 1-2.

²⁰⁸Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες μας δήλωσε ότι ασυνόδευτα αλλοδαπά παιδιά που παραπέμπονται σε δομές για Ελληνόπουλα, φεύγουν μέσα σε μια εβδομάδα. Το προσωπικό των κέντρων αυτών δεν είναι εκπαιδευμένο για να ασχοληθεί με την κατηγορία αυτή παιδιών, ούτε καν μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί τους. Ηλεκτρονική Επικοινωνία της Human Rights Watch με τον κ. Αλέξανδρο Αναστασίου, από το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 6 Οκτωβρίου 2008.

²⁰⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Σύλλα Παπαταξιάρχη, Εισαγγελέα Ανηλίκων Αθηνών. Αθήνα 12 Ιουνίου 2008.

²¹⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Αλέξανδρο Αναστασίου, συντονιστή της Κοινωνικής Υπηρεσίας του ΕΣΠ. Αθήνα, 6 Ιουλίου 2008.

²¹¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Μαρία Καλδάνη, ΑΡΣΙΣ, Αθήνα 10 Ιουνίου 2008.

²¹²Παρουσίαση του Ελληνικού Υπουργείου Εσωτερικών στο Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, Λουξεμβούργο, 18 Απριλίου 2008, σελ. 42. Η παρουσίαση βρίσκεται στο αρχείο της Human Rights Watch.

²¹³Εγκύκλιος του Υπουργείου Εσωτερικών με αριθμό πρωτοκόλλου 5401/ 1 – 261100, 23 Φεβρουαρίου 2008, τμήμα 3.

αριθμός των θέσεων σε δομές μέριμνας είναι ανεπαρκής και το σύστημα παραπομπής δεν λειτουργεί αποτελεσματικά.

Το ΕΣΠ υλοποίησε ένα πρόγραμμα που χρηματοδότησε το Υπουργείο Υγείας για την προσωρινή στέγαση αιτούντων άσυλο, μεταξύ των οποίων και ασυνόδευτα παιδιά, σε ξενοδοχεία μέχρι να βρεθεί διαθέσιμη μόνιμη θέση σε ένα κέντρο φιλοξενίας. Η συνολική έλλειψη θέσεων στα κέντρα φιλοξενίας οδήγησε στην παρατεταμένη παραμονή των αιτούντων στα ξενοδοχεία αυτά, και περίπου μέσα Ιουλίου 2008 τα κονδύλια εξαντλήθηκαν και το πρόγραμμα διακόπηκε.²¹⁴

Το σύστημα παραπομπής

Η έλλειψη επαρκών θέσεων στα κέντρα φιλοξενίας είναι το σημαντικότερο εμπόδιο στην προσπάθεια των αρχών να παραπέμπουν τα ασυνόδευτα παιδιά σε ασφαλή στέγαση. Ένας εισαγγελέας δήλωσε “δεν μπορώ να βρω θέση σε ανάδοχη οικογένεια ούτε για Ελληνόπουλα.”²¹⁵ Και η Εισαγγελέας Ανηλίκων της Αθήνας μας είπε ότι “αυτή τη στιγμή υπάρχουν πολύ λίγες θέσεις στέγασης για ασυνόδευτα παιδιά,” ενώ πρόσθεσε ότι οι ΜΚΟ έχουν την ευθύνη να βρουν θέσεις.²¹⁶ Τα ίδια ανέφερε και η ΜΚΟ ΑΡΣΙΣ που μας πληροφόρησε ότι : “το Υπουργείο Υγείας μας λέει ‘ βρες εσύ στέγη και εγώ θα δώσω την εντολή να παραπεμφθεί το παιδί εκεί.’”²¹⁷

Τόσο στην περιοχή του Έβρου όσο και στην Αθήνα, ένα παιδί που αφήνεται ελεύθερο από το κέντρο κράτησης με διαταγή απέλασης δεν λαμβάνει άλλη βοήθεια. Η διήγηση του Αλή Ν. για το πώς απελευθερώθηκε από τα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη είναι ενδεικτική των όσων μας δήλωσαν τα παιδιά. “όταν με άφησαν, δεν είχα καμία ενημέρωση. Μου είπαν να εξαφανιστώ. Με πήγαν μέχρι την πύλη και μου είπαν ‘ φύγε’...μετά που βγήκα έξω, πέρασα την πρώτη μου νύχτα στην Ομόνοια». ”²¹⁸ Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα παιδιά μένουν μόνα τους χωρίς άλλη βοήθεια από τη μέρα που βγαίνουν από την φυλακή.²¹⁹

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες δήλωσε στη Human Rights Watch ότι οι θέσεις στα κέντρα φιλοξενίας δεν είναι άμεσα διαθέσιμες – ούτε καν για παιδιά και οικογένειες: “μερικές φορές, περνάει από ένας έως τρεις μήνες για να βρεθεί στέγαση. Τα παιδιά και οι οικογένειες αντιμετωπίζονται κατά προτεραιότητα». ²²⁰ Αλλά και μόλις εν τέλει βρεθεί θέση, η άδεια να παραπεμφθεί το παιδί παίρνει επίσης χρόνο – κατά τη διάρκεια του οποίου το παιδί παραμένει χωρίς στέγη. Όπως αναφέρθηκε στη

²¹⁴Επικοινωνία με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο με τον Αλέξανδρο Αναστασίου, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες 6 Οκτωβρίου 2008.

²¹⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Φίλιππο Καρατζή, αντεισαγγελέα Ορεσιτιάδας, Ορεσιτιάδα, 26 Μαΐου 2008.

²¹⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Σύλλα Παπαταξιάρχη. Αθήνα. 12 Ιουνίου 2008.

²¹⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Μαρία Καλδάνη, ΑΡΣΙΣ, Αθήνα, 10 Ιουνίου 2008.

²¹⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch interview με τον Αλή Ν. (δεν αποκαλύπτεται η ημερομηνία και ο τόπος της συνέντευξης). Η Ομόνοια είναι μια από τις κεντρικές πλατείες της Αθήνας.

²¹⁹Οι αρχές άνοιξαν ένα νέο κέντρο φιλοξενίας στη Λέσβο, στο οποίο μπορούν να παραπέμπονται τα παιδιά που φθάνουν στα νησιά της Λέσβου και της Σάμου, εφόσον υπάρχουν διαθέσιμες θέσεις. Το Νοέμβριο του 2008, όπως πληροφορήθηκε η Human Rights Watch, το κέντρο γέμισε.

²²⁰Συνέντευξη στη Human Rights Watch interview της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για του Πρόσφυγες. Αθήνα, 24 Απριλίου 2008.

Human Rights Watch “παλιά επικοινωνούσαμε κατευθείαν με τις ΜΚΟ, στέλναμε το παιδί και μετά ενημερώναμε το Υπουργείο Υγείας. Τώρα, πρέπει να ενημερώσουμε το Υπουργείο Υγείας που ενημερώνει το Υπουργείο Εσωτερικών και μόνο τότε μπορεί να παραπεμφθεί το παιδί”.²²¹

Από τον Ιούλιο του 2008, τα ασυνόδευτα παιδιά που φθάνουν στη Λέσβο και τη Σάμο παραπέμπονται σε ένα πρόσφατα ανακαινισμένο θεραπευτήριο στη Λέσβο που έχει δυναμικότητα για 100 ασυνόδευτα παιδιά. Αν και το καθεστώς του κέντρου αυτού είναι ασαφές, από τη δομή του φαίνεται ότι έχει περισσότερο χαρακτηριστικά μεταβατικού κέντρου παρά τόπου μακροχρόνιας διαμονής. Πρόκειται για ένα κέντρο που βρίσκεται σε πολύ απομονωμένη περιοχή με δυναμικότητα 100 παιδιών. Ως εκ τούτου δεν είναι σχεδιασμένο να προσφέρει μακροχρόνια στέγη σε ασυνόδευτα παιδιά και να τους προσφέρει τις δυνατότητες για κοινωνική, εκπαιδευτική και οικονομική ένταξη.

Στην πράξη, μεγάλος αριθμός παιδιών που παραπέμφθηκαν στο κέντρο αυτό σταδιακά το εγκατέλειψαν.²²² Παρότι δεν γνωρίζουμε τους συγκεκριμένους λόγους που οδήγησαν κάθε παιδί να φύγει, ανάμεσα στους σημαντικούς παράγοντες που οδηγούν τα παιδιά να εγκαταλείπουν τα κέντρα αυτά, περιλαμβάνεται και το γεγονός ότι τα ασυνόδευτα παιδιά που δεν υποβάλλουν αίτημα ασύλου παραμένουν χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα, ότι δεν υπάρχουν ελάχιστες προδιαγραφές για τη λειτουργία των κέντρων αυτών και ότι τα μεγάλα κέντρα που βρίσκονται σε απομονωμένες περιοχές δεν διευκολύνουν την ένταξη των παιδιών και ενδέχεται να αυξήσουν την εύλωτη θέση κάποιων από αυτά. Η κυβέρνηση οφείλει να αντιμετωπίσει κατά προτεραιότητα τα ζητήματα αυτά.

Ένα θετικό παράδειγμα αποτελεί η διαδικασία που ακολουθήθηκε από τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό για την παραπομπή των ασυνόδευτων παιδιών της Πάτρας. Τα ασυνόδευτα παιδιά που παραπέμφθηκαν στον Ερυθρό Σταυρό από την Αστυνομία και το Λιμενικό ενημερώθηκαν για το δικαίωμά τους να ζητήσουν άσυλο και τη δυνατότητα να βρουν στέγη σε ένα κέντρο φιλοξενίας.²²³ Αν το πρόγραμμα αυτό είχε επεκταθεί σε όλα τα ασυνόδευτα παιδιά και περιελάμβανε επαρκή αριθμό θέσεων, μια τέτοια διαδικασία παραπομπής θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα καλής πρακτικής. Όπως πληροφορήθηκε ωστόσο η Human Rights Watch, το πρόγραμμα αυτό διακόπηκε τέλη Αυγούστου 2008, καθώς η κυβέρνηση δεν συνέβαλε με εθνικούς πόρους όταν έληξε η χρηματοδότηση της ΕΕ.²²⁴

²²¹ Συνέντευξη στη Human Rights Watch με τον κ. Αλέξανδρο Αναστασίου, συντονιστή της Κοινωνικής Υπηρεσίας του Ελληνικού Συμβουλίου για του Πρόσφυγες, Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008.

²²² Ηλεκτρονική επικοινωνία από την Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες στην Αθηνά προς τη Human Rights Watch, 9 Ιουλίου 2008.

²²³ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Γεώργιο Μπισμπίκη, Εισαγγελέα Πρωτοδικών Πάτρας, 9 Ιουνίου 2008. Επίσης συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. κ. Νίκο Κόμπλα, δικηγόρο του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού Πάτρας, 9 Ιουνίου 2008; Συνέντευξη της Human Rights Watch με το γραφείο του Συνηγόρου του Πολίτη, Αθήνα, 10 Ιουνίου 2008.

²²⁴ Ηλεκτρονική επικοινωνία της Human Rights Watch με την κ. Δώρα Παπαδοπούλου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, 4 Σεπτεμβρίου 2008.

Προγραμματισμός και Χρηματοδότηση των Θέσεων Φιλοξενίας

Ο προγραμματισμός θέσεων μέριμνας του Υπουργείου Υγείας δεν εκτείνεται πέρα από το 2008 και εξαρτάται από την κοινοτική χρηματοδότηση μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων.²²⁵ Το Υπουργείο δεν ήταν σε θέση να δώσει συγκεκριμένα στοιχεία για τον ακριβή αριθμό θέσεων στα κέντρα φιλοξενίας που θα άνοιγε τα επόμενα δύο με πέντε χρόνια.²²⁶ Η χρηματοδότηση των κέντρων φιλοξενίας στην Ελλάδα από το Υπουργείο πραγματοποιείται αποκλειστικά σε ετήσια βάση ή, σε κάποιες περιπτώσεις, για ακόμα μικρότερες χρονικές περιόδους.²²⁷ Η βραχυπρόθεσμη αυτή χρηματοδότηση δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στους φορείς που είναι υπεύθυνοι για τα κέντρα αυτά, καθώς οι τελευταίοι δεν είναι σε θέση να σχεδιάσουν έγκαιρα τις υπηρεσίες και τις παρεμβάσεις τους σύμφωνα με τις ανάγκες των παιδιών.

Δύο κρίσεις που ξέσπασαν οδήγησαν στη δημιουργία θέσεων σε κέντρα φιλοξενίας από το Υπουργείο Υγείας. Και οι δύο προέκυψαν όταν εισαγγελείς, ως επίτροποι των παιδιών, διέταξαν τον περιορισμό 70 περίπου ασυνόδευτων παιδιών στη Λέρο και άλλων 100 στη Λέσβο μέχρις ότου βρεθούν χώροι για τη φιλοξενία τους. Και στις δύο περιπτώσεις τα παιδιά ξεκίνησαν απεργία πείνας για να διαμαρτυρηθούν για τις κακές συνθήκες κράτησής τους σε υπερπλήρεις χώρους. Τα παιδιά που ήταν υπό κράτηση στη Λέσβο απείλησαν να αυτοκτονήσουν²²⁸.

Όταν τοπικοί φορείς για τη προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου κάλεσαν τα μέσα ενημέρωσης, ο υφυπουργός Υγείας μετέβη στη Λέρο και διέταξε τη μεταφορά των παιδιών, σε πρώτο στάδιο, στην Αθήνα όπου έγινε διαπίστωση της ηλικίας τους και όπου υπέβαλαν αιτήματα ασύλου (για την αξιολόγηση της ηλικίας, βλέπε κεφάλαιο II). Όσοι διαπιστώθηκαν ότι ήταν ανήλικοι, παραπέμφθηκαν σε κέντρα φιλοξενίας.²²⁹ Για τα 100 περίπου ασυνόδευτα παιδιά που κρατούνταν στη Λέσβο, το Υπουργείο άνοιξε ένα πρόσφατα ανακαινισμένο θεραπευτήριο που συνεχίζει τη λειτουργία του μέχρι και σήμερα.²³⁰

Στις αρχές του 2008, το Υπουργείο Υγείας σε συνεργασία με τον Ελληνικό Ερυθρό Σταυρό, παρέπεμψε 101 ασυνόδευτα παιδιά που διέμεναν στο καταυλισμό της Πάτρας σε ξενοδοχεία, εν όψει ενός

²²⁵Βλέπε : Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα» σελ. 70.

²²⁶Επιστολή της κ. Μαρίας Τροχάνη, Γενικής Γραμματέως Υπουργείου Υγείας προς τη Human Rights Watch, 3 Οκτωβρίου 2008.

²²⁷Βλέπε Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 70.

²²⁸Malcolm Brabant, "Victory for hunger strikers in Greece," *BBC News*, 25 Μαΐου 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7419667.stm> (τελευταία πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008). Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Αλέκο Αναστασίου, συντονιστή της κοινωνικής Υπηρεσίας του ΕΣΠ . Αθήνα 6 Ιουνίου 2008.

²²⁹Η πράξη αυτή ωστόσο, παρέμεινε μια μεμονωμένη πρωτοβουλία και άλλοι μετανάστες, μεταξύ των οποίων και οικογένειες, που έφθασαν μεταγενέστερα στο γειτονικό νησί της Πάτμου δεν έτυχαν παρόμοιας παραπομπής για μέριμνα. Βλέπε Malcolm Brabant, "Greece accused of refugee neglect," *BBC News*, July 24, 2008, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/7523775.stm> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008).

²³⁰Ο Συνήγορος του Πολίτη επαίνεσε την πρωτοβουλία αυτή και συνεχάρη το προσωπικό του κέντρου ενώ εξέφρασε και την ικανοποίησή του για το κλίμα που επικρατούσε στο κέντρο. Σημείωσε, ωστόσο, τις σοβαρές ελλείψεις του: ότι τα παιδιά που φιλοξενούνταν εκεί δεν διέθεταν νόμιμο νομικό καθεστώς, ότι το καθεστώς λειτουργίας του κέντρου ήταν ασαφές κι ότι το προσωπικό του δεν διέθετε συμβάσεις εργασίας. Βλέπε σχετικά "Θετική πρωτοβουλία για τη Φιλοξενία Ασυνόδευτων Ανηλίκων στην Λέσβο – απαραίτητη η λήψη περαιτέρω μέτρων φροντίδας" Δελτίο Τύπου, Αθήνα, 11 Αυγούστου 11, 2008, http://www.synigoros.gr/pdf_01/synigoros.pdf (πρόσβαση 26 Αυγούστου 2008).

αναμενόμενου δεκαημέρου κύματος ψυχους. Από αυτά, 60 παιδιά αποφάσισαν να υποβάλουν αιτήματα ασύλου και παραπέμφθηκαν σε διάφορα κέντρα φιλοξενίας ανά τη χώρα.²³¹

Στέγαση εκτός των κέντρων φιλοξενίας

Τα παιδιά που δεν διαμένουν σε κρατικά χρηματοδοτούμενα κέντρα εργάζονται για πληρώσουν τη διαμονή τους και συχνά ζουν πολλά μαζί, σε ανθυγιεινές συνθήκες που ενέχουν κίνδυνο για την υγεία τους. Στο κέντρο της Αθήνας υπάρχουν πολλά άτυπα «ξενοδοχεία» όπου βρίσκουν στέγη μετανάστες και αιτούντες άσυλο, μεταξύ των οποίων και ασυνόδευτα παιδιά. Τα «ξενοδοχεία» αυτά είναι συνήθως μεγάλα και ημι-ερεπωμένα κτίρια όπου οι ιδιώτες ιδιοκτήτες τους, για τρία με πέντε ευρώ το βράδυ, νοικιάζουν στους ένοικους λίγο χώρο για να κοιμηθούν στο πάτωμα.

Τα παιδιά που έμειναν σε τέτοια «ξενοδοχεία» είπαν στην Human Rights Watch ότι έπαθαν δερματικές παθήσεις και έζησαν κάτω από άθλιες συνθήκες υγιεινής. Ο Μούσα Μ., που ήταν 16 χρονών όταν έφθασε στην Ελλάδα, έμεινε σχεδόν μια εβδομάδα σε ένα τέτοιο «ξενοδοχείο»: «το ξενοδοχείο ήταν πολύ βρώμικο. Κοιμόμασταν επτά –οκτώ άτομα σε ένα δωμάτιο που ήταν περίπου 15 τετραγωνικά. Εγώ κοιμόμουν στο πάτωμα. Πέρασα πολύ δύσκολα εκεί. Ήταν πολύ βρώμικα. Δανειζόμασταν από φίλους λεφτά και τρώγαμε έξω. Πλήρωνα τρία ευρώ τη βραδιά.»²³²

Γύρω στα 250 ασυνόδευτα παιδιά διαβιώνουν κάτω από ελεεινές συνθήκες σε ένα καταυλισμό στην Πάτρα. Η ΜΚΟ Γιατροί Χωρίς Σύνορα ξεκίνησε εκεί ένα πρόγραμμα βοήθειας στα μέσα Μαΐου του 2008. Σύμφωνα με την οργάνωση αυτή, οι παθήσεις που εμφανίζονται συχνότερα στους διαμένοντες στον καταυλισμό είναι δερματολογικές νόσοι (ψώρα και μολύνσεις του δέρματος), και δευτερευόντως λοιμώξεις του αναπνευστικού και διάρροια.²³³ Και οι Γιατροί του Κόσμου παρατήρησαν αύξηση των δερματοπαθειών μεταξύ των μεταναστών στην Ελλάδα, κάτι που αποδίδουν στις άθλιες συνθήκες διαβίωσής τους στην Αθήνα, ιδίως δε στα άτυπα «ξενοδοχεία».²³⁴

Ο δεκαπεντάχρονος Ακτάρ Π. μας είπε ότι τον είχαν προσλάβει στην Αθήνα και τον μετέφεραν να δουλέψει σε ένα κτήμα κατά τη συγκομιδή των πορτοκαλιών (για τη παιδική εργασία, βλέπε επίσης και το κεφάλαιο VII). Την εποχή εκείνη, δεν διέθετε πουθενά μόνιμη στέγη. Όταν τελείωσε τη δουλειά και δεν είχε πού να πάει, έστησε μια καλύβα από χαρτόνια με κάτι φίλους του και έμεινε σε αυτή για δύο βδομάδες μέσα στο χειμώνα:

«Στήσαμε κάτι χαρτόκουτα και τα καλύψαμε με πλαστικό. Κοιμόμουν εκεί με άλλα έξι-επτά άτομα. Δεν είχαμε δουλειά και δεν χρειαζόταν να πληρώσουμε για αυτό. Δεν

²³¹Ηλεκτρονική επικοινωνία της Human Rights Watch με την κ. Δώρα Παπαδοπούλου, Διευθύντρια Κοινωνικής Πρόνοιας του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, 23 Απριλίου 2008.

²³²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μούσα Μ., Αθήνα, 28 Μαΐου 2008;

²³³Βλέπε επίσης κεφάλαιο V. Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα αναφέρουν επίσης ότι οι μετανάστες συχνά τραυματίζονται στην προσπάθειά τους να κρυφτούν σε φορτηγά. Βλέπε σχετικά «Οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα κοντά στους μετακινούμενους πληθυσμούς-μετανάστες χωρίς έγγραφα» στην ηλεκτρονική διεύθυνση των Γιατρών Χωρίς Σύνορα http://www.msf.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1862&Itemid=235 (πρόσβαση στις 26 Αυγούστου 2008).

²³⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με την κ. Μαρία Λογαρά, Γιατροί του Κόσμου. Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

υπήρχε δουλειά και έτσι στήσαμε την τέντα αυτή γιατί ήταν δωρεάν.... Μαζέψαμε από τα σκουπίδια ξύλινες σανίδες και τις βάλαμε για πάτωμα στο χώμα. Επειδή ήμασταν σε κτήματα, μερικές φορές μαζεύαμε από τα χωράφια κουνουπίδια και τρώγαμε. Είχαμε [κάτι σαν] θερμάστρα και καίγαμε ξύλα. Έκανε πολύ κρύο. Τη νύχτα που κοιμόμασταν έκανε πάρα πολύ κρύο και όταν έβρεχε έμπαινε μέσα η βροχή. Όποτε έβρεχε έπρεπε να μετακινούμαστε συνεχώς γιατί έμπαινε το νερό μέσα και δεν μπορούσαμε να κοιμηθούμε.»²³⁵

Πολλά παιδιά δήλωσαν στη Human Rights Watch ότι για κάμποσες νύχτες κοιμόντουσαν σε πάρα πριν βρουν στέγη—κατά κανόνα εμπιστευόμενοι ξένους που τους πλησίαζαν και τους προσέφεραν ένα μέρος να μείνουν. Ο 15χρονος Αντίσα Π. Από τη Νιγηρία έχει ζητήσει άσυλο αλλά η αστυνομία δεν τον παρέπεμψε σε κέντρο φιλοξενίας. Μας είπε ότι περίμενε να του βρει στέγη μια ΜΚΟ και, στο μεταξύ, ζούσε ζητιανεύοντας και κοιμόταν σε δημόσια πάρα στην Αθήνα:

«Και τώρα ακόμα δεν έχω πού να μείνω. Οι δικηγόροι μου έδωσαν ένα ραντεβού για να μου βρουν κάπου να μείνω. Στο μεταξύ μένω στο δρόμο. Δεν έχω πού να πάω. Κρυώνω σε όλο μου το κορμί. Δεν αισθάνομαι ασφαλής. Γυρίζω μέχρι τη μία-δύο το πρωί. Μετά βρίσκω ένα πάρα και κοιμάμαι.»²³⁶

Η πλειοψηφία των ασυνόδευτων παιδιών με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch έμεναν σε διαμερίσματα όπου συγκατοικούσαν με ενήλικες και πλήρωναν το μερίδιο στη διαμονή τους από αυτά που έβγαζαν δουλεύοντας. Η μορφή αυτή στέγασης δεν είναι ασφαλής για τα παιδιά ενώ όσα παιδιά δεν βγάζουν χρήματα, βρίσκονται σε πολύ ευάλωτη θέση και κινδυνεύουν να εκδιωχτούν από το μέρος που μένουν. Ο 15χρονος Αχμάντ Ρ μας είπε πως δεν είχε πια χρήματα και πλήρωνε τη διαμονή του κάνοντας οικιακές εργασίες: «Δουλεύω στο σπίτι. Καθαρίζω το σπίτι και πλένω τα πιάτα. Όλο αυτή τη δουλειά κάνω.... Δεν αισθάνομαι ελεύθερος. Δεν ξέρω τη γλώσσα. Είμαι ανήλικος και η χώρα αυτή δεν μας δίνει χαρτιά. Δεν έχω μέλλον. Δεν τη βρίσκω σωστή αυτή τη κατάσταση.»²³⁷

Σε μία τουλάχιστον περίπτωση, ασυνόδευτα παιδιά που αφέθηκαν ελεύθερα μετά την κράτησή τους χωρίς να υπάρξει άλλη μέριμνα για αυτά έπεσαν στα χέρια συμμοριών. Ο Νουρζαχ Α., που ήταν τότε 18 χρονών, μας είπε ότι μετά την απελευθέρωσή τους από τον Βόλο, στα τέλη του 2006, μια συμμορία απήγαγε αυτόν, τον οκτάχρονο αδελφό του και άλλα τρία αγόρια. Η συμμορία τους είχε κλειδωμένους,

²³⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ακτάρ Π., Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008.

²³⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αντίσα Π., Αθήνα, 29 Μαΐου 2008.

²³⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αχμάντ Ρ., Αθήνα, 3 Ιουνίου 2008. Μας αναφέρθηκε ότι, σε αντάλλαγμα για τη διαμονή τους σε ένα διαμέρισμα, ορισμένα παιδιά υπέστησαν σεξουαλική κακοποίηση. Ο κοινωνικός λειτουργός Φώτης Παρθενίδης έχει συναντήσει ένα αγόρι που είχε κακοποιηθεί σεξουαλικά από τους συγγατικούς του. Όταν ρώτησε το παιδί τι δουλειές έκανε, το παιδί του είπε ότι ήταν η γυναίκα του σπιτιού. Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Φώτη Παρθενίδη, Αθήνα, 29 Μαΐου 2008.

τους κακομεταχειρίστηκε σοβαρά και εκβίαζε τους συγγενείς τους να πληρώσουν λύτρα (η περίπτωση τους αναφέρεται και στο κεφάλαιο II).²³⁸

Νομικές δεσμεύσεις

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης έχει κατακρίνει την πρακτική της κράτησης των παιδιών και συστήνει, αντί της κράτησης, τα παιδιά να τοποθετούνται σε κατάλληλες δομές υποδοχής και μέριμνας²³⁹. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Αστικά και Πολιτικά Δικαιώματα προστατεύουν τα παιδιά από τη απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση.²⁴⁰ Όταν το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εφαρμόζει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ που προβλέπει την απαγόρευση της μεταχείρισης αυτής, θεωρεί ότι αυτή η προστασία συνεπάγεται και θετική δέσμευση των κρατών να πασχούν στα παιδιά αποτελεσματική προστασία από μια τέτοια μεταχείριση. Στην υπόθεση *Z και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, το Δικαστήριο καταδίκασε τη Βρετανία γιατί το σύστημα κοινωνικών υπηρεσιών της χώρας δεν προστάτευε τα παιδιά από τη σοβαρή και μακροχρόνια παραμέληση και κακομεταχείριση²⁴¹. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην εξέταση του παραδεκτού της συγκεκριμένης υπόθεσης, διευκρίνισε ότι η προστασία των παιδιών που “λόγω της ηλικία τους και του ευάλωτου χαρακτήρα τους δεν είναι σε θέση να προστατευτούν μόνα τους” μπορεί να υποδηλώνει και θετική υποχρέωση των αρχών να λάβουν προληπτικά μέτρα προστασίας του παιδιού που κινδυνεύει από άλλο άτομο.²⁴²

Η Ελλάδα δεν έχει κατορθώσει να τηρήσει τις ελάχιστες απαιτήσεις για την προστασία των ασυνόδευτων παιδιών που επιβάλλει το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ. Δεν υπάρχουν αρκετές διαθέσιμες θέσεις σε κέντρα φιλοξενίας, υπάρχει καθυστέρηση στην πρόσβαση των παιδιών αυτών στις δομές μέριμνας και κάποιες δομές δεν επιτρέπουν τη πρόσβαση σε παιδιά που δεν έχουν υποβάλει αίτημα για άσυλο. Επιπλέον, τα παιδιά αφήνονται ελεύθερα από τα κέντρα κράτησης χωρίς να παραπέμπονται σε κέντρα φιλοξενίας και χωρίς οι κρατικές αρχές να προσπαθούν να τους προσφέρουν επαρκή προστασία από τη βία, τη βλάβη ή την εκμετάλλευση.

²³⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρζαή Α. Ιούνιος 2008 (δεν αποκαλύπτονται η ακριβής ημερομηνία και ο τόπος). Βλέπε και κεφάλαιο II για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την περίπτωση τους.

²³⁹Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης: “Προστασία και βοήθεια σε παιδιά, αιτούντες άσυλο, που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους” Σύσταση 1703 (2005), παράγραφος 5.

²⁴⁰Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου άρθρο 3, ΣΔΠ άρθρο 37 (α), ΔΣΑΠΔ, άρθρο 7.

²⁴¹Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, υπόθεση *Z και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή με αριθμό 29392/95), απόφαση της 10^{ης} Μαΐου 2001, μπορείτε να την αναζητήσετε στο www.echr.coe.int.

²⁴²Ευρωπαϊκή Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου υπόθεση *Z και λοιποί κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (Προσφυγή με αριθμό 29392/95), έκθεση της Επιτροπής που υιοθετήθηκε στις 10 Σεπτεμβρίου 1999. Μπορεί να αναζητηθεί στο www.echr.coe.int, παράγραφος 93.

VII. Εκμετάλλευση των Παιδιών

Τα ασυνόδευτα παιδιά που βρίσκονται εκτός των κέντρων μέριμνας είναι υποχρεωμένα να τα βγάζουν πέρα μόνα τους. Τα παιδιά που δεν έχουν ζητήσει άσυλο δεν διαθέτουν νόμιμο καθεστώς και ως εκ τούτου δεν έχουν τη δυνατότητα να εργασθούν νόμιμα. Αντιθέτως, οι ανήλικοι που έχουν ζητήσει άσυλο και είναι άνω των 15 ετών²⁴³, μπορούν, θεωρητικά, να εργασθούν σε μη επικίνδυνες δουλειές. Ωστόσο, λόγω των δυσλειτουργιών του συστήματος επιτροπείας που αναφέραμε στο κεφάλαιο 2, τα παιδιά αυτά συχνά δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την απαραίτητη συγκατάθεση του επιτρόπου τους για να βγάλουν άδεια εργασίας²⁴⁴. Ως εκ τούτου, τα ασυνόδευτα παιδιά που ζουν εκτός των κρατικών χρηματοδοτούμενων δομών μέριμνας – δηλαδή τα περισσότερα από τα ασυνόδευτα παιδιά – πρέπει να αγωνίζονται για την καθημερινή τους επιβίωση και είναι αναγκασμένα να κάνουν ό,τι είδους δουλειά βρίσκουν. Επειδή δε βρίσκονται έξω από το νομοθετικό πλαίσιο, πολλά από αυτά καταλήγουν να κάνουν δουλειές που είναι επικίνδυνες και όπου γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης.

Τα παιδιά με τα οποία μιλήσαμε πληρώνονταν λιγότερο – και μερικές φορές πολύ λιγότερο – από την ελάχιστη αμοιβή, ενώ δούλευαν πολύ περισσότερες ώρες. Εργασία κάτω από τέτοιες συνθήκες ισοδυναμεί με εκμετάλλευση που μπορεί να φθάσει στο επίπεδο της καταναγκαστικής εργασίας.²⁴⁵ Παρότι η έρευνα της Human Rights Watch δεν εστιάστηκε σε θέματα εμπορίας, κάποια παιδιά, οι μαρτυρίες των οποίων περιλαμβάνονται στην έκθεση αυτή, ίσως να υπήρξαν θύματα εμπορίας, κατά τον ορισμό της σχετικής διεθνούς νομοθεσίας.²⁴⁶

²⁴³Π.Δ. 62/1998 «μέτρα για την προστασία της νεότητας, σε συμφωνία με την Οδηγία 94/33/ΕΚ. Φ.Ε.Κ. Α' 67 άρθρα 2 και 4. Νόμος 1837/1989 «απασχόληση ανηλίκων – προστασία ανηλίκων» Φ.Ε.Κ. Α' 85, άρθρο 2 παρ. 1 και 3.

²⁴⁴Αστικός Κώδικας άρθρα 1619-1620. Βλέπε επίσης και Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 80-84.

²⁴⁵Σύμβαση για την απαγόρευση των χειρότερων μορφών εργασίας των παιδιών. Σύμβαση 182, άρθρο 3(α).

²⁴⁶Για τους σκοπούς του παρόντος Πρωτοκόλλου:

α) “εμπορία ανθρώπων” σημαίνει κάθε είδους στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή προσώπων, μέσω απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, δόλου, εξαπάτησης κατάχρησης της δύναμης, κατάχρησης μιας ενάλωτης ή τρωτής θέσης, προσφοράς ή αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους ώστε να επιτευχθεί η σύμφωνη γνώμη ενός προσώπου, το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου με σκοπό την εκμετάλλευση. Η εκμετάλλευση περιλαμβάνει, κατ' ελάχιστο: την εκμετάλλευση της πορνείας των άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, την διαμόρφωση συνθηκών σκλαβιάς ή παρόμοιων με αυτήν πρακτικών, τη διαμόρφωση συνθηκών δουλείας ή τη λήψη σωματικών οργάνων.

β). Η συνάντηση του θύματος εμπορίας στην επιδιωκόμενη εκμετάλλευση, όπως αυτή αναφέρεται στην υποπαράγραφο (α) του παρόντος άρθρου, δεν λαμβάνεται υπόψη εφόσον χρησιμοποιούνται ένα ή περισσότερα από τα μέσα που παρατίθενται στην ίδια υποπαράγραφο.

γ). Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή ενός παιδιού για σκοπούς εκμετάλλευσης θεωρείται “εμπορία ανθρώπων” ακόμη και αν τούτο δεν περιλαμβάνει τη χρήση κάποιων από τα μέσα που παρατίθενται στην υποπαράγραφο (α) του παρόντος άρθρου.

δ). Ως “παιδί” νοείται κάθε άτομο ηλικίας κάτω των 18 ετών.”. Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταπολέμηση και Τιμωρία της Εμπορίας Ανθρώπων, ιδίως των Γυναικών και Παιδιών που Συμπληρώνει τη Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών κατά του Διακρατικού Οργανωμένου Εγκλήματος, (Πρωτόκολλο Εμπορίας). Υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. στις 15 Νοεμβρίου 2000 με το Ψήφισμα 55/25, annex II, 55 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 60, U.N. Doc. A/45/49 (Vol.I) (2001). Τέθηκε σε ισχύ στις 25 Δεκεμβρίου 2003. Άρθρο 3.

Παιδική Εργασία

Το ελληνικό Σύνταγμα απαγορεύει κάθε μορφή αναγκαστικής εργασίας.²⁴⁷ Επίσης, στο πλαίσιο της προστασίας της οικογένειας και της υγείας των πολιτών, το Κράτος υποχρεούται να παίρνει ειδικά μέτρα για την προστασία της νεότητας και της παιδικής ηλικίας²⁴⁸.

Οι ανήλικοι ηλικίας από 15 έως 17 ετών που εργάζονται, δικαιούνται ειδικής εργατικής προστασίας ως προς τα ωράρια απασχόλησης και αμείβονται το λιγότερο με βάση το κατώτατο ημερομίσθιο του ανειδίκευτου εργάτη.²⁴⁹ Η ελληνική νομοθεσία, ακολουθώντας τις διεθνείς επιταγές, απαγορεύει την εργασία ανηλίκων κάτω των 18 ετών σε εργασίες που είναι πιθανό να βλάψουν την υγεία. την ασφάλεια ή να προσβάλλουν την ηθική τους.²⁵⁰

Η Human Rights Watch συνάντησε ασυνόδευτα παιδιά που εργάζονταν κυρίως σε αγροτικές ή οικοδομικές δραστηριότητες και κάποια στην υφαντουργία. Όλα τους εργάζονταν χωρίς νομική προστασία σε συνθήκες που παραβίαζαν την ελληνική νομοθεσία. Οι συνεντεύξεις, τόσο με παιδιά όσο και με ενήλικες, καταδεικνύουν ότι μεγάλο τμήμα των εργαζόμενων στη συγκομιδή των πορτοκαλιών, των ελιών και των κρεμμυδιών είναι παιδιά. “Υπήρχαν πολλά παιδιά εκεί. Από τους 15 που δούλευαν εκεί, μόνο πέντε-έξι ήταν ενήλικες,” δήλωσε ο δεκαεξάχρονος Χαφές Σ. για το μάζεμα των πορτοκαλιών στο Άργος.²⁵¹ Τα παιδιά στρατολογούνταν στην Αθήνα ή την Πάτρα, συνήθως μέσω συμπατριωτών τους, και σε όλη τη διάρκεια της συγκομιδής έμεναν κοντά στα περιβόλια. Από την άλλη, τα ασυνόδευτα παιδιά που δούλευαν στις οικοδομές έβρισκαν κάποια μεροκάματα στα περικόρα της Αθήνας, αλλά όχι αρκετά και συχνά την τελευταία στιγμή.

Όπως ήταν αναμενόμενο, τα παιδιά μας είπαν ότι ήταν πιο δύσκολο να βρουν δουλειά χωρίς άδεια εργασίας. Ο δεκαπεντάχρονος Νουρουλά Φ είπε στη Human Rights Watch: “βρήκα τρεις δουλειές αλλά επειδή δεν έχω άδεια εργασίας, δεν μπορώ να δουλέψω. Το αφεντικό στο οποίο θα δούλευα μου είπε ότι δεν μπορώ να βγάλω άδεια εργασίας μέχρι τα 18 μου. Μου είπε να πάω στην αστυνομία και να

²⁴⁷Σύνταγμα της Ελλάδος, τμήμα 1^ο, άρθρο 22 (3).

²⁴⁸Σύνταγμα της Ελλάδος, τμήμα 1^ο, άρθρο 21 παράγραφοι (1) και (3).

²⁴⁹Οι ανήλικοι ηλικίας άνω των 15 ετών δεν μπορεί να απασχολούνται περισσότερο από έξι ώρες την ημέρα και τριάντα ώρες την εβδομάδα. Όλοι οι εργαζόμενοι ανήλικοι δικαιούνται να έχουν ημερήσια ανάπαυση για δώδεκα τουλάχιστον συνεχείς ώρες και, σε περίπτωση που ο ημερήσιος χρόνος εργασίας τους υπερβαίνει τις 4,5 ώρες, τους παρέχεται διάλειμμα τριάντα τουλάχιστον συνεχών λεπτών. Απαγορεύεται η υπερωριακή εργασία και η νυκτερινή εργασία των ανηλίκων.

²⁵⁰Νόμος 3144/2003 “Κοινωνικός διάλογος για την προώθηση της απασχόλησης και την κοινωνική προστασία και άλλες διατάξεις» Φ.Ε.Κ. , Τεύχος Α' 111, άρθρο 4 παρ. 1. Νόμος 1837/1989, άρθρο 2 παρ. 2. Π.Δ. 62/1998, άρθρο 7 παρ. 1-3. Μεταξύ των εργασιών που θεωρούνται επιβλαβείς για την υγεία. την ασφάλεια ή την ηθική των παιδιών περιλαμβάνονται οι ακόλουθες δραστηριότητες: οικοδομικές δραστηριότητες, εργασίες που απαιτούν την αναρρίχηση κατά τη διαδικασία συγκομιδής καρπών, εργασίες που ενέχουν τον κίνδυνο πτώσης από ύψος, εργασίες στις οποίες ο ανήλικος εκτίθεται σε υπερβολικά χαμηλές ή υψηλές θερμοκρασίες, και εργασίες που απαιτούν την ανύψωση μεγάλων βαρών. Μια σημαντική εξαίρεση προκύπτει από το γεγονός ότι οι έφηβοι άνω των 15 ετών μπορούν να εργάζονται σε επικίνδυνες εργασίες εφόσον είναι απαραίτητες για την επαγγελματική τους κατάρτιση, με τον όρο οι εργασίες να εκτελούνται υπό επίβλεψη και με άδεια του επιθεωρητή εργασίας. Η εξαίρεση αυτή αντιστοιχεί στις προδιαγραφές του ΔΟΕ (Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας) που θέτει το όριο για τέτοιες εργασίες στην ηλικία των 16 και έρχεται σε αντίθεση με τις πιο προστατευτικές διατάξεις της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Χάρτη.. Π.Δ. 62/1998, άρθρα 2 και 7 παράγραφος. 5.

²⁵¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαφές Σ. Βόλος, 13 Ιουνίου 2008.

τους πω ότι είμαι 18 και να μου αλλάξουν την ημερομηνία γέννησης”²⁵². Και ο δεκαεπτάχρονος Μουσά Μ. μας είπε: “Μου λένε ότι είμαι ανήλικος και γι’ αυτό δεν θέλουν να με κρατήσουν”²⁵³. Η Human Rights Watch πήγε σε μια πλατεία στην Αθήνα όπου κάθε μέρα δεκάδες μετανάστες και αιτούντες άσυλο περιμένουν να βρουν ένα μεροκάματο. Εκεί συναντήσαμε πολλούς νέους να κάθονται σε μια ομάδα. Παρόλο που κάποιοι φαίνονταν φανερά κάτω των 18, όταν τους ρωτήσαμε την ηλικία τους, όλοι επέμειναν ότι δεν ήταν ανήλικοι.

Ο κίνδυνος για την υγεία των παιδιών

Τα παιδιά που δουλεύουν σε αγροτικές εργασίες ή σε οικοδομές ασκούν δραστηριότητες που τα εκθέτουν σε διάφορους κινδύνους για την υγεία και την ασφάλειά τους, όπως στον κίνδυνο από μεταφορά βαρέων φορτίων, στον κίνδυνο πτώσης από ύψος, στην έκθεση σε χαμηλές θερμοκρασίες για πολλές ώρες και στην κακή και ανθυγιεινή στέγαση. Κανένα από τα παιδιά με τα οποία μιλήσαμε δεν έκανε τέτοιες δουλειές κατ’ εξαίρεση, όπως το επιτρέπει η εθνική νομοθεσία, ενώ δεν είχαν προβλεφθεί ούτε οι εγγυήσεις προστασίας τους. Ο κίνδυνος για την υγεία και την ασφάλεια των παιδιών καθιστά τις εργασίες αυτές απαγορευμένες μορφές παιδικής εργασίας και τις υπάγει στην κατηγορία των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας όπως ορίζεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης για τις Χειρότερες Μορφές Εργασίας των Παιδιών.²⁵⁴ Παρότι τούτο αποτελεί παραβίαση της ελληνικής νομοθεσίας, δεν υπάρχουν στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι οι ελληνικές αρχές έχουν δραστηριοποιηθεί για την επιβολή του νόμου και την προστασία των παιδιών (βλέπε κατωτέρω).

Όλα τα παιδιά που εργάζονταν σε οικοδομικές δραστηριότητες μας είπαν ότι χρειάστηκε να μεταφέρουν βαριά φορτία και σχεδόν όλα αναγκάστηκαν να φτιάξουν τσιμέντο και να το ανεβάσουν πολλούς ορόφους σε άλλους εργάτες. Ο δεκατετράχρονος Βαλή Π. είπε ότι δεν μπορούσε να βρει πιο ελαφριά δουλειά στις οικοδομές: «το πιο δύσκολο είναι να ανεβάζεις το τσιμέντο. Πάντα τα παιδιά είναι που το ανεβάζουν», ενώ πρόσθεσε, «άλλη δουλειά δεν μπορώ να βρω».²⁵⁵ Ο Νουρουλά Φ. 15 χρονών, δήλωσε: “έπρεπε να ανεβάζω τσιμέντο στον τέταρτο όροφο.... έκοβαν πλαστικά δοχεία και τα γέμιζαν με τσιμέντο. Έπρεπε να ανεβάσω τα δοχεία αυτά στον τέταρτο όροφο. Ζύγιζαν περίπου 18 κιλά το καθένα.»²⁵⁶

²⁵²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαζράτ Α., Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁵³Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μουσά Μ. Αθήνα, 28 Μαΐου 2008.

²⁵⁴Για τους σκοπούς της Σύμβασης αυτής, η έκφραση "οι χειρότερες μορφές εργασίας των παιδιών" περιλαμβάνει:

α) όλες της μορφές δουλειάς ή ανάλογες πρακτικές, όπως η πώληση και το δουλεμπόριο των παιδιών, η δέσμευση λόγω χρεών και η αναγκαστική εργασία (και η δουλοπαροικία), καθώς και η αναγκαστική ή υποχρεωτική εργασία, περιλαμβανομένης και της υποχρεωτικής ή αναγκαστικής στράτευσης των παιδιών, με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους σε ένοπλες συγκρούσεις,

β) τη χρησιμοποίηση, τη δέσμευση και την προαγωγή παιδιού στην πορνεία και στην παραγωγή πορνογραφικού υλικού,

γ) τη χρησιμοποίηση, τη δέσμευση ή την προαγωγή (προσφορά) παιδιού σε παράνομες δραστηριότητες, κυρίως για την παραγωγή και διακίνηση ναρκωτικών ουσιών, όπως ορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις,

δ) εργασίες, οι οποίες, από τη φύση τους ή κάτω από τις συνθήκες που εκτελούνται, είναι πιθανό να βλάψουν την υγεία, την ασφάλεια ή την ηθική του παιδιού. Σύμβαση 182 «για τις χειρότερες μορφές εργασίας των παιδιών» άρθρο 3.

²⁵⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Βαλή Π. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁵⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρουλά Φ. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

Αλλά και τα παιδιά που δεν δουλεύουν στις οικοδομές αναγκάζονται, και αυτά, να μεταφέρουν βαριά φορτία. Ο δεκαπεντάχρονος Νουρουλά Φ. μας είπε: «Δούλευα είκοσι μέρες σε ένα εργοστάσιο...κατεβάζαμε κούτες από το κοντέινερ και τις μεταφέραμε στο κατάστημα. Οι κούτες είχαν άλλοτε ένα μέτρο άλλοτε μισό μέτρο φάρδος... ήταν πολύ βαριές...ζύγισαν 20-25 κιλά.»²⁵⁷

Κάποια παιδιά ανέβαζαν τα φορτία αυτά από τσιμεντένιες σκάλες. Άλλα, ωστόσο, έπρεπε να τα ανεβάσουν ισορροπώντας σε σκαλωσιές και μισοτελειωμένες σκάλες χωρίς κανένα μέτρο προστασίας τους από τυχόν πτώση. Πολλά παιδιά μας ανέφεραν ότι τραυματίστηκαν στη δουλειά τους πέφτοντας από σκαλωσιές και μισοτελειωμένες σκάλες. Ο Βαλή Π. μας μίλησε για τη δουλειά του και για το τι συνέβη σε ένα φίλο του:

«Βαδίζω σε ξύλινα δοκάρια που βρίσκονται σε ύψος έως και πέντε ορόφων. Είναι επικίνδυνο να περπατάς στη [σκαλωσιά] και είναι δύσκολο να κρατάς την ισορροπία σου σε ένα δοκάρι όταν μεταφέρεις ένα μεγάλο κουβά. Ο φίλος μου έπεσε από το δεύτερο όροφο από μια σκαλωσιά. Χτύπησε το χέρι του...πήγε στο νοσοκομείο και έμεινε εκεί δύο εβδομάδες»²⁵⁸.

Οι κίνδυνοι δεν περιορίζονται μόνο στον κλάδο της οικοδομής. Κίνδυνος πτώσης υπάρχει και για τα παιδιά που δουλεύουν σε αγροτικές εργασίες, κυρίως στη συγκομιδή των πορτοκαλιών. Τα παιδιά σκαρφαλώνουν σε σκάλες που στηρίζονται σε μαλακό έδαφος και πρέπει να τεντώνονται για να φτάσουν τα πορτοκάλια που είναι στις κορυφές των δένδρων. Μας περιέγραψαν πώς τα ίδια και άλλα παιδιά συχνά πέφτουν από τις σκάλες αυτές. Ο Χαφέζ Σ. 16 χρονών είχε δουλέψει στο μάζεμα των πορτοκαλιών:

«Είχαμε σκάλες και έναν κουβά. Μερικές φορές πέφταμε από τη σκάλα. Σε ένα μήνα, έπεσα τέσσερις φορές. Δεν ήταν πολύ ψηλά και δεν χτύπησα. Το χώμα κάτω ήταν μαλακό και η σκάλα δεν έστεκε πολύ καλά.»²⁵⁹

Ο Γκουλάμ Σ. 15 χρονών, μας μίλησε και αυτός για τις συνέπειες τυχόν πτώσεων:

«Κάποια δένδρα ήταν ψηλά. Δύο άνθρωποι μάζευαν [από κάτω] μέχρι εκεί που έφταναν τα χέρια και δύο είχαν σκαρφαλώσει σε μια σκάλα και έκοβαν [από πάνω]...μερικές φορές κάποιοι έπεφταν από τις σκάλες. Ο φίλος μου έπεσε και έμεινε αναίσθητος για μισή ώρα. Μια φορά έπεσε και έσπασε το δάκτυλό του.»²⁶⁰

Συνήθως, όσοι εργάζονται σε γεωργικές δραστηριότητες πληρώνονται ανάλογα με την ποσότητα των καρπών που μαζεύουν. Το σύστημα αυτό οδηγεί σε ανταγωνιστικό εργασιακό περιβάλλον όπου ο

²⁵⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρουλά Φ. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁵⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Βαλή Π. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁵⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαφέζ Σ., Βόλος, 11 Ιουνίου 2008.

²⁶⁰Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ακτάρ Π, Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008.

καθέννας προσπαθεί να μαζέψει τους καρπούς όσο πιο γρήγορα μπορεί. Τούτο αυξάνει τις πιθανότητες να συμβεί ένα εργατικό ατύχημα μιας και οι εργάτες παίρνουν λιγότερες προφυλάξεις. Ο εικοσιπεντάχρονος Γιουσούφ Κ. περιγράφει το ανταγωνιστικό περιβάλλον στο οποίο δούλευε όταν μάζευε ελιές στη Σπάρτη: “έπρεπε να ανεβαίνουμε στο δένδρο για να μαζέψουμε τις ελιές. Ήταν επικίνδυνο, πολλοί έπεφταν κάτω. Όλοι προσπαθούσαν να δουλέψουν γρήγορα για να γεμίσουν τα καλάθια τους. Ήταν πολύ ανταγωνιστικό...εγώ έπεσα πολλές φορές.”²⁶¹

Στις βιοτεχνίες ρούχων, τα παιδιά συνήθως δουλεύουν 10-12 ώρες την ημέρα για πολλούς μήνες. Παρόλο που η δουλειά αυτή καθ’ εαυτή δεν είναι επικίνδυνη, οι υπερβολικά πολλές ώρες εργασίας σε συνδυασμό με το γεγονός ότι πρέπει να επαναλαμβάνουν τις ίδιες κινήσεις για πολλές ώρες στην ίδια στάση, δημιουργεί κινδύνους για την υγεία. Ο Ζαχίρ Β. μας δήλωσε: «Η δουλειά ήταν πολύ σκληρή, ιδίως γιατί έπρεπε να καθόμαστε σε μια καρέκλα τόσες ώρες. Ήταν εύκολη δουλειά, δεν χρειαζόταν να έχεις ειδικές γνώσεις, αλλά ήταν σκληρή. Με πονούσε η πλάτη και ο ώμος μου. Επειδή ήμουν συνεχώς σκυμμένος μπροστά, τώρα με πονά ο σβέρκος μου.»²⁶²

Ο δεκαεπτάχρονος Μουσά Μ. είχε ξεκινήσει να δουλεύει από πολύ μικρός και για χρόνια έραβε ρούχα. Περιγράφει τις συνέπειες για την υγεία του από το ότι δούλευε για πολλές ώρες συνεχώς: «όταν ήμουν στο Ιράν, αλλά και στην Τουρκία, δούλευα σα ράφτης. Ο γιατρός μου είπε να αλλάξω δουλειά γιατί καθόμουν χωρίς να κινούμαι πολλές ώρες... Αν τώρα δουλέψω για πολύ ώρα, έχω πόνους στα νεφρά...”όταν δουλεύω πολύ, πονώ πολύ. Τότε παίρνω τα φάρμακά μου.»²⁶³

Η συγκομιδή των πορτοκαλιών γίνεται το χειμώνα, όταν κάνει κρύο και βρέχει. Τα παιδιά που μαζεύουν τα πορτοκάλια μας είπαν ότι ξεκινούσαν να δουλεύουν από τις 4 το πρωί με θερμοκρασίες κάτω από το μηδέν και ότι τα πορτοκάλια που μάζευαν ήταν καλυμμένα με πάχνη. Τα παιδιά δεν είχαν αρκετά ζεστά ρούχα. Έτσι αρκετά αρρωστάνονταν από την δουλειά κάτω από αυτές τις συνθήκες. Ο δεκαεξάχρονος Χαφέζ Σ. δήλωσε: «το πρωί τα δένδρα ήταν γεμάτα πάγο. Στο περιβόλι ανάβαμε φωτιά, μετά από λίγα λεπτά [μαζεύοντας πορτοκάλια] πηγαίναμε στη φωτιά για να ζεστάνουμε τα χέρια μας. Δεν είχαμε ζεστά ρούχα.»²⁶⁴

Ένας ενήλικας, ο Γιουσούφ Κ. θυμάται πώς έπεφταν άρρωστοι οι εργάτες που μάζευαν πορτοκάλια στην Άρτα, πολλοί από τους οποίους ήταν παιδιά, 14 και 15 χρονών: «Ήταν πολύ σκληρή δουλειά και έκανε πολύ κρύο. Στις 4 το πρωί είχε παγωνιά και βάζαμε τα χέρια στις μασχάλες μας για να τα ζεστάνουμε...Όταν πηγαίναμε στη δουλειά χωρίς νερό, έπρεπε να τρώμε πορτοκάλια. Τα πορτοκάλια ήταν παγωμένα και ο κόσμος αρρωστάνει. Κάποιοι ξεχνούσαν να φέρουν νερό και το ένα μπουκάλι τελείωνε πολύ γρήγορα, μετά δεν είχαν άλλο νερό.»²⁶⁵

²⁶¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιουσούφ Κ., Αθήνα 23 Μαΐου 2008.

²⁶²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ζαχίρ Μπ., Αθήνα 29 Μαΐου 2008.

²⁶³Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μουσά Μ., Αθήνα 28 Μαΐου 2008.

²⁶⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαφέζ Σ., Βόλος, 11 Ιουνίου 2008.

²⁶⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιουσούφ Κ., Αθήνα 23 Μαΐου 2008.

Τα παιδιά που δουλεύουν σε οικοδομές υφίστανται επίσης βλάβη στην υγεία τους επειδή δουλεύουν απροστάτευτα από τον ήλιο. Ο δεκατετράχρονος Βαλή Π. έκανε τη σύγκριση ανάμεσα στη δουλειά στις οικοδομές και στα θερμοκήπια: «Καλύτερα είναι να δουλεύεις σε θερμοκήπια... Εκεί έχει ζέστη, αλλά όταν δουλεύεις έξω, σχεδόν πάντα είσαι στον ήλιο»²⁶⁶. Ο Αρίφ Α. μας ανέφερε πώς αρρώστησε δουλεύοντας απροστάτευτος στον ήλιο: «Μια μέρα αρρώστησα. Εκείνη τη μέρα ανέβαζα τούβλα στον τρίτο όροφο. Όταν γύρισα σπίτι, ξαφνικά άνοιξε η μύτη μου. Είχε πολύ ήλιο την ημέρα εκείνη και εγώ δούλευα συνεχώς στον ήλιο... Δεν υπήρχε προστασία από τον ήλιο»²⁶⁷.

Η συγκατοίκηση με ενήλικες μέσα σε συνθήκες συνωστισμού, κακής υγιεινής και υποτυπώδους θέρμανσης, γεννά κινδύνους ασφάλειας και υγείας για τα ασυνόδευτα παιδιά. Πολλά ασυνόδευτα παιδιά με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch που δούλευαν σε περιβόλια ζούσαν συχνά σε άθλια καταλύματα που τους προσέφεραν οι εργοδότες τους και πλήρωναν, μερικές φορές, υπερβολικό νοίκι.. Ο Γιουσούφ Κ. περιγράφει πώς έπρεπε να μοιράζονται μια τουαλέτα 30 άτομα και πώς έμεναν 60 άνθρωποι σε ένα δωμάτιο, στο οποίο κοιμόντουσαν, έτρωγαν και έμεναν όποτε οι καιρικές συνθήκες δεν τους επέτρεπαν να δουλεύουν έξω. Για τον χώρο αυτό ο ιδιοκτήτης έπαιρνε από τον καθένα νοίκι 90 ευρώ τον μήνα, συνολικά ένα πόσο περίπου 5,000 ευρώ.²⁶⁸ Όλα τα άτομα με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch είπαν ότι πολλά ανήλικα αγόρια ζούσαν και δούλευαν κάτω από τέτοιες συνθήκες. Ο 15-χρονος Ακτάρ Π. θυμάται όταν μάζευε πορτοκάλια στο Άργος:

«Εβαζαν σε κάθε δωμάτιο δέκα άτομα μαζί. Το δωμάτιο ήταν...περίπου 12 τετραγωνικά μέτρα. Πληρώναμε ένα ευρώ τη βραδιά. Είχε ένα στρώμα, αλλά δεν υπήρχαν ούτε κουβέρτες ούτε σεντόνια. Ο φίλος μου είχε μια κουβέρτα και κοιμόμασταν οι δύο μας κάτω από μια κουβέρτα. Το δωμάτιο δεν ήταν καθαρό γιατί δεν υπήρχε χώρος να βγάλεις τα παπούτσια και τρώγαμε και κοιμόμασταν στο ίδιο δωμάτιο. Υπήρχε μια τουαλέτα για όλους μας [37 άτομα]. Η τουαλέτα ήταν στην αυλή, δεν είχε στέγη ούτε τρεχούμενο νερό.»²⁶⁹

Ώρες Εργασίας και Αμοιβή

Οι ώρες εργασίας και η αμοιβή των παιδιών με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch ποίκιλλαν ανάλογα με τη δουλειά και τον κλάδο. Κοινό χαρακτηριστικό, ωστόσο, για όλα τα παιδιά ήταν ότι οι αμοιβές ήταν χαμηλότερες από το ελάχιστο νόμιμο ημερομίσθιο. Μερικές φορές, τα παιδιά έπαιρναν έως και 30% του ελάχιστου ημερομίσθιου.²⁷⁰

²⁶⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Βαλή Π. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁶⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Αρίφ Α. Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

²⁶⁸Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιουσούφ Κ., Αθήνα 23 Μαΐου 2008.

²⁶⁹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ακτάρ Π, Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008.

²⁷⁰Για το έτος 2008, το ελάχιστο ημερομίσθιο στην Ελλάδα είναι 30.40 ευρώ και ο ελάχιστος μηνιαίος μισθός 680.59 ευρώ. Βλ. Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας για τα έτη 2008-2009, 1^η Ιανουαρίου 2008, <http://www.kepea.gr/uplds/File/egsec20082009.pdf> (πρόσβαση 22 Αυγούστου 2008), άρθρο 1(β), σελ. 11.

Στις οικοδομές, όπου τα παιδιά συχνά προσλαμβάνονται με το μεροκάματο, η δουλειά αρχίζει από πολύ νωρίς το πρωί μέχρι τις 3 με 4 το απόγευμα. Τα παιδιά μας είπαν ότι το ημερομίσθιο είναι περίπου 25 ευρώ τη μέρα. Ο 16-χρονος Μωχάμεντ Β. μας είπε: «Δούλευα από τις 7 το πρωί μέχρι τις 4-5 το απόγευμα για 20, 25 ή 30 ευρώ».²⁷¹

Τα παιδιά που δουλεύουν στα χωράφια και στα ραφεία δουλεύουν συχνά 12 ή και περισσότερες ώρες την ημέρα. Στις βιοτεχνίες ρούχων παίρνουν δυόμιση με τρία ευρώ την ώρα. Στις γεωργικές δουλειές πληρώνονται με βάση την ποσότητα καρπών που μαζεύουν, περίπου δεκαπέντε ευρώ τον τόνο για τα πορτοκάλια. Αυτό σημαίνει ότι στα περιβόλια όπου δεν υπάρχουν αρκετά φρούτα, τα παιδιά δουλεύουν τελικά περισσότερες ώρες για την ίδια αμοιβή — μπορεί να βγάλουν μόνο δέκα ευρώ την ημέρα. Συχνά δε, τα παιδιά που δουλεύουν στα χωράφια, έχουν να πληρώσουν επιπλέον από τον μισθό τους και την άθλια στέγη που τους παρέχουν οι εργοδότες τους. Ο 16-χρονος Ζαφέζ Σ. θυμάται:

«Παίρναμε 15 ευρώ τον τόνο τα πορτοκάλια. Προσπαθούσαμε να μαζέψουμε όσα περισσότερα μπορούσαμε. Δουλεύαμε τέσσερις μαζί. Έβγαζα γύρω στα 15 ευρώ [τη μέρα]. Μια μέρα κατάφερα να βγάλω 20 ευρώ. Είχα δουλέψει 19 μέρες και...βγάζοντας τα έξοδα για το φαγητό και το νοίκι, μου έμειναν 150 ευρώ.»²⁷²

Τα παιδιά δεν είχαν αρκετό χρόνο ανάπαυσης ανάμεσα στη δουλειά. Τα διαλείμματα μέσα στη μέρα είτε απαγορεύονταν είτε ήταν πολύ σύντομα. Ξυπνούσαν στις 3:30 το πρωί είτε για να πάνε για δουλειά σε μια μακρινή τοποθεσία, είτε για να καθίσουν στην ουρά για την πρωινή προσωπική υγιεινή τους στους υπερπλήρεις χώρους όπου έμεναν ²⁷³. Σε μια περίπτωση, ένα 17-χρονο παιδί μας είπε ότι στη διάρκεια της 12-ωρης δουλειάς του σε μια βιοτεχνία ρούχων κάτω από άθλιες συνθήκες “δεν με άφηναν να σταματήσω ούτε λεπτό αλλιώς θα με απέλυαν”²⁷⁴.

Χωρίς επίτροπο που να μεριμνά για το συμφέρον τους, χωρίς νόμιμο καθεστώς και χωρίς άδεια εργασίας, τα παιδιά είναι υποχρεωμένα να βγάζουν τα προς το ζην χωρίς κανένα τρόπο αυτοπροστασίας τους από τη δουλειά σε συνθήκες εργασιακής εκμετάλλευσης που συχνά θυμίζουν καταναγκαστική εργασία. Το γεγονός ότι εξαρτώνται από τα χρήματα αυτά, τα καθιστά εύκολο στόχο εκμετάλλευσης. Ο 15-χρονος Νουρουλά Φ. που ξεφόρτωνε βαριά κιβώτια από φορτηγά σε ένα εργοστάσιο μας είπε:

«Στην αρχή το αφεντικό μου είπε ότι αν έβγαζα άδεια εργασίας, θα έπαιρνα 29 ευρώ τη μέρα. Μετά από 20 μέρες [μου είπε ότι] 400 ευρώ έφταναν και ότι έπρεπε να φύγω. Επειδή είχα δουλέψει υπερωρίες μου χρωστούσε επιπλέον 300 ευρώ. Όταν ζήτησα τις

²⁷¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Μωχάμεντ Β. Κρατητήριο Αμυδαλέζας. 3 Ιουνίου 2008.

²⁷²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Χαφέζ Ζ, Βόλος, 11 Ιουνίου 2008.

²⁷³Βλέπε, π.χ. τη συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ακτάρ Π, Αθήνα, 6 Ιουνίου 2008 και με τον Νουρουλά Φ. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁷⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ζαχίρ Β., Αθήνα, 29 Μαΐου 2008.

υπερωρίες μου, το αφεντικό μου είπε πως αν χρειαζόμουν περισσότερο χρόνο για [την ίδια δουλειά] αυτό ήταν δικό μου πρόβλημα.»²⁷⁵

Σε μερικές περιπτώσεις, η εκμετάλλευση των παιδιών στη εργασία τους μπορεί να αγγίζει τα όρια της εξαναγκαστικής εργασίας. Ο Βαλή Ν. έφθασε στην Ελλάδα το 2004, σε ηλικία 14 ετών. Τάξιδεψε στην Αθήνα μόνος του, εμπιστευόμενος ένα ξένο με τον οποίο κατάφερε να επικοινωνήσει και βρέθηκε να δουλεύει για επτά μήνες:

«[Στην Αθήνα] Βρήκα κάποιον... που μιλούσε Μπάνγκλα... και γίναμε φίλοι. Μου είπε να πάμε σε ένα εργοστάσιο όπου έραβαν ρούχα, να δουλέψουμε και να μείνουμε εκεί. Στο μέρος αυτό δούλευα και κοιμόμουν. Δούλευα 12 ώρες την ημέρα και κοιμόμουν σε ένα τραπέζι εκεί. Δούλευα κάθε μέρα και δεν βγήκα ποτέ έξω. Είχα κόκκινη κάρτα, αλλά ο άνθρωπος αυτός μου είπε ότι το χαρτί αυτό δεν ήταν καλό και ότι η αστυνομία θα με έπιανε. Μου είπε να μένω μέσα για δική μου ασφάλεια... έμεινα εκεί 7 μήνες. Το αφεντικό μου είπε ότι θα μου αφαιρούσε από το μισθό μου το κόστος για το φαγητό και τον ύπνο. Για ένα μήνα, πήρα 50 ευρώ.»²⁷⁶

Οι νομικές προδιαγραφές που διέπουν την παιδική εργασία

Η διεθνής νομοθεσία δεν απαγορεύει όλες τις μορφές εργασίας από παιδιά. Οι συμβάσεις του Διεθνούς Οργανισμού Εργασίας (ΔΟΕ), ωστόσο, απαγορεύουν την εργασία που στερεί από τα παιδιά την παιδική τους ηλικία, που παρεμβαίνει στη σχολική τους εκπαίδευση, μειώνει τις δυνατότητες και την αξιοπρέπεια τους και είναι επιβλαβής για την σωματική, ψυχική ή κοινωνική τους ανάπτυξη.²⁷⁷ Η Ελλάδα είναι Συμβαλλόμενο Μέρος σε κάποιες από τις βασικές συμβάσεις που απαγορεύουν την παιδική εργασία, όπως τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού,²⁷⁸ τη Σύμβαση 182 του ΔΟΕ σχετικά με τις απαγορεύσεις και τις άμεσες ενέργειες για την κατάργηση των χειρότερων μορφών παιδικής εργασίας (Σύμβαση για τις χειρότερες μορφές παιδικής εργασίας), και τη Σύμβαση 138 του ΔΟΕ περί του κατώτατου ορίου ηλικίας εισόδου στην απασχόληση (Σύμβαση περί κατώτατης ηλικίας)²⁷⁹. Ωστόσο, δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση 184 του ΔΟΕ για την Ασφάλεια και την Υγεία στη Γεωργία.²⁸⁰ Ο Ευρωπαϊκός

²⁷⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρουλά Φ. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

²⁷⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Νουρζαή Α, Αθήνα, 3 Ιουνίου 2008.

²⁷⁷“Παιδική Εργασία και Διεθνές Πρόγραμμα Εξάλειψης της Παιδικής Εργασίας: Επισκόπηση” ΔΟΕ.

<http://www.ilo.org/public/english/region/asro/manila/ipec/about/overview.htm> (πρόσβαση 21 Αυγούστου 2008).

²⁷⁸ΣΔΠ, άρθρο 32.

²⁷⁹Η Σύμβαση 182 του ΔΟΕ σχετικά με τις Απαγορεύσεις και τις Άμεσες Ενέργειες για την Κατάργηση των Χειρότερων Μορφών Παιδικής Εργασίας (Σύμβαση για τις Χειρότερες Μορφές Παιδικής Εργασίας), υιοθετήθηκε στις 17 Ιουνίου 1999, 38 I.L.M. 1207 (τέθηκε σε ισχύ στις 19 Νοεμβρίου 2000), κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 6 Νοεμβρίου 2001. Σύμβαση 138 του ΔΟΕ περί του κατώτατου ορίου ηλικίας εισόδου στην απασχόληση (Σύμβαση περί κατώτατης ηλικίας) υιοθετήθηκε στις 26 Ιουνίου 1973, 1015 U.N.T.S. 297, τέθηκε σε ισχύ στις 19 Ιουνίου 1976, κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 14 Μαρτίου 1986. Αυτά τα νομικά κείμενα απαγορεύουν την απασχόληση κάθε ανηλίκου κάτω των 18 ετών σε εργασία που ενδέχεται να βλάψει την υγεία, ασφάλεια ή την ηθική τους. Περιέχουν, ωστόσο, μια σημαντική εξαίρεση, καθότι επιτρέπουν την απασχόληση των ανηλίκων άνω των 16 ετών σε τέτοιες εργασίες, σε εξαιρετικές περιπτώσεις και με την εφαρμογή εγγυήσεων προστασίας.

²⁸⁰Σύμβαση 184 του ΔΟΕ για την Ασφάλεια και την Υγεία στη Γεωργία, υιοθετήθηκε στις 21 Ιουνίου 2001, τέθηκε σε ισχύ στις 20 Σεπτεμβρίου 2003.

Κοινωνικός Χάρτης περιλαμβάνει επίσης και άλλες προστατευτικές διατάξεις, όπως το δικαίωμα του παιδιού σε δίκαιο μισθό και την ανάγκη περιορισμού των ωρών εργασίας με βάση την ανάπτυξη του παιδιού.²⁸¹ Οι διεθνείς συμβάσεις στις οποίες η Ελλάδα είναι Συμβαλλόμενο Μέρος αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της εθνικής νομοθεσίας και υπερισχύουν κάθε άλλης αντίθετης διάταξης νόμου.²⁸²

Κυρώσεις προβλέπονται και από τη μεταναστευτική και από την εργατική νομοθεσία. Η μεταναστευτική νομοθεσία απαγορεύει στους εργοδότες να απασχολούν αλλοδαπούς χωρίς άδεια παραμονής²⁸³. Ο εργοδότης που παραβαίνει τον νόμο για την απαγόρευση της παιδικής εργασίας αντιμετωπίζει ποινές φυλάκισης μέχρι δύο ετών, την επιβολή προστίμου και διοικητικές κυρώσεις που φθάνουν μέχρι τη διακοπή της λειτουργίας της επιχείρησής του²⁸⁴. Και οι δύο διατάξεις επιβάλλουν τις ίδιες κυρώσεις και στον έχοντα την επιμέλεια του ανηλίκου²⁸⁵. Παρά την ύπαρξη των απαγορευτικών αυτών διατάξεων, ωστόσο, οι εργοδότες που τις παραβιάζουν αντιμετωπίζουν μικρό μόνο κίνδυνο κυρώσεων.

Όταν η Ελλάδα κύρωσε το 2001 τη Σύμβαση για τις Χειρότερες Μορφές Εργασίας των Παιδιών, οι επιθεωρητές εργασίας ανέλαβαν την ευθύνη στοχοθετημένων δράσεων προστασίας των παιδιών.²⁸⁶ Η ελληνική κυβέρνηση ανέφερε στην έκθεσή της για το 2004, ότι οι επιθεωρητές εργασίας διαπίστωσαν πως 35 συνολικά παιδιά εργάζονταν σε απαγορευμένες μορφές απασχόλησης και επιβλήθηκαν πρόστιμα σε 33 εργοδότες ενώ ασκήθηκαν δίωξεις σε δύο εργοδότες.²⁸⁷ Το 2005, πέντε εργοδότες διώχθηκαν για παράνομη απασχόληση ανηλίκων, ενώ σε 29 επιβλήθηκαν πρόστιμα. Δύο περιπτώσεις αφορούσαν οικοδομικές εργασίες. Το 2006 ασκήθηκε ποινική δίωξη σε δύο εργοδότες και επιβλήθηκαν πρόστιμα σε 17, κανέναν από τους οποίους δεν εκτελούσε οικοδομικές δραστηριότητες. Το 2007 ασκήθηκε ποινική δίωξη για παράνομη απασχόληση ανηλίκων σε εννέα εργοδότες, επιβλήθηκαν κυρώσεις σε 18, ενώ πάλι κανείς δεν ανήκε στον κλάδο των οικοδομών.²⁸⁸

²⁸¹Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης. Τορίνο, 18 Οκτωβρίου 1961, τέθηκε σε ισχύ στις 26 Φεβρουαρίου 1965, κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 6 Ιουνίου 1984, άρθρο 7. Ο Χάρτης του 1961, ωστόσο, εφαρμόζεται μόνο στα παιδιά που είναι νόμιμοι κάτοικοι ή που διαβιώνουν τακτικά σε ένα Κράτος Μέλος. Έτσι, μεταξύ των παιδιών με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch, μόνο όσα είχαν υποβάλει αίτημα ασύλου ή είχαν αναγνωρισθεί ως πρόσφυγες ή είχαν λάβει καθεστώς επικουρικής προστασίας καλύπτονταν από τις διατάξεις του Χάρτη.

²⁸²Σύνταγμα της Ελλάδος. Άρθρο 28 παρ. 1.

²⁸³Οι κυρώσεις περιλαμβάνουν ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών και χρηματικό πρόστιμο από τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ έως δεκαπέντε χιλιάδες (15.000) ευρώ. Νόμος 3386/2005, άρθρο 86.

²⁸⁴Νόμος 3144/2003, άρθρο 4 παράγραφος 4, νόμος 1837/1989, άρθρο 18.

²⁸⁵Ο νόμος 1837/1989 (άρθρο 18) τιμωρεί και εκείνον που ασκεί την επιμέλεια του ανηλίκου, όταν επιτρέπει σε αυτόν να εργάζεται αντίθετα με τις κείμενες διατάξεις. Η πιο πρόσφατη νομοθεσία, ο νόμος 3144/2003, στο άρθρο 4 παράγραφος 4, τιμωρεί με την ίδια ποινή, όπως και τον εργοδότη, και όποιον έχει την επιμέλεια ανηλίκου που απασχολείται σε εργασία, έργο ή δραστηριότητες κατά παράβαση των διατάξεων του παρόντος. Ο νέος νόμος δεν απαιτεί να έχει συναινέσει ο έχων την επιμέλεια στην εργασία του ανηλίκου.

²⁸⁶Νόμος 3144/2003, άρθρο 4 παράγραφοι 3 και 4. Νόμος 1837/1989, άρθρο 18. Νόμος 2639/1998, «Ρύθμιση εργασιακών σχέσεων, σύσταση Σώματος Επιθεώρησης Εργασίας και άλλες διατάξεις» Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Α' 205, άρθρο 7.

²⁸⁷Έκθεση της Επιτροπής Εμπειρογνομητών για την Εφαρμογή των Συμβάσεων και Συστάσεων -Σύμβαση για τις Χειρότερες Μορφές Εργασίας των Παιδιών, 1999 (No.182), απευθείας αίτημα, CEACR 2007/78^η Σύνοδος, <http://webfusion.ilo.org/public/db/standards/normes/appl/appldisplaycomment.cfm?hdroff=1&ctry=0260&year=2007&type=R&conv=C182&lang=EN> (πρόσβαση 17 Ιουλίου 2008)

²⁸⁸Επιστολή του κ. Δημητρίου Κοντού, Γενικού Γραμματέα Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας προς την Human Rights Watch, με ημερομηνία 11 Αυγούστου 2008.

Οι αριθμοί αυτοί φαίνονται χαμηλοί σε σχέση με τον αριθμό των παιδιών που πιστεύεται ότι εργάζονται, βάσει των μαρτυριών από 14 άτομα με τα οποία μίλησε η Human Rights Watch που εργάζονταν σε απαγορευμένες μορφές παιδικής εργασίας²⁸⁹. Πέραν τούτου, δεν διαπιστώθηκε καμία παράβαση παιδικής εργασίας στον γεωργικό τομέα, όπου καταγράψαμε τις περισσότερες μαρτυρίες εργασίας παιδιών²⁹⁰. Θέσαμε στο Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας το ερώτημα κατά πόσον τα ασυνόδευτα παιδιά αντιμετωπίζουν ιδιαίτερους κινδύνους στην παροχή παιδικής εργασίας και αν υπάρχουν και λειτουργούν προγράμματα για τον περιορισμό των κινδύνων αυτών. Το Υπουργείο απάντησε ότι «λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που ζητούν άσυλο, ενημερώνονται οι εισαγγελείς για την παράνομη είσοδο του ανηλίκου και, κατά την κράτηση, οι ανήλικοι κρατούνται χωριστά από τους ενήλικες»²⁹¹. Δυστυχώς, όπως αποκαλύπτει η παρούσα έκθεση, η δήλωση αυτή δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Εμπορία παιδιών

Όπως αναφέραμε προηγουμένως στο κεφάλαιο II, όταν οι αρχές εξετάζουν ευάλωτες περιπτώσεις παιδιών, ένα από τα θέματα που πρέπει να προσέχουν είναι το ενδεχόμενο τα ασυνόδευτα παιδιά να είναι θύματα εμπορίας και διακίνησης. Η πραγματικότητα ωστόσο δείχνει ότι τα ασυνόδευτα παιδιά, αν δεν είναι ήδη στα χέρια των διακινητών που τα φέρνουν στην Ελλάδα, διατρέχουν μεγάλο κίνδυνο να πέσουν στα χέρια τους αφού εισέλθουν στη χώρα λόγω της αποτυχίας του συστήματος προστασίας. Οι απρόσφορες διαδικασίες που ακολουθεί η αστυνομία – ή σωστότερα η έλλειψη διαδικασιών – σημαίνει ότι δεν γίνεται εντοπισμός των θυμάτων εμπορίας. Η ανεπαρκής παροχή προστασίας διευκολύνει την λειτουργία των κυλωμάτων εμπορίας. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ), οι αρχές δεν έχουν προσαρμοσθεί στις νέες μορφές εμπορίας που περιλαμβάνουν παιδιά θύματα, και στις νέες μορφές εκμετάλλευσης, που δεν είναι μόνο η σεξουαλική. Αντίθετα, όπως μας αναφέρθηκε, στο

²⁸⁹Η Ελλάδα αναγνώρισε ότι δεν διαθέτει αρκετούς επιθεωρητές εργασίας το 2004, όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, το όργανο που εξετάζει τη συμμόρφωση της κρατικής νομοθεσίας και των σχετικών πρακτικών με τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, έκρινε ότι η Ελλάδα δεν διαθέτει αποτελεσματική εποπτεία των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας. Βλέπε σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, Συμπεράσματα XVIII-2 (GREECE), Δεκέμβριος 2007, http://www.coe.int/t/e/human_rights/esc/3_reporting_procedure/2_recent_conclusions/1_by_state/GreeceXVIII2_en.pdf (πρόσβαση 18 Ιουλίου 2008). Επιπλέον, η Ελλάδα θεωρήθηκε ότι παραβιάζει τις διατάξεις του Κοινωνικού Χάρτη, το 2006, διότι δεν απόπειρε αποτελεσματικά την εφαρμογή των κανόνων υγιεινής και ασφάλειας για τους εργαζόμενους στον εξορυκτικό τομέα μεταξύ άλλων λόγω έλλειψης εποπτικού προσωπικού. Ευρωπαϊκή Επιτροπή Κοινωνικών Δικαιωμάτων, απόφαση επί της ουσίας, 6 Δεκεμβρίου 2006. Ίδρυμα Μαργκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου *κατά Ελλάδος*, *Καταγγελία Νο 30/2005*, <http://hudoc.esc.coe.int/esc/search/default.asp?mode=esc&language=en&source=reage=en&source=re> (πρόσβαση 18 Ιουλίου 2008).

²⁹⁰Η Νομική Υπηρεσία της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας μας πληροφόρησε ότι οι επιθεωρητές εργασίας δεν επιθεωρούν τον αγροτικό τομέα για μια σειρά λόγων, μεταξύ των οποίων η έλλειψη επαρκούς αριθμού επιθεωρητών, οι περιορισμοί της εργατικής νομοθεσίας και η εφαρμογή διαφορετικού συστήματος ασφάλισης των εργαζόμενων στη γεωργία. Επίσης η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει τη Σύμβαση 184 του ΔΟΕ για την Ασφάλεια και την Υγιεινή στη Γεωργία. Παρότι η παιδική εργασία δεν υπάγεται στους περιορισμούς της νομοθεσίας, τα προαναφερθέντα εμπόδια συμβάλλουν στην έλλειψη εποπτείας του κλάδου στο σύνολό του. Τηλεφωνική επικοινωνία της Human Rights Watch με την κ. Έλλη Βαρθολομαίου, νομική σύμβουλο της Γ.Σ.Ε.Ε. 25 Αυγούστου 2008.

²⁹¹Επιστολή του κ. Δημητρίου Κοντού, Γενικού Γραμματέα Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας προς την Human Rights Watch, με ημερομηνία 11 Αυγούστου 2008.

μυαλό των αστυνομικών η εμπορία συνδέεται ακόμα εν πολλοίς με την διακίνηση γυναικών από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης.²⁹²

Ασυνόδευτα Κορίτσια

Βεβαίως, η σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί έναν από τους σημαντικούς κινδύνους. Ο Ειδικός Εισηγητής του Ο.Η.Ε. για την πώληση παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία ανέφερε ήδη από το 2005 ότι η εμπορία ασυνόδευτων κοριτσιών από την Αφρική στην Ελλάδα για σκοπούς σεξουαλικής εκμετάλλευσης αποτελούσε μια νέα τάση στη χώρα.²⁹³

Αυτή τη στιγμή γνωρίζουμε πολύ λίγα πράγματα για τη μοίρα των ασυνόδευτων κοριτσιών. Δεν υπάρχουν ειδικά καταφύγια για κορίτσια θύματα εμπορίας (που να παρέχουν υψηλότερο επίπεδο ασφάλειας και να καλύπτουν τις ειδικές ανάγκες των κοριτσιών αυτών) ούτε, γενικότερα ειδικά κέντρα φιλοξενίας για ασυνόδευτα κορίτσια.²⁹⁴ Η διερεύνηση και τεκμηρίωση της κατάστασής τους απαιτεί διεξοδική και σε βάθος έρευνα. Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας για την παρούσα έκθεση, η Human Rights Watch συγκέντρωσε μόνο ανεκδοτικές μαρτυρίες για το θέμα αυτό. Ωστόσο οι ασχολούμενοι με το φαινόμενο της εμπορίας παιδιών στην Ελλάδα σε ΜΚΟ, μας ανέφεραν ότι πολλά κορίτσια καταλήγουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης ή εργάζονται ως πόρνες στην Αθήνα.²⁹⁵

Η Human Rights Watch μίλησε με τρία ασυνόδευτα κορίτσια που βρίσκονταν υπό κράτηση και υπήρξαν, ενδεχομένως, θύματα εμπορίας. Μια δεκαεξάχρονη κοπέλα από τις Φιλιππίνες μας είπε πως είχε έρθει στην Αθήνα για να βρει «την θεία της» και κατέληξε να δουλεύει ως οικιακή βοηθός.²⁹⁶ Αργότερα εξαφανίστηκε από το κέντρο παιδικής μέριμνας στο οποίο διέμενε μαζί με μια νεότερη κοπέλα από τη Σομαλία. Και οι δύο δήλωσαν στο προσωπικό του κέντρου ότι είχαν τους «συζύγους» τους στην Αθήνα.

Η δεκάχρονη Φατμέ Σ, ένα ασυνόδευτο κορίτσι από το Σομαλία μας είπε όταν τη συναντήσαμε ότι είχε κρατηθεί για 15 μέρες στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη στην Αθήνα. Ήταν η τέταρτη φορά που βρισκόταν υπό κράτηση:

«Με λενε Φατμέ. Είμαι δέκα χρονών. Είπα στην αστυνομία πόσων χρονών είμαι, αλλά δεν έχουν κάπου αλλού να με πάνε. Με έπιασαν στα σύνορα. Μου έδωσαν ένα χαρτί να

²⁹²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Δανιήλ Εσδρά, Διευθυντή αποστολής του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης, Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008. Ο ΔΟΜ στο παρελθόν διοργάνωσε σεμινάρια κατάρτισης δικαστών και εισαγγελέων αλλά δεν έχει τρέχον πρόγραμμα κατάρτισης αστυνομικών για θέματα εμπορίας.

²⁹³Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ. Έκθεση του Ειδικού Εισηγητού για την πώληση παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία, Juan Miguel Petit, Αποστολή στην Ελλάδα, E/CN.4/2006/67/Add.3, 27 Μαρτίου 2006, παράγραφος 12.

²⁹⁴Βλέπε επίσης και State Department, Office to Monitor and Combat Trafficking in Human Beings, “Trafficking in Persons Report 2008: Greece,” 4 Ιουνίου 2008, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008).

²⁹⁵Συνεντεύξεις της Human Rights Watch με την Μαρία Καλδάνη, ΑΡΣΙΣ, Αθήνα, 10 Ιουνίου 2008, με τον Φώτη Παρθενίδη, κοινωνικό λειτουργό, Αθήνα, 3 Ιουνίου 2008 και την Μαρίνα Ρώτα, ερευνήτρια, 5 Ιουνίου 2008.

²⁹⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Γιλόρια Μ., Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

φύγω σε ένα μήνα. Είμαι στη φυλακή αυτή 15 μέρες. Προηγουμένως όμως, με έπιασαν δύο φορές στο αεροδρόμιο και με άφησαν. Είμαι μόνη μου. Δεν έχω κανέναν εδώ. Όταν με αφήσουν θα πάω στην πλατεία Ομονοίας. Δεν έχω κανέναν. Είμαι έξι μήνες στην Ελλάδα. Ήρθα από το αεροδρόμιο.»²⁹⁷

Το κορίτσι δεν είχε παραπεμφθεί σε καμιά ειδικευμένη δομή μετά την κράτησή της. Όταν ρωτήσαμε το προσωπικό των κρατητηρίων για τις υφιστάμενες διαδικασίες για κορίτσια όπως αυτή, δεν ήταν σε θέση να μας εξηγήσουν τις δραστηριότητες που θα αναλάμβαναν για την παροχή προστασίας της και την παραπομπή της σε ειδικευμένες υπηρεσίες.²⁹⁸

Ασυνόδευτα Αγόρια

Η Human Rights Watch μίλησε με δώδεκα περίπου ασυνόδευτα αγόρια λίγο μετά την απελευθέρωσή τους από το κέντρο κράτησης της Μυτιλήνης. Όλα, μετά την απελευθέρωσή τους, είχαν οδηγηθεί στο λιμάνι, τους είχαν δώσει ένα εισιτήριο για το πλοίο για την Αθήνα και αφέθηκαν να τα βγάλουν πέρα μόνοι τους χωρίς καμία περαιτέρω ενημέρωση ή βοήθεια. Μεταξύ αυτών ήταν ο Σακίμπ Κ., ένα δεκαπεντάχρονο αγόρι από το Αφγανιστάν. Από ό, τι προκύπτει από τη διήγησή του για το πώς έφθασε στην Ελλάδα από το Πακιστάν, φαίνεται ότι ήταν θύμα εμπορίας και ότι ακόμα βρισκόταν σε άμεσο κίνδυνο:

«Ο θεός μου, μου είπε να πάω στην Ελλάδα και ότι εκεί η ζωή μου θα ήταν καλύτερη. Ο πατέρας μου δεν το ήθελε αλλά ο θεός μου είπε ότι πρέπει να φύγω. Ο θεός μου έπρεπε να πληρώσει περίπου 6,000 δολάρια ...μου είπε ότι θα δούλευα και θα τον ξεπλήρωνα. Υπάρχουν δύο διακινητές, ένας στο Πακιστάν και ένας στην Αθήνα. Είπαν ότι θα με κρατήσουν φυλακισμένο μέχρι να τους δώσουν τα χρήματα. Νομίζω ότι ο θεός μου θα τους πληρώσει...ο διακινητής ξέρει ότι είμαι στο πλοίο. Όταν φθάσουμε στον Πειραιά, θα με περιμένει και θα με πάει σε ένα σπίτι να τηλεφωνήσω στο Πακιστάν. Αν [ο θεός μου] δεν τους δώσει τα χρήματα, θα με κρατήσει εκεί.»²⁹⁹

Ο Σακίμπ Κ. είχε απελευθερωθεί την ίδια μέρα με πολλούς άλλους, ενήλικες και ανήλικους. Του είχε δοθεί μια διαταγή απέλασης με την οποία του ζητούσαν να εγκαταλείψει τη χώρα μέσα σε 30 ημέρες. Στο κέντρο κράτησης της Μυτιλήνης δεν υπήρχε διερμηνέας και οι αρχές δεν του πήραν συνέντευξη.³⁰⁰

²⁹⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Φατμέ Σ., κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη, Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

²⁹⁸ Επίσκεψη της Human Rights Watch στα κρατητήρια της Πέτρου Ράλλη, Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008. Η Διεθνής Αμνηστία δεν διαπίστωσε να υπάρχουν οδηγίες στους αστυνομικούς υπαλλήλους ως προς το πώς να εντοπίζουν θύματα εμπορίας μετά από μια πρώτη διερεύνηση. Βλέπε σχετικά Amnesty International, "Greece: Uphold the rights of women and girls trafficked for sexual exploitation," 12 Ιουνίου 2007, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR25/002/2007/en/dom-EUR250022007en.pdf> (πρόσβαση 24 Αυγούστου 2008), σελ. 12.

²⁹⁹ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Σακίμπ Κ., στο πλοίο Μυτιλήνη – Πειραιάς, 24 Μαΐου 2008.

³⁰⁰ Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα κατ' ανάθεση της Υπатыς Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τουλάχιστον 22 ανήλικοι Σομαλοί, αγόρια, είχαν συλληφθεί για αδικήματα σε σχέση με το νόμο περί ναρκωτικών λίγο μετά την άφιξή τους στην Ελλάδα. Κατά πάσα πιθανότητα είχαν έλθει στην Ελλάδα ως θύματα εμπορίας. Βλέπε: Παπαγεωργίου- Δημητροπούλου «Ασυνόδευτοι ανήλικοι αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα», σελ. 96.

Όταν το πλοίο έφθασε στον Πειραιά, η Human Rights Watch παρακολούθησε την αποβίβαση των παιδιών. Ένας σύνδεσμος πλησίασε γρήγορα τον Σακίμπ Κ. μαζί με τα άλλα παιδιά. Ο διερμηνέας της Human Rights Watch ήταν ένας νεαρός Αφγανός και αναμίχθηκε με τα παιδιά από το πλοίο. Αμέσως τον πλησίασε ένας ξένος που του προσέφερε ένα μέρος για να μείνει. Την τιμή της διαμονής, όπως του είπε, θα την συζητούσαν όταν έφθαναν εκεί.³⁰¹ Σε απόσταση 15 μέτρων από τη σκηνή αυτή στέκονταν αρκετοί αστυνομικοί που δεν έδειξαν κανένα ενδιαφέρον για το πού θα πήγαιναν κατόπιν τα παιδιά.

Οι απρόσφορες διαδικασίες για τον εντοπισμό των θυμάτων εμπορίας ή του κινδύνου να πέσουν θύματα εμπορίας

Φαίνεται μάλιστα ότι οι αρμόδιοι δεν αντιλαμβάνονται ότι οι διαδικασίες που ακολουθούν είναι ακατάλληλες και ότι τούτο σημαίνει πως η εμπορία —και οι κίνδυνοι να πέσουν τα παιδιά θύματα εμπορίας— μπορεί να μην διαπιστωθεί. Κατά την επίσκεψή της στο κέντρο κράτησης μεταναστών Κυπρίνου, στο Φυλάκιο Έβρου, η Human Rights Watch ρώτησε έναν υψηλά ιστάμενο υπεύθυνο (τον Αστυνομικό Διευθυντή Ορεσιτάδας, στην περιοχή του Έβρου) αν υπήρχαν θύματα εμπορίας ανάμεσα στις έξι γυναίκες από την Ανατολική Ευρώπη και κάποια ασυνόδευτα παιδιά, μεταξύ των οποίων ένα δωδεκάχρονο κοριτσάκι, που βρίσκονταν στο κέντρο. Η απάντησή του ήταν η εξής: «Δεν έχουμε θύματα διακίνησης. Έχω εκπαιδευτεί στο θέμα αυτό και μπορούμε να τα εντοπίσουμε.»³⁰² Παρά τις διαβεβαιώσεις αυτές, ωστόσο, η Human Rights Watch διαπίστωσε ότι δεν υπάρχει διερμηνέας στο προσωπικό του κέντρου κράτησης. Επιπλέον, μια κοπέλα από το Αφγανιστάν που ήρθε με τον ανήλικο αδελφό της και τον ανήλικο ξάδελφό της είπε στη Human Rights Watch ότι, από τότε που έφθασε δεν είχαν πάρει συνέντευξη ούτε από αυτή ούτε από τον αδελφό της. Το μόνο που τους είχαν πει ήταν ότι θα έμεναν κρατούμενοι για τρεις μήνες και η παρουσία τους εκεί αντιμετωπιζόταν σαν να ήταν ενήλικες.³⁰³ Η Human Rights Watch δεν μπόρεσε να ερευνήσει περισσότερο για το κατά πόσον στο κέντρο διέμεναν και άλλα παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες γιατί οι αρχές δεν μας έδωσαν την άδεια να μιλήσουμε με όλους τους κρατούμενους.

Σύμφωνα με αξιόπιστες πληροφορίες που έφθασαν στη Human Rights Watch, σε ένα από τα νησιά του Αιγαίου, κορίτσια που ενδεχομένως ήταν θύματα εμπορίας κρατούνταν μαζί με τον πιθανό διακινητή τους. Παρότι η Αστυνομία είχε ενημερωθεί για την παρουσία του πιθανού αυτού διακινητή, τους άφησε

³⁰¹Βέβαια όποιος προσφέρει στέγη όταν φθάνει το πλοίο δεν είναι κατ' ανάγκη διακινητής. Ωστόσο, τα κυλώματα διακίνησης βρίσκουν πρόσφορο πεδίο δράσης και στρατολόγησης ανάμεσα στα ασυνόδευτα παιδιά που φθάνουν στην Αθήνα και δεν έχουν πού να μείνουν.

³⁰²Το κέντρο κράτησης ήταν χωρίς κοινωνικό λειτουργό για πάνω από τέσσερις μήνες γιατί η σύμβαση του προηγούμενου λειτουργού είχε λήξει. Την ημέρα της επίσκεψής μας, ωστόσο, υπήρχε εκεί μια νοσηλεύτρια.

³⁰³Ουσιαστικά, η δωδεκάχρονη κοπέλα είχε κρατηθεί επί δύο μήνες πριν διαπιστωθεί εκεί η παρουσία της ίδιας, του αδελφού της και του εξαδέλφου της από το προσωπικό της Υ.Α και του Ε.Σ.Π. στο κέντρο κράτησης, κανείς, ούτε το ιατρικό προσωπικό, δεν επισήμανε την παρουσία της σε κάποιον ειδικευμένο οργανισμό. Μετά τις παρεμβάσεις του Ε.Σ.Π., της Υ.Α. του Συνηγόρου του Πολίτη και πολλών ΜΚΟ, τα παιδιά μεταφέρθηκαν σε ένα κέντρο μέριμνας. Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Παναγιώτη Παπαδημητρίου, Ορεσιτάδα, 25 Μαΐου 2008. Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Σαρζάντ Π. και τον Σαρντάρ Π. Κέντρο κράτησης Κυπρίνου. 25 Μαΐου 2008.

ελεύθερους ταυτόχρονα. Όπως μας είπαν «για την αστυνομία είναι μεγάλη φασαρία να προστατεύει τα κορίτσια αυτά».³⁰⁴

Έλλειψη εγγυήσεων μετά την απελευθέρωση από τα κέντρα κράτησης

Ο Αστυνομικός Διευθυντής Σάμου περιέγραψε στην Human Rights Watch τον τρόπο που αφήνουν ελεύθερα τα ασυνόδευτα παιδιά από το κέντρο κράτησης στη Σάμο: «αν την επόμενη έλθει ένας συγγενής και ζητήσει την απελευθέρωση του παιδιού, το αφήνουμε – ακόμα και την άλλη μέρα.»³⁰⁵ Όταν τον ρωτήσαμε περισσότερες λεπτομέρειες για το πώς ελέγχεται η ταυτότητα του συγγενούς, άλλαξε τη δήλωσή του και μας είπε ότι δεν παραδίδουν το παιδί αν δεν είναι βέβαιοι ότι το άτομο αυτό είναι όντως συγγενής του. Πρόσθεσε δε ότι τα παιδιά σπάνια έχουν έγγραφα ταυτότητας. Οι απαντήσεις του υποδηλώνουν σαφώς ότι δεν ακολουθούνται καθορισμένες διαδικασίες όταν εμφανίζονται ενήλικες που δηλώνουν ότι είναι συγγενείς ή έχουν την επιμέλεια ενός ανηλίκου και ζητούν την απελευθέρωσή του.

Ο Αστυνομικός Διευθυντής Ορεστιάδας, όπου πηγαίνουν τα ασυνόδευτα παιδιά μετά την απελευθέρωσή τους, δήλωσε στη Human Rights Watch: «τα ασυνόδευτα παιδιά παραμένουν [υπό κράτηση] μέχρι τρεις μήνες. Συγγενείς ή φίλοι έρχονται να τους παραλάβουν... Συνήθως κάποιος έρχεται να τους πάρει. Δεν ταξιθεύουν μόνα τους»³⁰⁶. Όπως μας αναφέρθηκε, ωστόσο, στην πράξη τα παιδιά αφήνονται ελεύθερα με μια διαταγή απέλασης και χωρίς περαιτέρω βοήθεια.³⁰⁷

Η έλλειψη εγγυήσεων ασφαλείας αφήνει ελεύθερο το πεδίο για τους διακινητές που εκμεταλλεύονται προς όφελός τους την απελπιστική θέση στην οποία βρίσκονται πολλά ασυνόδευτα παιδιά. Διάφορες συμμορίες στρατολογούν παιδιά για εργασιακή εκμετάλλευση στην Αθήνα ή την Πάτρα (βλέπε σχετικά το πρώτο τμήμα του κεφαλαίου αυτού). Κινούνται ελεύθερα σε δημόσιους χώρους όπου μπορούν εύκολα να προσεγγίσουν τα παιδιά και να τα παγιδεύσουν με την υπόσχεση να τα μεταφέρουν σε άλλη χώρα. Ο δεκατετράχρονος Βαλή Π. μας είπε:

«Κάποιος άνθρωπος μου είπε ότι μπορούσε να μεταφέρει παιδιά στην Ευρώπη – στο Μοναστηράκι ήταν. Ήταν Αφγανός... Μου είπε ότι υπάρχει μια κυρία από μια άλλη χώρα της Ευρώπης και θέλει να μεταφέρει παιδιά σε άλλη χώρα. Η κυρία θα ερχόταν να πάρει τα παιδιά στο εξωτερικό, αν δεν τους είχαν πάρει τα δακτυλικά αποτυπώματα. Με ρώτησε αν ήθελα να πάω. Μου είπε ότι δεν θα κόστιζε τίποτα ... ήθελαν μόνο παιδιά που είναι μόνα τους. Μου είπε ότι η κυρία αυτή ήταν από μια οργάνωση για πρόσφυγες, ίσως τη UNICEF.»³⁰⁸

³⁰⁴ Συνέντευξη της Human Rights Watch κατά τον Ιούνιο 2008 (δεν αποκαλύπτεται το όνομα, η ημερομηνία και ο ακριβής τόπος της συνέντευξης).

³⁰⁵ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Ιωάννη Κοτζαμπάση, Αστυνομικό Διευθυντή Σάμου, Σάμος, 30 Μαΐου 2008.

³⁰⁶ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γεώργιο Σαλαμάγκα, κέντρο κράτησης Κυπρίνου, 25 Μαΐου 2008.

³⁰⁷ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Παναγιώτη Παπαδημητρίου, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες. Ορεστιάδα, 25 Μαΐου 2008.

³⁰⁸ Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Βαλή Π. Αθήνα, 27 Μαΐου 2008.

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού επιβάλλει στα Συμβαλλόμενα Κράτη να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.³⁰⁹ Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για την Πώληση Παιδιών, Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία αναγνωρίζει ότι ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες, μεταξύ των οποίων τα ανήλικα κορίτσια, αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο κίνδυνο σεξουαλικής εκμετάλλευσης και καλεί τα Συμβαλλόμενα Κράτη να ασχοληθούν ιδιαίτερα με την προστασία των παιδιών αυτών.³¹⁰

Τόσο η Διεθνής Αμνηστία όσο και το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. έχουν επικρίνει την αδυναμία των αρχών να εντοπίζουν σωστά τα θύματα εμπορίας.³¹¹ Επιπλέον, η ελληνική νομοθεσία αναγνωρίζει και προστατεύει από την απέλαση τα θύματα διακίνησης μόνο αν αυτά «έχουν επιδείξει σαφή βούληση συνεργασίας».³¹² Στα θύματα παρέχεται μια 30-ήμερη προθεσμία περισκεψής για να αποφασίσουν αν θα συνεργασθούν στην έρευνα για τους εμπόρους. Το καθεστώς θύματος τους χορηγείται μόνο αν συμφωνήσουν να συνεργασθούν, οπότε και τους χορηγείται προσωρινή άδεια διαμονής. Δεν υπάρχουν όμως διατάξεις που πέραν αυτής της υποχρέωσης συνεργασίας, να συνυπολογίζουν και τον κίνδυνο να υποστούν αντίποινα τα ίδια τα θύματα ή οι οικογένειές τους.³¹³ Λίγα μόνο θύματα εμπορίας λαμβάνουν το καθεστώς του θύματος.³¹⁴ Η Human Rights Watch ζήτησε από το Υπουργείο Δικαιοσύνης τον αριθμό των ανηλίκων που είχαν αναγνωρισθεί ως θύματα εμπορίας και δικαιούνταν τη σχετική προσωρινή άδεια διαμονής. Μέχρι τη στιγμή της σύνταξης της έκθεσης αυτής, δεν είχαμε λάβει καμία απάντηση.

Ο ορισμός της εμπορίας παιδιών στην Ελληνική νομοθεσία δεν είναι τόσο ευρύς όσο σε άλλες διεθνείς συμβάσεις και στην ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ένας έμπορος ανθρώπων στην Ελλάδα καταδικάζεται όταν εκμεταλλεύεται ένα άνθρωπο με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας ή με τη χρήση απατηλών μέσων ή εκμεταλλεύεται την ευάλωτη θέση ενός προσώπου. Το Πρωτόκολλο για την Εμπορία καθιστά αδίκημα την εμπορία παιδιών ακόμα και αν δεν χρησιμοποιείται κανένα από τα παραπάνω μέσα.³¹⁵

³⁰⁹ΣΔΠ άρθρο 35.

³¹⁰Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, για την Πώληση Παιδιών, Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία, εγκρίθηκε στις 25 Μαΐου 2000 με το Ψήφισμα της Γ.Σ. με αρ. 54/263, Annex II, 54 U.N. GAOR Supp. (No. 49) at 6, U.N. Doc. A/54/49, Vol. III (2000), τέθηκε σε ισχύ στις 18 Ιανουαρίου 2002, κυρώθηκε από την Ελλάδα στις 22 Φεβρουαρίου 2008, προσήμιο και άρθρο 9 παράγραφος. 1.

³¹¹Βλέπε σχετικά Amnesty International, "Greece: Uphold the rights of women and girls trafficked for sexual exploitation," 12 Ιουνίου 2007, <http://www.amnesty.org/en/library/info/EUR25/002/2007> (πρόσβαση 24 Αυγούστου 2008), pp. 8-10 και US State Department, Office to Monitor and Combat Trafficking in Human Beings, "Trafficking in Persons Report 2008: Greece," 4 Ιουνίου 2008, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008).

³¹²Νόμος 3386/2005, άρθρα 47 παράγραφος. 1, 48 παράγραφος. 1 και 50 παράγραφος. 1.

³¹³Σύμφωνα με το άρθρο 48 παρ. του νόμου 3386/2005 για τους ανήλικους, η ίδια προθεσμία περισκεψής μπορεί να παρατείνεται για έναν ακόμη μήνα, πρέπει ωστόσο να συνεργασθούν με τις αρχές για να λάβουν το καθεστώς του θύματος εμπορίας.

³¹⁴Συνέντευξη της Human Rights Watch με την Μαρία Καλδάνη, ΑΡΣΙΣ. Αθήνα, 10 Ιουνίου 2008. US State Department, Office to Monitor and Combat Trafficking in Human Beings, "Trafficking in Persons Report 2008: Greece," 4 Ιουνίου 2008, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008).

³¹⁵Το συμπληρωματικό πρωτόκολλο της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του διακρατικού οργανωμένου εγκλήματος για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων και ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών (πρωτόκολλο εμπορίας),

Από τα βασικά διεθνή κείμενα καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, η Ελλάδα έχει κυρώσει μόνο το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, για την Πώληση Παιδιών, Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία.³¹⁶ Έχει υπογράψει, χωρίς να έχει κυρώσει τη Σύμβαση του Ο.Η.Ε. για το Διακρατικό Οργανωμένο Έγκλημα και το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο για την πρόληψη, καταστολή και τιμωρία της εμπορίας ανθρώπων και ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών.³¹⁷ Επίσης, έχει υπογράψει, χωρίς να έχει κυρώσει, τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων, ενώ έχει επίσης υπογράψει και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση.³¹⁸

Ψήφισμα 25 της Γ.Σ. , παράρτημα II, U.N. GAOR, 55th Sess. Supp. No. 49, at 60, U.N. Doc. A/45/49 (Vol. I) (2001). Τέθηκε σε ισχύ στις 25 Δεκεμβρίου 2003, άρθρο 3. Νόμος 3064/2002 περί «Καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών» Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ΦΕΚ Α 248, άρθρο 1. Η εξαίρεση αυτή περιλαμβάνεται επίσης στο άρθρο 1 παρ. 3 της Απόφασης Πλαίσίου του Συμβουλίου της 19^{ης} Ιουλίου 2002 για την καταπολέμηση της διακίνησης ανθρώπου που είναι νομικά δεσμευτική για την Ελλάδα (2002/629/JHA), <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:203:0001:0004:EN:PDF> (πρόσβαση 24 Αυγούστου 2008).

³¹⁶Η Ελλάδα κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο στις 22 Φεβρουαρίου 2008.

³¹⁷Η Ελλάδα υπέγραψε το πρωτόκολλο για την εμπορία στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

³¹⁸Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Δράση κατά της Εμπορίας Ανθρώπων CETS 197, τέθηκε σε ισχύ την 1^η Φεβρουαρίου 2008. Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Παιδιών από τη Σεξουαλική Εκμετάλλευση και τη Σεξουαλική Κακοποίηση, CETS 201, δεν έχει ακόμα τεθεί σε ισχύ.

VIII. Απελάσεις και επιστροφές

Στα ασυνόδευτα παιδιά που εισέρχονται στην Ελλάδα χωρίς νόμιμα έγγραφα και που δεν υποβάλλουν αιτήματα ασύλου επιδίδονται διαταγές απέλασης. Οι αρχές εκδίδουν τις διαταγές αυτές χωρίς να αναζητούν την οικογένεια του παιδιού, χωρίς να εξετάζουν ποιο είναι το απώτερο συμφέρον του ή να διερευνούν ποιος θα αναλάβει την μέριμνα του παιδιού αυτού όταν επιστρέψει στην πατρίδα του και χωρίς να του προσφέρουν τη δυνατότητα να προσφύγει, νομικά, εναντίον της απόφασης αυτής. Η Ελλάδα έχει μακρύ παρελθόν στις απελάσεις ασυνόδευτων ανηλίκων χωρίς εγγυήσεις, ιδίως προς την Αλβανία. Πιστεύεται ότι πολλά από τα παιδιά αυτά, μόλις επέστρεψαν στην Αλβανία ξαναγύρισαν, μέσω κυκλωμάτων εμπορίας, στην Ελλάδα.³¹⁹

Κατά το έτος 2007 και το πρώτο εξάμηνο του 2008, το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε συνολικά 12,904 διαταγές απέλασης για ανηλίκους γενικά. Από αυτές πραγματοποιήθηκαν οι 2,599³²⁰. Τα στατιστικά στοιχεία που διαθέτουμε παρέχουν ξεχωριστούς πίνακες απελάσεων μόνο για όσους ασυνόδευτους ανηλίκους είχαν υποβάλει στο παρελθόν αίτημα ασύλου. Δεν υπάρχουν χωριστά στοιχεία για τις διαταγές απέλασης ασυνόδευτων ανηλίκων που ποτέ δεν είχαν υποβάλει αίτημα ασύλου. Το Υπουργείο μας ενημέρωσε ότι, κατά το έτος 2007, απελάθηκαν 76 ασυνόδευτοι ανήλικοι που είχαν υποβάλει στο παρελθόν αίτημα ασύλου. Ο αριθμός αυτός, για τους πρώτους επτά μήνες του 2008 ανέβηκε στους 119.³²¹

Απελάσεις από την Ελλάδα

Ο νόμος δεν διακρίνει, κατά τη διαδικασία απέλασης, μεταξύ ασυνόδευτων ανηλίκων και ενηλίκων. Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία, ένας αλλοδαπός που βρίσκεται στη χώρα χωρίς νόμιμα έγγραφα

³¹⁹Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού κατέγραψε ότι, το 2002, οι απελάσεις των παιδιών του δρόμου πραγματοποιούνταν χωρίς να εξετάζεται το απώτερο συμφέρον τους. Επιτροπή του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Παιδιού “Συνοπτικά πρακτικά της 754ης Συνόδου” CRC/C/SR.754, 13 Σεπτεμβρίου 2002, παρ. 48.

Ο Ειδικός Εισηγητής του Ο.Η.Ε. για την πώληση παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία εξέφρασε σοβαρές ανησυχίες, μετά την αποστολή του το 2005 στην Ελλάδα, σχετικά με τις απελάσεις ανηλίκων, θεωρώντας ότι οι απελάσεις αποτελούσαν τον κανόνα και η προστασία των παιδιών την εξαίρεση. Επιτροπή του Ο.Η.Ε. για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Έκθεση του Ειδικού Εισηγητή για την πώληση παιδιών, παιδική πορνεία και παιδική πορνογραφία, Juan Miguel Petit, Αποστολή στην Ελλάδα, E/CN.4/2006/67/Add.3, 27 Μαρτίου 2006, παράγραφος 35.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε μια ειδική έκθεση που συνέταξε το 2005 υπογραμμίζει την παραβίαση σειράς δικαιωμάτων των παιδιών λόγω της κυβερνητικής πρακτικής να εκδίδει διαταγές απέλασης και να επιβάλλει τις απελάσεις στις συνεργαζόμενες χώρες. Γιώργος Μόσχος. Κύρια εισήγηση. Περιφερειακή συνδιάσκεψη του Συμβουλίου της Ευρώπης με θέμα την “Μετανάστευση Ασυνόδευτων Ανηλίκων. Δρώντας για το απώτερο συμφέρον του παιδιού,” 27-28 Οκτωβρίου 2005 MG-RCO (2005) 27e, σελ. 27.

³²⁰Στοιχεία που κοινοποιήθηκαν από τον Υφυπουργό Εσωτερικών στις 11 Αυγούστου 2008 σε απάντηση σε κοινοβουλευτική ερώτηση. Αντίγραφο της απάντησης βρίσκεται στο αρχείο της Human Rights Watch.

³²¹Τηλεομοιοτυπία από τον Ταξίαρχο Κων/νο Κορδάτο, Διευθυντή Αλλοδαπών. Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας προς την Human Rights Watch με ημερομηνία 1^η Οκτωβρίου 2008. Το κείμενο δεν διευκρινίζει κατά πόσον τα αιτήματα ασύλου των ανηλίκων αυτών είχαν απορριφθεί ή οι ανήλικοι είχαν βρεθεί, με άλλο τρόπο, εκτός της διαδικασίας ασύλου.

μπορεί να απελαθεί βάσει διοικητικής διαδικασίας.³²² Δεν υπάρχει διάταξη στη νομοθεσία που να απαιτεί από τις αρχές να σταθμίζουν κατά πόσον η απέλαση ενός ασυνόδευτου ανηλίκου εξυπηρετεί το απώτερο συμφέρον του παιδιού ή αν θα υπάρξει μέριμνα για αυτό όταν φθάσει στην πατρίδα του. Επίσης, η συμφωνία επανεισδοχής μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας για αλλοδαπούς πολίτες τρίτων χωρών δεν περιέχει καμία ειδική διάταξη για ασυνόδευτους ανηλίκους.³²³

Η ελληνική νομοθεσία προβλέπει τον ασφαλή επαναπατρισμό μόνο των διαπιστωμένων θυμάτων εμπορίας.³²⁴ Οι διαταγές απέλασης επιβάλλουν σε ένα άτομο να εγκαταλείψει την Ελλάδα μέσα ένα μέγιστο χρονικό διάστημα τριάντα ημερών.³²⁵ Η μη τήρηση της εντολής αυτής ενδέχεται να οδηγήσει σε επανειλημμένες κρατήσεις και την επακόλουθη έκδοση και άλλων διαταγών απέλασης (βλέπε σχετικά κεφάλαιο V).³²⁶

Ο αλλοδαπός δικαιούται να προσφύγει κατά της απόφασης απέλασης μέσα σε προθεσμία πέντε ημερών από την κοινοποίησή της.³²⁷ Η αστυνομία, που είναι το όργανο που εκδίδει τις αποφάσεις απέλασης, είναι αυτή που κρίνει και τις προσφυγές.³²⁸ Η Human Rights Watch μίλησε με παιδιά λίγο μετά την απελευθέρωσή τους από τους χώρους κράτησης στη Λέσβο. Όλα είχαν στα χέρια τους αποφάσεις απέλασης εις βάρος τους. Όχι μόνο δεν γνώριζαν ότι είχαν το δικαίωμα να προσφύγουν κατά της απόφασης αυτής αλλά ούτε καν ήξεραν τι έλεγε η απόφαση. Ορισμένα παιδιά είχαν την εσφαλμένη εντύπωση ότι η διαταγή απέλασης τους έδινε το δικαίωμα νόμιμης παραμονής για ένα μήνα και τους επέτρεπε να φύγουν για άλλη χώρα.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε, το 2005, από την κυβέρνηση την κατάργηση του μέτρου της απέλασης σε περιπτώσεις αλλοδαπών ανηλίκων και την πραγματοποίηση μόνο του ασφαλούς

³²²Άρθρο 76 του νόμου 3386/2005. Σύμφωνα με το άρθρο 79 παρ. 1 του ίδιου νόμου, δεν επιτρέπεται η απέλαση μόνο για ανηλίκους που έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου, για όσους έχουν επιβληθεί αναμορφωτικά μέτρα με απόφαση του Δικαστηρίου Ανηλίκων ή όσων οι γονείς διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα.

³²³Η συμφωνία συνεργασίας αναφέρει ότι τα δύο κράτη συμφωνούν να δέχονται πίσω τα άτομα, είτε ημεδαπούς είτε πολίτες τρίτων χωρών, που εισήλθαν παράνομα στην μία χώρα από την άλλη. Συμφωνία συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Τουρκίας για τη συνεργασία μεταξύ του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργείου Εσωτερικών της Δημοκρατίας της Τουρκίας για την καταπολέμηση του εγκλήματος, ιδίως της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, την παράνομης διακίνησης ναρκωτικών και της παράνομης μετανάστευσης. 20 Ιανουαρίου 2000, άρθρο 8.

³²⁴Άρθρο 13 του νόμου 3064/2002. Το άρθρο αναφέρει ότι τα θύματα εμπορίας “επαναπατριζονται χωρίς να θίγεται η αξιοπρέπειά τους με ασφαλή τρόπο. Αν το θύμα είναι ανήλικος, για τον επαναπατρισμό του απαιτείται η σύμφωνη γνώμη του αρμόδιου Εισαγγελέα Ανηλίκων, ύστερα από έκθεση του Επιμελητή Ανηλίκων». Η διμερής συμφωνία Ελλάδας-Αλβανίας για την προστασία και αρωγή ανηλίκων θυμάτων εμπορίας προβλέπει τον ασφαλή επαναπατρισμό των ανηλίκων. Η Ελλάδα κύρωσε, τον Αύγουστο του 2008, την συμφωνία αυτή χωρίς ωστόσο να την έχει εφαρμόσει τουλάχιστον μέχρι τη δημοσίευση της έκθεσης αυτής. Συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης της Ελληνικής Δημοκρατίας και του Υπουργικού Συμβουλίου της Δημοκρατίας της Αλβανίας για την προστασία και αρωγή ανηλίκων θυμάτων εμπορίας, άρθρο 14. “Η Ελλάδα δεν έχει κυρώσει ακόμα την συμφωνία του 2004 με την Αλβανία «περί επαναπατρισμού παιδιών» US State Department, Office to Monitor and Combat Trafficking in Human Beings, “Trafficking in Persons Report 2008: Greece,” 4 Ιουνίου 2008, <http://www.state.gov/g/tip/rls/tiprpt/2008/> (πρόσβαση στις 12 Σεπτεμβρίου 2008).

³²⁵Άρθρο 76 του ν. 3386/2005.

³²⁶Η Human Rights Watch μίλησε με πολλούς ενήλικες που ήθελαν να φύγουν από την Ελλάδα αλλά δεν μπορούσαν διότι δεν είχαν ούτε αρκετά χρήματα για το εισιτήριο ούτε νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα.

³²⁷Άρθρο 77 του ν. 3386/2005.

³²⁸Ο. π.

επαναπατρισμού τους στα πλαίσια του σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού.³²⁹ Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε έκθεσή της του 2007 ζήτησε, και αυτή, από την κυβέρνηση να σταματήσει την εφαρμογή του «μέτρου της απέλασης αλλοδαπών ανηλίκων»³³⁰.

Όταν ρωτήσαμε τις αρχές κατά πόσον η Ελλάδα απελαύνει ασυνόδευτα παιδιά λάβαμε διάφορες απαντήσεις. Ο Διευθυντής Αλλοδαπών Αττικής μας δήλωσε ότι απελούνονται μόνο ανήλικοι που διαθέτουν διαβατήριο, κάτι που υποδηλώνει ότι το εμπόδιο στην απέλαση ανηλίκων δεν είναι νομικό αλλά διοικητικό και οφείλεται στην έλλειψη ταξιδιωτικών εγγράφων και συνεργασίας των διπλωματικών αρχών.³³¹ Όταν επισκεφθήκαμε το κέντρο κράτησης ασυνόδευτων αγοριών της Αμυγδαλέζας μας είπαν ότι: «τα παιδιά από την Αλβανία κρατούνται για 10 ημέρες και κατόπιν απελούνονται στις οικογένειές τους.»³³²

Μεταγωγές στην Ελλάδα βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο-II

Ο Κανονισμός Δουβλίνο-II του 2003 θεσπίστηκε για να καθορίσει το κράτος μέλος της Ε.Ε. που είναι υπεύθυνο για την εξέταση του αιτήματος ασύλου ενός αιτούντος.³³³ Ο στόχος του ήταν να ορίσει ποιο κράτος θα είχε την ευθύνη να εξετάσει ένα αίτημα ασύλου και να αποφύγει την υποβολή αιτημάτων ασύλου από τον ίδιο αιτούντα σε περισσότερα από ένα κράτη. Υπάρχουν αρκετά κριτήρια που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποφασισθεί ποια χώρα θα αναλάβει την εξέταση ενός αιτήματος. Στην πράξη, ωστόσο, το κριτήριο εκείνο που χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον είναι το κριτήριο της χώρας στην οποία πρώτα εισήλθε ο αλλοδαπός.³³⁴ Βάσει του κριτηρίου αυτού, ένας αιτών άσυλο μπορεί με τον τρόπο αυτό να μεταφερθεί από ένα κράτος μέλος σε άλλο για την εξέταση του αιτήματός του. Κάθε κράτος μέλος μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να μην προχωρήσει στη μεταγωγή του αιτούντος στο άλλο κράτος αλλά να εξετάσει, το ίδιο, το αίτημα ασύλου, ακόμα και όταν ισχύουν οι λόγοι για τη μεταγωγή.³³⁵ Για να διαπιστώνεται η πορεία των αιτούντων άσυλο και των μεταναστών, οι αλλοδαποί άνω

³²⁹Συνήγορος Του Πολίτη: “Ειδική Έκθεση: Διοικητική κράτηση και απέλαση αλλοδαπών ανηλίκων” Αθήνα, Οκτώβριος 2005, <http://www.synigoros.gr/reports/SR-detention-expulsionOCTOBER-2005.pdf> (πρόσβαση στις 12 Αυγούστου 2008), σελίδες 25-35.

³³⁰Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Παρατηρήσεις σχετικά με το θέμα των ασυνόδευτων ανηλίκων». 15 Φεβρουαρίου 2007. Στην έκθεση της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το έτος 2006. Αγγλική περίληψη. Μάρτιος 2007.

³³¹Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον ταξ. Αναστάσιο Φέστα, Διευθυντή Αλλοδαπών Αττικής. Αθήνα, 4 Ιουνίου 2008.

³³²Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον κ. Γεώργιο Παλιούρα, Υποδιευθυντή, Διεύθυνση Αλλοδαπών Αττικής. Κρατήτρια Αμυγδαλέζας. Αθήνα 3 Ιουνίου 2008.

³³³Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας. Ε.Ε. L 050, 25/02/2003 σελ. 0001 – 0010, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R0343:EN:HTML> (πρόσβαση 23 Οκτωβρίου 2008). Πλήρη ανάλυση των θεμάτων που σχετίζονται με τον εν λόγω κανονισμό θα βρείτε στην έκθεση της Human Rights Watch, *Ελλάδα – Εγκλωβισμένοι σε μια περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 22-26.

³³⁴Μια σύνοψη των κριτηρίων που εφαρμόζονται για προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου βλέπε: European Council on Refugees and Exiles, “Report on the Application of the Dublin II Regulation in Europe,” AD3/3/2006/EXT/MH, March 2006, <http://www.ecre.org/files/ECRE%20Dublin%20Report%2007.03.06%20-%20final.pdf> (πρόσβαση, 23 Οκτωβρίου 2008), σελ. 11.

³³⁵Κανονισμός (ΕΚ) 343/2003 άρθρο 3 παράγραφος 2.

των 14 ετών δακτυλοσκοπούνται και τα δακτυλικά τους αποτυπώματα εισάγονται σε μια πανευρωπαϊκή βάση δεδομένων.

Ο Κανονισμός έχει ελαφρώς διαφορετικές ρυθμίσεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους, οι οποίοι δεν μεταφέρονται στο κράτος μέλος όπου πρώτα εισήλθαν αλλά στο κράτος μέλος όπου πρώτα υπέβαλαν αίτημα για άσυλο³³⁶. Ο Κανονισμός, ωστόσο, δεν προβλέπει ότι οι ασυνόδευτοι ανήλικοι μπορούν να υποβάλλουν αίτημα άσylum στη χώρα που προτιμούν³³⁷. Επίσης προβλέπει ότι ναι μεν οι ανήλικοι αυτοί μπορούν να συνενωθούν με μέλη της οικογένειάς τους αν τούτο είναι προς το μείζον συμφέρον τους, όμως ο ορισμός του τι είναι μέλος οικογένειας είναι πολύ περισταλτικός και αφορά μόνο γονείς, επίτροπο ή σύζυγο.³³⁸

Πολλές ΜΚΟ και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες έχουν παρουσιάσει στοιχεία για παραβάσεις των διεθνών κανόνων στην εφαρμογή της διάταξης αυτής για τους ασυνόδευτους ανήλικους σε πολλές χώρες. Ανήλικοι επαναπροωθήθηκαν στη χώρα από όπου πρώτα μπήκαν στην Ένωση και όχι στη χώρα όπου υπέβαλαν για πρώτη φορά αίτημα άσylum. Σε άλλες περιπτώσεις, δεν υπήρξε αξιολόγηση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού πριν την επαναπροώθηση, δεν λήφθηκαν υπόψη τα προηγούμενα βιώματά τους, ενώ άλλοτε δεν υπήρχε νομική εκπροσώπηση του ανηλίκου όταν λαμβάνονταν οι σχετικές αποφάσεις.³³⁹

Η Human Rights Watch δεν κατόρθωσε να λάβει στοιχεία για τον αριθμό των ασυνόδευτων ανηλίκων που μεταφέρθηκαν στην Ελλάδα από άλλο κράτος μέλος της Ε.Ε.. Τα στοιχεία αυτά δεν συγκεντρώνονται συστηματικά ούτε από την αποστέλλουσα ούτε από την αποδεχόμενη χώρα αλλά και ούτε απαιτούνται από το σχετικό κοινοτικό Κανονισμό.³⁴⁰

³³⁶«Εάν ο αιτών άσυλο είναι ασυνόδευτος ανήλικος, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το κράτος μέλος στο οποίο ευρίσκεται νομίμως ένα μέλος της οικογένειάς του, εφόσον αυτό είναι προς το μείζον συμφέρον του ανηλίκου. Εάν δεν υπάρχει μέλος της οικογένειας, υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης είναι το κράτος μέλος στο οποίο ο ανήλικος υπέβαλε την αίτηση άσylum» Κανονισμός (ΕΚ) 343/2003 άρθρο 6.

³³⁷Τα κράτη μέλη δύνανται, δεν είναι όμως υποχρεωμένα, να συνενώνουν μέλη οικογένειας για ανθρωπιστικούς λόγους. Ο Κανονισμός παροτρύνει επίσης τα κράτη μέλη, και πάλι χωρίς να τα υποχρεώνει, να επιδιώκουν την επανένωση του ανηλίκου με τον/τους συγγενή(-είς) του, εκτός εάν αυτό δεν είναι προς το μείζον συμφέρον του ανηλίκου. Κανονισμός (ΕΚ) 343/2003 άρθρο 15 παράγραφοι 1 και 3.

³³⁸Κανονισμός (ΕΚ) 343/2003 άρθρο 2 περίπτωση (θ).

³³⁹Πρόγραμμα Separated Children in Europe Programme, “The Implementation of the Dublin II Regulation and the Best Interests of Separated Children,” March, 2006, http://www.separated-children-europe-programme.org/separated_children/publications/reports/Dublin_II.pdf (πρόσβαση 14 Αυγούστου 2008); UNHCR, “The Dublin II Regulation,” April 2006, <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/refworld/rwmain?docid=4445fe344&page=search> (πρόσβαση 14 Αυγούστου 2008); European Council on Refugees and Exiles and European Legal Network on Asylum, “Summary Report on the Application of the Dublin II Regulation in Europe,” March 2006, <http://www.ecre.org/files/ECRE%20Summary%20Report%20on%20Dublin%2007.03.06%20-%20final.pdf> (πρόσβαση 14 Αυγούστου 2008); European Council on Refugees and Exiles (ECRE), “The Dublin Regulation: Twenty Voices – Twenty Reasons for Change,” March 2007, <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/200805/20080522ATT29686/20080522ATT29686EN.pdf> (πρόσβαση 14 Αυγούστου 2008).

³⁴⁰ . Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 862/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Ιουλίου 2007, περί κοινοτικών στατιστικών για τη μετανάστευση και τη διεθνή προστασία και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΟΚ)

Όταν διάφορες ΜΚΟ και η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες καταφέρθηκαν ανοικτά κατά του συστήματος ασύλου της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένης και της έλλειψης προστασίας και μέριμνας για τα ασυνόδευτα παιδιά, αρκετές χώρες ανέστειλαν την επαναπροώθηση αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο-II. Το Φεβρουάριο του 2008, η Νορβηγία ανακοίνωσε την διακοπή των επαναπροωθήσεων αιτούντων άσυλο στην Ελλάδα βάσει του Κανονισμού αυτού. Τον Σεπτέμβριο του ίδιου χρόνου, ωστόσο, υπαναχώρησε και ανακοίνωσε ότι οι επιστροφές στην Ελλάδα θα αποφασίζονται μετά από ατομική αξιολόγηση³⁴¹. Τον Απρίλιο του 2008 και η Φινλανδία εξήγγειλε μια παρόμοια κίνηση.³⁴² Η Γερμανία και η Σουηδία έχουν περιορίσει την αναστολή των επαναπροωθήσεων μόνο για ασυνόδευτους ανήλικους.³⁴³

Άτυπες Επιστροφές από την Ιταλία

Η Human Rights Watch συγκέντρωσε πολλές μαρτυρίες που φέρουν τις Ιταλικές αρχές να επιστρέφουν συνοπτικά και άτυπα αιτούντες άσυλο και μετανάστες από τα λιμάνια της Ανιώρας και της Βενετίας στην Ελλάδα.³⁴⁴ «Κάθε μέρα, δέκα άτομα γυρίζουν πίσω από την Ιταλία» μας είπαν στην Πάτρα.³⁴⁵ Η Ιταλία όχι μόνο επιστρέφει αιτούντες άσυλο και μετανάστες στην Ελλάδα εκτός των διατάξεων του

311/76 του Συμβουλίου περί τηρήσεως στατιστικών για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους. Επίσημη Εφημερίδα των Ε.Κ. L 199, 31/07/2007 σελ. 0023 - 0029, 1^η Ιουνίου 2007,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32007R0862:EN:HTML> (πρόσβαση 28 Αυγούστου 2008), άρθρο 4 παρ. 4. Τα κράτη μέλη δεν χρειάζεται να εισάγουν την ηλικία του μετανάστη ή αιτούντος άσυλο στην βάση δεδομένων της "Eurodac". Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2725/2000 του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2000, σχετικά με τη θέσπιση του "Eurodac" για την αντιπαράβολή δακτυλικών αποτυπωμάτων για την αποτελεσματική εφαρμογή της σύμβασης του Δουβλίνου. Επίσημη Εφημερίδα των Ε.Κ. L 316/1, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2000:316:0001:0010:EN:PDF> (πρόσβαση 29 Αυγούστου 2008), άρθρο 5.

³⁴¹Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (Greek Helsinki Monitor) "Η Νορβηγία διακόπτει παραπομπή αιτούντων άσυλο σε Ελλάδα λόγω παραβίασης δικαιωμάτων.» Ανακοινωθέν τύπου 10 Φεβρουαρίου 2008, <http://www.statewatch.org/news/2008/feb/greece-norway-dublin-violations.pdf> (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2008). "Tightening of the immigration policy," Norway Ministry of Labour and Social Inclusion, press release, no. 88, September 3, 2008, <http://www.regjeringen.no/en/dep/aid/Press-Centre/Press-Releases/2008/tightening-of-the-immigration-policy.html?id=525564> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008).

³⁴²Leigh Philips, "Finland halts Migrant Transfer to Greece after UN criticism," *EU Observer*, April 21, 2008 <http://euobserver.com/9/26016> (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2008).

³⁴³"Sweden halts return of child asylum seekers to Greece," *The Local*, May 7, 2008, <http://www.thelocal.se/11584/20080507/> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008). UN High Commissioner for Refugees, UNHCR *Position on the Return of Asylum seekers to Greece under the "Dublin Regulation"*, April 15, 2008, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4805bde42.html> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008), υποσημείωση 31.

Επιπλέον, πολλά εθνικά δικαστήρια – μεταξύ των οποίων και δικαστήρια στην Ολλανδία, το Βέλγιο, την Γερμανία και τη Σουηδία, αλλά και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου – έχουν σταματήσει μεταγωγές στην Ελλάδα βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο-2. Βλέπε σχετικά Human Rights Watch, *Ελλάδα – Εγκλωβισμένοι σε Μια Περιστρεφόμενη Πόρτα*, σελ. 85, υποσημείωση 214. European Council on Refugees and Exile, "Dutch district court blocks Dublin transfer to Greece," ECRAN Weekly Update of July 11,

<http://www.ecre.org/files/ECRAN%20Weekly%20Update%2011%20July%202008.pdf> (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2008). European Council on Refugees and Exile, "Belgian court stops Dublin-transfer of asylum seeker to Greece," ECRAN Weekly Update of April 18, 2008,

<http://www.ecre.org/files/ECRAN%20Weekly%20Update%2018%20April%202008.pdf> (πρόσβαση 12 Σεπτεμβρίου 2008). Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, ωστόσο, έχουν εκφράσει ανησυχίες για το ότι, παρόλο που τα κράτη ανέστειλαν τις μεταγωγές των αιτούντων στην Ελλάδα, δεν εξετάζουν τα αιτήματα ασύλου, αυτά τα ίδια, με αποτέλεσμα οι αιτούντες να βρίσκονται σε μια νομική εκκενρότητα.

³⁴⁴Μαρτυρίες λάβαμε επίσης από τον Ναντέρ Κ, τον Χάν. Α, τον Μουσχίν Τα και τον Ναμπή Ντ.

³⁴⁵Συνέντευξη της Human Rights Watch. Πάτρα. 9 Ιουνίου 2008 (δεν αποκαλύπτεται το ακριβές όνομα).

Κανονισμού Δουβλίνο-II. Επιπλέον επιστρέφει και ασυνόδευτους ανήλικους, σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα ακόμα και δωδεκάχρονα παιδιά, χωρίς να τους δίνει την ευκαιρία να υποβάλουν αίτημα ασύλου. Ο δωδεκάχρονος Ναντέρ Κ μας είπε:

«Ταξίδεψα για την Ιταλία μέσα σε ένα φορτηγό με άλλους 15, για την Ανκόνα. Μας βρήκαν όταν φτάσαμε στο λιμάνι, στην Ιταλία...η αστυνομία στην Ιταλία δεν μας μίλησε.

Μας βρήκαν όταν έκαναν έλεγχο στο πλοίο. Μας ξανάβαλαν στο πλοίο χωρίς να μας ρωτήσουν τίποτε. Δεν υπήρχε δικηγόρος εκεί, απλώς μας ξανάβαλαν στο πλοίο. Ήμουν ο πιο μικρός σε ηλικία. Ήταν εκεί πολλοί αστυνομικοί.... Όταν μπήκαμε στο πλοίο, μας έβαλαν πρώτα σε ένα μεγάλο δωμάτιο και μετά, δέκα από εμάς, σε μια τουαλέτα...Η τουαλέτα ήταν πολύ μικρή. Καθόμασταν όλοι και δεν μπορούσαμε να κοιμηθούμε. Το πλήρωμα μας έδωσε μακαρόνια να φάμε και νερό. Ήμουν μέσα στην τουαλέτα 24 ώρες. Όλοι οι ενήλικες ήταν ξένοι. Δεν ήξερα κανένα τους.»³⁴⁶

Με παρόμοιο τρόπο επέστρεψε στην Ελλάδα και ο δεκαεξάχρονος Τζαφάρ Φ. «με κλείδωσαν κάτω σε μια τουαλέτα. Δεν είχα τίποτα να φάω ή να πιω. Είχε πολύ θόρυβο.»³⁴⁷

Η Human Rights Watch διαπίστωσε ότι οι ιταλικές αρχές επέτρεπαν σε κάποια ασυνόδευτα παιδιά να παραμείνουν στην Ιταλία. Ο δεκατετράχρονος Βαλή Π. βρέθηκε μέσα σε ένα φέρυ-μπώτ στη Βενετία τον Ιούλιο του 2008 αλλά του δόθηκε άδεια να μείνει.³⁴⁸ Ο δεκαπεντάχρονος Γκουλάμ Σ. ταξίδεψε κρυμμένος σε ένα φορτηγό για την Βενετία, στις 11 Ιουνίου 2008. Οι ιταλικές αρχές ανακάλυψαν 12 συνολικά άτομα, μεταξύ των οποίων και τον ίδιο, και τους έστειλαν όλους πίσω, εκτός από ένα μικρότερο παιδί που όπως είπε ήταν 12 χρονών. Ο Γκουλάμ Σ. ήθελε να ζητήσει άσυλο στην Ιταλία αλλά δεν του δόθηκε καμιά δυνατότητα να υποβάλει αίτημα.³⁴⁹ Η σωματική διάπλαση των Γκουλάμ Σ. Τζαφάρ Φ. και Ναντέρ Κ. δείχνει ξεκάθαρα ότι ήταν ανήλικοι όταν έφθασαν στην Ιταλία. Οι ιταλικές αρχές, ωστόσο, δεν εξέτασαν τις ιδιαιτέρες ανάγκες τους ως ασυνόδευτων ανηλίκων και τους αντιμετώπισαν απλώς ως παράνομους μετανάστες χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία υποχρεώνει τα κράτη μέλη να επιβάλλουν κυρώσεις στους μεταφορείς που μεταφέρουν παράνομους μετανάστες.³⁵⁰ Ένας υπάλληλος μιας ακτοπλοϊκής εταιρείας στη Πάτρα είπε στη Human Rights Watch ότι δεν επιβάλλονται κυρώσεις εφόσον η εταιρεία συμφωνεί να μεταφέρει αμέσως πίσω τους συλληφθέντες. Μας είπε δε ότι πάντα δέχονται να μεταφέρουν πίσω τα άτομα αυτά,

³⁴⁶Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Ναντέρ Κ. Βόλος, 11 Ιουνίου 2008.

³⁴⁷Συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Τζαφάρ Φ., Πάτρα, 8 Ιουνίου 2008.

³⁴⁸Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Βαλή Π., 29 Αυγούστου 2008. Το παιδί μας είπε ότι η ιταλική αστυνομία του πρότεινε να μην του πάρουν δακτυλικά αποτυπώματα αν ήθελε να πάει σε άλλη χώρα.

³⁴⁹Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με έναν φίλο του Γκουλάμ Σ. 17 Ιουνίου (δεν αποκαλύπτεται το ακριβές όνομα).

³⁵⁰Οδηγία 2001/51/EK του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 2001, για τη συμπλήρωση των διατάξεων του άρθρου 26 της Σύμβασης εφαρμογής της Συμφωνίας του Σένγκεν της 14ης Ιουνίου 1985.

ακόμα και αν είναι πλήρεις.³⁵¹ Οι εκπρόσωποι της εταιρείας, ωστόσο, δεν ήθελαν να μας πουν αν χρησιμοποιούν ιδιωτικούς αστυνομικούς για τον έλεγχο των φορτηγών πριν την αναχώρησή τους από την Ελλάδα³⁵².

Οι κανόνες που διέπουν τον Επαναπατρισμό των Ασυνόδευτων Ανηλίκων

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη να βρίσκουν μια μόνιμη λύση για τα παιδιά λαμβάνοντας πρωτίστως υπόψη το συμφέρον τους και να αντιμετωπίζουν τις ανάγκες προστασίας τους το συντομότερο δυνατόν μετά την άφιξή τους³⁵³. Επίσης, τα Συμβαλλόμενα Κράτη είναι υποχρεωμένα να εξασφαλίζουν στα παιδιά πρόσβαση στις διαδικασίες ασύλου ή επικουρικής προστασίας και να προστατεύουν και να βοηθούν τα παιδιά που είναι πρόσφυγες ή ζητούν άσυλο.³⁵⁴ Ο επαναπατρισμός ενός ασυνόδευτου ανηλίκου λαμβάνει χώρα μόνο αφού υπάρξει πλήρης αξιολόγηση της κατάστασης του παιδιού, συμπεριλαμβανομένου και του κατά πόσον κάτι τέτοιο θα ήταν προς όφελος του μείζονος συμφέροντός του.³⁵⁵

Τα κράτη δεν πρέπει να επιστρέφουν έναν ανήλικο σύμφωνα με την αρχή της μη επαναπροώθησης, με άλλα λόγια, αν η επιστροφή δημιουργεί πραγματικό κίνδυνο να υποστεί το άτομο βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή αν η επιστροφή βάζει σε κίνδυνο τη ζωή ή την ελευθερία του ατόμου λόγω δίωξης, που συμπεριλαμβάνει και τις ειδικές μορφές δίωξης παιδιών.³⁵⁶ Σε ό, τι αφορά ειδικότερα τα παιδιά, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού θεωρεί ότι η επιστροφή ή η απέλαση ενός ανηλίκου δεν αποτελεί εναλλακτική λύση εφόσον υπάρχει «εύλογος κίνδυνος» ότι κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανηλίκου.³⁵⁷ Στην αξιολόγηση αυτών των κινδύνων περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η κατάσταση της προσωπικής και γενικής ασφάλειας που θα συναντήσει το παιδί όταν επιστρέψει, οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, η ύπαρξη επαρκούς μέριμνας καθώς και η διάρκεια απουσίας από την χώρα προέλευσης.³⁵⁸

Υπάρχουν ειδικές δικονομικές εγγυήσεις για τους ανήλικους κατά τη διάρκεια των διαδικασιών επαναπατρισμού. Αν η επιστροφή θέτει κίνδυνο επαναπροώθησης, όπως το εξηγήσαμε παραπάνω, πρέπει τους χορηγείται η δυνατότητα πρόσβασης σε πραγματική προσφυγή και το δικαίωμα να προβάλλουν νομικές αντιρρήσεις κατά της απόφασης επαναπατρισμού.³⁵⁹ Η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού ζητά επίσης από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την εκπροσώπηση των ανηλίκων είτε μέσω του

³⁵¹Τηλεφωνική συνέντευξη της Human Rights Watch με τον Γιώργο Τελώνη, Blue Star Ferries, 1^η Σεπτεμβρίου 2008.

³⁵²Έχει αναφερθεί ότι ακτοπλοϊκές εταιρείες και μεταφορικές εταιρείες απασχολούν προσωπικό από ιδιωτικές εταιρείες σεκιούριτυ που εργάζονται μέσα στο χώρο του λιμανιού της Πάτρας. Συνέντευξη της Human Rights Watch. Πάτρα 9 Ιουνίου 2008 (δεν αποκαλύπτεται το ακριβές όνομα).

³⁵³ΣΔΠ άρθρο 3. Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Γενικό Σχόλιο με αρ. 6, παρ. 79

³⁵⁴ΣΔΠ, άρθρο 22. Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Γενικό Σχόλιο με αρ. 6, παρ. 66. *Καθοδηγήτριες Οδηγίες της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες* τμήμα 7, 1.

³⁵⁵ΣΔΠ, άρθρο 3. *Καθοδηγήτριες Οδηγίες της Υπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες*, τμήμα 9.

³⁵⁶ΔΣΑΠΔ, άρθρο 7, ΣΚΒ (CAT) άρθρο 3. ΕΣΔΑ άρθρο 3. ΣΔΠ άρθρο 37 παρ. . Σύμβαση της Γενεύης άρθρο 33.

³⁵⁷Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο με αριθμό 6, παράγραφος 84.

³⁵⁸Ο.π.

³⁵⁹ΕΣΔΑ άρθρα 13 και 3.

επιτρόπου τους είτε μέσω δικηγόρου στις διαδικασίες αυτές.³⁶⁰ Επιπλέον, η Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες ζητά από τα κράτη να προβαίνουν σε εξέταση του μείζονος συμφέροντος του παιδιού πριν λάβουν οποιαδήποτε απόφαση για μόνιμη λύση και να τεκμηριώνουν την απόφαση αυτή³⁶¹. Η συνήθης πρακτική της Ελλάδας να εκδίδει διαταγές απέλασης χωρίς την εξασφάλιση εκπροσώπησης ή νομικής συνδρομής του ανηλίκου και χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα προσφυγής κατά των αποφάσεων αυτών, αποστερεί, στην πράξη, το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής. Επιπλέον, η πρακτική της διαταγής και εφαρμογής απέλασης εις βάρος ανηλίκων χωρίς πρότερη αξιολόγηση των λόγων φυγής τους ή του ενδεχομένου να υποστούν απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση μετά την επιστροφή τους αποτελεί κατάφωρη παραβίαση των διεθνών κανόνων.

Στην υπόθεση *Mubilanzi Mayeka και Kaniki Mitunga κατά Βελγίου* που αφορούσε στην απέλαση μιας ασυνόδευτης ανήλικης στη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (πρώην Ζαΐρ), το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έκρινε ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου οφείλουν να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα και προφυλάξεις ως προς τον κίνδυνο βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης, όταν απελαύνουν έναν αλλοδαπό. Το Δικαστήριο δήλωσε ότι οι Βελγικές αρχές «δεν προσπάθησαν να διασφαλίσουν ότι [η ανήλικη] θα τύγχανε της δέουσας μέριμνας ούτε εξέτασε την πραγματική κατάσταση που θα αντιμετώπιζε όταν επέστρεφε στη χώρα προέλευσής της»³⁶². Στην υπόθεση *Nsona κατά των Κάτω Χωρών* που αφορούσε επίσης στην εξαναγκαστική απομάκρυνση ασυνόδευτου ανηλίκου, το Δικαστήριο ανέλυσε ως εξής την ευθύνη των Συμβαλλόμενων Κρατών βάσει του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ:

«Η ευθύνη βάσει του άρθρου 3 σε τέτοιες περιπτώσεις έγκειται στην πράξη της έκθεσης ενός ατόμου στον κίνδυνο της κακομεταχείρισης. Η ύπαρξη του κινδύνου αυτού πρέπει να εξετάζεται πρωτίστως βάσει των γεγονότων **που ήταν γνωστά ή όφειλαν να είναι γνωστά** στα Συμβαλλόμενα Κράτη κατά τη στιγμή της απομάκρυνσης»³⁶³ (Η έμφαση δική μας).

Επιστροφές και Επαναπροωθήσεις στην Ελλάδα

Δεδομένων των συστηματικών ελλείψεων στην προστασία των ασυνόδευτων παιδιών στην Ελλάδα, τα κράτη μέλη της ΕΕ οφείλουν να αναστείλουν τις επαναπροωθήσεις ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα βάσει του Κανονισμού Δουβλίνου-II αλλά και την άτυπη επιστροφή παιδιών στα λιμάνια εισόδου. Αντιθέτως, τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να παραπέμπουν τα ασυνόδευτα παιδιά στις δικές τους εθνικές

³⁶⁰Επιτροπή του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Γενικό Σχόλιο με αριθμό 6, παράγραφος 36.

³⁶¹UNHCR Guidelines, section 9. UN High Commissioner for Refugees, “UNHCR Guidelines on Formal Determination of the Best Interests of the Child,” May 2006, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/447d5bf24.html> (πρόσβαση 3 Σεπτεμβρίου 2008).

³⁶²*Mubilanzi Mayeka and Kaniki Mitunga v. Belgium*, (Προσφυγή με αριθμό 13178/03), 12 Οκτωβρίου 2006. Βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.echr.coe.int, παράγραφος 68.

³⁶³*Nsona v. The Netherlands*, (Προσφυγή 23366/94), Απόφαση της 26^{ης} Ιουνίου και της 26^{ης} Οκτωβρίου 1996; 63/1995/569/655. Βρίσκεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.echr.coe.int, παράγραφος 92(γ).

δομές παιδικής προστασίας και όταν ένα παιδί ζητά άσυλο, να αναλαμβάνουν αυτά την ευθύνη εξέτασης του αιτήματός του με τρόπο δίκαιο, ταχύ και φιλικό προς τα παιδιά.

Η διεθνής νομοθεσία προβλέπει ότι, σε κάθε απόφαση για το παιδί, λαμβάνεται υπόψη πρωτίστως το μείζον συμφέρον του παιδιού και ότι τα παιδιά που έχουν στερηθεί των οικογενειών τους δικαιούνται ειδικής προστασίας και μέριμνας από το κράτος.³⁶⁴ Όπως αποδεικνύει η παρούσα έκθεση, η Ελλάδα δεν παρέχει επαρκείς θέσεις φιλοξενίας για ασυνόδευτα παιδιά, ενώ δεν υπάρχουν ούτε ελάχιστες προδιαγραφές για τη λειτουργία των υφιστάμενων δομών. Τα ασυνόδευτα παιδιά που βρίσκονται εκτός δομών φιλοξενίας βρίσκονται σε εξαιρετικά ευάλωτη κατάσταση. Εργάζονται σε θέσεις όπου κινδυνεύουν και όπου γίνονται αντικείμενα εκμετάλλευσης, ενώ διατρέχουν τον κίνδυνο να πέσουν θύματα εμπορίας ανθρώπων. Τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα μπορούν να τεθούν υπό κράτηση, ακόμα και σε συνθήκες που δεν τηρούν τις ελάχιστες προδιαγραφές και, ισοδυναμούν, σε κάποιες περιπτώσεις με απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση. Κινδυνεύουν να υποστούν κακομεταχείριση στα χέρια των κρατικών υπαλλήλων κατά την κράτησή τους αλλά και πράξεις βίας από τους συγκρατούμενούς τους.

³⁶⁴ΣΔΠ άρθρα 3 παράγραφος 1 και 20 παράγραφος 1.

ΙΧ. Συστάσεις

Προς το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Φιλοξενία των ασυνόδευτων παιδιών

- Να αυξήσει τον αριθμό των θέσεων για ασυνόδευτα παιδιά στο αναγκαίο επίπεδο ώστε να εξασφαλίσει την στέγαση όλων των ασυνόδευτων παιδιών στη χώρα. Να θεσπίσει και να εφαρμόσει ελάχιστες προδιαγραφές λειτουργίας σε όλα τα κέντρα φιλοξενίας και μέριμνας και να παράσχει εξειδικευμένη μέριμνα στα ασυνόδευτα κορίτσια και στα θύματα εμπορίας. Να συστήσει σύστημα ανάδοχων οικογενειών και να παράσχει κατάλληλη στήριξη στους ανάδοχους γονείς για την σωστή εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Να διασφαλίσει ότι τα κέντρα φιλοξενίας παρέχουν κοινωνική, εκπαιδευτική και οικονομική ένταξη και δωρεάν πρόσβαση σε νομική συνδρομή και να προστατεύσει τα παιδιά από τη βία και την κακομεταχείριση. Τέλος, να σχεδιάσει προγράμματα ώστε να πλησιάσει τα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες που ζουν έξω από την κρατική μέριμνα και να διευκολύνει την πρόσβασή τους στην προστασία της Πολιτείας.

Εντοπισμός και καταγραφή

- Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών και τους επιτρόπους των ανηλίκων, να δημιουργήσει ένα σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης που θα καλύπτει κάθε ασυνόδευτο παιδί στην Ελλάδα. Να διερευνήσει τα περιστατικά φυγής ασυνόδευτων ανηλίκων από τα κέντρα φιλοξενίας και να σχεδιάσει στρατηγικές αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών.
- Να δημιουργήσει την ικανότητα, των κρατικών υπηρεσιών και των δομών παροχής υπηρεσιών, για να μπορούν να εντοπίζουν τα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, να υποστηρίξει τους αστυνομικούς υπαλλήλους στον ορθό εντοπισμό των θυμάτων εμπορίας και στην παραπομπή τους σε ειδικευμένες υπηρεσίες και δομές στέγασης.

Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης και τους Εισαγγελείς

Το σύστημα επιτροπείας

- να αναθεωρήσει το υφιστάμενο σύστημα προσωρινής επιτροπείας για τα ασυνόδευτα παιδιά. Να διασφαλίσει την ύπαρξη επιτρόπων ικανών, τόσο ως προς το αριθμό όσο και την κατάρτιση, ώστε να διεξάγουν υπεύθυνα τα καθήκοντά τους έναντι των παιδιών και να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στον διορισμό μονίμων και όχι προσωρινών επιτρόπων.
- Να εκδώσει δεσμευτικές οδηγίες και να παράσχει κατάρτιση στους επιτρόπους ώστε να διευκρινισθούν οι αρμοδιότητές τους και να διασφαλισθεί ότι η άσκηση των καθηκόντων τους συμμορφώνεται με τον ελληνικό Αστικό Κώδικα και τις διεθνείς προδιαγραφές.

Προς το Υπουργείο Εσωτερικών

Εντοπισμός και πρόσβαση σε μέριμνα και ειδικευμένες υπηρεσίες

- να χορηγεί στα ασυνόδευτα παιδιά νόμιμο καθεστώς για όσο διάστημα βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια που θα τους επιτρέπει να απολαύουν δικαιωμάτων και προστασίας σε ισότιμη βάση με τα Ελληνόπουλα και θα τα προστατεύει από τις επανειλημμένες συλλήψεις και κράτηση. Να εξετάσει το ενδεχόμενο να χορηγεί προσωρινή άδεια διαμονής σε ασυνόδευτους ανηλίκους για ανθρωπιστικούς λόγους όπως προβλέπει το άρθρο 44 παρ. (γ) του νόμου 3386/2005, μέχρις ότου βρεθεί μια μόνιμη λύση για τον ανήλικο με βάση το απώτερο συμφέρον του.
- Σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και τις ειδικευμένες ΜΚΟ, να θεσπίσει ένα σύστημα παραπομπής των παιδιών αυτών σε δομές στέγασης και να διευκολύνει την πρόσβασή τους σε εξειδικευμένες υπηρεσίες. Να εκπαιδεύσει τους αστυνομικούς και άλλους υπαλλήλους ώστε να μπορούν να εντοπίζουν σωστά τα ασυνόδευτα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας ή που έχουν άλλες ειδικές ανάγκες προστασίας και να τα παραπέμπει στις αντίστοιχες με την ανάγκη υπηρεσίες.
- Να υιοθετήσει τυποποιημένες διαδικασίες εξέτασης της ηλικίας. Οι διαδικασίες αυτές πρέπει να έχουν μια ολιστική προσέγγιση και να μην στηρίζονται αποκλειστικά σε ιατρικές εξετάσεις που δεν είναι πάντα ακριβείς.

Διαδικασίες ασύλου και άλλες μορφές προστασίας

- Να διασφαλίσει ότι τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα θα έχουν την ευκαιρία να ζητήσουν άσυλο και ότι θα παρέχεται εκπροσώπηση από επίτροπο και δικηγόρο σε όλα τα ασυνόδευτα παιδιά που υποβάλλουν αιτήματα ασύλου. Να δώσει προτεραιότητα στην εξέταση και απόφαση για τα αιτήματα ασύλου που υποβάλλουν ασυνόδευτοι ανήλικοι, διασφαλίζοντας, ταυτόχρονα, δίκαιη και πλήρη εξέταση των ισχυρισμών τους.
- Να διασφαλίσει την παρουσία πιστοποιημένων διερμηνέων για την επικοινωνία με τους ανηλίκους αιτούντες άσυλο. Να παράσχει, προφορικά σε όσα παιδιά είναι αναλφάβητα, ενημέρωση για τα δικαιώματά τους στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα να ζητήσουν άσυλο και να διευκολύνει την πρόσβασή τους στις διαδικασίες ασύλου.
- Να παράσχει κατάρτιση σε όσους διεξάγουν συνεντεύξεις ασύλου, συμπεριλαμβανομένων και των διερμηνέων, για τον τρόπο διεξαγωγής των συνεντεύξεων με τρόπο φιλικό προς το παιδί. Να παράσχει κατάρτιση σε όσους λαμβάνουν αποφάσεις για τα αιτήματα ασύλου σχετικά με τις ειδικές μορφές δίωξης που αφορούν σε ανήλικα παιδιά.

Κράτηση και κακομεταχείριση ασυνόδευτων παιδιών

- Να αναλάβει, δημοσίως, δέσμευση ότι θα διασφαλίζει πως τα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες που συλλαμβάνονται στην Ελλάδα θα αντιμετωπίζονται με ανθρωπιά και αξιοπρέπεια. Να υπάρξει ταχεία και πλήρης διερεύνηση κάθε καταγγελίας για κακομεταχείριση παιδιών από κρατικούς υπαλλήλους και να λογοδοτούν πλήρως οι υπεύθυνοι δράστες. Να αναλάβει στοχοθετημένα και ολοκληρωμένα μέτρα για την αποφυγή της κακομεταχείρισης από κρατικούς υπαλλήλους των μεταναστών, παιδιών ή μη, όταν είναι κρατούμενοι. Να θεσπίσει μηχανισμούς προστασίας των θυμάτων κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων και να καταδικάσει δημόσια τέτοιες πράξεις.
- Να σταματήσει τη συστηματική πρακτική κράτησης ανηλίκων. Η κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα πράγματι έσχατο μέτρο και για τη συντομότερη δυνατή χρονική περίοδο. Να αποφεύγει την κράτηση ανηλίκων μαζί με ενήλικες. Να διασφαλίζει ότι η κράτηση αγοριών και κοριτσιών θα γίνεται σε χωριστούς χώρους και ότι θα υπάρχουν εμπιστευτικοί και διαθέσιμοι μηχανισμοί καταγγελιών σε όλους τους χώρους κράτησης ή περιορισμού.

Απέλαση ασυνόδευτων ανηλίκων

- Να αναστείλει την έκδοση αποφάσεων απέλασης βάσει των υφιστάμενων διαδικασιών και να διακόψει την απέλαση ασυνόδευτων ανηλίκων. Να υιοθετήσει και να εφαρμόσει διαδικασίες που θα καθιστούν υποχρεωτική την προσεκτική και αμερόληπτη αξιολόγηση του απώτερου συμφέροντος του παιδιού πριν ληφθεί απόφαση για την επιστροφή του. Τα παιδιά που δεν μπορούν να επιστρέψουν στην χώρα καταγωγής τους για νομικούς ή άλλους λόγους πρέπει να μπορούν να παραμείνουν στη χώρα φιλοξενίας τους και να έχουν τη δυνατότητα ένταξής τους σε αυτή.

Καταγραφή, στοιχεία και στατιστικές

- Να καταγράφει και να παρακολουθεί την πορεία κάθε ασυνόδευτου ανηλίκου που βρίσκεται στην Ελλάδα. Να συγκεντρώνει και να δημοσιεύει στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους στη χώρα με κατανομή ανά ηλικία, φύλο, χώρα προέλευσης, τον αριθμό των σχετικών αιτήσεων ασύλου που υπέβαλαν και τον αριθμό των χορηγήσεων προσφυγικής ιδιότητας ή επικουρικής προστασίας σε πρώτο και δεύτερο βαθμό. Να δημοσιεύει στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που επιστρέφονται από την Ελλάδα με κατανομή ανά ηλικία, φύλο, καθεστώς ασύλου, χώρα προέλευσης και χώρα στην οποία επιστρέφεται ο ανήλικος.

Προς το Υπουργείο Απασχόλησης

- Να ενισχύσει τις επιθεωρήσεις εργασίας στους κλάδους της γεωργίας και της οικοδομής. Να διενεργεί τις επιθεωρήσεις αυτές στα πλαίσια μιας συνολικότερης αντιμετώπισης, σε συνεργασία με άλλα Υπουργεία, των λόγων της παιδικής εργασίας από ασυνόδευτους ανηλίκους, συμπεριλαμβάνοντας την ανεπάρκεια δομών φιλοξενίας, τα εμπόδια στην πρόσβαση στην κρατική μέριμνα και προστασία, την έλλειψη νομικού καθεστώτος για τα παιδιά μετανάστες και το

δυσλειτουργικό σύστημα επιτροπείας. Να διασφαλίσει ότι τέτοιες επιθεωρήσεις δεν θα οδηγήσουν σε αύξηση των παράνομων μορφών παιδικής εργασίας και να παρακολουθεί τις τυχόν αρνητικές συνέπειες που οι επιθεωρήσεις αυτές ενδέχεται να έχουν σε όσους ανήλικους συνεχίζουν να εργάζονται παράνομα. Να παράσχει σε όλους τους ανήλικους που διαπιστώθηκε ότι εργάζονταν σε απαγορευμένες μορφές παιδικής εργασίας πρόσβαση σε κρατικά χρηματοδοτούμενες δομές αποκατάστασης και επανένταξης.

Προς την Πολιτεία συνολικά

Νομοθετικές μεταρρυθμίσεις

- Να αναθεωρήσει το νομοθετικό πλαίσιο για τη διοικητική κράτηση ανηλίκων. Να μην ακολουθεί, τη συστηματική κατά κανόνα πρακτική κράτησης ανηλίκων, εκτός αν αυτή αποτελεί αναλογικό και έσχατο μέτρο. Να διασφαλίσει ότι οι ανήλικοι που τελούν υπό κράτηση εκπροσωπούνται από επίτροπο και έχουν δωρεάν πρόσβαση σε νομική συνδρομή.
- Να υιοθετήσει και να εφαρμόσει νομοθεσία για την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής σε ασυνόδευτους ανήλικους σε κάθε διοικητική ή δικαστική διαδικασία.
- Να αναθεωρήσει το νομοθετικό πλαίσιο για την επιστροφή ασυνόδευτων ανηλίκων σύμφωνα με τη διεθνή νομοθεσία και τις αντίστοιχες προδιαγραφές. Η επιστροφή ενός ασυνόδευτου ανηλίκου στη χώρα καταγωγής του πρέπει να πραγματοποιείται μόνο εφόσον τούτο αποτελεί μόνιμη λύση προς όφελος του απώτερου συμφέροντός του. Πριν από οποιαδήποτε επιστροφή ανηλίκου, πρέπει να προηγείται αξιολόγηση των κινδύνων που ενδέχεται να ανακύπτουν από την επιστροφή αυτή, των διαθέσιμων ρυθμίσεων προστασίας του ανηλίκου εκεί και της δυνατότητας άσκησης από το παιδί των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Η απόφαση επιστροφής του ανηλίκου δεν πρέπει να λαμβάνεται αποκλειστικά από την αστυνομία. Αντίθετα, η διαδικασία πρέπει να εποπτεύεται από ένα ανεξάρτητο όργανο και να υφίσταται ανεξάρτητη και ικανή εκπροσώπηση του ανηλίκου. Επιπλέον, οι αποφάσεις περί επαναπατρισμού πρέπει να σέβονται τις υποχρεώσεις της Ελλάδας βάσει των άρθρων 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σύμφωνα με τα οποία ένα άτομο δεν μπορεί να επιστραφεί σε μια χώρα όπου αντιμετωπίζει βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση και ότι το δικαίωμα του ατόμου στην οικογένεια και την ιδιωτική ζωή πρέπει να γίνεται σεβαστό.
- Να αναθεωρήσει τη νομοθεσία της χώρας για την εμπορία ανθρώπων και να διευρύνει τον ορισμό της εμπορίας, επεκτείνοντας και τη ρήτρα εξαίρεσης για τα ανήλικα θύματα. Η προστασία από την απέλαση και η πρόσβαση στα δικαιώματα δεν πρέπει να εξαρτάται από τη συναίνεση του θύματος εμπορίας στη συνεργασία σε ποινική έρευνα κατά των δράστών της εμπορίας ανθρώπων.

Προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- Να εξετάσει το ενδεχόμενο παραπομπής της Ελλάδας στο Δ.Ε.Κ. για παράβαση των νομικών της δεσμεύσεων σχετικά με την παροχή κατάλληλων συνθηκών υποδοχής των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο και για την αποτυχία να εξασφαλίσει ελάχιστες προδιαγραφές στη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα.
- Να προτείνει την υιοθέτηση ενός χωριστού νομικού κειμένου για τους ασυνόδευτους ανήλικους που εισέρχονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ώστε να εξασφαλίζεται ότι θα υπάρχει πλήρης σεβασμός των δικαιωμάτων και ειδικών αναγκών τους από τη στιγμή της άφιξής τους μέχρι την εξεύρεση μόνιμης λύσης. Εν τω μεταξύ, να προτείνει την ενίσχυση της προστασίας για ασυνόδευτους ανήλικους στις υπό διαμόρφωση προτάσεις της για την αναθεώρηση των οδηγιών για το άσυλο, εξασφαλίζοντας ότι οι σχετικές διατάξεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους θα σέβονται τη διεθνή νομοθεσία που είναι εφαρμόσιμη σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.
- Να εξετάσει το ενδεχόμενο να χορηγήσει στην Ελλάδα επιπλέον κονδύλια, από το Ταμείο Αντιμετώπισης Έκτακτων Αναγκών, για την αύξηση των θέσεων στις δομές φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανήλικους. Να θέσει τη χρηματοδότηση αυτή υπό την αίρεση της αντιμετώπισης, από πλευράς ελληνικού κράτους, των συστηματικών ελλείψεων στο σύστημα παιδικής προστασίας της χώρας, της παροχής περισσότερων και καλύτερων υπηρεσιών στους ασυνόδευτους ανήλικους και της μεταρρύθμισης των πρακτικών κράτησης και απέλασης προς την κατεύθυνση των σχετικών διεθνών προδιαγραφών.
- Να προτείνει την αναθεώρηση της Οδηγίας 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου διασφαλίζοντας ότι οι ανήλικοι που είναι θύματα εμπορίας θα δικαιούνται προσωρινού τίτλου διαμονής, ανεξάρτητα με το αν συνεργάζονται με τις αρχές στις έρευνες για τους πιθανούς δράστες εμπορίας και ότι θα προστατεύονται από την απέλαση λόγω παράνομης εισόδου.

Προς το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Να αναθεωρήσει την Απόφαση Πλαίσιο του Συμβουλίου του 2002 εξασφαλίζοντας ότι τα θύματα εμπορίας θα δικαιούνται προστασίας ανεξάρτητα με το αν συνεργάζονται με τις αρχές στις έρευνες για τους πιθανούς δράστες εμπορίας.
- Να ενισχύσει την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων στην επερχόμενη αναθεώρηση των οδηγιών για το άσυλο, εξασφαλίζοντας ότι οι σχετικές διατάξεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους θα σέβονται τη διεθνή νομοθεσία που είναι εφαρμόσιμη σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

- Να εκπονήσει, με πρωτοβουλία του, έκθεση για τη διερεύνηση της παροχής προστασίας και βοήθειας προς τους ασυνόδευτους ανηλίκους στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένου και του ζητήματος της πρόσβασης των ανηλίκων στις διαδικασίες ασύλου.
- Να συμπεριλάβει περισσότερες εγγυήσεις στην επερχόμενη αναθεώρηση των κοινοτικών κειμένων για το άσυλο βάσει των συστάσεων της παρούσας έκθεσης, ώστε να υπάρχει καλύτερη προστασία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους σε ολόκληρη την Ε.Ε..

Προς τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- να αναστείλουν όλες τις μεταγωγές ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα, βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο -II της ΕΕ μέχρις ότου το σύστημα ασύλου και οι δομές προστασίας της Ελλάδας για τους ασυνόδευτους ανηλίκους φτάσουν να πληρούν τις διεθνείς προδιαγραφές. Να σταματήσουν να επιστρέφουν άτυπα ασυνόδευτους ανηλίκους, μετανάστες ή αιτούντες άσυλο, στην Ελλάδα στα λιμάνια εισόδου.
- Να επεκτείνουν την εφαρμογή της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής και της Οδηγίας για τις Διαδικασίες σε όλους τους ασυνόδευτους ανηλίκους, ανεξάρτητα από το αν έχουν υποβάλει αίτημα ασύλου ή όχι, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους βάσει της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Προς το Συμβούλιο της Ευρώπης

Προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT)

- Να διεξάγει ειδικές επισκέψεις στα κρατητήρια της αστυνομίας και τους χώρους διοικητικής κράτησης στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων και των χώρων κράτησης που υπάρχουν στη δικαιοδοσία των συνοριοφυλάκων και του Λιμενικού Σώματος.

Προς την Κοινοβουλευτική Συνέλευση

- Να εξετάσει την εφαρμογή, από τα κράτη μέλη, της Σύστασης 1703 για την προστασία και τη βοήθεια των παιδιών που έχουν χωριστεί από την οικογένειά τους και ζητούν άσυλο.

Προς τον Επίτροπο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

- Να πραγματοποιήσει ειδική επίσκεψη στην Ελλάδα ώστε να εξετάσει το σύστημα ασύλου της χώρας και το επίπεδο προστασίας και μέριμνας που παρέχεται στους ασυνόδευτους ανηλίκους, συμπεριλαμβανομένων και των κοριτσιών.

Προς τα Ηνωμένα Έθνη

Προς τα αρμόδια όργανα των Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών

- Να ζητήσουν ειδική ενημέρωση και να εξετάσουν προσεκτικά τις πρακτικές της ελληνικής κυβέρνησης σχετικά με το βαθμό προστασίας και μέριμνας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα κάθε φορά που η χώρα υποβάλλει εκθέσεις στα αντίστοιχα όργανα.
- Προς τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για την Πώληση Παιδιών, Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία
- να πραγματοποιήσει επίσκεψη στην Ελλάδα για να διαπιστώσει κατά πόσον η χώρα εφαρμόζει τις συστάσεις που είχε προτείνει το 2006.
- Προς τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των Μεταναστών
- να πραγματοποιήσει επίσκεψη στην Ελλάδα για να διαπιστώσει τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών και των λοιπών μεταναστών.

Ευχαριστίες

Η Simone Troller, ερευνήτρια στο Τμήμα των Δικαιωμάτων που Παιδιού, εκπόνησε την έκθεση αυτή βάσει της έρευνας που η ίδια διεξήγαγε στην Ελλάδα τους μήνες Μάιο και Ιούνιο του 2008 και της έρευνας του Bill Frelick, Διευθυντή στο Πρόγραμμα Προσφυγικής Πολιτικής. Η Αριάδνη Σπανάκη και ο Roland Algrant, συνεργάτες στο Τμήμα Δικαιωμάτων που Παιδιού, προσέφεραν επιπλέον ερευνητική επικοινωνία.

Την έκθεση επιμελήθηκαν οι Lois Whitman, Διευθύντρια στο Τμήμα των Δικαιωμάτων που Παιδιού, ο Bill Frelick, ο Ben Ward, αναπληρωτής Διευθυντής για το Τμήμα Ευρώπης και Κεντρικής Ασίας, ο Aisling Reidy, ανώτερος νομικός σύμβουλος και ο Andrew Mawson, αναπληρωτής Διευθυντής Προγράμματος.

Οι Cassandra Mikicic και Kennji Kizuka, συνεργάτες στο Τμήμα των Δικαιωμάτων που Παιδιού, η Anna Lopriore, υπεύθυνη για την καλλιτεχνική επιμέλεια, η Grace Choi, Διευθύντρια εκδόσεων και ο Fitzroy Hepkins, υπεύθυνος αλληλογραφίας προσέφεραν βοήθεια στην παραγωγή της έκθεσης. Την έκθεση μετέφρασε στα Ελληνικά ο Γιάννης Παπαγεωργίου και επιμελήθηκε η Δανάη Αγγελή.

Θέλουμε να εκφράσουμε τις ευχαριστίες μας προς όλα τα παιδιά και τους ενήλικες που μοιράστηκαν μαζί μας τις ιστορίες τους. Ευχαριστούμε επίσης τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, την Υπάτη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και τους υποστηρικτές των δικαιωμάτων του ανθρώπου για τις γνώσεις, τις συμβουλές και την υποστήριξη που μας παρείχαν κατά τη διάρκεια της έρευνας αυτής. Ευχαριστούμε επίσης τις ελληνικές αρχές που βρήκαν το χρόνο να συζητήσουν μαζί μας και να απαντήσουν στα αιτήματα πληροφοριών που τους απευθύναμε.